

กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย
และพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ

วันชัย แสงสุวรรณ

ดุขฎิณิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุขฎิณิบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2569

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย
และพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ

ดัชนีฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

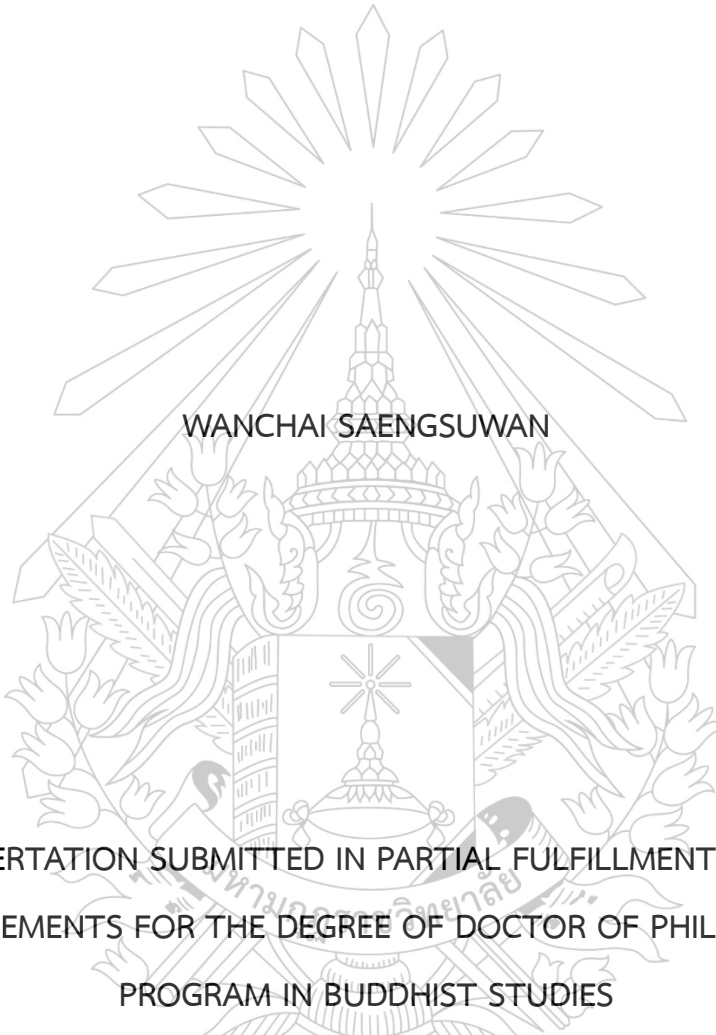
สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2569

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND DHAMMAVINAYA
PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS

WANCHAI SAENG SUWAN

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE
REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY
PROGRAM IN BUDDHIST STUDIES

GRADUATE SCHOOL OF VAJIRANYANAVARORASA

MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2026

COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

หัวข้อดัชนีพนธ์	กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย และพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ
ชื่อนักศึกษา	วันชัย แสงสุวรรณ
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา	สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
ปีพุทธศักราช	2569
อาจารย์ที่ปรึกษา	ดร.ชมพูนุช ช้างเจริญ

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวรวิหาร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้แนบดัชนีพนธ์นี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวรวิหาร

(พระราชสุทิวาธิ์ , ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

คณะกรรมการสอบดัชนีพนธ์:

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเดียน)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(ดร.ชมพูนุช ช้างเจริญ)

กรรมการ

(พระราชวินัยวชิรเมธี , ดร.)

กรรมการ

(พระมหาชนบ สหายปณเฑียร, ดร.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

หัวข้อคุณูปการ	กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ
ชื่อนักศึกษา	วันชัย แสงสุวรรณ
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา	สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
ปีพุทธศักราช	2569
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ดร.ชมพูนุช ช่างเจริญ

การวิจัยเรื่อง กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา 2) เพื่อศึกษากฎหมายและพระธรรมวินัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา 3) เพื่อพัฒนากระบวนการเชิงบูรณาการการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัย 4) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ฎีกาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัย เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม 9 รูป/คน รวม 34 รูป/คน นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา พบว่า กระบวนการสอบสวนต้องยึดหลักนิติธรรม การใช้อำนาจของรัฐต้องเป็นไปตามกฎหมายที่เป็นธรรม ความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญ
2. กฎหมายและพระวินัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา พบว่า กระบวนการสอบสวนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายของรัฐและพระธรรมวินัยควบคู่กัน มีความเป็นธรรม รักษาพระศาสนาโดยมุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ
3. พัฒนาระบบการเชิงบูรณาการการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัย พบว่า กฎหมายและพระธรรมวินัยต้องคุ้มครองสิทธิและสถานะ

พระภิกษุตามหลักการปกครองคณะสงฆ์กับการศรัทธาของสังคมต่อพระพุทธศาสนาและกระบวนการยุติธรรมของรัฐ

4. นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ พบว่า 1) ด้านการสอบสวนคดีอาญาต้องอยู่บนความเป็นธรรมโดยยึดหลักการคุ้มครองสิทธิบุคคล 2) ด้านวิธีพิจารณาความอาญาต้องได้รับการคุ้มครองตามหลักรัฐธรรมนูญ 3) ด้านพิจารณาคดีต้องรักษาความบริสุทธิ์ของพระภิกษุ

องค์ความรู้ใหม่ RDJP Model ประกอบด้วย R = Respect (ความเคารพพระภิกษุสงฆ์) D = Discipline (วินัย) J = Justice (ความยุติธรรม) P = Protection (การคุ้มครอง) ภายใต้แนวคิด “เคารพพระภิกษุสงฆ์ หลักพระธรรมวินัย ยุติธรรมด้วยกฎหมาย ปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา” เปรียบเสมือนการขับเคลื่อนของธรรมจักรที่หมุนไปแห่งความถูกต้อง เป็นธรรม อันนำไปสู่กระบวนการยุติธรรม โปร่งใส ตามหลักนิติธรรมและพระวินัย เพื่อรักษาพระสงฆ์ธำรงไว้ซึ่งพระธรรมวินัยตามพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุ, ถูกดำเนินคดีอาญา, พระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ

ABSTRACT

Dissertation Topic	INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS
Student's Name	Wanchai Saengsuwan
Degree Sought	Doctor of Philosophy
Program	Program in Buddhist Studies
Anno Domini	2026
Advisor	Dr. Chompoonuch Changcharoen

This research, entitled “An Integrated Process for the Treatment of Buddhist Monks during Criminal Proceedings in Accordance with Law and Buddhist Discipline (Vinaya),” aimed to: (1) study the problems concerning the investigation process involving Buddhist monks during criminal proceedings; (2) study the laws and Buddhist Discipline (Vinaya) relevant to the investigation process involving Buddhist monks during criminal proceedings; (3) develop an integrated process for the treatment of Buddhist monks during criminal proceedings in accordance with law and Buddhist Discipline; and (4) propose a body of knowledge concerning an integrated process for the treatment of Buddhist monks during criminal proceedings in accordance with law and Buddhist Discipline. This study employed a qualitative research methodology. Data were obtained from the Tipitaka, relevant documents, concepts, theories, Supreme Court judgments, related research studies, and Buddhist principles concerning the treatment of Buddhist monks during criminal proceedings in accordance with law and Buddhist Discipline. Data were collected through semi-structured in-depth interviews with 25 key informants and a focus group discussion with 9 participants, totaling 34 participants. The data were analyzed, synthesized, and presented using a descriptive approach.

The research findings revealed that:

1. Problems concerning the investigation process involving Buddhist monks during criminal proceedings: The investigation process must adhere to the rule of law, whereby the exercise of state power must be conducted in accordance with

fair and lawful principles, as well as the principle of equality guaranteed by the Constitution

2.Laws and Buddhist Discipline (Vinaya) concerning the investigation process involving Buddhist monks during criminal proceedings: The investigation process must be conducted in accordance with both state law and Buddhist Discipline (Vinaya) concurrently. It must ensure fairness and contribute to the preservation of Buddhism, while emphasizing the protection of rights and freedoms guaranteed by the Constitution.

3. Development of an integrated process for the treatment of Buddhist monks during criminal proceedings in accordance with law and Buddhist Discipline (Vinaya): The findings revealed that both state law and Buddhist Discipline (Vinaya) must protect the rights and status of Buddhist monks in accordance with the principles of Sangha administration, while also taking into consideration public faith in Buddhism and the state justice system.

4). Proposed body of knowledge concerning an integrated process for the treatment of Buddhist monks during criminal proceedings in accordance with law and Buddhist Discipline (Vinaya): The findings revealed that: 1).Criminal investigation: The process must be conducted fairly based on the principle of protecting individual rights. 2).Criminal procedure: Buddhist monks must be afforded protection in accordance with constitutional principles. 3).Adjudication: The judicial process must uphold and preserve the presumption of innocence of Buddhist monks.

The new body of knowledge developed from this research is the RDJP Model, consisting of: R = Respect — Respect for Buddhist monks D = Discipline — Buddhist Discipline (Vinaya) J = Justice — Justice under the law P = Protection — Protection of Buddhism The RDJP Model is founded upon the concept: “Respect Buddhist monks, uphold Buddhist Discipline, ensure justice through the law, and protect and preserve Buddhism.” The model can be likened to the turning of the Dhamma Wheel (Dhammacakka), symbolizing the continuous movement toward righteousness and justice, leading to a judicial process that is fair, transparent, and grounded in the rule of law and Buddhist Discipline (Vinaya). Its ultimate purpose is

to safeguard the Sangha, uphold Buddhist Discipline, and preserve the principles and heritage of Buddhism.

Keywords: Treatment of Buddhist Monks, Criminal Proceedings, Integrated Buddhist Monastic Discipline

กิตติกรรมประกาศ

คุณนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความเมตตาและการสนับสนุนจากหลายท่าน ผู้วิจัยขอโอกาสนี้น้อมจิตกราบด้วยความสำนึกในพระคุณอย่างสูงสุด

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สถาบันที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทางพระพุทธศาสนา ขอน้อมกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณอธิการบดี และคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวรวิหาร ที่ได้จัดอำนวยความสะดวกสำหรับการศึกษาในหลักสูตร

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน, พระราชวินัยวชิรเมธี, ดร., รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักษ์สัตย์, พระมหาชนบ สหายปญโญ, ดร., คณะกรรมการสอบคุณนิพนธ์ ได้ช่วยให้ความคิดเห็น เต็มเต็ม และปรับแก้ไขอย่างละเอียดเพื่อให้งานเล่มนี้ออกมาได้อย่างสมบูรณ์แบบที่สุด

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.ชมพูนุช ช้างเจริญ อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้เต็มเปี่ยมด้วยความเมตตาและปัญญา ผู้ให้ความรู้แนวทาง และชี้แนะสอบทวนในการทำงานชิ้นนี้

ขอขอบพระคุณ พระราชวินัยวชิรเมธี, ดร., พระเจริญพงษ์ ธมมทีโป, ผศ.ดร, พระครูชินวีร์บัณฑิต, ผศ. ดร., รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ นักการเรือน, และรองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุคตาสาร ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ที่ได้เอื้อเฟื้อเวลาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นเพื่อความถูกต้อง เหมาะสม ทั้งด้านภาษา เนื้อหา และระเบียบวิธีวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์เชิงลึก และในการสนทนากลุ่ม ที่ให้ข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเล่มนี้

หวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาหลักธรรมที่ได้จากการบูรณาการองค์ความรู้ด้านกฎหมาย กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย และพระธรรมวินัยเพื่อเผยแพร่ความรู้ต่อไป ซึ่งคุณความดีที่เกิดจากการวิจัยครั้งนี้ ขอน้อมบูชาคุณพระพุทธ คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ คุณบิดามารดา คุณอุปฌาย์อาจารย์ ตลอดถึงทุก ๆ ท่านที่ได้อุปการคุณแก่คณะผู้วิจัย มาโดยตลอด

วันชัย แสงสุวรรณ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	จ
ABSTRACT.....	ข
กิตติกรรมประกาศ	ญ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง	ท
สารบัญรูปภาพ	ฒ
สารบัญคำย่อ	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามวิจัย.....	5
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	5
1.5 ข้อตกลงในการวิจัย.....	8
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย.....	8
1.7 การวิเคราะห์ข้อมูล	10
1.8 การวิเคราะห์ข้อมูล	11
1.9 ประโยชน์ที่ได้รับ	11
1.10 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
1.11 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	24
1.12 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	25
บทที่ 2 ปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา	28
2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560	28
2.2 ประมวลกฎหมายอาญา	32
2.3 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	45
2.4 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว.....	51

2.5 กฎหมายเกี่ยวกับคณะสงฆ์.....	59
บทที่ 3 กฎหมายและพระธรรมวินัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา.....	64
3.1 หลักนิติธรรม.....	65
3.2 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535.....	71
3.3 หลักพระวินัยในพระพุทธศาสนา.....	78
3.4 เหตุบัญญัติพระวินัย.....	94
3.5 วิธีระงับอธิกรณ์.....	102
3.6 หลักนิกกรรม.....	114
3.7 การสละสมณเพศของพระสงฆ์.....	128
3.8 การปล่อยตัวชั่วคราวของพระภิกษุ.....	133
3.9 คำพิพากษาศาลฎีกา.....	138
3.10 ตารางเปรียบเทียบกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา.....	140
บทที่ 4 กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ	148
4.1 ปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา.....	149
4.2 กฎหมายและพระวินัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา.....	167
4.3 การพัฒนากระบวนการเชิงบูรณาการการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัย.....	180
4.4 นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ.....	197
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	203
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	203
5.2 องค์ความรู้ใหม่.....	207
5.3 อภิปรายผลการวิจัย.....	211
5.4 ข้อเสนอแนะ.....	217
บรรณานุกรม	219
ภาคผนวก.....	227

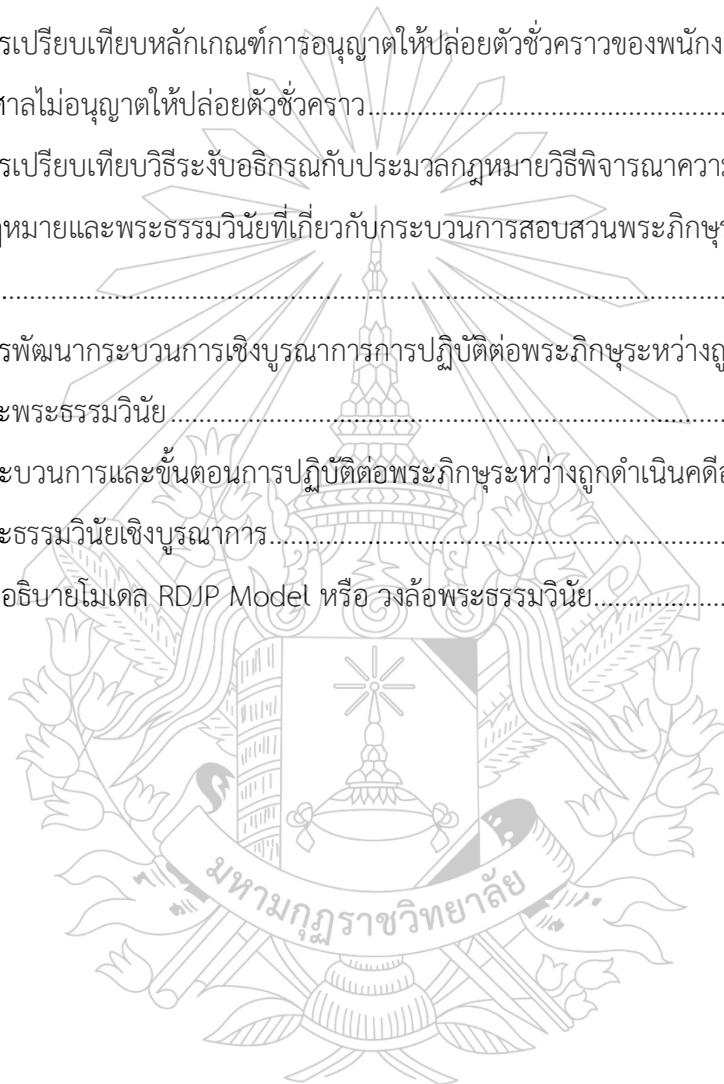
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย.....	228
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย.....	230
ภาคผนวก ค เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน	236
ภาคผนวก ง รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก	240
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์.....	243
ภาคผนวก ฉ รายชื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ร่วมทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม.....	269
ภาคผนวก ช หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ร่วมทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม.....	271
ภาคผนวก ซ แบบสัมภาษณ์	281
ประวัติผู้เขียนคุณูปนิพนธ์	286

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 3.1 การเปรียบเทียบพระธรรมวินัยกับกฎหมายอาญา	140
ตารางที่ 3.2 การเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 29 และพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505.....	141
ตารางที่ 3.3 การเปรียบเทียบหลักเกณฑ์การอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวของพนักงานสอบสวน และ หลักเกณฑ์กรณีศาลไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว.....	142
ตารางที่ 3.4 การเปรียบเทียบวิธีระงับอธิกรณกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	144
ตารางที่ 3.5 กฎหมายและพระธรรมวินัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนิน คดีอาญา.....	145
ตารางที่ 4.1 การพัฒนากระบวนการเชิงบูรณาการการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา ตามกฎหมายและพระธรรมวินัย.....	187
ตารางที่ 4.2 กระบวนการและขั้นตอนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตาม กฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ.....	199
ตารางที่ 5.1 ชุดอธิบายโมเดล RDJP Model หรือ วงล้อพระธรรมวินัย.....	210

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	24
ภาพที่ 4.1	พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ต่อกระบวนการสอบสวนพระภิกษุ	154
ภาพที่ 4.2	หลักรัฐธรรมนูญต่อกระบวนการสอบสวน	158
ภาพที่ 4.3	กระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา	162
ภาพที่ 4.4	หลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนพระภิกษุที่ถูกดำเนินคดีอาญา.....	166
ภาพที่ 4.5	กระบวนการตรวจสอบอธิกรณ์ในพระธรรมวินัย.....	172
ภาพที่ 4.6	ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีของพระภิกษุ	176
ภาพที่ 4.7	การดำเนินคดีอาญาต่อพระภิกษุ	179
ภาพที่ 4.8	กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ.....	186
ภาพที่ 4.9	การปล่อยชั่วคราวพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา.....	197
ภาพที่ 4.10	องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ.....	202
ภาพที่ 5.1	RDJP Model	208

สารบัญคำย่อ

1.ชื่อย่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

พระไตรปิฎกและอรรถกถาที่ผู้วิจัยใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ คือ พระไตรปิฎกและอรรถกถา แปล 91 เล่ม ฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2558 คำย่อและคำเต็ม ชื่อของคัมภีร์ที่ใช้ อ้างอิงใน ดุษฎีนิพนธ์ มีดังต่อไปนี้

คำย่อ		คำเต็ม
พระวินัยปิฎก		
วิ.มหาวิ.	=	วินัยปิฎก มหาวิภังค์
วิ.มหา.	=	วินัยปิฎก มหาวรรค
วิ.จุลล.	=	วินัยปิฎก จุลลวรรคปาติ
พระสุตตันตปิฎก		
ที.ส.	=	ทีฆนิกาย สิลกขณธวรรค
ที.ป.	=	ทีฆนิกาย ปาฏิวรรค
ม.ม.	=	มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์
ม.อุ.	=	มัชฌิมนิกาย อูปรปัณณาสก์
ส.ส.	=	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
อง.เอก.	=	อังคุตตรนิกาย เอกนิบาต
อง.จตุกก.	=	อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต
อง.ปญจก.	=	อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต
อง.สตตก.	=	อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต
อง.อฏฐก.	=	อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต
อง.นวก.	=	อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต
ขุ.ชา.	=	ขุททกนิกาย ชาดก
ขุ.ชา.	=	ขุททกนิกาย เอกกนิบาต
ขุ.ชา.	=	ขุททกนิกาย ชาดก
ขุ.พุทธ.	=	ขุททกนิกาย พุทธวงศ์

2. การระบุหมายเลขพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยใช้พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ 10/2558 โดยจะระบุเล่ม/ข้อ/หน้า/ เช่น ส.มหา. 30/1/1 มีความหมายว่า ระบุถึงพระสูตรต้นปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค พระไตรปิฎกเล่มที่ 30 ข้อที่ 1 หน้า 1 เป็นต้น

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประชากรนับถือศาสนาพุทธเป็นจำนวนมาก จากการสำรวจประชากรครั้งล่าสุด ประเทศไทยมีประชากร 66.05 ล้านคน (กรมการปกครอง, 2566) คนไทยนับถือพระพุทธศาสนา ร้อยละ 92.5 (กรมศาสนา, 2564) นับว่าเป็นประเทศที่ประชากรนับถือศาสนาพุทธมากที่สุด จึงถือได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สำคัญต่อจิตวิญญาณของคนไทย และมีอิทธิพลต่อการเป็นอยู่รวมถึงศิลปะ จารีตประเพณี ศีลธรรมตลอดจนถึงก่อสร้างและวัดวาอาราม อันเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในประเทศและเป็นศาสนาประจำชาติไทย ซึ่งโครงสร้างของศาสนาพุทธที่คนไทยเคารพศรัทธานั้นเรียกว่า “พระรัตนตรัย” ประกอบด้วยพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตหรือจิตวิญญาณของประชาชนส่วนใหญ่และพระภิกษุสงฆ์ในฐานะผู้ปฏิบัติตามคำสอนและเป็นผู้เผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้า อันเป็นส่วนสำคัญของพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “พระธรรมวินัย” การบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพระพุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและควรที่จะบัญญัติกฎหมายให้สอดคล้องกับบริบทของพระภิกษุสงฆ์ การดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาของพระภิกษุสงฆ์จึงควรคำนึงถึงพระธรรมวินัยประกอบด้วย จึงจะมีความยุติธรรมอย่างรอบด้าน อีกทั้งกฎหมายหลายฉบับที่ประกาศใช้อยู่ในขณะนี้ได้บัญญัติและกล่าวถึงสิทธิแก่พระภิกษุสงฆ์หลายประการ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 กฎหมายอาญา กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 ได้บัญญัติว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้ ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้

มีการหลบหนี ในคดีอาญาจะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฎิปักษ์ต่อตนเองมิได้ คำขอประกันผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560, มาตรา 29, ราชกิจจานุเบกษา หน้า 9) จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญดังกล่าวได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพเบื้องต้นของคนไทยไว้อย่างชัดเจนว่าหากศาลยังไม่ได้พิพากษาคดีจนถึงที่สุด จะกล่าวหาว่าเขากระทำความผิดไม่ได้

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 29 ได้บัญญัติว่า “พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้” ส่วนมาตรา 30 บัญญัติว่า “เมื่อจะต้องจำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น” (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535, มาตรา 29 หน้า 8) เป็นกระบวนการหลังการสอบสวนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ เมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ดังกล่าวแล้ว ปรากฏว่ายังมีความไม่เป็นธรรมต่อการดำเนินคดีกับพระภิกษุในกรณีที่ถูกล่าว่ากระทำความผิดอาญา โดยเฉพาะการสอบสวนและการปล่อยชั่วคราวของพระภิกษุ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 29 ที่ได้กระทำต่อพระภิกษุโดยใช้วิธีการเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่พระภิกษุ โดยการใช้วิธีการสอบสวนและการปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งที่พระภิกษุในพระพุทธศาสนามีพระวินัยในการตรวจสอบการกระทำความผิดเป็นการเฉพาะแล้ว เพียงแต่พระวินัยมิได้กล่าวถึงการกระทำความผิดที่ไม่มีโทษทางอาญาตามกฎหมายบ้านเมืองฝ่ายอาณาจักรเท่านั้น การที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้บัญญัติให้อำนาจพนักงานสอบสวนสามารถจับพระภิกษุให้สละสมณเพศจากความเป็นพระได้ หรือกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ (ประกันตัว) แก่พระภิกษุ ทำให้พระภิกษุต้องสละสมณเพศจากความเป็นพระทันที ทั้งที่พระภิกษุที่ถูกกล่าวหา ยังไม่ได้พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองว่าได้

กระทำความผิดจริงหรือไม่ แต่ต้องสละสมณเพศก่อนที่จะพิสูจน์ความผิดในศาล ซึ่งต่อมาหากปรากฏว่าศาลได้พิจารณาและพิพากษาถึงที่สุดว่าพระภิกษุสงฆ์ที่ถูกกล่าวหาดังกล่าวไม่มีความผิดตามที่ถูกกล่าวหา และต่อมาพระภิกษุผู้ที่ถูกกล่าวหาดังกล่าวต้องการที่จะบวชใหม่อีกครั้ง จึงต้องนับพรรษาใหม่โดยเริ่มต้นจากพรรษาหนึ่ง จึงทำให้เกิดความเสียหาย ทั้งเสื่อมเสียชื่อเสียงและความศรัทธาจากประชาชน ตลอดจนสิทธิต่างๆ อันพึงมีพึงได้ตลอดระยะเวลาที่สละสมณเพศ ก่อให้เกิดไม่ยุติธรรมแก่พระภิกษุ

ปัจจุบัน ปัญหาของพระภิกษุที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญามีมากขึ้น ส่วนใหญ่เมื่อถูกดำเนินคดีโดยถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาก็จะสละสมณเพศจากความเป็นพระภิกษุเสียก่อนทั้งสิ้น ทั้งที่พระภิกษุเป็นเพียงผู้ถูกกล่าวหาเบื้องต้นว่าได้กระทำความผิดโดยยังมีได้มีการพิสูจน์หรือยังไม่มีคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ ซึ่งหากพิจารณาความจริงถึงสถานะภาพความเป็นพระภิกษุที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศรัทธามาช้านานแล้ว พระภิกษุจึงน่าจะเป็นบุคคลที่สำคัญนอกเหนือจากบุคคลทั่วไป ดังนั้น เมื่อพระภิกษุถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญา พระภิกษุจึงควรที่จะร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวอย่างอิสระและทุกกรณีได้ ทั้งนี้ เพื่อต่อสู้คดีได้โดยไม่ต้องสละสมณเพศ จนกว่าศาลจะพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริงจึงต้องสละสมณเพศ การที่พนักงานสอบสวนใช้วิธีการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในหมวดการสอบสวน ตลอดจนการอนุญาตให้การปล่อยชั่วคราวกับการกระทำความผิดของพระภิกษุนั้น กฎหมายดังกล่าวไม่ได้แยกการพิจารณาการสอบสวนและการปล่อยชั่วคราวให้เป็นสัดส่วนโดยแยกพิจารณาระหว่างฆราวาสกับพระภิกษุแต่อย่างใด แต่พนักงานสอบสวนยังคงใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่วาดด้วยการสอบสวนและการปล่อยชั่วคราวเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาในการอนุญาตปล่อยตัวชั่วคราว จึงเป็นการไม่เหมาะสมกับสถานะของความเป็นพระภิกษุอย่างยิ่ง เนื่องจากการให้พระภิกษุสละสมณเพศหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ก่อนที่จะมีคำพิพากษานั้นถึงที่สุดนั้นจึงไม่ควรปฏิบัติ แม้ว่าพระภิกษุจะเป็นบุคคลที่ต้องอยู่ในกรอบแห่งกฎหมายบ้านเมืองที่เรียกว่าอาณัติกรก็ตาม อีกทั้งยังมิได้เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ. 2560 มาตรา 29 ประกอบกับพระภิกษุเป็นผู้มีสถานะต่างจากบุคคลทั่วไป และอยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัยที่เรียกว่า “พุทธานุชา” ซึ่งความผิดที่เกิดจากการละเมิดกฎหมายบ้านเมืองของพระภิกษุที่เรียกว่า “โลกวัชชะ” หมายถึงความผิดที่โลกติเตียน และความผิดบางอย่างที่เป็นความผิดทางโลกคือ กฎหมายบ้านเมือง บางอย่างเป็นความผิดทางธรรมวินัย บางอย่างเป็น

ความผิดทั้งสองทาง จะต้องให้พระวินัยธรหรือพระวินยาธิการไปทำการสอบสวนก่อนหรือพิจารณา ร่วมกับพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ในกระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาว่าควรให้ปล่อยตัวชั่วคราวหรือไม่

จากกรณีดังกล่าว เมื่อพระภิกษุถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาควรให้องค์กรที่เป็นหน่วยงานของรัฐ เช่น สำนักพุทธศาสนา หรือตัวแทนจากมหาเถรสมาคม เป็นผู้ร่วมพิจารณาโดยใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการพิจารณาร่วมกับพระวินัย ด้วยการคำนึงถึงสถานะความเป็นพระภิกษุเป็นสำคัญอันเป็นเรื่องละเอียดอ่อนของความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อพระภิกษุ แต่เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติแยกประเภทไว้ แต่ได้บัญญัติในเรื่องการปล่อยตัวชั่วคราวไว้เป็นหลักทั่วไปซึ่งใช้กับบุคคลทุกประเภทที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญารวมถึงพระภิกษุด้วย แต่มิได้บัญญัติว่ากรณีพระภิกษุถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดจะต้องให้พระวินัยธร หรือพระวินยาธิการที่มีอำนาจในคณะสงฆ์เข้าร่วมสอบสวนหรือร่วมพิจารณาแต่อย่างใด เพียงแต่กฎหมายบัญญัติให้มีหมายความเข้าฟังการสอบสวนได้เท่านั้น แต่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ปี พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 29 กลับบัญญัติให้อำนาจพนักงานสอบสวนสามารถสอบสวนและจับพระภิกษุส่งมาให้สละสมณเพศได้โดยเพียงแต่ไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวพระภิกษุต้องสละสมณเพศทันที ทั้งที่ยังไม่ผ่านการพิจารณาหรือการตัดสินของศาลก่อนแต่อย่างใด เมื่อผ่านขั้นตอนการสอบสวนแล้วพนักงานสอบสวนจะสรุปความเห็นควรสั่งฟ้อง และหากพนักงานอัยการเห็นฟ้องด้วยจึงมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาหรือพระภิกษุตามที่พนักงานสอบสวนทำความเห็น พนักงานอัยการก็จะเป็นผู้รับหน้าที่นำตัวผู้ต้องหาที่เป็นพระภิกษุไปฟ้องต่อศาล และหากศาลไม่อนุญาตให้ประกันตัวหรือไม่ให้ปล่อยตัวชั่วคราวแก่พระสงฆ์รูปใด (มาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ปี 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2535) พระภิกษुरูปนั้นต้องสละสมณเพศและต้องขาดจากความเป็นพระภิกษุทันทีเช่นกัน ซึ่งหากจะพิจารณาตามมาตรา 29 จะเห็นได้ว่าพระภิกษุอยู่ระหว่างการถูกดำเนินคดีอาญา โดยยังมิได้พิจารณาพิสูจน์ความผิดที่ถูกกล่าวหาและคดีก็ยังมีได้ถึงที่สุด จึงขัดกับหลักนิติธรรมและขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิแก่บุคคลรวมถึงพระภิกษุในพระพุทธศาสนาด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ” เนื่องจากพระภิกษุเป็นผู้มีสถานะต่างจากฆราวาสและอยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัย การดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาของพระภิกษุสงฆ์

โดยการนำหลักพระวินัยมาปรับใช้เชิงบูรณาการในการดำเนินการร่วมกับกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่พระภิกษุและพุทธศาสนิกชนทั่วไป

1.2 คำถามวิจัย

- 1.2.1 สภาพปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา เป็นอย่างไร
- 1.2.2 หลักกฎหมายและหลักพระวินัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา เป็นอย่างไร
- 1.2.3 พัฒนาการเชิงบูรณาการการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา ด้วยตามกฎหมายและพระธรรมวินัย เป็นอย่างไร
- 1.2.4 นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.3.1 เพื่อศึกษาปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา
- 1.3.2 เพื่อศึกษากฎหมายและพระธรรมวินัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา
- 1.3.3 เพื่อพัฒนากระบวนการเชิงบูรณาการการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัย
- 1.3.4 เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูลจากพระไตรปิฎก คัมภีร์ อรรถกถา หนังสือ ตำรา และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาค้นคว้าหลักพระพุทธศาสนา แนวคิด ทฤษฎี

หลักกฎหมาย พร้อมทั้งค้นคว้าเอกสาร งานวิชาการ วารสาร เว็บไซต์ วิทยานิพนธ์ บทความและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เป็นหลักฐานทางวิชาการเกี่ยวข้องกับงานวิจัยเพื่อเป็นการยืนยันองค์ความรู้ที่สามารถนำมาบูรณาการในกระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ ดังนี้

กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ แต่ไม่รวมถึงพระภิกษุที่กระทำความผิดซึ่งหน้าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือความผิดอาญาที่มีพยานหลักฐานชัดเจนแน่นอนในขณะกระทำความผิดนั้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (พ.ร.บ.คณะสงฆ์) ซึ่งใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2505 มีการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. 2561 กำหนดไว้ในมาตรา 26 ว่าพระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระธรรมวินัยและได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้ได้รับนิคหกรรม (การลงโทษตามพระธรรมวินัย) ให้สึกต้องสึกภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น กรณีนี้ หากพระภิกษุละเมิดพระธรรมวินัย ก็ไม่ใช่ว่าต้องสึกในช่วงเวลาที่ละเมิดพระธรรมวินัยเสียทีเดียว แต่ต้องผ่านกระบวนการลงโทษตามพระธรรมวินัยเสียก่อน ซึ่งในมาตรา 25 ก็ได้กำหนดให้อำนาจมหาเถรสมาคม ในการตรา “กฎหมายเถรสมาคม” กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติเพื่อให้การลงนิคหกรรมเป็นไปโดยถูกต้อง สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม โดยในคู่มือพระสังฆาธิการ ที่จัดทำโดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2558 ได้รวบรวมกฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม และประกาศรวมไปถึงคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ไว้ ซึ่งปรากฏ กฎมหาเถรสมาคมฉบับที่ 11 พ.ศ. 2521 ว่าด้วยการลงนิคหกรรมหากเปรียบเทียบกับกฎหมายที่ใช้บังคับกับประชาชนทั่วไปแล้ว กฎมหาเถรสมาคมดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดกลไกการบอกกล่าวว่าภิกษุกระทำความผิด กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับผู้มีอำนาจในการลงนิคหกรรม และกระบวนการลงนิคหกรรมต่อภิกษุ โดยมีสาระสำคัญเมื่อมีผู้ฟ้อง (โจทก์) ต่อพระภิกษุว่าได้กระทำความผิด โดยยื่นฟ้องเป็นหนังสือลายลักษณ์อักษรด้วยตนเองต่อผู้พิจารณามีอำนาจลงนิคหกรรม (พระผู้พิจารณาฯ) ได้แก่ เจ้าอาวาส เจ้าคณะเจ้าสังฆัด หรือเจ้าคณะเจ้าของเขตในเขตที่ความผิดนั้นเกิดขึ้น แล้วแต่กรณี ถ้าคำฟ้องนั้นเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 ข้อ 12 พระภิกษุผู้พิจารณามีอำนาจลงนิคหกรรม สามารถรับฟ้องได้เมื่อรับฟ้องของโจทก์ไว้แล้ว ให้เรียกพระภิกษุซึ่งตกเป็นจำเลย (พระภิกษุที่ถูกโจทก์ฟ้องต่อพระภิกษุผู้พิจารณา) มาแจ้งคำฟ้องของโจทก์ให้จำเลยทราบ แล้วสอบถามและจดคำให้การของจำเลยไว้ โดยให้จำเลยลงชื่อในคำให้การนั้นด้วย

ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามคำฟ้องของโจทก์ ให้พระภิกษุผู้พิจารณาฯ มีอำนาจสั่งลงโทษกรรมแก่จำเลย ตามคำรับสารภาพนั้น แต่ถ้าจำเลยให้การแบ่งรับความผิดเบากว่าหรือน้อยกว่าที่ถูกฟ้อง หรือให้การปฏิเสธ พระผู้พิจารณาฯ ก็ต้องรายงานและส่งคำฟ้องต่อคณะผู้พิจารณาชั้นต้น เพื่อดำเนินการไต่สวนมูลฟ้องต่อไป เมื่อดำเนินการไต่สวนมูลฟ้องเสร็จแล้ว ถ้าคำฟ้องเรื่องใดมีมูลให้สั่งประทับฟ้องแล้วดำเนินการพิจารณาต่อไป แต่ถ้าคำฟ้องเรื่องใดไม่มีมูล ให้สั่งยกฟ้อง ในกรณีที่ไต่สวนมูลฟ้องแล้วคำฟ้องมีมูล เมื่อสั่งประทับฟ้องแล้ว ก็ต้องดำเนินการพิจารณาวินิจฉัยการลงโทษกรรมต่อไป ซึ่งกระบวนการนี้มีสามชั้น คือ ชั้นต้น ชั้นอุทธรณ์ และชั้นฎีกา มีการกำหนดกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยบางประการ คล้ายกระบวนการในศาล ดังนั้น กรณีที่พระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระธรรมวินัยและได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้ได้รับนิคกรรมให้สึก ต้องสึกภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้นตาม พ.ร.บ.คณะสงฆ์ มาตรา 26

1.4.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม จำนวน 25 รูป/คน ประกอบด้วย

- กลุ่มที่ 1 พระสังฆาธิการ จำนวน 5 รูป
- กลุ่มที่ 2 นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 คน
- กลุ่มที่ 3 หน่วยงาน จำนวน 6 คน
- กลุ่มที่ 4 พนักงานสอบสวน จำนวน 5 คน
- กลุ่มที่ 5 พนักงานอัยการ จำนวน 4 คน

1.4.3 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

ผู้ให้ข้อมูลการสนทนากลุ่มเฉพาะ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ได้แก่

- กลุ่มที่ 1 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระสังฆาธิการ จำนวน 2 รูป
- กลุ่มที่ 2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 รูป/คน
- กลุ่มที่ 3 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย จำนวน 2 คน

1.4.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ภาคสนาม ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

1.4.5 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษาไว้ที่ 1 ปี ตั้งแต่ เดือน สิงหาคม 2567 - เดือน สิงหาคม

1.5 ข้อตกลงในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ” ได้คัดเลือกกลุ่มประชากรสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured In-depth Interview) เป็นการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant)

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ สัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth Interview) คือ กลุ่มที่ 1 พระสงฆ์สังฆาธิการ กลุ่มที่ 2 นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มที่ 3 ทนายความ กลุ่มที่ 4 พนักงานสอบสวน กลุ่มที่ 5 พนักงานอัยการ รวมจำนวน 25 รูป/คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) โดยคัดเลือกแบบเจาะจง กลุ่มที่ 1 พระสงฆ์สังฆาธิการ กลุ่มที่ 2 นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มที่ 3 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ซึ่งใช้เกณฑ์ผู้เคยดำรงตำแหน่งสำคัญทางด้านกฎหมาย ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านพระพุทธศาสนา ที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย และพระวินัยเชิงบูรณาการ

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ” ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยจรุญผาโรส สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการเข้าสัมภาษณ์ด้วยตนเอง พร้อมด้วยการจดบันทึก ใช้เครื่องบันทึกเสียง และถ่ายภาพประกอบการสัมภาษณ์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนโดยมีรายละเอียดดังนี้

1.6.1 การศึกษาเอกสาร (Documentary Research)

ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา (Descriptive Paragraphs)

1) ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัญหา การปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัย จากนั้นจึงศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก ทบพวนวรรณกรรม เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ฎีกาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัย

2) ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จำนวน 25 รูป/คน และจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 รูป/คน

3) ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับ “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ”

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย มีขั้นตอนและวิธีการ ดังนี้

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source)

ข้อมูลปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ และพระไตรปิฎกฉบับบาลีหลวง

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source)

ข้อมูลทุติยภูมิ คือ แนวคิด ทฤษฎี ฎีกา เอกสาร หนังสือ งานวิจัย และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น วารสารวิชาการ บทความวิชาการ บทความวิจัย ตลอดจนข้อมูลสถิติที่รวบรวมไว้โดยหน่วยงานราชการหรือสถาบันการศึกษาหรือแหล่งข้อมูลซึ่งเป็นที่ยอมรับได้ เว็บไซต์ต่าง ๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศ

(3) การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) จัดเตรียมเครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Form) เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 พระสงฆ์ภิกษุ จำนวน 5 รูป

กลุ่มที่ 2 นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 3 ทนายความ จำนวน 6 คน

กลุ่มที่ 4 พนักงานสอบสวน จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 5 พนักงานอัยการ จำนวน 4 คน

2) ส่งหนังสือเชิญบุคคลเพื่อขอสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

3) เตรียมการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ส่งข้อมูลเพื่อประกอบการสัมภาษณ์ และนัดวันเวลาที่สัมภาษณ์ทางออนไลน์ (Zoom) แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละคนในแต่ละกลุ่ม ศึกษาประเด็นคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ให้ชัดเจน เตรียมเครื่องบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก และอุปกรณ์ที่จำเป็นอื่น ๆ เช่น กล้องถ่ายรูปให้พร้อมก่อนการสัมภาษณ์

4) ดำเนินการสัมภาษณ์ ก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการสนทนอย่างกันเองในเรื่องทั่ว ๆ ไป แฉงั้ววัตถุประสงค์และเหตุผลของการสัมภาษณ์ ขออนุญาตบันทึกเสียงการให้สัมภาษณ์ ขออนุญาตถ่ายภาพขณะมีการให้สัมภาษณ์ และแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลทั้งหมดที่บันทึกหรือขอไว้ ผู้วิจัยจัดเก็บไว้เป็นความลับ

5) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อนำผลไปวิเคราะห์และสรุปข้อมูลการสัมภาษณ์

1.6.2 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ประสบการณ์ หรือความเชี่ยวชาญ และมีองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องในด้านการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติต่อพระภิกษุ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ด้านกฎหมาย ด้านวิชาการเฉพาะด้าน โดยผู้วิจัยจักได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. จัดเตรียมเครื่องมือ ได้แก่ คำถามเพื่อการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อทำการสนทนากลุ่มเฉพาะในการยืนยันข้อมูลและผลการวิจัย สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 9 รูป/คน ที่คัดเลือกไว้แล้วแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ และมีองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องในด้านการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติต่อพระภิกษุ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ด้านกฎหมาย ด้านวิชาการเฉพาะด้าน

2. ทำหนังสือเชิญผู้ที่จะเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

3. เตรียมการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยผู้วิจัยได้ส่งหนังสือขอเชิญผู้ที่จะเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นรายบุคคล เตรียมประเด็นคำถาม และเอกสารข้อมูลประกอบการสนทนากลุ่มให้เพียงพอตามจำนวนของผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ

4. ประสานผู้ที่จะเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะทุกท่านเพื่อยืนยันวัน เวลา สถานที่ ในการจัดทำกรสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

5. จัดเตรียมความพร้อมของสถานที่ ที่มงาน และอุปกรณ์ที่จะใช้ในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และดำเนินการสนทนากลุ่มเฉพาะด้วยตนเอง

6. ตรวจสอบความสมบูรณ์และครบถ้วนของผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปเพื่อตอบโจทยวิจัย

1.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นกระบวนการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า การรวบรวมเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ หรือการสังเกต มาจัดระเบียบ จำแนกประเด็น

เปรียบเทียบ ดีความ และสังเคราะห์เนื้อหาอย่างเป็นระบบ เพื่อค้นหาความสัมพันธ์ของข้อมูลและสรุปเป็นองค์ความรู้ที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างมีเหตุผลและน่าเชื่อถือ โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดของการวิจัย และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในลักษณะ การพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ประกอบการอ้างอิงข้อมูลจากเอกสารและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม

1.8 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยเรียบเรียงเนื้อหาตามลำดับวัตถุประสงค์และประเด็นการวิจัย พร้อมสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร กฎหมาย พระไตรปิฎก งานวิจัย และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (ถ้ามี) เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของข้อเท็จจริง หลักการ และแนวคิดที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ มีการอ้างอิงแหล่งข้อมูลตามหลักวิชาการ และนำเสนอผลการศึกษาเป็นบทสรุป พร้อมอภิปรายผลและข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.9 ประโยชน์ที่ได้รับ

- 1.9.1 ทำให้ทราบปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา
- 1.9.2 ทำให้ทราบกฎหมายและพระวินัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา
- 1.9.3 ทำให้ทราบกระบวนการเชิงบูรณาการการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัย
- 1.9.4 สามารถนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ สำหรับท่านผู้สนใจต่อไป

1.10 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษา “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ” มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระราชรัตนกวี (ไสว สุจิตโต) (2523: 4) ได้อธิบายถึงกฎหมายของมหาเถรสมาคมไว้ว่า ในทางคณะสงฆ์ มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 เท่านั้นที่เป็นกฎหมายประเภทสารบัญญัติ คือ เป็นกฎบัญญัติถึงอำนาจและหน้าที่ของพระภิกษุที่เป็นเจ้าอาวาส เจ้าคณะ และพระภิกษุ

ที่ได้รับ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในการปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับ ส่วนกฎหมายประเภทวิธีสบัญญัติ คือ กฎหมายที่บัญญัติถึงวิธีการต่าง ๆ ที่จะต้องปฏิบัติ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์จะเรียกร้องขอความ ค้ำครองตามกฎหมายยังไม่มี คงมีเฉพาะในพระวินัยเท่านั้น คือ สิกขาบท 227 ของพระภิกษุ สารบัญญัติ 220 สิกขาบท เป็นวิธีสบัญญัติ 7 สิกขาบท เพราะเหตุนี้ในมาตรา 18 และมาตรา 25 แห่ง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์จึงได้บัญญัติให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของมหาเถรสมาคม ตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรมไว้ มีผลเท่ากับกฎหมายประเภทวิธีสบัญญัติ เฉพาะในทางคณะสงฆ์เท่านั้น เพื่อดำเนินการให้ชอบด้วยพระธรรมวินัยและให้อำนาจแก่พระภิกษุผู้ พิจารณาและคณะผู้พิจารณาลงนิคหกรรมแก่พระภิกษุผู้ละเมิดพระธรรมวินัย เป็นการสนับสนุน ส่งเสริมพระวินัย เป็นเครื่องมือของพระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์จะพึงดำเนินการตามกฎหมายมหาเถรสมาคม

แสวง อุตมศรี (2533: 335) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ การปกครองคณะสงฆ์ไทยว่า อาณาจักรกับศาสนจักรเป็น สถาบันหลักที่ดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์มาตั้งแต่สมัยบรรพกาล บางครั้งสถาบันทั้งสองต่างดำรงอยู่ ในลักษณะสนับสนุนส่งเสริมกันและกัน บางครั้งก็ขัดแย้งกัน บางครั้งพยายามแสดงบทบาทสะท้อนออกมาในลักษณะคล้ายกับต้องการที่จะครอบงำสถาบันของกันและกัน เพื่อให้สถาบันของตนมีความยิ่งใหญ่ และเกรียงไกรในสังคมแต่เพียงสถาบันเดียว

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2537 : 148) ได้ทรงอธิบายถึงนิคหกรรมไว้ว่า นิคหกรรม หมายถึง การข่มเป็นกิจอย่างหนึ่งแห่งผู้ปกครองหมู่คณะกับการยกย่อง เป็นกิจที่สำคัญสำหรับใช้ข่มบุคคลผู้เก้อหยาก และเพื่อความอยู่ผาสุกแห่งพระภิกษุผู้มีศีล ท่านกล่าวว่าเป็นผลมุ่งหมายแห่งการบัญญัติสิกขาบทด้วย พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สงฆ์ลงนิคหกรรมในเมื่อมีพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ประพฤติดิชอบควรแก่การลงนิคหกรรม

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2539) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ การปกครองคณะสงฆ์ไทยว่า โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์นี้มีลักษณะสอดคล้องคู่ขนานกับโครงสร้างการปกครองประเทศ ดังนั้น ก่อนการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์แต่ละครั้ง รัฐสมควรทำการวิจัยถึงผลได้ผลเสียที่จะตามมาพร้อมกับการจัดประชุมสัมมนาพระสงฆ์และคฤหัสถ์ผู้เกี่ยวข้องก่อน (พระเมธีธรรมาภรณ์

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2543) ได้กล่าวไว้ในผลงานเรื่อง นิติศาสตร์เชิงพุทธ เกี่ยวกับระบบของการอยู่ร่วมกันในสังคมสงฆ์ว่า เกิดจากการที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบพระธรรมแล้ว

ใช้พระธรรมเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างสังคมหรือชุมชนทางพระพุทธศาสนาขึ้นซึ่งระบบของสงฆ์ได้อาศัยพระวินัยเป็นเสมือนหนึ่งเส้นด้ายในการร้อยรัดขัดเกลาพฤติกรรมของสังคมสงฆ์ให้เกิดการเรียนรู้ พระธรรมและพระวินัยก็เป็นเสมือนหนึ่งระบบการ ศึกษาที่จะทำให้สมาชิกในสังคมสามารถที่จะปรับพฤติกรรมเพื่อที่จะสามารถเรียนรู้และก้าวไปสู่เป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาได้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2543) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง วินัยใหญ่กว่าที่คิด ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีของเรื่องพระวินัยว่าเป็นส่วนประกอบของพระพุทธศาสนาที่สำคัญ ซึ่งวินัยนั้นมีใช่เป็นเพียงแค่ว่ามีสภาพบังคับ แต่เป็นกฎหรือแนวทางที่เอื้อต่อการศึกษาและปฏิบัติของสมาชิกในสังคมสงฆ์ซึ่งสมาชิกในสังคมสงฆ์จะต้องให้การเคารพและศึกษาเพื่อให้ทราบถึงคุณประโยชน์ของวินัย

สนธิ ศรีสำแดง (2543: 3) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ กฎหมายที่พระสงฆ์ควรทราบ นิติกรสงฆ์เล่ม 1 ว่า การจับพระสึกก่อนคำพิพากษาอันถึงที่สุดไม่น่ากระทำได้ เนื่องจากพระภิกษุเป็นผู้มีสถานะเป็น บุคคลต้องอยู่ในกรอบแห่งกฎหมายบ้านเมืองที่เรียกว่าอาณาจักร และอยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัยเรียกว่าพุทธจักร ความผิดที่เกิดจากการละเมิดกฎหมายบ้านเมืองเรียกว่าโลกวัชชะ ความผิดบางอย่างความผิดทางโลกคือกฎหมายบ้านเมือง บางอย่างเป็นความผิดทางธรรมวินัย บางอย่างเป็นความผิดทั้งสองทาง

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) (พระธรรมปริยัติโสภณ (2545: 1) ได้กล่าวอธิบายถึง นิคหกรรมไว้ว่า นิคหกรรม คือการที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทกำหนดโทษแก่ผู้ล่วงละเมิดสิกขาบทนั้น ๆ อันเป็นการบัญญัติโทษอาญา เรียกว่าพุทธอาญา เพื่อปราบปรามผู้ที่ควรปราบปรามและทรงบัญญัติหลักการปฏิบัติอื่นเป็นส่วนแห่งการยกย่อง เช่น ทรงตั้งพระอัครสาวก ทรงมอบให้พระสงฆ์เป็นใหญ่ในสังฆกรรม การที่พระองค์ทรงบัญญัติสิกขาบท แม้จะเป็นการบัญญัติวิธีการลงโทษแก่ผู้ล่วงละเมิดไว้แล้วก็ตามแต่เพราะราชอาณาจักรเป็นฐานรองรับพุทธจักร จึงอาศัยอำนาจแห่งพระราชบัญญัติตรากฎหมายอาญาขึ้น เพื่อเป็นหลักเกณฑ์และวิธีการลงโทษแก่ผู้ล่วงละเมิดวินัยอีกชั้นหนึ่ง มิใช่บัญญัติโทษขึ้นใหม่เป็นเพียงวิธีการลงโทษ ซึ่งอาศัยกฎหมายแผ่นดินเท่านั้น

นคร พจนวรพงษ์ (2550: 21) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ คำอธิบายกฎหมายอาญาว่า เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยความผิดและโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิด โดยทุกสังคมย่อมมีกฎหมาย ข้อบังคับ ความประพฤติของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ บุคคลใดมีการกระทำที่มีผลกระทบกระเทือนต่อสังคมหรือคนส่วนใหญ่ จัดเป็นการกระทำความผิดทางอาญา ดังนั้นกฎหมายอาญาจึงเป็นกฎหมายซึ่งมี

วัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมโดยการกำหนดว่า การกระทำใดเป็นความผิดอาญา และได้กำหนดโทษของผู้ฝ่าฝืนการกระทำความผิดนั้น ๆ

สีก กอแสงเรือง (2550) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่า เป็นกฎหมาย ที่ว่าด้วยวิธีการฟ้องคดี การไต่สวนมูลฟ้อง การพิจารณา การนำสืบพยานหลักฐาน การออกหมายเรียกพยาน การออกหมายจับ การจับกุม การระงับการลงโทษ รวมทั้งการทำคำพิพากษาและคำสั่งในการลงโทษผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา

นิตดา ภัทธานนท์ (2552: 243) ได้ศึกษาเรื่องความผิดอาญาของพระสงฆ์ตามกฎหมายเก่า ได้กล่าวถึงพระสงฆ์ เป็นตัวแทนอันเป็นรูปธรรมของพระพุทธศาสนาได้รับยกย่องให้มีสถานะพิเศษ อันได้รับความเคารพนับถืออย่างสูงสุดจากสังคม มีบทบาทหน้าที่และความประพฤติให้เป็นไปตามพระธรรม วินัยอย่างเคร่งครัดเพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม

สรุปได้ว่า จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่านักวิชาการและพระเถระได้อธิบายหลักการเกี่ยวกับพระธรรมวินัย นิคหกรรม และการปกครองคณะสงฆ์ โดยใช้ให้เห็นว่าการดำเนินการต่อพระภิกษุผู้กระทำความผิดต้องเป็นไปตามทั้งพระธรรมวินัยและกฎหมายของรัฐควบคู่กันพระธรรมวินัยทำหน้าที่เป็นหลักเกณฑ์ในการกำกับความประพฤติของพระภิกษุ ขณะที่กฎหมายอาญาและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นกลไกสนับสนุนการบังคับใช้พระวินัยในทางปกครองคณะสงฆ์ในส่วนของกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความผิด โทษ และกระบวนการสอบสวน จับกุม และดำเนินคดี เพื่อคุ้มครองความสงบเรียบร้อยและความเป็นธรรมตามหลักนิติธรรมนักวิชาการหลายท่านยังเห็นว่าพระภิกษุมีสถานะพิเศษในฐานะผู้แทนพระพุทธศาสนา จึงควรได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมระหว่างเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยต้องคำนึงถึงทั้งสิทธิของบุคคลและสถานภาพแห่งสมณเพศนอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอให้รัฐและคณะสงฆ์บูรณาการการบังคับใช้กฎหมายบ้านเมืองกับพระธรรมวินัยอย่างสมดุล เพื่อป้องกันความขัดแย้งระหว่างอาณาจักรและศาสนจักร และส่งเสริมประสิทธิภาพของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยสรุป เอกสารที่เกี่ยวข้องสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนากระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาให้มีความสอดคล้องกับหลักกฎหมาย หลักพระธรรมวินัย และหลักสิทธิมนุษยชน อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการวิจัยในครั้งนี้

1.10.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระศรีวิสุทธิคุณ (สฤษฎ์ ประธาตุ) (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ กระบวนแก้ปัญหาในทางพระพุทธศาสนาศึกษาเฉพาะกรณีอิทธิกรณสมณะ” จากการศึกษาวิเคราะห์ กระบวนแก้ปัญหาในทางพระพุทธศาสนากรณีอิทธิกรณสมณะ พบว่า กระบวนการแก้ปัญหานั้น คณะสงฆ์ไทยใช้อำนาจทางกฎหมายในการเข้าไปจัดการ ยังไม่ได้นำวิธีการแก้ปัญหาเชิงพุทธที่พระพุทธเจ้า ได้ทรงวางไว้ในอดีตมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่คณะสงฆ์มากนัก ดังนั้นปัญหาต่าง ๆ ยังคงมีอยู่จึงควร กลับไปยังข้อมูลเดิม คือ พระไตรปิฎก และนำเอากระบวนการแก้ปัญหา (อิทธิกรณ) มาใช้แก้ปัญหาดังกล่าว หลักและวิธีการที่มีบัญญัติไว้ในพระไตรปิฎกปัญหาต่าง ๆ จะได้พิจารณาแก้ไขให้ถูกต้องเหมาะสมและ เป็นการเคารพพระธรรมวินัย

พระมหาสมนึก กิตติโสภโณ (เศวตรัฐกุล) (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการ ลงโทษพระพุทธศาสนา เถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดการลงโทษและรูปแบบการลงโทษใน คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่าแนวคิด การลงโทษมาจากสาเหตุการปฏิบัติผิดของพระภิกษุทั้ง จงใจและไม่จงใจ ทรงนำสาเหตุจากการปฏิบัติผิดและประโยชน์ของการปฏิบัติถูกต้องเพื่อบัญญัติพระ วินัย ทำให้เกิดแนวคิดแก้ไข ผิดหัดพัฒนาชีวิตความดีงามในหมู่สังฆมณฑล ส่วนรูปแบบในการลงโทษ ได้รับตามกฎหมายและปฏิบัติตามพระวินัยบัญญัติ โดยพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ตัดสินต่อมาได้ มอบหมายให้สาวกสงฆ์ดำเนินการแทน ผู้กระทำความผิดได้รับโทษโดยธรรม ผู้ดำเนินการตัดสินมีความชอบ ธรรมผู้ถูกลงโทษได้รับความเป็นธรรม

พระมหาเสรีชน นริสโร (พันธ์ประโคน) และคณะ (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการป้องกันและแก้การละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติของชายพุทธตามหลัก นิติปรัชญา” พระสงฆ์เป็นตัวแทนของสถาบันพระพุทธศาสนาที่มีพระธรรมวินัยเป็นศาสนา โดยที่การ บรรพชาหมายถึง การออกไปจากเรือนสู่ความไม่มีเรือน เป็นพระสงฆ์ที่มุ่งสละอาศัยวัตถุแต่เพียง เท่าที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตโดยไม่สะสม เพื่อต้องการทำให้พ้นพามาให้แจ้งขณะเดียวกันการบรรพชา ระยะสั้นเป็นการเรียนรู้ที่จะฝึกฝนตนเองให้มีคุณค่า พัฒนาตนให้ก้าวสูงขึ้นไปในไตรลักษณ์เพื่อให้เกิด ปัญญา ก้าวที่สำคัญของการบรรลุลัทธิธรรม ในสังคมไทยปัจจุบันที่มีลักษณะสำคัญคือวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ส่งผลให้พระสงฆ์ละเมิดพระวินัยใน 2 รูปแบบคือ การประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย และการทำพระธรรมวินัยให้วิปริตใน 2 รูปแบบคือ การประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย และการทำพระธรรมวินัยให้วิปริต ซึ่งมีสาเหตุและปัญหา 10 ประการ คือ 1) ผู้ไม่มีความละอาย 2) กระทำไปโดยไม่รู้

เช่น การขาดรู้เท่าทันสื่อไอที 3) ภูมิหลังจากหลากหลายวัฒนธรรม ชุมชน สังคม เช่นความเชื่อเรื่อง อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ 4) ศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา 5) บรรพชาตามใจกิเลส 6) ตั้งใจกระทำแม้รู้ว่าจะมีผล เช่นแปลงบุญเพื่อตอบสนองวัตถุนิยม และบริโภคนิยม 7) ไม่เคร่งครัดในหลักไตรลักษณ์ 8) การไม่กวดขัน ปล่อยปละละเลยของอุปัชฌาย์ และพระเถระในสังฆะ 9) อ่อนไหวต่อกิเลส ไม่ตั้งใจบวชเพื่อฝึกตนให้มีคุณค่า 10) พระธรรมวินัยเป็นกรอบดำรงการบรรพชา หากไม่ตั้งใจปฏิบัติจะส่งผลต่อศรัทธาชาวพุทธ โดยที่วิกฤติศรัทธาหมายถึง ลักษณะความเชื่อความเลื่อมใสอยู่ในช่วงหัวเลี้ยว หัวต่อของคงอยู่และความเสื่อมถอย เกิดความลังเล สงสัย ไม่มีศรัทธาในความดี ความชั่ว และการทำจิตให้บริสุทธิ์ การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาเป็นการดำเนินการที่เป็นปัจจัย 2 ด้าน คือ 1) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม จารัตประเพณี 2) ปัจจัยภายใน ได้แก่ การทำให้พระสงฆ์ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เพื่อให้เกิดคุณค่าแก่ตนเอง เกิดความตระหนักรู้ เกิดปัญญา ไม่ทำให้กิเลสครอบงำ การแก้ไขการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาโดยการนำหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการหมายความว่า เป็นการนำกฎธรรมชาติ คือ กฎเกณฑ์ของการดำเนินชีวิตร่วมกันอิงอาศัยเหตุผล ถูกต้องตามหลักธรรมชาติ และความยุติธรรมทางสังคมมาเติมเต็มบรรทัดฐานของกฎหมายที่มีต่อบุคคลในสังคม เช่น พระวินัยที่ห้ามพระสงฆ์จับเงิน เมื่อบูรณาการพระธรรมวินัยและนิติปรัชญาเข้าด้วยกัน อุบาสกอุบาสิกาผู้มีศรัทธาถวายเงินแก่พระสงฆ์พึงกระทำด้วยปัญญาพระสงฆ์จับเงินเท่าที่จำเป็น ไม่จับเงินเพื่อจ่ายเช่นเดียวกับผู้ครองเรือน ทั้งต้องปลงอาบัติคือตระหนักรู้ว่าไม่ตรงตามพระวินัย ไม่เหมาะสำหรับผู้ครองเรือน ทั้งต้องปลงอาบัติ คือตระหนักรู้ว่าไม่ตรงตามพระวินัย ไม่เหมาะสำหรับผู้ไม่มีเรือนทั้งฝึกตนเองให้มีคุณค่าทำนิพพานให้แจ้งนอกจากนี้แล้วอุบาสกอุบาสิกาอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาก็ไม่ควรจัดหาของประณีตเกินความจำเป็นแก่การดำรงตนผู้ไม่มีเรือน

ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวิธีการพิจารณาอิทธิกรณพระสงฆ์กระทำผิดพระวินัยเป็นรูปแบบศาลวินัยสงฆ์ และพระสังฆาธิการกระทำผิดทางปกครองสงฆ์เป็นรูปแบบศาลปกครองสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่า การลงโทษทางวินัยสงฆ์ หรือนิคหกรรมนั้นยังไม่ชัดเจนว่าพระภิกษุสงฆ์ที่กระทำผิดนั้นเป็นความผิดเฉพาะวินัยสงฆ์อย่างเดียว หรือเป็นความผิดเกี่ยวกับกฎหมายอื่นของรัฐด้วย การจัดตั้งศาลวินัยสงฆ์ขึ้นพิจารณาความผิดที่พระภิกษุสงฆ์ได้ทำความผิดเกี่ยวกับพระธรรมวินัยก็ให้ลงโทษทางวินัยสงฆ์โดยคณะผู้พิจารณาแบบศาล ถ้าเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือกฎหมายอื่น ๆ ก็พิจารณาใน

ศาลที่มีอำนาจต่อไป ส่วนการลงโทษสงฆ์ล่วงจริยาพระสังฆาธิการ และอธิกรณ์ทางปกครองคณะสงฆ์สมควรให้ผู้เสียหายได้มีโอกาสใช้สิทธิได้ทางศาลปกครองสงฆ์เพื่อความยุติธรรมของสงฆ์ที่ทำหน้าที่ทางปกครองคณะสงฆ์ จากวิธีพิจารณาความอธิกรณ์สงฆ์หากพัฒนารูปแบบเป็นระบบศาลวินัยสงฆ์และศาลปกครองสงฆ์ จักเป็นการสร้างความยุติธรรมของคณะสงฆ์ไทยอย่างแท้จริง พระสงฆ์มีโอกาสได้รับความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมกัน จึงขอเสนอแนะให้มีการจัดตั้งศาลวินัยสงฆ์และศาลปกครองสงฆ์ต่อไป

สุรพงษ์ สิทธิกรณ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการการดำเนินคดีพระสงฆ์ที่พึงประสงค์ในสังคมไทยยุคปัจจุบัน” ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำเนินคดีกับพระสงฆ์ควรใช้หลักตามพระธรรมวินัยก่อน และหากพระสงฆ์ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อสึกแล้วควรใช้วิธีการดำเนินคดีเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป แต่ปัจจุบันการออกพระราชบัญญัติสงฆ์ พุทธศักราช 2561 ในหมวด 3-4 ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ซึ่งตีความว่า พระสงฆ์เป็นเจ้าพนักงานทางการปกครอง เมื่อกระทำผิดกฎหมายอาญาต้องนำพระสงฆ์ขึ้นสู่ศาล ทุจริตประพฤติมิชอบ ที่มีวิธีการพิจารณาความแบบระบบได้ส่วนตั้งประเด็นเอาผิดผู้ต้องหาหรือจำเลย อันส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อสู้อย่างยาก ศาลจะรับฟังพยานเอกสารภาคีรัฐมากกว่าฝ่ายผู้ต้องหา หรือจำเลยทำให้ พระสงฆ์ที่ถูกกล่าวหามีโอกาสสู้คดีให้พ้นจากความผิดยาก จึงควรมีการปรับปรุง แก้ไขกฎหมายในประเด็นดังกล่าวเพื่อเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้แสดงความบริสุทธิ์โดยยึดตามพระ ธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเป็นที่สุดตามพระธรรมวินัยที่ปรากฏในพระไตรปิฎกก่อน 2) การสืบพระโดยผลของกฎหมายตามพระราชบัญญัติสงฆ์ พุทธศักราช 2561 มาตรา 29 และ 30 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ มีอำนาจจัดการให้พระสงฆ์รูปนั้นสละ สมณเพศได้ แม้ว่าพระสงฆ์รูปนั้นจะไม่อาบัติปาราชิกก็ตาม เป็นการให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือ พนักงานอัยการ มากกว่าที่พระธรรมวินัยกำหนดไว้ 3) กระบวนการการดำเนินคดีพระสงฆ์ ควรมีผู้พิพากษาสมทบที่เป็นพระสงฆ์หรือผู้มีความรู้ด้านพุทธศาสนาร่วมในการพิจารณาคดีด้วย เพราะบริบทของพระแตกต่างกลับประชาชนทั่วไป หากมีการสืบพระในระหว่างพิจารณาคดี แม้จะมีคำพิพากษาแต่ยังไม่ถึงที่สุดก็ตาม เมื่อในที่สุด ศาลสุดท้ายพิพากษายกฟ้อง พระสงฆ์ก็ยากที่จะได้รับการเยียวยาให้กลับมาสู่สถานะเดิมได้ อันทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมและเสียหายต่อพระพุทธศาสนา

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย (คงคาไหว) และคณะ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสละสมณเพศเนื่องจากการกระทำความผิดอาญา” ผลการวิจัยพบว่า 1)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการละสมณเพศ คือ 1.1) พระวินัยที่ใช้การควบคุมความประพฤติของพระภิกษุ 1.2) ความผิดอาญาและวินัยสงฆ์เป็นการละเมิดพระธรรมวินัยและการกระทำเข้าข่ายความผิดกฎหมายอาญา 1.3) ผลของการกระทำผิดของพระภิกษุและฆราวาสในทางกฎหมาย และ 1.4) หลักเกณฑ์ของกฎหมายอาญาในการกำหนดความผิดและกำหนดโทษ 2) มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการละสมณเพศคือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และ 3) แนวทางการแก้ไขคือ มาตรา 29 เพื่อมิให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจดุลยพินิจเพียงฝ่ายเดียว แต่ควรกำหนดให้ฝ่ายพุทธจักรต้องเข้าไปปรับตัวไว้ควบคุมเพื่อได้ส่วนให้เป็นที่ประจักษ์เพื่อดัดสันลงโทษตามพระธรรมวินัยเสียก่อน และมาตรา 30 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งซึ่ง จะทำได้เฉพาะพระภิกษุที่กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือต้องโทษอาญามาก่อน และตั้งศาลวินัยสงฆ์โดยเฉพาะ (พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย (คงคาไหว) และคณะ, 2564 : 143-144)

พระมหาชนบ สหายบุญโณ และคณะ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปาราชิก 4 ในสมันตปาสาทิกาตามแนวกฎหมายคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน” ผลการวิจัยพบว่า ประวัติและพัฒนาการของคัมภีร์สมันตปาสาทิกา เป็นคัมภีร์ชั้นอรรถกถาอธิบายพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ภิกขุณีวิภังค์ มหาวรรค จุลวรรค และปริวาร มีผู้แต่งคือพระพุทธโฆษาจารย์ โดยอาศัยเค้าโครงอรรถกถาเดิม คือ มหาอรรถกถา มหาปัจจรี และกรุนที่เป็นการวิเคราะห์การตัดสินปาราชิก 4 ตามแนวคัมภีร์สมันตปาสาทิกา พบว่า การตัดสินปาราชิกแต่ละข้อ ดังนี้ ปฐมปาราชิกต้องอาศัยบุคคลหลายฝ่ายตัดสิน, ทุตติยปาราชิกต้องรายชื่อเถิดหลักฐาน 5 ประการ คือ วัตถุ กาล สถานที่ ราคะการใช้สอย, ตติยปาราชิกทุกข้อต้องสอบสวนหลักฐานทางคดี 6 ประการ คือ วัตถุ เวลา สถานที่ อาวุธ อิริยาบถ และกิริยาพิเศษ, และจตุตถปาราชิก ต้องสอบสวนความน่าเชื่อถือ 6 ประการ คือ สิ่งที่ถูกมัดได้บรรลู่ วิธีการ เวลา สถานที่ที่กิลสที่กำจัดได้ และธรรมที่ได้บรรลู่ นอกจากนี้ การวิเคราะห์การตัดสินปาราชิก 4 ตามแนวกฎหมายคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน พบว่า ไม่ได้แยกเกณฑ์การตัดสินปาราชิกทั้ง 4 ออกเป็นข้อ ๆ แต่เป็นการตัดสินโดยภาพรวม โดยการนำกฏนิคหกรรมมาใช้ ทั้งนี้ การลงนิคหกรรม ก็เปลี่ยนแปลงจากที่พระวินัยกำหนดมาเป็นกฎหมายกำหนด ส่งผลให้พระวินัยถูกมองว่ามีความสำคัญลดลง อีกทั้งการลงนิคหกรรมที่มีความซับซ้อน ส่งผลให้เกิดความไม่เข้าใจในการปฏิบัติ และปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ได้รับการตัดสินที่รวดเร็ว ก่อความมัวหมองแก่คณะสงฆ์โดยรวม

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญา” ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุมีสองสถานะ คือ (1) ฐานะเป็นพลเมืองของรัฐที่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายของบ้านเมืองเหมือนคนอื่น ๆ (2) ฐานะนักบวชในพระพุทธศาสนา ซึ่งต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ เมื่อพระภิกษุเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงและความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ซึ่งเกิดจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29, 30 ที่บังคับพระภิกษุละสมณเพศก่อนศาลตัดสินคดีโดยไม่จำเป็น เป็นการลดทอนสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุ ตำรวจใช้ยุทธวิธีการจับ พระภิกษุที่รุนแรงเกินกว่าเหตุ พระภิกษุไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว เท่ากับถูกลงโทษ ขาดอิสระ และโอกาสแสวงหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความบริสุทธิ์ และคณะสงฆ์ไม่ควบคุมตัวและ ดำเนินการตามพระธรรมวินัยต่อพระภิกษุนั้น ดังนั้น การรักษาคุณภาพการคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ต้องดำเนินการคุ้มครองโดยทั้งทางกฎหมายและทางพระธรรมวินัย พระภิกษุมีเจ้าคณะผู้ปกครอง มีเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด ตามลำดับชั้น เมื่อพระภิกษุต้องคดีอาญา เจ้าคณะผู้ปกครอง จะต้องรับรู้และต้องรับตัวพระภิกษุนั้นไว้ ควบคุมดำเนินการในทางพระวินัย เว้นแต่คดีอุกฉกรรจ์ เช่น คดีฆ่าคนตาย คดีโจรกรรม คดีข่มขืน และเป็นความผิดซึ่งหน้า คณะสงฆ์ต้องสร้างกฎเกณฑ์ในทางพระวินัย เพื่อช่วยคุ้มครองพระภิกษุโดยไม่กระทบต่อกฎหมายบ้านเมือง มีพระวินัยรื้อทำหน้าที่ฝ่ายตุลาการของคณะสงฆ์ เป็นเจ้าพนักงานผู้ชำนาญด้านพระวินัย ตัดสินอธิกรณ์ด้วยดีธรรม และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ส่วนเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมต้องคิดรอบคอบ ที่สุดเพื่อให้เกียรติแก่พระภิกษุที่ถือเป็นอุดมเพศ ซึ่งได้รับความเคารพศรัทธาจากคนทั่วไปที่เชื่อถือว่า เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ และเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนา การจับ การค้น การขัง การสอบสวน การปล่อยตัวชั่วคราว และการพิจารณาคดี ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามสมณสาธูป เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ปฏิบัติต่อพระภิกษุให้ถูกต้องกับการได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่านั่นเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด โดยยกเล็กหรือแก้ไขกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม บัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาสำหรับพระภิกษุขึ้นใหม่ มีผู้พิพากษาสมทบ จากคณะสงฆ์เข้าร่วมพิจารณาคดีตัดสินคดี เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติ รักษาสมดุลระหว่าง อาณาจักรและศาสนจักร และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยใน คดีอาญาได้อย่างแท้จริง

พระครูพิศิษฐ์บุณญากร ธมมเตโช (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิธีการควบคุมตัวพระภิกษุสงฆ์ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาซึ่งจะต้องถูกควบคุมตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” ผลการวิจัยพบว่า ในกรณี มาตรา 29 ที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจเต็มเปี่ยมในการใช้อำนาจดุลยพินิจ ถ้าเห็นว่ไม่ควรปล่อยตัวก็สามารถบังคับให้พระภิกษุสละสมณเพศทันทีเสียก็ได้ และมาตรา 30 กรณีที่กำหนดให้พระภิกษุต้องสละ สมณเพศ เนื่องจากศาลมีคำสั่งซึ่ง ซึ่งพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้ยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายจับและศาลมีคำสั่งอนุญาตพระภิกษุนั้นก็ต้องสละสมณเพศ ก่อนนำตัวไปซึ่งตามคำสั่งศาลต่อไปปัญหาดังกล่าว ถือเป็นกรณีที่พระภิกษุไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมความในมาตรา 29 เพื่อมิให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจดุลยพินิจเพียงฝ่ายเดียว และควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 30 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งซึ่งจะทำให้เฉพาะพระภิกษุที่กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือต้องโทษอาญามาก่อน และควรต้องมีการจัดตั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาขึ้นเป็นกรรมาธิการโดยเฉพาะ เพื่อมาตัดสินความผิดลงโทษตามพระธรรมวินัย

พระปลัดศานิตย์ นิจจุณ (พงษ์จตุรา) (2567) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายกับการวินิจฉัยกรณีพระภิกษุต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาบนฐานพระวินัยบัญญัติ” ผลการวิจัยพบว่า 1) คำว่า “สละสมณเพศ” เป็นคำศัพท์ทางกฎหมายที่ไม่มีการกำหนดคำนิยามเป็นการเฉพาะ ไม่ชัดเจนในตัวบทกฎหมายทั้งในแง่ความหมายและแนวทางวิธีปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ 2) คำว่า “สละสมณเพศ” ไม่มีตามพระวินัยบัญญัติการขาดจากความเป็นพระภิกษุมี 3 อย่างคือ (1) ปาราชิก (2) ลาสิกขา (3) เขารัตติยกรณี์กรณีที่พระภิกษุเอื้อเพื่อต่อพระราชา (กฎหมาย) คือการเปลี่ยนจากการนุ่งห่มจีวรเป็นชุดอื่นตามระเบียบของเรือนจำหากยังมีสมณสัญญาอยู่ได้ชื่อว่า เป็นพระภิกษุจึงไม่สามารถนำคำว่า “สละสมณเพศ” มาอธิบายถึงการขาดจากความเป็นพระภิกษุตามพระวินัยบัญญัติ 3) พระภิกษุควรเอื้อเพื่อพระราชา(กฎหมาย) และอนุวัดตามในกรรมที่เป็นธรรมอย่างอื่นได้แต่ไม่ควรอนุวัดตามแก่ใคร ๆ ในกรรมอันไม่เป็นธรรมเช่นมติมหาเถรสมาคมที่ผิดหลงดังพระบาลีที่ว่า “ตสฺมา อญฺญสฺมี จ ธมฺมิเก กมฺเม อนฺวตฺติตพฺพํ อธฺมิเก ปน น กสฺสจฺจ อนฺวตฺติตพฺพํ” ปัญหาที่พบคือเลขาธิการมหาเถรสมาคมนำเสนอข้อมูลที่คลาดเคลื่อน ขัดต่อกฎหมายพระวินัยบัญญัติ มติมหาเถรสมาคม ข้อเท็จจริงและไม่สอดคล้องกับแนวจารีต ที่มหาเถรสมาคมเคยปฏิบัติมาในอดีตว่า ก่อนพิจารณา หรือในระหว่างพิจารณาถ้าปรากฏว่า เรื่องนั้นได้มีการฟ้องร้องกันในศาลฝ่าย

ราชอาณาจักร ให้รอการพิจารณาเรื่องนั้นไว้ก่อน จึงเป็นเหตุให้มีมติมหาเถรสมาคมที่ผิดหลง (พระปลัดศานิตย์ นิจจงค์โณ

อมรรัตน์ ม่วงกลีน (2568) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหากฎหมายในการปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 29 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการใช้ดุลยพินิจเมื่อพระภิกษุต้องหว่ากระทำความผิดอาญาร้ายแรงถึงขั้นอาบัติปาราชิก โดยให้ขาดจากความเป็นพระภิกษุ และมาตรา 30 กำหนดให้ พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด ส่งผลให้พระภิกษุขาดโอกาสในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์จากพยานหลักฐานที่ชัดเจนเสียก่อน ซึ่งหากภายหลังพระภิกษุผู้นั้นไม่มีความผิด ก็จะก่อให้เกิดความเสียหาย อีกทั้งกลับไปวุ่นใหม่ไม่ได้ สมณศักดิ์ที่ถูกถอดไปแล้วก็ไม่สามารถกลับคืนได้ด้วย เป็นการบั่นทอนการสืบทอดพระพุทธศาสนาและความศรัทธาเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนอย่างยิ่ง จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมให้มีการปล่อยชั่วคราว เป็นการเน้นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย ภายใต้เจตนารมณ์ในการบัญญัติกฎหมายให้คุ้มครองพระพุทธศาสนา เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน (อมรรัตน์ ม่วงกลีน, 2568 : 286)

ทตดาว โฉมลักษณ์ (2568) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์แนวทางการจัดตั้งศาลยุติธรรมแผนกคดีสงฆ์สำหรับภิกษุที่ต้องหาคดีอาญา” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีอาญาของพระภิกษุที่ต้องหาคดีอาญา ได้แก่ การดำเนินการจับกุม การควบคุมตัว การฟ้องคดี การพิจารณาพิพากษาคดี การบังคับโทษ กระแสวิพากษ์วิจารณ์ของสังคมมีผลเสียต่อภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนา การควบคุมตัวพระภิกษุที่ต้องหาคดีอาญาและไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวควรจัดสถานที่ให้อยู่เฉพาะเป็นมาตรการพิเศษ การควบคุมตัวต้องแยกจากฆราวาส ควรมีพระวินัยธร่วมในการสอบสวน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและสำนักงานตำรวจแห่งชาติควรทบทวนการปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างพิจารณา มีกระบวนการคืนสมณศักดิ์ มหาเถรสมาคมควรทบทวนเรื่องกระบวนการยุติธรรมของคณะสงฆ์ ส่วนกระบวนการจัดตั้งศาลยุติธรรมแผนกคดีสงฆ์ในประเทศไทยนั้นยังไม่ควรจัดตั้งเนื่องจากปริมาณคดีมีไม่มาก ไม่เกิดความคุ้มค่าเพียงพอ การจัดตั้งแผนกต้องประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือ งบประมาณและกำลังพลควรจัดทำพระธรรมนูญสงฆ์เพียงฉบับเดียว มีแนวทางการทรงสมณเพศระหว่างพิจารณา คือมีพระวินัยธร่วมในการสอบสวน ควรจัดสถานที่ควบคุมตัวเฉพาะพระภิกษุโดยแยกต่างหากจากฆราวาส

พระนิทัศน์ วงศ์วังเพิ่ม และบัณฑิต ขวโยธา (2568) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของพระภิกษุ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505” ผลการวิจัยพบว่า 1) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช พ.ศ. 2505 มาตรา 29 และ 30 ถ้อยคำในฉบับท ไม่สอดคล้องตามหลักนิติรัฐ นิติธรรม 2) ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของพระภิกษุ ซึ่งบทบัญญัติของมาตราดังกล่าว มีความขัดแย้งขัดหลักสิทธิเสรีภาพของบุคคลในทางอาญาตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และ 3) ข้อเสนอแนะแนวทางปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 29 เห็นควรให้มีการเพิ่มถ้อยคำเพิ่มในฉบับทบัญญัติ “ให้พระสังฆาธิการที่เป็นผู้บังคับบัญชาที่เหนือว่าของพระภิกษุ ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาได้มีส่วนร่วมให้ความเห็นกับเจ้าพนักงานกรณีที่จะพิจารณาการรับหรือควบคุมตัว ควรนำกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 89/1 มาพิจารณา” และมาตรา 30 เห็นควรให้มีการเพิ่มเติมถ้อยคำในฉบับทบัญญัติ “ให้พระสังฆาธิการที่เป็นผู้บังคับบัญชาที่เหนือว่าของพระภิกษุที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาได้มีส่วนร่วมให้ความเห็นกับเจ้าพนักงานกรณีที่จะพิจารณากรณีที่จะมีกักขัง ควรนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 89/1 มาใช้บังคับในการกักขังในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำ และควรมีการจัดตั้งองค์กรตุลาการสงฆ์เบื้องต้นพิจารณากรณีพระภิกษุกระทำความผิดกฎหมายอาญา เพื่อพิจารณากลับกรองก่อนว่ามีมูลความผิดหรือไม่ ก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญ

ติณเมธ วงศ์ใหญ่ (2569) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาการดำเนินอธิกรณ์ตามพระธรรมวินัยและการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางอาญากับพระสงฆ์: กรณีศึกษาเปรียบเทียบคณะสงฆ์นิายเถรวาทประเทศไทยกับประเทศศรีลังกา” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาหลักที่เกิดขึ้นในประเทศไทยวางอยู่บนการที่เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจซึ่งกฎหมายไม่ได้ให้การรับรองไว้ในการบังคับให้พระภิกษุต้องสละสมณเพศโดยปราศจากความยินยอมของพระภิกษุนั้นหรือโดยที่คณะสงฆ์ไม่ได้มีส่วนร่วมด้วย ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงศึกษาเปรียบเทียบหลักพระธรรมวินัยและการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศศรีลังกาโดย กฎหมาย ตำรา บทความและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อเสนอให้มีการปรับแก้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยกำหนดให้ในกรณีที่พระภิกษุเป็นผู้กระทำความผิดทางอาญา เจ้าหน้าที่ของรัฐควรที่จะได้รับอนุญาตให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญากับพระภิกษุนั้นได้โดยไม่ต้องให้สละสมณเพศก่อน อย่างไรก็ตาม หากเจ้าหน้าที่ประสงค์จะให้สละสมณเพศพระภิกษุนั้นก่อนที่จะเริ่มกระบวนการพิจารณาใด ๆ การสละสมณ

เทศนั้นต้องกระทำลงโดยได้รับความยินยอมและภายใต้การมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะเหล่านี้ทำขึ้นโดยมีเป้าประสงค์เพื่อให้สิทธิและศักดิ์ศรีของพระภิกษุได้รับความคุ้มครอง ในลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความยุติธรรมและความเป็นธรรมภายใต้บริบทของศาสนาพุทธ นิกายเถรวาท การมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในกระบวนการที่กล่าวมานี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการ รักษาไว้ซึ่งความเคารพต่อสิทธิที่เหล่าพระภิกษุพึงมี

กล่าวโดยสรุปจากงานวิจัยทั้งหมดที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่านักวิชาการส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าการพิจารณาความผิดของพระภิกษุควรยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นหลัก และใช้กฎหมายของ รัฐในลักษณะที่สอดคล้องและไม่ขัดต่อพระวินัยบัญญัติ งานวิจัยด้านปาราชิกและอธิกรณ์ชี้ให้เห็นว่า การวินิจฉัยความผิดควรอาศัยพยานหลักฐานและกระบวนการสอบสวนที่เป็นระบบตามพระไตรปิฎก และคัมภีร์อรรถกถา หลายงานวิจัยวิพากษ์ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยเฉพาะ มาตรา 29 และ 30 ที่กำหนดให้พระภิกษุสละสมณเพศก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด ซึ่งอาจกระทบต่อ สิทธิ เสรีภาพ และหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอให้ปรับปรุง กฎหมายโดยเพิ่มบทบาทของคณะสงฆ์ในการพิจารณาคดี จัดตั้งศาลวินัยสงฆ์หรือองค์กรวินิจฉัย เฉพาะด้าน และกำหนดกระบวนการสอบสวนที่เหมาะสมกับสถานะของพระภิกษุ อีกทั้งควรแยกการ พิจารณาความผิดทางพระวินัยออกจากความผิดทางอาญาอย่างชัดเจน พร้อมทั้งส่งเสริมการป้องกัน การละเมิดพระธรรมวินัยผ่านการศึกษา การกำกับดูแล และการปลูกฝังคุณธรรมแก่พระสงฆ์ เพื่อ รักษาศรัทธาของพุทธศาสนิกชนและสร้างความสมดุลระหว่างพระธรรมวินัยกับกระบวนการยุติธรรม ของรัฐอย่างยั่งยืน

1.11 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ” ผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.12 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องในครั้งนี้อยู่เรื่อง กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ มีคำนิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยผู้วิจัยจึงได้ให้คำจำกัดความไว้ ดังนี้

กระบวนการสอบสวน หมายถึง การสอบสวนโดยพนักงานตำรวจหรือผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาและให้รวมถึงการปล่อยตัวชั่วคราวหรือการให้ประกันตัวในคดีอาญา

การปล่อยตัวชั่วคราว หมายถึง การปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยจากการควบคุมหรือขังชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งในระหว่างการสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาของศาล

พระภิกษุสงฆ์ที่กระทำความผิดอาญา หมายถึง การกระทำความผิดอาญาที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ตามประมวลกฎหมายอาญา แต่ไม่รวมถึงการกระทำความผิดซึ่งหน้าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

พระธรรมวินัย หมายถึง หลักธรรมคำสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า

การปฏิบัติต่อพระภิกษุ หมายถึง การแจ้งข้อกล่าวหาต่อพระภิกษุว่ากระทำความผิดอาญา ตลอดจนการสอบสวนระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย

คดีอาญา หมายถึง คดีที่เกี่ยวกับความผิดและโทษซึ่งกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา และกฎหมายอื่นที่มีโทษทางอาญา เช่น พระราชบัญญัติต่าง ๆ ซึ่งมีโทษในทางอาญา

บูรณาการ หมายถึง กระบวนการผสมผสานเชื่อมโยงองค์ความรู้ตั้งแต่ 2 องค์ความรู้ขึ้นไปเข้าด้วยกันอย่างสอดคล้องเป็นระบบ

พระภิกษุสงฆ์ หมายถึง ชายที่บวชเป็นพระในพระพุทธศาสนา สาวกของพระพุทธเจ้าผู้ซึ่งฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วเลื่อมใส สละเรือนออกบวช ถือวัตรปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระบรมศาสดาสั่งสอนและกำหนดไว้ เป็นพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามสิกขาบทที่กำหนดไว้ 227 ข้อ

พระวินัยธร หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนทางพระวินัยและทางกฎหมาย มีอำนาจหน้าที่สอบสวนทำสำนวนคดีของฝ่ายโจทก์หรือผู้เสียหาย และมีอำนาจยื่นฟ้องคดีในศาลวินัยสงฆ์ และศาลปกครองสงฆ์

พระวินัยาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุม ดูแล และรักษาความเรียบร้อยด้านวินัยของสงฆ์ รวมถึงการสอดส่องให้พระภิกษุประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่าง

เครื่องครัด และอาจมีบทบาทในลักษณะคล้ายเจ้าหน้าที่วินัยหรือผู้ตรวจสอบภายในคณะสงฆ์ในเชิงการบริหาร

การระงับอธิกรณ์ หมายถึง เรื่องที่เกิดขึ้นที่บุคคลหรือสงฆ์ต้องจัดทำให้เรียบร้อย ผู้มีหน้าที่จัดทำให้อธิกรณ์ระงับนั้น เป็นบุคคลบ้าง เป็นพระสงฆ์บ้าง เพื่อให้เกิดความสงบสุขแก่หมู่พระสงฆ์และให้เป็นไปตามพระวินัยบัญญัติ

อธิกรณ์ 4 หมายถึง ประเภทของคดีหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในคณะสงฆ์ ได้แก่

- 1) วิวาทาธิกรณ์ คือ คดีหรือข้อพิพาทที่เกิดจากการโต้เถียงกันเกี่ยวกับพระธรรมพระวินัย หรือความคิดเห็นต่าง ๆ ของภิกษุ **ข้อพิพาทเกี่ยวกับพระธรรมวินัย**
- 2) อนุวาทาธิกรณ์ คือ คดีที่เกิดจากการกล่าวหา ฟ้องร้อง หรือโจทก์กล่าวหาภิกษุว่ากระทำความผิดพระธรรมวินัย **การกล่าวหาฟ้องร้องภิกษุ**
- 3) อาปัตตาธิกรณ์ คือ คดีเกี่ยวกับการต้องอาบัติของภิกษุ กล่าวคือ การพิจารณาว่าภิกษุต้องอาบัติหรือไม่ และต้องอาบัติประเภทใด **คดีเกี่ยวกับการต้องอาบัติ**
- 4) กิจจาธิกรณ์ คือ คดีเกี่ยวกับกิจของสงฆ์ เช่น การประชุมสงฆ์ การทำสังฆกรรม การอุปสมบท การแต่งตั้ง หรือการดำเนินกิจการของคณะสงฆ์ **คดีเกี่ยวกับกิจการของสงฆ์**

การพักกิจสงฆ์ หมายถึง การที่พระภิกษุงดหรือหยุดปฏิบัติหน้าที่และกิจกรรมในฐานะพระสงฆ์เป็นการชั่วคราว ตามคำสั่งหรือข้อตกลงของคณะสงฆ์ โดยที่ยังไม่ได้ลาสิกขา (สึก) และยังคงมีสถานะเป็นพระภิกษุอยู่

การห้ามประกอบศาสนกิจ หมายถึง การสั่งให้พระภิกษุงดปฏิบัติศาสนกิจหรือหน้าที่ทางพระพุทธศาสนาบางอย่างหรือทั้งหมด เป็นการชั่วคราวหรือเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด โดยยังคงมีสถานะเป็นพระภิกษุ หากยังไม่ได้ลาสิกขาหรือถูกลงโทษถึงขั้นพ้นจากความเป็นพระ

กฎหมายอาญา หมายถึง กฎหมายที่มีโทษทางอาญาตั้งแต่โทษประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมายถึง กฎหมายที่เกี่ยวกับการฟ้องคดี การไต่สวนมูลฟ้อง การพิจารณาคดีอาญา รวมทั้งคำพิพากษาและคำสั่งในการลงโทษผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ หมายถึง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 หมายถึง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 29 และมาตรา 30

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 หมายถึง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 มาตรา 29 ที่บัญญัติไว้ว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลา ที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลา ที่กระทำความผิดมิได้ ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนีในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้ และคำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

บทที่ 2

ปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา

ปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องทั้งด้านกฎหมาย กระบวนการยุติธรรม และพระธรรมวินัย ซึ่งต้องได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบ การดำเนินการสอบสวนจำเป็นต้องคำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องหา ควบคู่ไปกับการรักษาศักดิ์ศรีและสถานภาพของพระภิกษุในฐานะนักบวช ในการสอบสวนพระภิกษุปรากฏว่าพนักงานสอบสวนใช้วิธีการสอบสวนเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป โดยไม่คำนึงถึงสถานภาพของพระภิกษุว่ามีสถานภาพต่างกับประชาชนทั่วไปอย่างไร หากสอบสวนแล้วพนักงานสอบสวนใช้ดุลพินิจไม่ให้ปล่อยตัวชั่วคราวแก่พระภิกษุ จะทำให้พระภิกษุต้องสละสมณเพศและขาดจากความเป็นพระภิกษุทันที ทั้งที่ยังไม่ได้ต่อสู้คดีแต่อย่างใดในทางปฏิบัติยังพบข้อจำกัดและปัญหาเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในการสอบสวน รวมถึงความไม่ชัดเจนของกฎหมายในบางประเด็นปัญหาดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อความเป็นธรรมของกระบวนการสอบสวน ตลอดจนความเชื่อมั่นของสังคมต่อกระบวนการยุติธรรมและสถาบันพระพุทธศาสนา

ดังนั้น ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา โดยนำกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการดังกล่าวมาเสนอเพื่อให้ทราบกฎหมายใดได้บัญญัติเกี่ยวกับกระบวนการอาญาวาอย่างไร เกี่ยวข้องกับเรื่องใด โดยได้สรุปเจตนารมณ์และข้อบัญญัติกฎหมายของแต่ละเรื่องและจะสรุปปัญหาโดยรวมทั้งหมด อันจะทำให้ทราบปัญหาอย่างรอบด้านและชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื้อหาและตามประเด็น ตามกฎหมายดังต่อไปนี้

- 2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
- 2.2 ประมวลกฎหมายอาญา
- 2.3 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- 2.4 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาวาด้วยการปล่อยชั่วคราว
- 2.5 กฎหมายเกี่ยวกับคณะสงฆ์

2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่กำหนดโครงสร้างอำนาจอธิปไตย หลักการปกครอง และสิทธิหน้าที่ขั้นพื้นฐานของประชาชน เพื่อเป็น

กรอบในการบริหารราชการแผ่นดินภายใต้หลักนิติรัฐและหลักประชาธิปไตยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล การตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตย และการสร้างดุลยภาพระหว่างอำนาจฝ่ายต่าง ๆ เพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยไม่ชอบในบริบทของกระบวนการยุติธรรม และการบังคับใช้กฎหมาย รัฐธรรมนูญมีสถานะเป็นหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา รวมถึงพระภิกษุที่เข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีอาญา ซึ่งต้องได้รับความคุ้มครองอย่างเสมอภาคภายใต้กฎหมาย ดังนั้น การศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จึงมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจรากฐานทางกฎหมายของรัฐ และความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิมนุษยชน กระบวนการยุติธรรม และการบังคับใช้กฎหมายในสังคมไทย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2560 เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศและเป็นหลักเกณฑ์ในการปกครองประเทศ จึงเป็นกฎหมายที่สำคัญ ซึ่งกฎหมายอื่นจะขัดหรือแย้งรัฐธรรมนูญไม่ได้ ความมุ่งหมายหลักของรัฐธรรมนูญ คือ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม โดยใช้กติกาหรือกฎหมายเป็นหลักเพื่อสร้างความสมดุลให้แก่สังคม เพื่อสร้างเสถียรภาพและประสิทธิภาพให้กับรัฐบาลในระบบการเมือง โดยกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจ 3 อำนาจ ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ อีกทั้งยังเป็นกฎหมายแม่บท ที่กำหนดว่ากฎหมายหรือกฎระเบียบใด ๆ จะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญไม่ได้ หากขัดแย้งจะสิ้นผลบังคับในทันที ซึ่งในคำปรารภบัญญัติว่า

“ได้กำหนดกลไกเพื่อจัดระเบียบและสร้างความเข้มแข็งแก่การปกครอง ประเทศขึ้นใหม่ ด้วยการจัดโครงสร้างของหน้าที่ และอำนาจขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ และสัมพันธ์ภาพระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารให้เหมาะสม การให้สถาบันศาลและองค์กรอิสระอื่นซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สุจริต เที่ยงธรรมและมีส่วนในการป้องกันหรือแก้ไขวิกฤติของประเทศตามความจำเป็น และความเหมาะสม การรับรอง ปกป้องและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ให้ชัดเจนและครอบคลุมอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยถือว่าการมีสิทธิเสรีภาพ เป็นหลักการจำกัดตัดสิทธิเสรีภาพเป็นข้อยกเว้น”

มาตรา 4 บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง” และวรรคสอง “ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน”

มาตรา 5 บัญญัติว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือ การกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้”

สรุปได้ว่า หากพิจารณาตามเจตนารมณ์แล้วรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดเพื่ออ้างหรือใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ทุกกรณี ดังนั้นบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 26 บัญญัติว่า “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้อง เป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควร แก่เหตุและจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่ กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง”

สรุปได้ว่า ตามบทบัญญัติมาตรา 26 แสดงให้เห็นว่าการตรากฎหมายต้องไม่จำกัด สิทธิและเสรีภาพของประชาชนรวมถึงพระภิกษุ และควรจะมีการพัฒนาให้มีความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุตามเจตจำนงของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อเป็นหลักประกันในความ ดังนั้น การบัญญัติกฎหมายอื่นที่เป็นการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของบุคคล อันเป็นการบัญญัติที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ กฎ ระเบียบ หรือกฎหมายดังกล่าวจึงสิ้นผลและบังคับไม่ได้ การกระทำความผิดที่เกี่ยวกับคดีอาญา อันเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของบุคคล ซึ่งรัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ตาม

มาตรา 28 อีกว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิต หรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้”

บทบัญญัติมาตรา 28 ความว่า บุคคลย่อมมีสิทธิ และเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้าย หรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลและพระภิกษุด้วย การจับและการคุมขังบุคคลจึงกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติเท่านั้น

สรุปได้ว่า ทั้งในมาตรา 26 และมาตรา 28 ดังกล่าว รัฐธรรมนูญได้บัญญัติคุ้มครองและเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลรวมถึงพระภิกษุด้วยอย่างเสมอภาคกัน ซึ่งเป็นหลักทั่วไปที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ

มาตรา 29 บัญญัติว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้”

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนีในคดีอาญาจะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิกษณ์ต่อตนเองมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

จากบทบัญญัติมาตรา 29 ข้างต้นเป็นมาตราที่สำคัญอันแสดงให้เห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้อย่างชัดเจน โดยรัฐธรรมนูญได้บัญญัติว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าไม่มีความผิดก่อนที่ศาลจะพิพากษาจนคดีถึงที่สุด ทั้งนี้มีได้บัญญัติไว้ว่า “ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด” จึงตีความได้ทันทีว่า ต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรานี้เท่านั้น ดังนั้น บุคคลทั่วไปรวมทั้งพระภิกษุที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญาย่อมได้รับการคุ้มครองตามบทบัญญัติมาตรานี้

มาตรา 67 ได้บัญญัติว่า “รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น

ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและการเผยแพร่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา และต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อน

ทำลายพระพุทธศาสนาไม่ว่าในรูปแบบใด และพึงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินมาตรการหรือกลไกดังกล่าวด้วย”

สรุปได้ว่า ตามมาตรา 29 รัฐธรรมนูญมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองบุคคลในกรณีต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ ที่สำคัญยังให้หลักประกันว่าตราใดที่คดียังไม่ถึงที่สุด จะไปกล่าวหาว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นกระทำความผิดมิได้ กล่าวคือ มาตรานี้กฎหมายมุ่งคุ้มครองบุคคลให้สิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ก่อนศาลพิพากษาถึงที่สุด บุคคลยังเป็นผู้บริสุทธิ์

ส่วนมาตรา 67 นั้น รัฐธรรมนูญบัญญัติให้รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นด้วย และยังให้ความสำคัญโดยขยายความหมายมุ่งเน้นการอุปถัมภ์และคุ้มครองแก่พระพุทธศาสนา โดยบัญญัติไว้โดยเฉพาะว่า การอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท และต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาไม่ว่าในรูปแบบใด แสดงว่า รัฐต้องให้ความสำคัญแก่พระพุทธศาสนา คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ

สรุปได้ว่า รัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐมีหน้าที่อุปถัมภ์และคุ้มครองทุกศาสนา โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือ รัฐจึงต้องส่งเสริมการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท รวมทั้งจัดให้มีมาตรการและกลไกเพื่อป้องกันการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาในทุกรูปแบบ อันสะท้อนถึงหน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองและธำรงไว้ซึ่งพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งเป็นการบังคับว่าให้รัฐดำเนินการให้เป็นไปตามบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ

2.2 ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายสารบัญญัติที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดฐานความผิด องค์ประกอบความผิด และโทษทางอาญา เพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์กลางในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคมให้เป็นไปโดยสงบเรียบร้อยและเป็นธรรมกฎหมายฉบับนี้สะท้อนหลักการพื้นฐานของกฎหมายอาญาสมัยใหม่ อันได้แก่ หลักไม่มีความผิดและไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ล่วงหน้า และหลักความได้สัดส่วนของโทษกับความร้ายแรงของการกระทำในบริบทของกระบวนการยุติธรรม ประมวลกฎหมายอาญากำหนดหน้าที่เป็นกรอบอ้างอิงสำคัญในการ

ดำเนินคดี การวินิจฉัยความผิด และการกำหนดโทษของผู้กระทำความผิด โดยรวมถึงกรณีที่ถูกดำเนินคดีเป็นพระภิกษุซึ่งต้องพิจารณาควบคู่กับสถานภาพทางพระธรรมวินัยด้วย การศึกษาประมวลกฎหมายอาญาจึงมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจโครงสร้างและกลไกของกฎหมายอาญา ตลอดจนความสัมพันธ์กับหลักพระธรรมวินัยในบริบทของการบูรณาการกฎหมายสองระบบในสังคมไทย รายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1 หลักการกำหนดโทษบุคคลที่กระทำความผิดตามกฎหมายอาญา

1) ความมุ่งหมายของกฎหมายอาญานั้น คือ กฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อเป็นกฎเกณฑ์ในการควบคุมให้ประชาชนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยมีจุดประสงค์ที่สำคัญเพื่อให้การดำรงอยู่ของประชาชนเป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผนเพื่อคุ้มครองสุจริตชน ในขณะที่กำหนดโทษผู้ที่ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม (พิชัย นิลทองคำ, 2552: 566)

หลักในการกำหนดโทษบุคคลที่กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาในประเทศไทยเป็นการบัญญัติ หลักการและข้อบังคับ จากหนักสุดไปถึงเบาออกกฎหมายอาญาเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมจึงเกิดขึ้น ดังนี้

มาตรา 18 บัญญัติโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด ดังนี้ (1) ประหารชีวิต (2) จำคุก (3) กักขัง (4) ปรับ (5) ริบทรัพย์สิน ดังนั้น จึงสรุปได้ว่ากฎหมายที่มีโทษทางอาญาไม่ว่ากฎหมายใดก็ตาม จะต้องบังคับตามโทษที่บัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งมีโทษที่จะใช้บังคับ 5 ประการเท่านั้น

2.2.2 กรอบและแนวคิดในการบัญญัติกฎหมายอาญา

2) กรอบการบัญญัติกฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่บัญญัติว่า “การกระทำหรือไม่กระทำการอย่างใดเป็นความผิด และกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดไว้ด้วย หรือบังคับให้มีการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยที่ผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามต้องได้รับโทษ” กฎหมายอาญานั้นมีความเกี่ยวข้องกับศีลธรรมอย่างลึกซึ้ง ความผิดอาญาที่ร้ายแรง เช่น ฆ่าคน ชิงทรัพย์ ข่มขืน ล้วนแต่ผิดศีลธรรมทั้งสิ้น บางครั้งในการบัญญัติกฎหมายอาญาจึงไม่ต่างกับกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมหรือแนวทางของพระพุทธศาสนามากนัก อย่างไรก็ตามมีหลายกรณีด้วยกันที่ถือว่าผิดศีลธรรมแต่ไม่ผิดกฎหมายอาญา เช่น การพูดโกหก (เว้นแต่จะเป็นการแจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงาน หรือฉ้อโกง เป็นต้น) การดื่มสุรา (เว้นแต่จะเมาจนครองสติไม่อยู่แล้วส่งเสียงเอะอะโวยวายในสาธารณะสถาน อาจผิดตามมาตรา 378) การทำชั่วเห็นได้ชัดว่าผิดศีลธรรม แต่ในประเทศไทยไม่ถือว่าผิดกฎหมายอาญา การที่ภิกษุร่วม

ประเพณีกับหญิงในกฎของภิกษุซึ่งอยู่ในบริเวณวัดเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรมและไม่สมควรอย่างยิ่ง แต่ไม่มีความผิดมาตรา 206 ฐานเหยียดหยามศาสนา การกระทำบางอย่างไม่ผิดศีลธรรมแต่ผิดกฎหมายอาญา เช่น กรณีความรับผิดชอบโดยเด็ดขาดในทางอาญา กล่าวคือ ไม่เจตนาไม่ประมาทแต่กฎหมายก็ยังบัญญัติว่าการกระทำนั้น ๆ เป็นความผิดทั้งนี้จะเห็นได้ว่าศีลธรรมและกฎหมายอาญานั้น ไม่ได้สอดคล้องต้องกันทุกกรณีเราจึงจะใช้ศีลธรรมเป็นเครื่องกำหนดความผิดอาญาไปตายตัวคงไม่ได้ เพราะสิ่งซึ่งผิดศีลธรรมของศาสนาบางอย่างอาจถือว่าเป็นความผิดทางอาญา”

การจะเข้าใจแนวคิดในการบัญญัติกฎหมายอาญานั้นจำเป็นต้องศึกษาถึงวิวัฒนาการในการกำหนดความผิดอาญา วัตถุประสงค์โดยทั่วไปในการบัญญัติกฎหมายอาญา หลักเกณฑ์ในการกำหนดความผิดอาญาและรูปแบบในการบัญญัติกฎหมายอาญา วิวัฒนาการในการกำหนดความผิดทางอาญา การอธิบายว่าการกระทำใดควรเป็นความผิดทางอาญานั้น มีวิวัฒนาการในการกำหนดความผิดอาญามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงใช้เกณฑ์ทางศีลธรรม ช่วงใช้เกณฑ์ทางสังคม และช่วงใช้เกณฑ์ทางกฎหมาย ดังนี้

ช่วงที่หนึ่ง การใช้เกณฑ์ทางศีลธรรม ในสังคมดั้งเดิมการกำหนดว่าพฤติกรรมควรเป็นความผิดทางอาญาจะใช้มาตรฐานทางศีลธรรมกำกับ กล่าวคือ การใดเป็นการกระทำผิดศีลธรรม การนั้นคือการกระทำที่ผิดกฎหมายอาญาและจะถูกลงโทษการใช้เกณฑ์ดังกล่าวสามารถใช้ได้อย่างดีกับสังคมพื้นฐานที่ยังไม่มีผู้คนอยู่มากนัก เพราะความจำเป็นในการใช้กฎหมายเทคนิคเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยยังไม่มี ความจำเป็น ดังนั้นในยุคนี้ การผิดศีลธรรมกับการผิดกฎหมายอาญาจึงเป็นเรื่องเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อสังคมพัฒนาขึ้นมีผู้คนมากขึ้น ความจำเป็นที่จะต้องออกกฎหมายอาญาเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมจึงเกิดขึ้น กฎหมายจึงค่อย ๆ เคลื่อนตัวออกจากศีลธรรม แต่ก็ไม่ได้แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดจนทำให้เกิดสภาวะของกฎหมายกับศีลธรรมมีความสัมพันธ์กันแบบ Intersection กล่าวคือ บางกรณีเป็นทั้งผิดกฎหมายและผิดศีลธรรม เช่น การฆ่าคนบางกรณีผิดศีลธรรมอย่างเดียวไม่ผิดกฎหมาย เช่น การพูดโกหกที่ไม่ได้ไปซึ่งทรัพย์สิน มิเช่นนั้นจะเป็นความผิดฐานฉ้อโกง และบางกรณีผิดกฎหมายอย่างเดียวไม่ผิดศีลธรรม เช่น การจอดรถในที่ห้ามจอด

ช่วงที่สอง การใช้เกณฑ์ทางสังคมในช่วงนี้มองว่าการกระทำความผิด คือ การกระทำที่กระทบกระเทือนสังคมซึ่งการพิจารณาว่าอะไรคืออาชญากรรมก็มองจากการกระทำที่ทำให้สังคมเสียหายนั่นเอง Durkheim เสนอว่า “อาชญากรรมคือการกระทำที่ทำลายสภาพสังคมที่เข้มแข็งของการรับรู้ร่วมกัน” อาชญากรรมจึงเป็นสิ่งที่สังคมรับรู้ร่วมกันว่าการกระทำนั้นคืออาชญากรรม แต่

อย่างไรก็ดี แนวคิดนี้ยังสร้างความไม่แน่นอนให้กับกฎหมายอาญา เพราะเวลาเกิดการกระทำใดขึ้นแล้วก็ยากที่จะหาตัวแทนสังคมมาชี้ว่าการกระทำนั้นเป็นอาชญากรรมและควรลงโทษหรือไม่

ช่วงที่สาม การใช้เกณฑ์ทางกฎหมาย แนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตยมองว่ากฎหมายที่ลงโทษผู้กระทำความผิดต้องออกมาจากรัฐสภาซึ่งเป็นผู้แทนประชาชน ดังนั้นเมื่อรัฐสภาออกกฎหมายที่กำหนดความผิดออกมาแล้ว กฎหมายนั้นจะใช้บังคับได้ตามความประสงค์ของประชาชน แม้ว่ากฎหมายที่กำหนดความผิดฐานใหม่ขึ้นมาจะไม่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมเลยก็ตาม การใช้เกณฑ์ทางกฎหมายโดยยึดถือว่ารัฐสภาเห็นว่าการกระทำใดควรลงโทษ การกระทำนั้นก็เป็นความผิดอาญา อาจทำให้เกิดสภาวะการณ์ที่เรียกว่า “กฎหมายอาญาเพ้อ” (Over – Criminalization) ซึ่งในปัจจุบันฝ่ายนิติบัญญัติจะกำหนดให้พฤติกรรมใดเป็นความผิดอาญาโดยดูจากการกระทำนั้นต้องขัดกับความสงบเรียบร้อยของสังคม (สุรพงษ์ สัทธิกรณ์, 2562 : 28-29)

วัตถุประสงค์ทั่วไปในการบัญญัติกฎหมายอาญา เป็นที่ยอมรับกันในสาขาวิชากฎหมายอาญาแล้วว่า ในประมวลกฎหมายอาญาสมัยใหม่นั้น แบบแผนของการลงโทษ หรือคำขู่ว่าจะลงโทษ และตัวโทษ เปรียบเสมือนแรงกระตุ้นให้สมาชิกของสังคมนั้น ๆ ประพฤติปฏิบัติต่อกันตามสังคมในวิถีทางของสังคมที่ผู้ร่างกฎหมายได้กล่าวเอาไว้อย่างเป็นที่ชัดเจนในบทบัญญัติทั่วไปของประมวลกฎหมายอาญา และในขณะเดียวกันประมวลกฎหมายอาญาในสมัยใหม่ก็มักจะชี้ให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ของประมวลกฎหมายอาญานั้น ๆ ว่ามีวัตถุประสงค์อย่างไรพร้อมกับชี้ให้เห็นถึงวิธีการและทฤษฎีที่รองรับวิธีการนั้น ๆ ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวให้เป็นที่ยอมรับทั่วไป ในการดำเนินคดีอาญาของรัฐ มีวัตถุประสงค์เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย และเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และเนื่องจากกฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่บัญญัติว่าการกระทำหรือไม่กระทำอย่างใดเป็นความผิด และกำหนดโทษที่จะลงผู้กระทำความผิด หากผู้กระทำฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติในเรื่องนั้น ๆ ไว้ กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่มีผลเป็นการควบคุมสังคมโดยใช้โทษเป็นเครื่องมือในการชั่งน้ำหนักส่วนหนึ่ง และเป็นเครื่องมือที่ทางรัฐใช้เป็นเครื่องมือควบคุมความประพฤติของผู้คนในรัฐนั้น ในทุก ๆ ประเทศจึงมีการบัญญัติกฎหมายอาญา

ขึ้นบังคับใช้ โดยทางรัฐจะต้องบัญญัติกฎหมายอาญาให้ดี ซึ่งในเรื่องนี้ Nigel Walker ได้อธิบายว่าการนิติบัญญัติในทางอาญาที่ดีนั้นจะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์อย่างน้อย 6 ประการ ดังนี้

1) เพื่อคุ้มครองป้องกันซึ่งตัวบุคคล ซึ่งในบางครั้งก็อาจมีการคุ้มครองสัตว์ด้วย เป็นการคุ้มครองป้องกันจากการกระทำโดยเจตนาอันเป็นการโหดเหี้ยมทารุณ หรือการประกอบกรรมทางเพศ ด้วยวิธีการอันไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ คุ้มครองป้องกันบุคคลจากภัยบางประการอันเกิดจากการกระทำโดยไม่เจตนา หรือคุ้มครองป้องกันกลุ่มบุคคลที่อาจถูกชักจูงให้หลงผิดได้ง่ายจากการทำร้าย กดขี่หรือขูดรีด อันจะเกิดแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของบุคคลเหล่านั้น

2) เพื่อคุ้มครองสภาวะจิตใจของสมาชิกนั้น ๆ ให้รอดพ้นจากการกระทบกระเทือนจากการกระทำที่ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวของผู้ใหญ่ และยินยอมต่อการกระทำนั้นแล้วแต่ถือว่าผิดธรรมชาติ เช่น การร่วมประเวณีของบุคคลภายในครอบครัว และความสัมพันธ์ทางเพศอันผิดปกติ ป้องกันการกระทำบางประเภท ซึ่งเมื่อได้กระทำท่ามกลางสาธารณชนแล้วจะกระทบกระเทือนจิตใจบุคคลอื่น ๆ เป็นอย่างมาก เช่น การกระทำอนาจาร รวมทั้งป้องกันพฤติกรรมบางประเภทอันอาจยั่วยุให้เกิดความไม่สงบขึ้นในหมู่ประชาชน

3) เพื่อคุ้มครองป้องกันทรัพย์สินส่วนบุคคลจากการลักขโมย การฉ้อโกงหรือการทำให้เสียทรัพย์สิน และกรณีอื่น ๆ

4) เพื่อคุ้มครองป้องกันสาธารณชนจากความไม่สะดวกสบายต่าง ๆ เช่น การกีดขวางทางจราจร ปิดกั้นทางสาธารณะ รวมทั้งใช้สภาพบังคับทางอาญาเพื่อเก็บรวบรวมภาษีอากร เช่น ห้ามมิรถยนต์ หรือทรัพย์สินไว้ในครอบครองโดยไม่มีทะเบียน

5) เพื่อป้องกันรักษาไว้ซึ่งสถาบันทางสังคม เช่น สถาบันพระมหากษัตริย์และสถาบันศาสนา รวมทั้งเพื่อบังคับให้เกิดความเมตตาที่จำเป็น เช่น การที่พระภิกษุสงฆ์ไม่ต้องสาบานตนในศาล

6) เพื่อบังคับใช้วิธีการต่าง ๆ ที่จะทำให้วัตถุประสงค์ทั้งหลายเหล่านี้บรรลุผล เช่น การขัดคำสั่งเจ้าพนักงานการให้การเท็จ เป็นต้น (สุรพงษ์ สิทธิกรณ : 28-29)

หลักการกำหนดความผิดอาญาต้องคำนึงถึงหลักประกันในกฎหมายอาญาเสมอ โดยกฎหมายที่เกิดจากการบัญญัติเท่านั้นที่สามารถกำหนดให้การกระทำใดการกระทำหนึ่งเป็นความผิด และกฎหมายที่เกิดจากการบัญญัติเท่านั้นที่สามารถกำหนดโทษสำหรับการกระทำใดการกระทำหนึ่งโดยเฉพาะ เมื่อการลงโทษทางอาญาถือว่าเป็นมาตรการที่รุนแรงที่สุดของรัฐที่ใช้กับประชาชนในรัฐ ดังนั้น การบัญญัติกฎหมายอาญา ฝ่ายนิติบัญญัติจึงต้องบัญญัติกฎหมายอาญาให้ชัดเจนแน่นอนที่สุด เพื่อคุ้มครองและเกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนหนึ่ง การกำหนดโทษทางอาญาควรเป็นไปตามหลักความยุติธรรมให้ได้สัดส่วนความร้ายแรงของความผิดด้วยการพิจารณาความร้ายแรงของความผิด

อาญานอกเหนือจากการคำนึงถึงหลักการทางวิชาการแล้ว ยังต้องคำนึงถึงความสำนึกทางศีลธรรมของสมาชิกในสังคมในช่วงเวลานั้น ๆ ประกอบด้วยเพราะประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายอาญายังขึ้นอยู่กับความสำนึกในทางศีลธรรมของบุคคลในสังคมซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงแบบพลวัตและตามกาลเวลา

2.2.3 กฎหมายอาญามีสภาพบังคับ

ความเชื่อทางศาสนาที่ว่าผู้ใดทำผิดข้อบังคับของชุมชนจะถูกเทพดาฟ้าดินลงโทษโดยอาจลงโทษเองหรือมอบให้มนุษย์จัดการลงโทษกันเองได้ต่อมา อำนาจนี้กลายเป็นอำนาจของรัฐหรือผู้ปกครองบ้านเมืองโดยเด็ดขาด ซึ่งในภายหลังได้มอบหน้าที่นี้ให้ศาลหรือสถาบันตุลาการเป็นผู้มีอำนาจนี้โดยเฉพาะ แม้กระนั้นก็ตามทางบ้านเมืองได้มอบอำนาจออกกฎหมายและกำหนดสภาพบังคับสำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย เช่นกัน ผู้ปกครองบ้านเมืองก็สามารถออกคำสั่งตามความจำเป็นและราษฎรต้องปฏิบัติตามโดยไม่ต้องสนใจว่ากฎหมายที่ออกมาตรงกับศีลข้อใดทางศาสนาหรือไม่ กล่าวคือเมื่อผู้ใดกระทำความผิดกฎหมายเรื่องนั้นก็ต้องตกอยู่ในสภาพบังคับอย่างนั้นเหมือนกันหมดเรียกว่า สภาพบังคับตามกฎหมาย ดังที่ จอห์น ออสตินให้หมายความของกฎหมายว่า กฎหมาย คือ คำสั่งคำบัญชาของรัฐบาลิปไตย ที่สั่งแก่คนทั้งหลายผู้ใดฝ่าฝืนโดยปกติ

2.2.4 การใช้กฎหมายอาญา

มาตรา 2 บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

ถ้าตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง การกระทำเช่นนั้นไม่เป็นความผิดต่อไป ให้ผู้ที่ได้กระทำการนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด และถ้าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว ก็ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษา

วรรคสอง ถ้าตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง การกระทำเช่นนั้นไม่เป็นความผิดต่อไป ให้ผู้ที่ได้กระทำการนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด และถ้าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว ก็ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดนั้น ถ้ารับโทษอยู่ก็ให้การลงโทษนั้นสิ้นสุดลง

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 มีอยู่สองวรรค ซึ่งแต่ละวรรคเป็นคนเรื่องกัน การใช้กฎหมายในวรรคหนึ่งและวรรคสองมีความแตกต่างกัน โดยวรรคหนึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการนำ

กฎหมายที่มีโทษทางอาญามาลงโทษจำเลย ส่วนวรรคสองเป็นเรื่องของการยกเลิกกฎหมายภายหลังจากที่จำเลยถูกพิพากษาแล้ว

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 วรรคหนึ่งนั้น จะต้องมีความบัญญัติว่าการกระทำใดเป็นความผิดและมีโทษทางอาญาอย่างไร เมื่อมีความบัญญัติเป็นความผิดไว้แล้วจึงจะนำกฎหมายนั้น ๆ มาลงโทษจำเลยหรือผู้กระทำความผิดได้ ยกตัวอย่างเช่น มีประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 วางหลักว่า ผู้ใดเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไปโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี และปรับไม่เกินหกพันบาทต่อมานาย ก ไปลักเอาสินค้าของนาย ข ไป อย่างนี้ นาย ก มีความผิดฐานลักทรัพย์ นาย ก ต้องรับโทษทางอาญา คือโทษจำคุกและโทษปรับตามกฎหมาย

ส่วนประมวลกฎหมายอาญามาตรา 2 วรรคสอง นั้นเป็นกรณีที่กฎหมายยกเลิกภายหลังจากที่จำเลยได้ถูกศาลพิพากษาแล้ว เช่น นาย ก ศาลพิพากษาว่า นาย ก มีความผิดทางอาญามาตรา หนึ่ง และคดีได้ถึงที่สุดแล้ว นาย ก ระหว่างอยู่ในเรือนจำนั้น ได้มีการแก้ไขกฎหมายให้ยกเลิกกฎหมายดังกล่าว ทำให้การกระทำในอดีตของนาย ก ไม่เป็นความผิดที่มีโทษทางอาญาอีกต่อไป อย่างนี้ นาย ก จะไม่มีความผิดอีกต่อไปและศาลต้องปล่อยตัวนาย ก ออกจากเรือนจำ

2.2.5 รูปแบบการบัญญัติกฎหมายอาญา

โดยทั่วไปกฎหมายอาญาจะมีเกณฑ์ที่ใช้ในการบัญญัติ 2 เกณฑ์ คือ

- 1) การบัญญัติกฎหมายอาญาบนพื้นฐานของการกระทำ
- 2) การบัญญัติกฎหมายอาญาบนพื้นฐานของผู้กระทำ การจะศึกษาว่าแต่ละบทบัญญัติในกฎหมายอาญานั้นมีการบัญญัติขึ้นมาอย่างไรก็จำต้องทราบว่ากฎหมายอาญานั้นใช้เกณฑ์อย่างไรในการบัญญัติ ซึ่งทั้งสองเกณฑ์ดังกล่าวมีรายละเอียด ดังนี้

1) การบัญญัติกฎหมายอาญาบนพื้นฐานของการกระทำในระบบของ “กฎหมายอาญาบนพื้นฐานของการกระทำ” การลงโทษจะผูกไว้โดยตรงกับการกระทำที่ผิดกฎหมายแต่การที่จะลงโทษสำหรับการกระทำนั้นได้หรือไม่ ย่อมจะต้องขึ้นอยู่กับว่าการลงโทษนั้นจะสามารถดำเนิน ผู้กระทำความผิดอันเนื่องมาจากการกระทำของเขานั้นได้หรือไม่ กล่าวคือ การลงโทษจะเป็นเรื่องของความชั่วของการกระทำ

2) การบัญญัติกฎหมายอาญาบนพื้นฐานของผู้กระทำในระบบของ “กฎหมายอาญาบนพื้นฐานของผู้กระทำ” นั้น การลงโทษย่อมขึ้นอยู่กับอันตรายของผู้กระทำความผิดที่เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตของผู้กระทำความผิดนั้น หรือเชื่อมโยงกับความชั่วของการดำเนินชีวิตของผู้กระทำความผิดนั้น ในกรณีนี้ความสำคัญของการดำเนินได้หรือไม่จะอยู่ที่ว่าผู้กระทำความผิดนั้นมีพฤติกรรมที่เป็นอันตรายที่เป็นอาชญากรหรือไม่

การบัญญัติกฎหมายบนพื้นฐานของผู้กระทำนั้น จะยึดถือเจตนาภายในใจของผู้กระทำเป็นหลักมากกว่าการกระทำนั้นแม้ว่าคนทั่วไปจะเห็นว่าเป็นความผิดหรือตามกฎหมายจะถือว่าครบองค์ประกอบความผิดก็ตาม แต่หากว่าผู้กระทำไม่มีเจตนาที่ไม่ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา จะเห็นได้จากบทบัญญัติในเรื่องป้องกัน แม้การกระทำครบองค์ประกอบภายนอกและภายในก็ตามแต่ผู้กระทำมีเจตนาพิเศษเพื่อป้องกันสิทธิของตนหรือบุคคลอื่นต่อการกระทำอันละเมิดต่อกฎหมายที่ผู้อื่นกระทำต่อตน หาได้มีเจตนาที่จะกระทำความผิดบนพื้นฐานของความชั่วร้ายในจิตใจไม่กรณีเช่นนี้กฎหมายจึงถือว่าผู้นั้นไม่มีความผิด (สุรพงษ์ สติธิกรณ์ 2562 : 34)

2.2.6 ความรับผิดในทางอาญา

มาตรา 59 บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดเมื่อได้กระทำโดยประมาท หรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิดเมื่อได้กระทำโดยไม่มีเจตนา

กระทำโดยเจตนา ได้แก่กระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำและในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น

ถ้าผู้กระทำมิได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด จะถือว่าผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้นมิได้

กระทำโดยประมาท ได้แก่กระทำความผิดมิใช่โดยเจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นว่านั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่การกระทำ ให้หมายความรวมถึงการให้เกิดผลอันหนึ่งอันใดขึ้นโดยงดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้นด้วยพิพากษาว่าได้กระทำความผิดนั้น ถ้ารับโทษอยู่ก็ให้การลงโทษนั้นสิ้นสุดลง

สรุปได้ว่า การรับผิดในทางอาญานั้นต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนว่าการกระทำความผิดใดมีความผิดอาญาหรือไม่ หากกฎหมายมิได้บัญญัติไว้ว่าการกระทำนั้นมีความผิด ผู้กระทำก็

ไม่มีความผิด ศาลต้องพิพากษายกฟ้องทันที อันแสดงให้เห็นว่ากฎหมายอาญานั้นต้องตีความโดยเคร่งครัดตามบทบัญญัติของกฎหมาย

2.2.7 ผลของการกระทำความผิดในทางกฎหมาย

ผลของการกระทำความผิดในทางกฎหมาย คือ การยึดหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 ที่ว่าบุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมาย ที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ถ้าตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติในภายหลังการกระทำ เช่นนั้น ไม่เป็นความผิดต่อไป ให้ผู้ที่ได้กระทำการนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด และถ้าได้มีคำ พิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว ก็ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดนั้น ถ้ารับ โทษอยู่ก็ให้การลงโทษนั้นสิ้นสุดลง และมาตรา 59 บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำ โดยเจตนาเว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดเมื่อได้กระทำโดย ประมาท หรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิด แม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา กระทำโดยเจตนา ได้แก่ กระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำและในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้นถ้าผู้กระทำมิได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด จะถือว่าผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้นมิได้

สภาพสังคมไทยปัจจุบันกำลังพัฒนาตามกระแสสังคมโลกโดยก้าวเข้าสู่เทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสาร ดังนั้น การปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องต่อความทันสมัยดังกล่าวจึงมีความจำเป็น การที่สภาวะแวดล้อมด้านการเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองถูกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเป็นผลให้เกิดการพัฒนาทางสังคม คือกฎหมายพัฒนาเปลี่ยนแปลงตาม โดยการที่รัฐสภาตามกฎหมายใหม่และแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเก่าขึ้นใช้บังคับเพื่อความทันสมัยและสอดคล้องต่อวิถีแห่งความเปลี่ยนแปลง เช่นนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประชาชน ตลอดจนผู้ศึกษากฎหมาย การติดตามอย่างใกล้ชิดรวดเร็ว พร้อมเข้าถึงข้อมูลทางกฎหมาย ด้วยความฉับไว คือความจำเป็นซึ่งกฎหมาย และผู้ศึกษาจะหลีกเลี่ยงไม่ได้

2.2.8 หลักกฎหมายอาญาภาคทั่วไป

1) กฎหมายอาญาต้องแน่นอนชัดเจนคือ “ถ้อยคำ” ในบทบัญญัติกฎหมายอาญาต้องมีความชัดเจนหลักเลียงถ้อยคำที่จะทำให้เกิดการตัดสินใจคดี ขึ้นอยู่กับความรู้สึกรู้สึกที่เป็นอัตวิสัย และอำเภอใจผู้พิจารณาคดี

2) ห้ามใช้กฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง (การให้เหตุผลโดยอ้างความคล้ายคลึงกัน) ลงโทษทางอาญาแก่บุคคล

3) กฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลังไปลงโทษการกระทำที่ผ่านมาแล้วเป็นกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำการนั้นกฎหมายอาญาในที่นี้ คือ บทบัญญัติที่กำหนดเกี่ยวกับการกระทำความผิดและโทษ

4) กฎหมายอาญาต้องแปลหรือตีความโดยเคร่งครัด ความเข้าใจที่ว่าหากตีความตามตัวอักษรแล้วหากข้อความนั้นไม่ชัดเจนจึงค่อย พิจารณาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนที่ถูกต้องคือ การตีความกฎหมายอาญาจะต้องตีความทั้งตามตัวอักษรและเจตนารมณ์ของกฎหมายไปพร้อม ๆ กันโดยไม่สามารถเลือกตีความอย่างใดอย่างเพียงอย่างเดียวก่อนหรือหลังได้ การตีความกฎหมายดังที่กล่าวมาจึงอาจมีการตีความอย่างแคบหรืออย่างกว้างก็ได้ ทั้งนี้ เกิดจากการพิจารณาตามตัวอักษรและเจตนารมณ์ของกฎหมายไปพร้อมๆกัน โดยอาจกล่าวได้ว่ามีแต่การตีความกฎหมายนั้นมีแต่การตีความโดยถูกต้องเท่า นั้น และการที่กฎหมายอาญาจะต้องตีความโดยเคร่งครัดนั้น หมายความว่า ห้ามตีความกฎหมายเกินตัวบท โดยในกรณีที่เกิดช่องว่างของกฎหมายขึ้นจากการตีความที่ถูกต้องแล้ว จะไม่สามารถนำกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่ง (Analogy) มาปรับใช้เพื่อลงโทษผู้กระทำได้

5) ห้ามใช้จารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นลงโทษทางอาญาแก่บุคคล เพราะตัวบทมาตรา 2 ใช้คำว่า “บัญญัติ” และสอดคล้องกับข้อ 1 เพราะจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นเป็นเรื่องของแต่ละท้องถิ่น ไม่ชัดเจนแน่นอน แตกต่างจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

2.2.9 ประเภทของความผิด

โดยทั่วไปความผิดอาญาสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ความผิดอาญาแผ่นดิน ความหมายหรือลักษณะของ “ความผิดอาญาแผ่นดิน” และความผิดอาญาแผ่นดิน คือ ความผิดที่หากมีการกระทำแล้วนอกจากจะมีผลกระทบต่อผู้ที่ถูกกระทำโดยตรงแล้วยังมีผลกระทบต่อสังคมโดยรวมอีกด้วย ดังนั้น รัฐจึงต้องเข้าดำเนินการเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แม้ผู้ที่ถูกกระทำนั้น จะไม่ติดใจเอาความหรือดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดต่อไปแล้วก็ตาม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันสังคมโดยรวม

2. ความผิดอันยอมความได้ คือ ความผิดที่หากมีการกระทำแล้วมีผลกระทบ ต่อผู้ที่ถูกกระทำโดยตรงเท่านั้น และไม่มีผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ดังนั้น เมื่อผู้ที่ถูกกระทำไม่ติดใจเอาความหรือดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดต่อไปแล้ว รัฐก็ไม่จำเป็นต้องเข้าไปดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดต่อไป นอกจากนี้ประมวลกฎหมาย ลักษณะอาญาของไทยในอดีตได้มีการกำหนดนิยามคำว่า

“ความผิดต่อส่วนตัว” ไว้ในมาตรา 6 (7) ว่า “ความผิดต่อส่วนตัวนั้น ท่านหมายความว่าบรรดาความผิดที่จะฟ้องขอให้ศาลพิจารณาทางอาญาได้แต่เมื่อผู้ที่ต้องประทุษร้ายหรือเสียหายนั้น ได้มาร้องทุกข์ขอให้กล่าว”

2.2.10 ข้อพิจารณาว่าความผิดใดเป็นความผิดอันยอมความได้

ความผิดที่กฎหมายถือว่าเป็นความผิดอันยอมความได้นั้น ได้มีการรอบความคิด ในทางนิติบัญญัติว่า “ความผิดอันยอมความได้” ควรมีลักษณะ ดังนี้

- 1) เป็นความผิดที่มีความเป็นอาชญากรรมน้อย
- 2) เป็นความผิดที่มีคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นเรื่องส่วนตัวอย่างมากที่ พึงเคารพในเจตจำนงของผู้เสียหายหรือมีคุณธรรมทางกฎหมายที่ เป็นส่วนบุคคลโดยแท้

- 3) เป็นความผิดที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองผู้เสียหายอย่างแท้จริง (คณิต ณ นคร, 2551 : 140)

สำหรับกฎหมายอาญาหรือกฎหมายที่มีโทษทางอาญาของไทยนั้นการที่จะ พิจารณาว่าการกระทำความผิดใดจะเป็น “ความผิดอาญาแผ่นดิน” หรือ “ความผิดอันยอมความได้” นั้นมีหลักในการพิจารณาอยู่ว่าความผิดใดจะเป็น “ความผิดอันยอมความได้” ต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่าเป็น “ความผิดอันยอมความได้” ส่วนความผิดนอกจากนั้นถือว่าเป็น “ความผิดอาญาแผ่นดิน” ทั้งสิ้น ดังจะพิจารณา เห็นได้ตามประมวลกฎหมายอาญาที่ได้มีบทบัญญัติระบุมความผิดที่ยอมความได้ไว้ หลายมาตรา เช่น ความผิดเกี่ยวกับการค้า มาตรา 272, ความผิดต่อเสรีภาพ มาตรา 309 วรรคหนึ่ง มาตรา 310 วรรคหนึ่ง และมาตรา 311 วรรคหนึ่ง (ดูมาตรา 321), ความผิดฐานเปิดเผยความลับ มาตรา 322 – มาตรา 324 (ดูมาตรา 325), ความผิดฐานหมิ่นประมาท มาตรา 326 – มาตรา 332 (ดูมาตรา 333 วรรคหนึ่ง), ความผิดฐานฉ้อโกง มาตรา 324 มาตรา 342 และ มาตรา 344 – มาตรา 347 (ดูมาตรา 348), ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ มาตรา 349 – มาตรา 350 (ดูมาตรา 351), ความผิดฐานยักยอก มาตรา 352 – มาตรา 355 (ดูมาตรา 356), ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ มาตรา 358 และมาตรา 359 (ดูมาตรา 361), และความผิดฐานบุกรุก มาตรา 362 – มาตรา 364 (ดูมาตรา 366) เป็นต้น โดยจะพิจารณาเห็นได้ว่าความผิดดังกล่าวเป็นความผิดที่ผู้เสียหายหรือผู้ถูกระทำโดยเฉพาะนั้นได้รับความเสียหายมากกว่ารัฐ จึงควรที่จะให้ผู้เสียหายเป็น ผู้วินิจฉัยหรือตัดสินใจว่าควรใช้บังคับกฎหมายอาญาแก่ผู้กระทำความผิดหรือไม่ ถ้าผู้เสียหาย ไม่ติดใจจะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดก็สามารถยอมความกันได้ (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2549 : 14)

2.2.11 ผลในทางกฎหมายของความผิดอาญาแผ่นดิน และความผิดอันยอมความได้

1. การเริ่มต้นและการฟ้องคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 ได้กำหนดให้ ผู้ที่มีอำนาจฟ้อง คดีอาญา ได้แก่ พนักงานอัยการและผู้เสียหาย แต่ในการฟ้อง คดีอาญาตามปกติแล้วส่วนมาก พนักงานอัยการจะเป็นผู้ฟ้อง กรณีที่ผู้เสียหาย ฟ้องคดีอาญานั้นมีน้อยมาก ทั้งนี้ เพราะว่าการ ดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยนั้น เป็น “การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” ซึ่งถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหาย โดยตรง และเจ้าพนักงานของรัฐผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญาคือ “พนักงานอัยการ” อย่างไรก็ตาม หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐดังกล่าวก็ไม่ได้ผูกขาด การดำเนินคดีอาญาไว้แต่เพียงฝ่ายเดียวโดย เต็ดขาด เนื่องจากกฎหมายได้บัญญัติ ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีอาญาได้ด้วยตัวเองหรือจะ เข้าเป็นโจทก์ร่วมกับ พนักงานอัยการซึ่งได้ฟ้องคดีนั้นไว้แล้วก็ได้ โดยสรุปแล้ว “ความผิดอาญา แผ่นดิน” และ “ความผิดอันยอมความได้” มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเริ่มต้นและการฟ้องคดีที่มีความ แตกต่างกันดังนี้ (จุฬารัตน์ ยะปะนัน, 2553 : 153)

คดีความผิดอาญาแผ่นดิน พนักงานอัยการหรือผู้เสียหายจะเป็น ผู้ฟ้องคดีก็ได้หรือ พนักงานอัยการจะขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายในคดีที่เป็นความผิดอาญาแผ่นดินก่อนคดีเสร็จ เต็ดขาดก็ได้หรือผู้เสียหายจะขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ กับพนักงานอัยการก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาคดีนั้นก็ได้ ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 30 และมาตรา 31

อย่างไรก็ตามในคดีความผิดอาญาแผ่นดินบางฐานความผิด ถือว่ารัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย เอกชนผู้ได้รับผลจากการกระทำความผิดดังกล่าวไม่ถือว่าเป็น ผู้เสียหายจึงไม่มีสิทธิฟ้องคดีหรือขอเข้าร่วมเป็น โจทก์กับพนักงานอัยการได้ เช่น ความผิด ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522, ความผิด ตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พุทธศักราช 2490, ความผิดตามพระราชกำหนดกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน, ความผิด ฐาน ย้ายหรือทำลายศพตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 199, ความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 158 ฐานเป็นเจ้าพนักงานทำให้เสียหาย เอาไปเสีย ซึ่งทรัพย์สินหรือเอกสารใดซึ่งตนมีหน้าที่ดูแล รักษา, ความผิดฐานเจ้าพนักงานเบียดบัง ยกยอกทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 147, พระราชบัญญัติการเล่นแชร์ พ.ศ. 2534, พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, ความผิดตาม พระราชบัญญัติยาเสพติด ให้โทษ พ.ศ. 2522, ความผิดฐานย้ายศพเพื่อปิดบังเหตุแห่งการตายตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 199 ซึ่งความผิดเหล่านี้เป็นความผิดเกี่ยวกับการกำหนด หน้าที่ให้ ประชาชนปฏิบัติเพื่อความเป็นระเบียบ ความสงบสุข และความปลอดภัย แก่ประชาชน และเป็น

ความผิดที่ไม่มีผู้ถูกกระทำถือว่าเป็นการกระทำต่อรัฐโดยตรง รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย ดังนั้น เอกชนจึงไม่สามารถเป็นโจทก์ฟ้องคดีเหล่านี้ได้ หรือจะเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการก็ได้เช่นกัน เพราะในกรณีดังกล่าวผู้มีอำนาจ ดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดคือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือพนักงานอัยการเท่านั้น

คดีความผิดอาญาแผ่นดินนี้แม้ผู้เสียหายไม่ได้ร้องทุกข์ต่อ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการก็สามารถฟ้องคดีนั้นต่อศาลได้ เพราะในความผิด อาญาแผ่นดินความเห็นชอบของผู้เสียหายไม่ใช่สาระสำคัญในการดำเนินคดีอาญา ดังกล่าว

ในคดีความผิดอันยอมความได้นี้ พนักงานอัยการหรือผู้เสียหาย จะเป็นผู้ฟ้องคดีก็ได้ ในกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีเองจะต้องฟ้องภายใน 3 เดือนนับแต่วันที่ “รู้เรื่องความผิด” และ “รู้ตัวผู้กระทำความผิด” โดยผู้เสียหายไม่ต้องร้องทุกข์แต่อย่างใด อย่างไรก็ตามในคดีความผิดอันยอมความได้นี้ หากผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ ต่อพนักงานสอบสวนไว้แล้วภายใน 3 เดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิด และรู้ตัว ผู้กระทำความผิด ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีเกิน 3 เดือนได้ ทั้งนี้ โดยอยู่ภายใต้กำหนด อายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95

ในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 120 และมาตรา 121 ได้กำหนดเงื่อนไขไว้ว่าจะต้องมีการ สอบสวนในความผิดนั้นก่อน ซึ่งอำนาจในการสอบสวนของพนักงานสอบสวนในกรณี ความผิดอันยอมความได้จะเกิดขึ้นเมื่อ “ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์” ดังนั้น ในคดีความผิดอันยอมความได้พนักงานอัยการจะเป็นผู้ฟ้องคดีได้ต่อเมื่อมีการ ร้องทุกข์จากผู้เสียหายในการกระทำความผิดนั้นด้วย (จุฬารัตน์ ยะปะนัน, 2553 : 153-155)

สรุปได้ว่า ความผิดอาญาแผ่นดินมีผลกระทบกับคนหมู่มากเป็นเรื่องที่เกี่ยวความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง จึงไม่สามารถตกลงหรือยอมความกันได้ ส่วนความผิดอันยอมความได้หรือความผิดต่อส่วนตัวนั้น เป็นคดีที่ไม่กระทบต่อคนหมู่มาก ส่วนใหญ่ก็จะเป็นอาญาสินไหม ซึ่งเป็นเรื่องทรัพย์สินรวมอยู่ด้วย เป็นเรื่องระหว่างบุคคลจึงสามารถตกลงยอมความกันได้ทุกชั้นศาลก่อนคดีถึงที่สุด ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ

2.2.12 สภาพบังคับของกฎหมายอาญา

โทษทางอาญา เป็นสภาพบังคับหลักทางอาญาที่สามารถใช้ได้กับการกระทำที่เป็นความผิดทางอาญา ตามกฎหมายอื่นด้วย ดุลยพินิจในการลงโทษ ที่ศาลจะลงโทษผู้กระทำความผิดหนักเบาเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับทฤษฎีซึ่งเกี่ยวข้อง กับจุดประสงค์ในการลงโทษ ซึ่งแยกได้ 2 ทฤษฎี คือ

1) ทฤษฎีเด็ดขาด การลงโทษ คือ การตอบแทนแก้แค้นการกระทำผิด การลงโทษหนักเบาย่อมเป็นไปตามความร้ายแรงของความผิด และ

2) ทฤษฎีสัมพันธ์ การลงโทษมีประโยชน์คือ เพื่อให้สังคมปลอดภัย โทษจึงทำหน้าที่ห้ามไม่ให้คนกระทำความผิด และในกรณีกระทำความผิดไปแล้ว โทษมีความจำเป็นเพื่อปรับปรุงให้ผู้กระทำความผิดนั้นกลับตัวกลับใจแก้ไขการ กระทำผิดที่เคยเกิดขึ้นและสามารถกลับเข้าสู่สังคมอย่างเดิม

สรุปได้ว่า กฎหมายอาญาต้องแปลหรือตีความโดยเคร่งครัด การตีความกฎหมายอาญาจะต้องตีความทั้งตามตัวอักษรและเจตนารมณ์ของกฎหมายไปพร้อม ๆ กัน บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายกฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลังไปลงโทษการกระทำที่ผ่านมาแล้วเป็นกฎหมายที่ใช้ใน ความผิดที่คนทั่วไปเห็นชัดเจนว่าเป็นความผิดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้น คำว่า “บุคคล” จักต้องรับโทษตามที่กฎหมายบัญญัติข้างต้น จึงหมายถึงบุลทั่วไปและรวมถึงพระภิกษุด้วย

2.3 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ กฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์สำหรับยึดถือเป็นแนวปฏิบัติงานคดีของผู้พิพากษาตลอดจนคู่ความ มีจุดประสงค์สำคัญเพื่อให้การดำเนินคดีในศาล เป็นไปอย่างมีระเบียบเรียบร้อย สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย (พิชัย นิลทองคำ, 2551 : 288)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติที่บัญญัติถึงวิธีการพิจารณา รวมถึงขั้นตอนการดำเนินการ การใช้ดุลพินิจในการลงโทษตามกฎหมายอาญา โดยคำนึงถึงความร้ายแรง ความหนักเบาของการกระทำผิด โดยภาพรวมแล้วเป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของบุคคลทั่วไปรวมถึงพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา โดยผู้วิจัยกล่าวถึงกรอบการพิจารณาและเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

2.3.1 สิทธิทั่วไปของผู้ต้องหาในคดีอาญา

เมื่อผู้ต้องหาถูกจับหรือถูกควบคุมตัวหรือขัง ผู้ต้องหาจะมีสิทธิตามกฎหมาย ดังนี้

มาตรา 7/1 ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้ เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุมและสถานที่ ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรก และให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่มีสิทธิดังต่อไปนี้ด้วย

- (1) พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นนายความเป็นการเฉพาะตัว
- (2) ให้นายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน
- (3) ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร
- (4) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่มีหน้าที่แจ้งให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหานั้นทราบในโอกาสแรกถึงสิทธิตามวรรคหนึ่ง

ความหมายตามมาตรานี้ สามารถแบ่งสิทธิของผู้ต้องหาได้ 5 ประการ ได้แก่

1. สิทธิพบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นนายความเป็นการเฉพาะตัว
2. สิทธิให้นายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้น
3. สิทธิได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร
4. สิทธิได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย
5. สิทธิได้รับการแจ้งสิทธิที่ตนมีอยู่แล้วตามข้อ 1 ถึง 4 จากพนักงานฝ่ายปกครอง

2.3.2 สิทธิได้รับการแจ้งเกี่ยวกับข้อหา

มาตรา 134 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติว่า “เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียกหรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำ ที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ การแจ้งข้อหาตามวรรคหนึ่ง จะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหา นั้นผู้ต้องหา มีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้

เมื่อได้มีการแจ้งข้อกล่าวหาแล้ว ถ้าผู้ต้องหาไม่ใช่ผู้ถูกจับและยังไม่ได้มีการออกหมายจับ แต่พนักงานสอบสวนเห็นว่าเหตุที่จะออกหมายจับผู้นั้นได้ตามมาตรา 71 พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลเพื่อขอออกหมายจับโดยทันที แต่ถ้าขณะนั้นเป็นเวลา ศาลปิดหรือใกล้จะปิดทำการ ให้พนักงานสอบสวนสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลในโอกาสแรกที่ศาลเปิดทำการ กรณีเช่นนี้ให้นำ มาตรา 87 มาใช้บังคับแก่การพิจารณาออกหมายจับโดยอนุโลม หากผู้ต้องหา ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานสอบสวนดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจับผู้ต้องหานั้นได้ โดยถือว่าเป็นกรณีจำเป็น

เร่งด่วนที่จะจับผู้ต้องหาได้โดยไม่มีหมายจับและมีอำนาจปล่อยชั่วคราว หรือควบคุมตัวผู้ต้องหา นั้นไว้”

ความหมายของมาตรานี้ สามารถแบ่งสิทธิของผู้ต้องหาได้ 3 ประการ ได้แก่

1. สิทธิได้รับการแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหากระทำความผิดแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ
2. สิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม
3. สิทธิที่จะมีโอกาสแก้ข้อหาและแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตน

สรุปได้ว่าเมื่อผู้ต้องหาถูกจับหรือถูกแจ้งข้อกล่าวหาดังกล่าวแล้วผู้ต้องหาจะมีสิทธิต่าง ๆ ในการที่จะแสดงตนหรือพิสูจน์ตนเอง โดยกฎหมายให้สิทธิในการติดต่อทนายความหรือญาติ หรือให้การหรือไม่ให้การต่อพนักงานสอบสวนก็ได้ หรือจะดำเนินการอย่างใดที่เป็นประโยชน์แก่ตนได้ทั้งสิ้น

2.3.3 กระบวนการการสอบสวน

การสอบสวน เป็นกระบวนการหนึ่งของพนักงานสอบสวนที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) ซึ่งกำหนดให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่สอบสวนผู้ต้องหาหลังจากที่ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์แล้ว

การสอบสวน หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ตามมาตรา 2 (11) ซึ่งมีพนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนในกรณีความผิดเกิดขึ้นในท้องที่เดียว กรณีความผิดได้เกิดขึ้นหรืออ้างว่าได้เกิดขึ้น หรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้น หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่หรือถูกจับในเขตอำนาจของตนเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนตามมาตรา 18 หรือกรณีที่ความผิดเกิดขึ้นและเกี่ยวพันกันหลายท้องที่ตามมาตรา 19 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พนักงานสอบสวนท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้

มาตรา 18 ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่านายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิดหรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

สำหรับในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อย ตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไปมีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในมาตรา 19 มาตรา 20 และ มาตรา 21 ความผิดอาญาได้เกิด ในเขตอำนาจพนักงานสอบสวนคนใด โดยปกติให้เป็นหน้าที่พนักงานสอบสวนผู้นั้น เป็นผู้รับผิดชอบ ในการสอบสวนความผิดนั้น ๆ เพื่อดำเนินคดี เว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวก จึงให้ พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ถูกจับ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวน

ในเขตท้องที่ใดมีพนักงานสอบสวนหลายคน การดำเนินการสอบสวนให้อยู่ในความรับผิดชอบ ของพนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้าในท้องที่นั้น หรือผู้รักษาการแทน

มาตรา 19 ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) เป็นการไม่แน่ว่าการกระทำผิดอาญาได้กระทำในท้องที่ใดในระหว่างหลายท้องที่
- (2) เมื่อความผิดส่วนหนึ่งกระทำในท้องที่หนึ่ง แต่อีกส่วนหนึ่งในอีกท้องที่หนึ่ง
- (3) เมื่อความผิดนั้นเป็นความผิดต่อเนื่องและกระทำต่อเนื่องกันในท้องที่ต่าง ๆ เกิดกว่า ท้องที่หนึ่งขึ้นไป

(4) เมื่อเป็นความผิดซึ่งมีหลายกรรม กระทำลงในท้องที่ต่าง ๆ กัน

(5) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้ต้องหากำลังเดินทาง

(6) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้เสียหายกำลังเดินทาง

พนักงานสอบสวนในท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้

ในกรณีข้างต้นพนักงานสอบสวนต่อไปนี้ เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวน

(ก) ถ้าจับผู้ต้องหาได้แล้ว คือพนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่จับได้อยู่ในเขตอำนาจ

(ข) ถ้าจับผู้ต้องหาไม่ได้ คือพนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่พบการกระทำผิดก่อนอยู่ในเขต อำนาจ

กรณีการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 เช่น ความผิดฐาน ฉ้อโกงเกิดขึ้นและสำเร็จทันทีที่จำเลยได้ทรัพย์สินไปจากผู้เสียหาย เป็นความผิดเกิดขึ้นในท้องที่เดียว ไม่ใช่ความผิดต่อเนื่องตามมาตรา 19 ตัวอย่างฎีกา ดังนี้

ฎีกาที่ 6596/2562 โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยในความผิดฐานฉ้อโกงตาม ประมวล กฎหมายอาญา มาตรา 341 ความผิดฐานฉ้อโกงย่อมเกิดขึ้นและสำเร็จเมื่อจำเลยนำรถยนต์ที่เข้าซื้อไป จากผู้เสียหายที่อำเภอชาติตระการ การกระทำของจำเลยหาใช่ความผิดต่อเนื่องที่ได้กระทำในท้องที่

ไม่ เมื่อเหตุเกิดในท้องที่อำเภอชาติตระการและพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรชาติตระการซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคสาม เป็นผู้ดำเนินการสอบสวน การสอบสวนจึงชอบด้วยกฎหมายแล้ว ย่อมมีผลให้พนักงานอัยการซึ่งเป็นโจทก์มีอำนาจฟ้องจำเลยตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 (วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, 2564 : 149)

กรณีการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 19 เช่น ความผิดฐานบุกรุก ทำให้เสียหาย เกิดขึ้นหลายท้องที่ไม่แน่ใจว่าการกระทำความผิดเกิดขึ้นท้องที่ใด พนักงานสอบสวนในที่ที่เกี่ยวข้อง มีอำนาจสอบสวน เช่น

ฎีกาที่ 14/2524 ในคดีบุกรุก ทำให้เสียหาย ที่พิพาทจะอยู่ในเขตจังหวัดใดนั้นจังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดพิษณุโลกได้ตั้งคณะกรรมการทำการพิจารณาแนวเขตของจังหวัดทั้งสองแล้ว ผลการพิจารณาไม่อาจชี้ขาดว่าที่พิพาทอยู่ในท้องที่ได้แน่ ดังนั้นเป็นกรณีที่ไม่ว่าการกระทำผิดได้กระทำในท้องที่ใดในระหว่างหลายท้องที่ พนักงานสอบสวนอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลกซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนในท้องที่ที่เกี่ยวข้อง จึงมีอำนาจสอบสวนคดีนี้ได้ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 19 (1) (วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, 2564 : 161)

สรุปได้ว่า การสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น เป็นวิธีการที่นำกฎหมายอาญามาใช้บังคับ เป็นไปตามมาตรา 18 และ มาตรา 19 ซึ่งตามมาตรา 18 นั้นต้องเป็นกรณีที่การกระทำความผิดอาญาได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าภายในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนนั้น ๆ ส่วนกรณีของมาตรา 19 นั้น เป็นกรณีที่ความผิดอาญาเกิดขึ้นหลายท้องที่และไม่แน่ใจว่าความผิดดังกล่าวเกิดขึ้นในท้องที่ใด พนักงานสอบสวนทุกท้องที่ที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวน

2.3.4 การดำเนินการสอบสวน

การสอบสวนให้เริ่มดำเนินการโดยมีชักช้าจะทำการในทีใด เวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควรโดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย ตามมาตรา 130 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ผู้ต้องหามีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม แต่การที่ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติดังกล่าวไม่มีกฎหมายบัญญัติว่า การสอบสวนนั้นเป็นการสอบสวนไม่ชอบ ดังนั้น แม้พนักงานสอบสวนเพิ่งเริ่มทำการสอบสวนหลังจากได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาเป็นปี ก็ไม่ทำให้การสอบสวนนั้นไม่ชอบ ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาและเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา และพนักงานสอบสวนต้องให้ออกาสผู้ต้องหาที่

จะแก้ข้อหาและจะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้ ดังนั้นพนักงานสอบสวนมีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดรวมทั้งพยานหลักฐานที่ฝ่ายผู้เสียหายหรือผู้ต้องหานำมาให้พนักงานสอบสวนด้วย (วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, 2564 : 515 -516)

การสอบสวนต้องดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ที่เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) คือ เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวนเท่านั้น และมีอำนาจสอบสวนในท้องที่ที่ความผิดเกิด อ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคหนึ่ง ซึ่งเมื่อพนักงานสอบสวนทราบแน่ชัดแล้วว่าความผิดเกิดในท้องที่อื่นที่ไม่ใช่ท้องที่ของตนแล้ว ก็ไม่ใช่ที่พนักงานสอบสวนคนดังกล่าวจะอ้างหรือเชื่อว่าความผิดเกิดในท้องที่ของตน พนักงานสอบสวนดังกล่าวจึงไม่มีอำนาจสอบสวน พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง

2.3.5 การสอบสวนผู้ต้องหาและการแจ้งข้อหา

เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียกหรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่า ผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนถามชื่อสกุลและแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดและแจ้งข้อหาให้ทราบ โดยการแจ้งข้อหาจะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหา นั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 ซึ่งผู้ต้องหาที่จะได้รับการแจ้งข้อเท็จจริงและข้อหาตามมาตรานี้ อาจเป็นผู้ที่ถูกจับตัวมาส่งให้พนักงานสอบสวนหรือเข้ามอบตัวต่อพนักงานสอบสวน หรือชั้นแรกสอบสวนในฐานะพยาน แต่ได้ความว่าเป็นผู้ต้องหา ก็ได้ ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม (วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, 2564 : 525-526)

2.3.6 การแจ้งสิทธิในชั้นสอบสวนแก่ผู้ต้องหา

ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า

1) ผู้ต้องหาสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

2) ผู้ต้องหาสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังในการสอบปากคำตนได้เมื่อผู้ต้องหาให้การอย่างใดก็ได้จนกว่าให้การไว้ ถ้ามผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การเลยก็ให้บันทึกไว้ (วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, 2564 : 535)

การที่ผู้ต้องหาให้การปฏิเสธในชั้นสอบสวนและขอให้การในรายละเอียดชั้นศาลเป็นการสอบปากคำผู้ต้องหาโดยชอบแล้ว ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัด

ให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้อำลับังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใด ๆ ในเรื่องที่ต้องหานั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 (วิเชียร ติเรกอุดมศักดิ์, 2564 : 539)

สรุปได้ว่า พนักงานสอบสวนได้ทำเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ การแจ้งข้อหาจะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหา นั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาพนักงานสอบสวนมีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดรวมทั้งพยานหลักฐานที่ฝ่ายผู้เสียหายหรือผู้ต้องหานำมาให้พนักงานสอบสวน กระบวนการสอบสวนดังกล่าวของพนักงานสอบสวน เป็นการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนโดยเฉพาะหลังจากที่ได้รับการร้องทุกข์หรือการกล่าวโทษจากผู้เสียหายหรือผู้ที่ไม่ใช่ผู้เสียหาย

2.4 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราว เป็นเรื่องที่บัญญัติไว้ในลักษณะ 5 หมวดที่ 3 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตั้งแต่มาตรา 106-119 ทวิ มีจุดประสงค์เพื่อประกันว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี หรือผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่นหรือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ หรือการปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล

การปล่อยชั่วคราว คือ การอนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยพ้นจากการควบคุมของเจ้าพนักงานศาลตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกควบคุมหรือขังเป็นเวลานานเกินกว่าจำเป็นในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี เพราะหากไม่จำเป็นต้องควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ก็ควรที่จะให้ปล่อยชั่วคราวไป ตามหลักการของรัฐธรรมนูญที่ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

2.4.1 กระบวนการในการปล่อยชั่วคราว

กระบวนการในการปล่อยชั่วคราวนี้ เป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายที่จะให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวหรือการประกันตัวชั่วคราวระหว่างการถูกดำเนินคดีอาญา ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอ ดังนี้

พรพล เลากุล ได้กล่าวไว้ว่า สำหรับในประเทศไทยนั้นได้มีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวมาใช้ในการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย การปล่อยตัวชั่วคราว หมายถึง การปล่อยตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยจากการควบคุมหรือขังชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาของศาล ซึ่งแบ่งได้ 3 ประเภท คือ

1. การปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่มีประกัน คือ การปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่ต้องมีสัญญาหรือหลักประกัน แต่ก่อนที่จะปล่อยตัวชั่วคราวนั้นต้องให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือ หมายเรียก โดยในการนี้พนักงานสอบสวนสามารถบังคับให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนได้ ตามมาตรา 110 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2. การปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีประกัน คือ การปล่อยตัวชั่วคราวไปโดยมีสัญญาว่าผู้ต้องหาหรือจำเลย จะมาตามนัดหรือตามหมายเรียกหากผิดนัดถือว่าผิดสัญญาประกันจะต้องใช้เงินตามจำนวนที่ระบุไว้ ตามมาตรา 112 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

3. การปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน คือ ก่อนปล่อยตัวชั่วคราวไปผู้ร้องขอประกันต้องจัดหาหลักประกันมาวาง ซึ่งหลักประกันมี 3 ชนิด คือ เงินสด หลักทรัพย์อื่น และบุคคลมาเป็นหลักประกัน โดยแสดงหลักทรัพย์ ตามมาตรา 114 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พรพล เลากุล, 2558 : 14)

สิทธิมนุษยชน (Human rights) เป็นสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคน มาตั้งแต่กำเนิด รัฐมีหน้าที่ต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชน และเมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิมนุษยชนกับสิทธิตามกฎหมายก็มีความสัมพันธ์กันอย่างมาก แต่บางครั้งสิทธิมนุษยชนอาจต้องถูกจำกัดด้วยกฎหมาย ทั้งนี้ สิทธิมนุษยชนนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณค่าความเป็นมนุษย์ เช่น ความมีศักดิ์ศรี ความยุติธรรม ความเท่าเทียม ความเสมอภาค และความเป็นอิสระ นอกจากนี้ สิทธิมนุษยชนไม่ได้เป็นเพียงแค่แนวคิดที่เป็นนามธรรมเท่านั้น แต่สิทธิมนุษยชนคือแนวคิดที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ดังนั้น สิทธิมนุษยชนจึงมีลักษณะเป็นทั้งสิทธิโดยชอบธรรมและเป็นสิทธิทางกฎหมายด้วย (วิชัย ศรีรัตน์, 2556)

ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ให้ความเห็นว่า “สิทธิ” หมายถึง อำนาจที่จะบังคับ ให้ผู้อื่นต้องกระทำหรืองดเว้นกระทำการบางอย่างตามที่เรามีสิทธิ ส่วน “เสรีภาพ คือ อำนาจที่จะเลือกประพฤติหรือไม่ประพฤติอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งก่อให้เกิดหน้าที่เชิงปฏิเสธแก่ผู้อื่นที่จะไม่เข้ามา

รบกวนการใช้อำนาจเลือกประพจน์ของเรา และในทำนองเดียวกันก็ก่อนหน้านี้ที่เราไม่สามารถเข้าไปรบกวนการใช้อำนาจเลือกประพจน์ของผู้อื่น (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2555 : 713)

ศาสตราจารย์จิติ ติงศกัทธิย์ ให้ความเห็นว่า “สิทธิ” หมายความว่า ประโยชน์อันบุคคลมีอยู่โดยกฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ (จิติ ติงศกัทธิย์, 2555 : 713) โดยเฉพาะไม่ใช่สิทธิที่เรียกกันทั่ว ๆ ไปว่า “เสรีภาพ” ซึ่งหมายถึงสิทธิที่จะทำอะไรได้ตามใจชอบภายในขอบเขตที่กฎหมายไม่ห้ามเท่านั้น

กฎหมายของประเทศไทยก็ได้มีการบัญญัติหลักกฎหมายนี้ไว้เช่นกัน โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 29 วรรคสอง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ความว่า “มาตรา 29 บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญาเว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้น บัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้ ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้...”

เจตนารมณ์แห่งกฎหมายการปล่อยตัวชั่วคราว จะถือว่าจำเลยทุกคนพึงได้รับการอนุญาตให้ปล่อย ตัวชั่วคราวและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีได้ ตามมาตรา 29 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติไว้ที่ว่าก่อนมีคำพิพากษาอัน ถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ หากจำเลยไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เห็นได้ว่าจำเลยต้องถูกคุมขังโดยที่ยังไม่มีคำพิพากษาว่าเขากระทำความผิด ดังนั้น จำเลยก็ควรจะมีสิทธิได้รับการปฏิบัติอย่างผู้บริสุทธิ์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงได้บัญญัติเรื่อง การปล่อยตัวชั่วคราวไว้โดยให้จำเลยมา ปราบกฏตัวต่อศาลตามที่กำหนดไว้ในสัญญาประกัน ตามกำหนดนัดหรือตามหมายเรียก หากในภายหลังศาล พิจารณาพิพากษาแล้วว่าจำเลยกระทำผิดจริงก็ต้องมีตัวจำเลยในการบังคับโทษ จึงเกิดมาตรการบังคับให้ผู้ที่ถูกปล่อยตัวชั่วคราวต้องมีประกันหรือหลักประกันด้วยก็ได้ ซึ่งหลักประกันที่เรียกนั้นสมควรจะเป็นจำนวน เท่าใดก็ไม่ปรากฏหลักเกณฑ์แน่นอน คงประมาณได้เพียงว่าเป็นหลักประกันที่สมควรคือจำนวนที่พอดีที่ทำให้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยมาปรากฏตัวตามกำหนดการนัด หากเกินเลยไปกว่านั้นนับว่าสูงเกินไป ดังนั้นจึงก่อให้เกิด ความเหลื่อมล้ำกันอย่างมาก

หลักความเสมอภาค (Equality principle) เป็นหลักการที่สำคัญในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 โดยจะต้องอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นหลักและการไม่ให้ปล่อยชั่วคราวถือเป็นข้อยกเว้นซึ่งเป็นกฎหมายที่มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจง บทบัญญัติดังกล่าวเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับหลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย (Equality before the law) หรือสิทธิของประชาชนที่จะได้รับปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน ผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใด จะต้องได้รับความคุ้มครองด้านสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะสิทธิในการขอปล่อยตัวชั่วคราว (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2555 : 49)

2.4.2 การปล่อยตัวชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 106 คำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ไม่ว่าผู้นั้นต้องควบคุมหรือขังตามหมายศาล ย่อมยื่นได้โดยผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง ดังนี้

- (1) เมื่อผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่และยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล ให้ยื่นต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี
- (2) เมื่อผู้ต้องหาต้องขังตามหมายศาลและยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล ให้ยื่นต่อศาลนั้น
- (3) เมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้องแล้ว ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น
- (4) เมื่อศาลอ่านคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์แล้ว แม้ยังไม่มีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา หรือมีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วแต่ยังไม่ได้ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นเห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว ให้ศาลชั้นต้นส่งอนุญาต มิฉะนั้นให้รับส่งคำร้องพร้อมสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อสั่ง แล้วแต่กรณี

- (5) เมื่อศาลส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้ว จะยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น หรือจะยื่นต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณีก็ได้ ในกรณีที่ยื่นต่อศาลชั้นต้น ให้ศาลชั้นต้นรับส่งคำร้องไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อสั่ง แล้วแต่กรณี

สรุปได้ว่า การประกันตัวหรือการปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น สามารถยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวได้ตั้งแต่ชั้นสอบสวน ชั้นอัยการ หรือชั้นศาล ทั้งศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือชั้นฎีกา และสามารถดำเนินการได้ทั้งบุคคลธรรมดาโดยทั่วไปและพระภิกษุด้วย โดยในชั้น

พนักงานสอบสวนและชั้นพนักงานอัยการ ผู้ต้องหาสามารถยื่นต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้ แต่หากผู้ต้องหาต้องขังตามหมายศาลหรือถูกฟ้องต่อศาลแล้ว ผู้ต้องหาสามารถยื่นขอปล่อยชั่วคราวต่อศาลเท่านั้น

มาตรา 107 บัญญัติว่า “เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าพนักงานหรือศาลรีบสั่งอย่างรวดเร็วและผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 108 มาตรา 108/1 มาตรา 109 มาตรา 110 มาตรา 111 มาตรา 112 มาตรา 113 และมาตรา 113/1 คำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการตามคำสั่งดังกล่าวโดยทันที”

มาตรา 108 บัญญัติว่า “ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ต้องพิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ (1) ความหนักเบาแห่งข้อหา

- (2) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด
- (3) พฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร
- (4) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด
- (5) ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่
- (6) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่
- (7) ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงาน

สอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณีศาลพึงรับประกอบการวินิจฉัยได้

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลอาจรับฟังข้อเท็จจริง รายงานหรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการนั้นเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องด้วยก็ได้

ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ หรือในกรณีที่ผู้นั้นยินยอมจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น แต่ถ้าผู้ถูกปล่อยชั่วคราวมีอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แม้ผู้นั้นยินยอม จะสั่งให้ใช้อุปกรณ์ดังกล่าวได้ต่อเมื่อผู้นั้นมีพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุสมควรประการอื่น”

มาตรา 108/1 บัญญัติว่า “การสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราว จะกระทำได้อต่อเมื่อมีเหตุอันควร เชื่อเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี
- (2) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน
- (3) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น
- (4) ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ
- (5) การปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล

คำสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงผล และต้องแจ้งเหตุดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย และผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว”

สรุปหลักการการปล่อยตัวชั่วคราวมีจุดประสงค์หรือเจตนารมณ์เพื่อมิให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีหรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือผู้ต้องหาหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น หรือหากให้ประกันตัวไปแล้วจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล แต่หากไม่มีปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้น พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล ก็คงอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวทุกกรณี

มาตรา 109 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องหาหรือถูกฟ้องในความผิดมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปี ถ้ามีคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ในระหว่างสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลจะต้องถามพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือโจทก์ว่าจะคัดค้านประการใดหรือไม่ ถ้าไม่อาจถามได้โดยมีเหตุอันควรศาลจะงดการถามเสียก็ได้แต่ต้องบันทึกเหตุนั้นไว้”

มาตรา 110 บัญญัติว่า “ในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้

การเรียกประกันหรือหลักประกันตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองจะเรียกจนเกินควรแก่กรณีมิได้ และต้องคำนึงถึงเงื่อนไขและมาตรการป้องกันต่าง ๆ ที่ได้ใช้กับผู้ถูกปล่อยชั่วคราวประกอบด้วย

ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือข้อบังคับของประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณี”

สรุปได้ว่า หากพิจารณาตามมาตรา 109 และมาตรา 110 แล้ว จะเห็นได้ว่า หากคดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงไม่เกินสิบปี ผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวได้โดยไม่ต้องมีประกันและหลักประกัน และในคดีอย่างอื่นนอกจากมาตรา 109 และ มาตรา 110 แล้ว การจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ แสดงว่า ในการพิจารณาว่าให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยประกันตัวหรือได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวหรือไม่อยู่ที่ดุลพินิจของพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ หรือศาล ด้วยว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไม่

มาตรา 111 บัญญัติว่า “เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย ก่อนที่จะปล่อยไป ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียก”

มาตรา 112 บัญญัติว่า “เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ก่อนปล่อยไปให้ผู้ประกันหรือผู้เป็นหลักประกันลงลายมือชื่อในสัญญาประกันนั้น

ในสัญญาประกันนอกจากข้อความอย่างอื่นอันพึงมี ต้องมีข้อความดังนี้ด้วย

(1) ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวหรือผู้ประกัน แล้วแต่กรณี จะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาล ซึ่งให้ปล่อยชั่วคราว

(2) เมื่อผิดสัญญาจะจ่ายเงินจำนวนที่ระบุไว้

ในสัญญาประกันจะกำหนดการระงับหรือเงื่อนไขให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราว หรือผู้ประกันต้องปฏิบัติเกินความจำเป็นแก่กรณีมิได้”

มาตรา 113 บัญญัติว่า “เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการสั่งปล่อยชั่วคราวไม่ว่าจะมีประกันหรือมีประกันและหลักประกันหรือไม่ การปล่อยชั่วคราวนั้นให้ใช้ได้ระหว่างการสอบสวนหรือจนกว่าผู้ต้องหาถูกศาลสั่งขังระหว่างสอบสวนหรือจนถึงศาลประทับฟ้อง แต่มิให้เกินสามเดือนนับแต่วันแรกที่มีการปล่อยชั่วคราว ไม่ว่าเป็นการปล่อยชั่วคราวโดยพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นทำให้ไม่อาจทำการสอบสวนได้เสร็จภายในกำหนดสามเดือนจะยืดเวลาการปล่อยชั่วคราวให้เกินสามเดือนก็ได้ แต่มิให้เกินหกเดือน

เมื่อการปล่อยชั่วคราวสิ้นสุดลงตามวรรคหนึ่งแล้ว ถ้ายังมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้ต่อไปให้ส่งผู้ต้องหามาศาล และให้นำบทบัญญัติมาตรา 87 วรรคสี่ ถึงวรรคเก้า มาใช้บังคับ”

มาตรา 114 บัญญัติว่า “เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยให้มีประกันและหลักประกันด้วย ก่อนปล่อยตัวไป ให้ผู้ร้องขอประกันจัดหาหลักประกันมาดังต้องการ

หลักประกันมี 3 ชนิด คือ

- (1) มีเงินสดมาวาง
- (2) มีหลักทรัพย์อื่นมาวาง
- (3) มีบุคคลมาเป็นหลักประกัน โดยแสดงหลักทรัพย์”

สรุปได้ว่า กรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยขอปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน ต้องมีหลักประกัน มีเงินสดมาวาง มีหลักทรัพย์อื่นมาวาง และมีบุคคลมาเป็นหลักประกัน โดยแสดงหลักทรัพย์ เท่านั้น

มาตรา 119 ทวิ บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ผู้ร้องขอมีสิทธิยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งนั้นได้ ดังต่อไปนี้

- (1) คำสั่งของศาลชั้นต้น ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์
- (2) คำสั่งของศาลอุทธรณ์ ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกา

ให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องอุทธรณ์คำสั่งรับส่งคำร้องดังกล่าวพร้อมด้วยสำนวนความหรือสำเนาสำนวนความเท่าที่จำเป็นไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณีเพื่อพิจารณา และมีคำสั่งโดยเร็ว คำสั่งของศาลอุทธรณ์ที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวยืนตามศาลชั้นต้นให้เป็นที่สุด แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิที่จะยื่นคำร้องให้ปล่อยชั่วคราวใหม่” (พิชัย นิลทองคำ, 2550 : 354 - 364)

สรุปได้ว่า การปล่อยชั่วคราวนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญจึงให้ใช้กระหว่างการสอบสวนหรือจนกว่าผู้ต้องหาถูกศาลสั่งขังระหว่างสอบสวนหรือจนถึงศาลประทับฟ้อง เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ก่อนปล่อยไปให้ผู้ประกันหรือผู้เป็นหลักประกันลงลายมือชื่อในสัญญาประกันนั้น ในกรณีปล่อยชั่วคราว โดยมีบุคคลเป็นประกันหรือหลักประกันต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ หากบุคคลเช่นว่านั้นร้องขอ พนักงานอัยการหรือศาลอาญถือเอาบุคคลนั้นเป็นประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวต่อไปก็ได้

2.5 กฎหมายเกี่ยวกับคณะสงฆ์

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรมของประเทศไทยมาอย่างยาวนาน พระภิกษุซึ่งเป็นผู้สืบทอดและเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า จึงมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงและเป็นระเบียบเรียบร้อย การบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์จึงจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์และระบบการปกครองที่ชัดเจน เพื่อควบคุมดูแลให้การดำเนินงานของคณะสงฆ์เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัยควบคู่กับกฎหมายของบ้านเมืองกฎหมายเกี่ยวกับคณะสงฆ์เป็นกลไกสำคัญที่รัฐนำมาใช้กำหนดโครงสร้างการปกครอง การบริหาร และการดำเนินกิจการของคณะสงฆ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความเรียบร้อย ความเป็นเอกภาพ และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา กฎหมายดังกล่าวได้กำหนดบทบาท อำนาจหน้าที่ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรปกครองคณะสงฆ์กับรัฐ ตลอดจนกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสถานะของพระภิกษุ การปกครองภายในคณะสงฆ์ และมาตรการเมื่อพระภิกษุมีพฤติกรรมที่อาจกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของคณะสงฆ์หรือสังคม

2.5.1 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันสำคัญที่มีบทบาทต่อสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ทั้งในด้านการเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และการสืบทอดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ดังนั้น การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้มีความเป็นระเบียบ มีเอกภาพ และสามารถดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง จึงเป็นภารกิจที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง รัฐจึงได้ตรากฎหมายขึ้นเพื่อกำหนดแนวทางในการปกครองและบริหารกิจการของคณะสงฆ์ โดยมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เป็นกฎหมายหลักที่ใช้กำกับดูแลการปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงระบบการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมและการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมือง โดยกำหนดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และความสัมพันธ์ขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ เช่น มหาเถรสมาคม การปกครองคณะสงฆ์ระดับต่าง ๆ รวมถึงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินกิจการทางศาสนา เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยและเป็นระบบในการบริหารงานของคณะสงฆ์ ทั้งนี้ต้องไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายที่มีศักดิ์สูงกว่า เช่น รัฐธรรมนูญ

อย่างไรก็ตาม เมื่อพระภิกษุซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ย่อมเกิดประเด็นทางกฎหมายที่มีความละเอียดอ่อน เนื่องจากพระภิกษุมีทั้งสถานะเป็นบุคคลตามกฎหมายของรัฐ และเป็นผู้ดำรงสมณเพศตามหลักพระธรรมวินัย การดำเนินการสอบสวนหรือการใช้มาตรการทางกฎหมายจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงทั้งหลักความยุติธรรม

สิทธิของผู้ถูกล่าวหา และความเหมาะสมตามสถานะทางศาสนา ด้วยเหตุนี้ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 จึงเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญในการกำหนดกรอบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และเป็นพื้นฐานในการพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุ ทั้งในด้านการปกครอง การรักษาพระธรรมวินัย และความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐกับองค์กรทางพระพุทธศาสนา

สำหรับการสอบสวนพระภิกษุสงฆ์ที่กระทำความผิดอาญานั้น จะมีกระบวนการการสอบสวนโดยการดำเนินการให้พระภิกษุผู้กระทำความผิดกฎหมายอาญาสละสมณเพศตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2561) เนื่องจากในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีบทบัญญัติไว้เป็นกรณีพิเศษสำหรับพระภิกษุสงฆ์แต่อย่างใด จึงต้องปฏิบัติตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป แต่มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 หมวดที่ 4 มาตรา 29 ได้บัญญัติเกี่ยวกับหลักการปล่อยตัวชั่วคราวและการควบคุมพระภิกษุสงฆ์ที่ตกเป็นผู้ต้องหาไว้เป็นพิเศษแตกต่างจากบุคคลทั่วไปและ มาตรา 30 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินการให้พระภิกษุสละสมณเพศ ดังนี้

มาตรา 29 บัญญัติไว้ว่า “พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว และเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุมหรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้”

มาตรา 30 บัญญัติไว้ว่า “เมื่อจะต้องจำคุก กักขัง หรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น”

ยกตัวอย่างเช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 6782/2543 จำเลยเป็นพระภิกษุถูกเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมในข้อหาเมียบ้าไว้ในครอบครอง (ตำรวจจับจำเลยขณะอยู่ในบ้านของนางวรรณ) ซึ่งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2561 มาตรา 29 กำหนดให้พนักงานสอบสวน มีอำนาจจัดการดำเนินการให้พระภิกษุที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาสละสมณเพศ เมื่อไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว พนักงานสอบสวนพาจำเลยไปวัดที่จำเลยสังกัดเพื่อให้จำเลยสึก แต่จำเลยไม่ยอมสึกและเจ้าอาวาสก็ไม่ยอมสึกให้พนักงานสอบสวนจึงพาจำเลยไปสถานีตำรวจ ให้พนมมือต่อหน้าพระพุทธรูป จำเลยกล่าวว่า “ข้าพเจ้าขอลาสิกข์ก่อน” พนักงานสอบสวนจึงได้ให้จำเลยถอดสบงและจีวรเองแล้วนำเสื้อผ้ามามาให้จำเลยเปลี่ยน

กรณีนี้พระภิกษุถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ซึ่งยังอยู่ในชั้นพนักงานสอบสวน ยังไม่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล แต่ถ้าพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ใช้ดุลพินิจแล้ว เห็นว่าไม่สมควรให้ปล่อยตัวชั่วคราว และเข้าเงื่อนไขอื่น ๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้ข้างต้น พนักงานสอบสวนก็สามารถดำเนินการให้พระภิกษุสละสมณเพศได้ขณะที่ มาตรา 30 กำหนดว่าเมื่อจะต้องจำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศ กรณีตามมาตรา 30 แตกต่างจาก มาตรา 29 เพราะเป็นกรณีที่มีคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลออกมา และมีผลบังคับต่อตัวภิกษุรูปนั้นให้ต้องปฏิบัติตาม พนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องก็สามารถดำเนินการให้ภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้ (พระครูใบฎีกาทวีศักดิ์ ไต้ศรีโคตร, 2565 : 97-98)

สรุปได้ว่า ปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นโดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุด กฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เป็นประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องทั้งด้านกฎหมายและพระธรรมวินัยที่ไม่สอดคล้องกัน การที่รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดได้บัญญัติไว้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญานั้นให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาถึงที่สุด แต่กระบวนการทางอาญาของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนพระภิกษุตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการสามารถใช้อำนาจโดยมีดุลพินิจในการปล่อยตัวชั่วคราวได้นั้นมีปัญหาซึ่งน่าจะขัดกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งหากไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว พระภิกษุต้องสละสมณเพศทันทีโดยที่ยังมิได้ต่อสู้คดีในชั้นพิจารณาคดีต่อศาลทำให้พระภิกษุเสียสิทธิต่างๆ และเกิดความเสียหายหลายด้าน เช่น ด้านองค์กรสงฆ์ ด้านความศรัทธาของประชาชน กระบวนการของพนักงานสอบสวนดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ จึงเกิดปัญหาส่งผลกระทบในการดำเนินการดังกล่าว อีกทั้งกระบวนการสอบสวนพระภิกษุสงฆ์ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ต้องคำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องหาและสถานะความเป็นพระภิกษุควบคู่กันไปในทางปฏิบัติ กระบวนการสอบสวนมักขาดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างการดำเนินคดีเจ้าหน้าที่บางกรณีอาจดำเนินการเช่นเดียวกับผู้ต้องหาทั่วไป โดยไม่ได้คำนึงถึงข้อจำกัดทางพระวินัยและความเหมาะสมของสมณเพศการควบคุมตัวหรือการนำตัวไปสอบสวนอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และศรัทธาของประชาชน แม้คดียังไม่สิ้นสุดและยังไม่มีคำพิพากษาอีกทั้งยังเกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับช่วงเวลาที่เหมาะสมให้พระภิกษุสละสมณเพศก่อนหรือหลังมีคำพิพากษาถึงที่สุด ปัญหาการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับคณะสงฆ์ก็ยังไม่เป็นระบบ ทำให้การดำเนินการในแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของพระภิกษุในฐานะผู้ต้องหายังเป็นประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญตามหลักกฎหมายในบางกรณี การเผยแพร่ข้อมูลต่อสาธารณะก่อนการพิสูจน์ข้อเท็จจริง อาจกระทบต่อชื่อเสียงของพระภิกษุอย่างรุนแรงการขาดกฎหมายหรือระเบียบเฉพาะที่กำหนดแนวทางปฏิบัติ ทำให้เกิดความไม่แน่นอนในการบังคับใช้กฎหมายเจ้าหน้าที่จึงอาจใช้ดุลพินิจแตกต่างกัน ส่งผลให้มาตรฐานการปฏิบัติไม่เป็นเอกภาพปัญหาเหล่านี้อาจนำไปสู่ข้อโต้แย้งด้านความเป็นธรรมและความชอบด้วยกฎหมายของกระบวนการสอบสวน ดังนั้น ควรมีการกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนและสอดคล้องกับทั้งกฎหมายของรัฐและพระธรรมวินัยรวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การสอบสวนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเคารพศักดิ์ศรีของทุกฝ่าย ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 2.1 ปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา

ปัญหากระบวนการยุติธรรมทางอาญา	สถานะและหลักพระธรรมวินัยของพระภิกษุ
1. ความไม่ชัดเจนระหว่างสถานะพระภิกษุ กับ ผู้ต้องหา	พระภิกษุเมื่อถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญายังคงเป็นบุคคลตามกฎหมาย จึงต้องเข้าสู่กระบวนการสอบสวนเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป แต่ขณะเดียวกันก็มีสถานะทางศาสนาที่ต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยทำให้เกิดคำถามว่า ในระหว่างสอบสวนควรปฏิบัติต่อพระภิกษุในลักษณะใดจึงจะเหมาะสม
2. ปัญหาเรื่องการสละสมณเพศระหว่างคดี	ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับกรณีพระภิกษุถูกจับและดำเนินคดีอาญา โดยมาตรา 29 และมาตรา 30 เป็นประเด็นสำคัญ เพราะเกี่ยวข้องกับอำนาจในการให้พระภิกษุสละสมณเพศในบางกรณี ซึ่งอาจกระทบต่อสิทธิและสถานะของบุคคลก่อนที่จะศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด
3. ขาดกระบวนการสอบสวนที่คำนึงถึงพระวินัยโดยเฉพาะ	ขั้นตอนสอบสวนทางอาญาจะใช้หลักเดียวกับบุคคลทั่วไป แต่ลักษณะของพระภิกษุมิชอบจำกัด เช่น การเดินทาง การติดต่อบุคคล การพักอาศัย และข้อปฏิบัติทางศาสนา จึงเกิดข้อเสนอกว่าควรมีกระบวนการหรือ

ปัญหากระบวนการยุติธรรมทางอาญา	สถานะและหลักพระธรรมวินัยของพระภิกษุ
	สถานที่รองรับพระภิกษุที่ถูกกล่าวหาให้เหมาะสมกับพระธรรมวินัยและหลักสิทธิในกระบวนการยุติธรรม
4.ความซ้ำซ้อนระหว่างกระบวนการทางอาญากับกระบวนการทางพระวินัย	พระภิกษุอาจต้องเผชิญทั้งกระบวนการสอบสวนของรัฐ (ตำรวจ อัยการ ศาล) และกระบวนการพิจารณาทางพระวินัยของคณะสงฆ์ ปัญหา คือ ทั้งสองระบบมีวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการแตกต่างกัน หากไม่มีการประสานงานที่เหมาะสม อาจเกิดความล่าช้า หรือทำให้พระภิกษุต้องถูกพิจารณาซ้ำซ้อนในข้อเท็จจริงเดียวกัน
5.ปัญหาด้านสิทธิในการต่อสู้คดี	พระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาควรได้รับสิทธิพื้นฐาน เช่น - สิทธิได้รับแจ้งข้อกล่าวหา - สิทธิให้การหรือไม่ให้การ - สิทธิพบและปรึกษาทนายความ - สิทธิเข้าถึงพยานหลักฐานและต่อสู้คดี แต่ในทางปฏิบัติอาจมีข้อจำกัดจากความเข้าใจของสังคมที่มองพระภิกษุแตกต่างจากบุคคลทั่วไป ทำให้ต้องระมัดระวังไม่ให้ความเคารพทางศาสนากลายเป็นอุปสรรคต่อสิทธิในกระบวนการยุติธรรม

บทที่ 3

กฎหมายและพระธรรมวินัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่าง ถูกดำเนินคดีอาญา

การดำเนินกระบวนการสอบสวนพระภิกษุซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายของรัฐควบคู่ไปกับการคำนึงถึงหลักพระธรรมวินัย อันเป็นข้อบัญญัติที่กำหนดสถานภาพและการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา การดำเนินการของพนักงานสอบสวนจึงต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักนิติธรรม การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ตลอดจนการเคารพต่อสถานภาพแห่งสมณเพศภายใต้กรอบของกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายและหลักพระธรรมวินัยร่วมกัน พบว่ายังมีประเด็นที่อาจก่อให้เกิดข้อจำกัดหรือความไม่ชัดเจนในการนำไปปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดข้อถกเถียงทั้งในเชิงกฎหมายและเชิงพระวินัย ดังนั้น การศึกษากฎหมายและพระธรรมวินัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา จึงมีความสำคัญต่อการวิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนวทางพัฒนากระบวนการยุติธรรมให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับหลักนิติธรรม และเคารพต่อหลักพระธรรมวินัยอย่างสมดุล

ดังนั้น ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอกฎหมาย และพระธรรมวินัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบปัญหาอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ตามประเด็น ดังต่อไปนี้

- 3.1 หลักนิติธรรม
- 3.2 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2)พุทธศักราช 2535
- 3.3 หลักพระวินัยในพระพุทธศาสนา
- 3.4 เหตุบัญญัติพระวินัย
- 3.5 วิธีระงับอธิกรณ์
- 3.6 หลักนิคหกรรม
- 3.7 การสละสมณเพศของพระสงฆ์

3.8 การปล่อยตัวชั่วคราวของพระภิกษุ

3.9 คำพิพากษาศาลฎีกา

3.10 ตารางเปรียบเทียบพระวินัยและกฎหมาย

3.1 หลักนิติธรรม

ผู้วิจัยได้นำหลักนิติธรรมซึ่งถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับในประเทศที่ปกครองแบบระบอบประชาธิปไตย ซึ่งถือกฎหมายเป็นใหญ่จึงต้องมีระบบกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประโยชน์สุขของประชาชนโดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ในประเทศไทยแนวคิดของหลักนิติธรรมมีมาเป็นเวลานานแล้วแต่จะอยู่ในรูปของหลักนิติรัฐ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เจ้าหน้าที่ขององค์กรภาครัฐได้ปฏิบัติตามหลักนิติธรรม ที่ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 วรรคสอง หลักนิติธรรม ในมาตรานี้เป็นฐานสำคัญของการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐในกระบวนการยุติธรรม รวมถึงกรณีพระภิกษุที่ถูกดำเนินคดีอาญาด้วยโดยกำหนดว่า การใช้อำนาจอรัฐทุกองค์กรต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม และต้องคำนึงถึงความถูกต้อง ความเป็นธรรม และหลักสิทธิมนุษยชนควบคู่กัน

3.1.1 ความหมายของหลักนิติธรรม

หลักนิติธรรม ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายถึง หลักพื้นฐานของกฎหมาย คำว่า หลักนิติธรรมนักกฎหมายส่วนใหญ่เชื่อว่าจะมีความหมายตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “The Rule of Law” ซึ่งมีแนวคิดมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ เน้นไปในหลักการปกครองประเทศด้วยความถูกต้องเป็นธรรมโดยกฎหมาย คือ ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย เพราะคำว่า Rule นั้น สามารถแปลได้ว่า “การปกครอง” หรือแปลว่า “กฎกติกา” ก็ได้ ฉะนั้น ในความคิดของนักปกครองสมัยกลางในยุโรปก็จะให้ความหมายไปในหลักการปกครองที่ดี ก็คือ การปกครองโดยกฎหมาย ไม่ใช่ปกครองโดยคน (Rule by Law, not by man) และหมายถึงหลักการที่เป็นกฎกติกาของกฎหมายที่ผู้บัญญัติกฎหมายจะต้องยึดถือและปฏิบัติตาม (จรัญ ภักดีธนากุล : 3)

“หลักนิติธรรม หรือ The Rule of Law คือ ต้องมีกฎหมายเป็นใหญ่ ต้องมีความเสมอภาค หากมีอะไรเกิดขึ้นต้องระงับคดีโดยศาล จะศาลอะไร ก็ขอให้เป็นศาลก็แล้วกัน โดยพิจารณาคดีเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ออกกฎหมายลงโทษย้อนหลัง ให้โอกาสนายทนายเข้าสู้บ๊ายอย่างนี้จึงจะเรียกว่า Fair Trail ซึ่งเป็นหัวใจของหลักนิติธรรม” (วิษณุ เครืองาม) The Rule of Law ที่นักกฎหมายเรียกว่า “หลักนิติธรรม” เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากระบบกฎหมายจารีตประเพณีแบบ

อังกฤษ (Common Law) ซึ่งนักนิติศาสตร์ชาวอังกฤษชื่อ Professor A.V. Dicey กล่าวว่า “ความเป็นสูงสุดของกฎหมายหรือการปกครองโดยกฎหมาย คือลักษณะของรัฐธรรมนูญอังกฤษ นั่นคือหลักนิติธรรม” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยและการปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน The Rule of Law ในทฤษฎีของนักวิชาการด้านนิติศาสตร์ไทย

ศาสตราจารย์ธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้อธิบาย The Rule of Law ซึ่งท่านแปลว่า “นิติธรรมวินัย” หมายถึง “หลักการแห่งกฎหมายที่เกื้อหนุนศักดิ์แห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับนับถือสิทธิและเสรีภาพแห่งมนุษย์ชน ทุกแห่งทุกมุมรัฐต้องให้ความอารักขาค้ำครองมนุษย์ชนให้พ้นจากลัทธิทรราชย์ หากมีข้อพิพาทใด ๆ เกิดขึ้นไม่ว่ารัฐกับเอกชน หรือระหว่างเอกชนกับเอกชน ศาลสถิตยุติธรรมเท่านั้นที่มีอำนาจอิสระและเด็ดขาดในการตัดสินข้อพิพาทนั้นตามกฎหมายของบ้านเมือง”

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ได้อธิบายหลักนิติธรรม โยงเข้ากับบทบาทของอัยการและศาลว่า สององค์กรนี้ต่างก็มีหลักนิติธรรมด้วย โดยท่านกล่าวว่า “หลักนิติธรรมในส่วนของ อัยการนั้น ก็คือ อัยการมีหน้าที่จะต้องดูแลความสงบเรียบร้อย ในขณะที่เดียวกัน ก็มีหน้าที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน สองอันนี้ เราจะต้องทำให้ปรากฏ หลักนิติธรรมที่เกี่ยวกับศาล ศาลต้องกระตือรือร้นในการตรวจสอบค้นหาความจริง ชั่งประคับพองและขึ้นพิจารณาตัดสินคิดว่าบทบาทของศาลจะต้องเน้นทั้งสองด้าน ถ้าไม่เกิดสองด้านแล้วมันก็ยังไม่เป็นนิติรัฐในตัวเอง จะต้องประกันความบริสุทธิ์ของจำเลยได้” (อรรถพล ใหญ่สว่าง)

ศาสตราจารย์ ดร.กำชัย จงจักรพันธุ์ ได้ให้ความหมายของหลักนิติธรรมว่า “หลักการพื้นฐานที่มุ่งจำกัดอำนาจของผู้ปกครอง ทำนองเดียวกันกับหลักนิติรัฐ และยังรวมถึงหลักความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย กฎหมายต้องมีเนื้อหาที่ชัดเจน ให้เหตุผล ไม่ขัดแย้งกันเอง ปฏิบัติได้ ใช้เป็นการทั่วไป เป็นธรรม กฎหมายต้องมุ่งใช้ไปในอนาคต ไม่มีโทษย้อนหลัง มีการบังคับใช้กฎหมายโดยเสมอภาค กระบวนการตรากฎหมายต้องถูกต้องชัดเจน หลักความเป็นกฎหมาย ซึ่งใช้เป็นการทั่วไปไม่ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเอกชนมีหลักประกันในความเป็นอิสระของผู้พิพากษา (อรรถพล ใหญ่สว่าง)

หลักนิติธรรมว่า ประกอบด้วยหลักการที่สำคัญดังนี้

- (1) การยึดหลักความเป็นอิสระของตุลาการ
- (2) ประชาชนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันอย่างเสมอภาค และได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายอย่างทัดเทียมกัน
- (3) มีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- (4) การปกครอง โดยยึดหลักกฎหมายเป็นใหญ่ และปฏิบัติตามกฎหมายในฐานะที่เป็นนิติรัฐ ทั้งนี้ กฎหมายนั้นจะต้องเป็นกฎหมายที่ยุติธรรม

(5) ศาลเป็นสถาบันที่พึ่งสุดท้ายของประชาชน

(6) ฝ่ายบริหารต้องบริหารภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย และต้องเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย

(7) ส่งเสริมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อย่างบริสุทธิ์และยุติธรรม ปราศจากการแทรกแซงของฝ่ายบริหารหรือกลุ่มอิทธิพล เพื่อให้ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แท้จริงของประชาชน

(8) ส่งเสริมและสนับสนุนความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย

(9) ส่งเสริมและคุ้มครองหลักแห่งการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

(10) ส่งเสริมและพัฒนากฎหมายเพื่อสร้างความสงบสุขให้แก่ประชาชนและสังคมส่วนรวม

(11) ไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมาย (อุกฤษ มงคลนาวิน)

องค์ประกอบของหลักนิติธรรมมีอยู่ 4 ประการ คือ

ประการแรก คือ องค์ประกอบด้านสาระ ซึ่งหมายถึงหลักความเสมอภาคทางกฎหมาย

ประการที่สอง คือ องค์ประกอบด้านกระบวนการในการใช้กฎหมาย หมายถึง รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องใช้อำนาจภายในขอบเขตที่กฎหมายให้ไว้ ตามวิธีการ รูปแบบ เวลา และสถานที่

ประการที่สาม คือ องค์ประกอบด้านองค์กร หมายถึง การแบ่งแยกอำนาจและความเป็นอิสระของตุลาการ

ประการสุดท้าย คือ องค์ประกอบด้านเป้าหมายซึ่งหมายถึงการใช้การตีความกฎหมาย และการตัดสินคดีนั้น จะต้องมุ่งสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นโดยเที่ยงธรรม (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ)

3.1.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560

ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีการกล่าวถึงคำว่า “หลักนิติธรรม” มาตรา 3 วรรคสองและมาตรา 26 วรรคสอง ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

มาตรา 3 “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม”

มาตรา 26 “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และ

จะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560)

อนึ่ง คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560” ในส่วนของคำอธิบายประกอบของรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 วรรคหนึ่ง ว่า

“หลักนิติธรรม (Rule of Law) มีความหมายใกล้เคียงกันมาก คือ เป็นหลักการที่อารยประเทศยึดถือเป็นหลักที่ถือกำเนิดเป็นครั้งแรกในประเทศอังกฤษซึ่งใช้กฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) สำหรับคำว่า นิติรัฐ (Legal State) เป็นหลักที่เกิดขึ้นในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ซึ่งนำโดยประเทศสหพันธรัฐเยอรมัน ซึ่งใช้คำ ในภาษาเยอรมันว่า เรชท์สตาต (Rechtsstaat) แต่ทั้งนี้นิติธรรม (Rule of Law)

หลักที่ 1 ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ เจ้าหน้าที่รัฐหรือฝ่ายปกครองไม่มีอำนาจกระทำการใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งต่างจากเอกชน ถ้าเอกชนจะดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด ถ้าไม่มีกฎหมายห้ามไว้ก็สามารถดำเนินการได้เสมอ การที่ไม่ให้เจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการใด ๆ หากไม่มีกฎหมายบัญญัติเพื่อป้องกันการละเมิด สิทธิเสรีภาพของประชาชนและแม้จะมีกฎหมายบัญญัติก็จะมีข้อกำหนดเงื่อนไขขอบเขตในการใช้อำนาจไว้ด้วย

หลักที่ 2 คือ หลักที่ว่าเมื่อมีการกำหนดขอบเขตไว้เช่นใด รัฐหรือฝ่ายปกครองจะต้องใช้กฎหมายไปในขอบเขตแห่งอำนาจนั้นโดยเคร่งครัดไม่สามารถใช้อำนาจเกินกว่าขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติไว้ มิได้” (อดิเทพ อุยยะพัฒน์, 2564)

หลักนิติธรรม ในความหมายที่ว่ารัฐบาลหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาหรือภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลจะกระทำใด ๆ ที่อาจมีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของเอกชนคนใดคนหนึ่งได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจและเฉพาะแต่ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น แสดงให้เห็นว่ากฎหมายเป็นทั้ง “แหล่งที่มา” (source) และ “ข้อจำกัด” (Limitation) ของอำนาจการกระทำการต่าง ๆ ขององค์กรของรัฐในฝ่ายบริหารกฎหมายมีอยู่ด้วยกันหลายประเภท แต่ละประเภทก็ยังมีหลายรูปแบบ เป็นปัญหาที่จะต้องพิจารณากันในประเด็น ต่อไปว่า กฎหมายที่ให้อำนาจฝ่ายบริหารกระทำการ หมายถึง กฎหมายรูปแบบใดบ้าง และกฎหมายที่จำกัดอำนาจกระทำของฝ่ายบริหารได้แก่กฎหมายรูปแบบใด (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2538 : 58)

การใช้มาตรการบังคับทางอาญาต่อบุคคลในรัฐ เป็นเรื่องของการใช้อำนาจรัฐที่ต้องมีกฎหมายบัญญัติชัดแจ้งว่าเป็นความผิดอาญาและกำหนดโทษทางกฎหมาย เจ้าพนักงานผู้เกี่ยวข้อง

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทุกหน่วยต้องคำนึงถึงหลักนิติธรรมหรือนิติรัฐเสมอ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ต้องฝังอยู่ในจิตวิญญาณของเจ้าพนักงานไม่ว่าจะเป็นตำรวจ พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ตลอดทั้งเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในกระบวนการในการตัดสินลงโทษคนในรัฐต้องการความถูกต้องตามกฎหมายและความชอบธรรมต้องเป็นการทำงานไปตามหลัก “นิติธรรม”

หลักนิติธรรม จึงเป็นกรอบแนวคิดและแนวทางในการดำเนินการของหน่วยงานหรือเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่สำคัญในการปฏิบัติต่อบุคคลทุกคนในรัฐ ไม่ว่าในขั้นตอนใด ๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระบวนการในการดำเนินคดีอาญาแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ การดำเนินคดีอาญาชั้นกำหนดคดี และการดำเนินคดีอาญาชั้นบังคับคดี กล่าวคือ

1. การดำเนินคดีอาญาชั้นกำหนดคดี เป็นการดำเนินการทั้งหลายของเจ้าพนักงาน เป็นการกระทำเพื่อยืนยันข้อกล่าวหา ซึ่งถ้ารับฟังได้โดยปกติเจ้าพนักงานก็จะฟ้องเพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษาต่อไป และเมื่อได้มีการยื่นฟ้องแล้วการดำเนินการทั้งหลายในศาลในคดีที่เจ้าพนักงานได้ฟ้องแล้วนั้น รวมทั้งในคดีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีเองก็เป็นการกระทำเพื่อยืนยันข้อกล่าวหาเช่นเดียวกับการดำเนินการชั้นเจ้าพนักงาน และถ้าหากฟังได้ว่าการกระทำความจริงศาลก็จะกำหนด มาตรการบังคับทางอาญา ในชั้นกำหนดคดีมีความสำคัญมากในการที่ทุกหน่วยในกระบวนการยุติธรรมต้องทำการตรวจสอบค้นหาความจริงว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยผิดหรือบริสุทธิ์ การดำเนินการและการใช้มาตรการต่าง ๆ จึงต้องอยู่ในกรอบของหลักนิติธรรม

2. การดำเนินคดีอาญาชั้นบังคับคดี เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาที่กำหนดมาตรการบังคับทางอาญาในคดีใดแล้วและคำพิพากษาในคดีนั้นก็ถึงที่สุดแล้ว ก็จะต้องมีการจัดการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดแล้วนั้นต่อไป เว้นแต่จะได้มีการลดโทษ เปลี่ยนโทษ หรืออภัยโทษหรืออื่น ๆ ในขั้นนี้ก็ต้องอยู่ภายใต้หลักคิดและหลักปฏิบัติเดียวกันคือ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรมมาตรการบังคับทางอาญาทั้งหลาย การบริหารจัดการใช้นี้ต้องสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน (คณิต ณ นคร, 2549 : 44)

หลักนิติธรรมจะทำหน้าที่ปกป้องสิทธิพื้นฐานด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ และเตือนเราว่าระบบทรรราช และภาวะไร้ข้อแม้ไม่ใช่ทางเลือกเพียงประการเดียวของมนุษยชาติ หลักการสำคัญอันเป็นสาระสำคัญของ “หลักนิติธรรม” ประกอบด้วย 7 หลักการ คือ (1) หลักการแบ่งแยกอำนาจ (2) หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (3) หลักความชอบธรรมด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง (4) หลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา (5) หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา (6) หลัก “ไม่มีความผิด และไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย” และ (7) หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนุญ

1. หลักการแบ่งแยกอำนาจเป็นพื้นฐานที่สำคัญของหลักนิติธรรม เพราะหลักการแบ่งแยกอำนาจเป็นหลักที่แสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันของการแบ่งแยกอำนาจการตรวจสอบอำนาจและการถ่วงดุลอำนาจ

2. หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หลักนิติธรรมมีความเกี่ยวพันกันกับสิทธิในเสรีภาพของบุคคล และสิทธิในความเสมอภาค สิทธิทั้งสองประการดังกล่าวข้างต้นถือว่าเป็นพื้นฐานของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” อันเป็นหลักการสำคัญตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

3. หลักความชอบธรรมด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง การใช้กฎหมายของฝ่ายตุลาการ หรือฝ่ายปกครองที่เป็นการจำกัดสิทธิของประชาชนมีผลมาจากกฎหมายที่ได้รับความเห็นชอบ จากตัวแทนของประชาชน โดยฝ่ายตุลาการจะต้องไม่พิจารณาพิพากษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ให้แตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมาย ฝ่ายตุลาการมีความผูกพันที่จะต้องใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ฝ่ายตุลาการมีความผูกพันที่จะต้องใช้ดุลยพินิจ โดยปราศจากข้อบกพร่อง

4. หลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา เป็นหลักที่เรียกร้องให้ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายปกครองที่ออกกฎหมายลำดับรอง กำหนดหลักเกณฑ์ในทางกฎหมายให้เป็นตามหลักความแน่นอนของกฎหมาย หลักห้ามมิให้กฎหมายมีผลย้อนหลัง และหลักความพอสมควรแก่เหตุ

5. หลักความอิสระของผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสามารถทำหน้าที่ในทางตุลาการได้โดยปราศจากการแทรกแซงใด ๆ โดยผู้พิพากษามีความผูกพันเฉพาะต่อกฎหมาย และทำการพิจารณาพิพากษาภายใต้มนธรรมของตนเท่านั้น โดยวางอยู่บนพื้นฐานของความอิสระจาก 3 ประการกล่าวคือ ความอิสระจากคู่ความ ความอิสระจากรัฐ และความอิสระจากสังคม

6. หลัก “ไม่มีความผิด และไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย” เมื่อไม่มีข้อบัญญัติทางกฎหมายให้เป็นความผิด แล้วจะเอาผิดกับบุคคลนั้น ๆ ไม่ได้

7. หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ หมายความว่า รัฐธรรมนูญได้รับการยอมรับให้เป็นกฎหมายที่อยู่ในลำดับที่สูงสุดในระบบกฎหมายของรัฐนั้น และหากกฎหมายที่อยู่ในลำดับที่ต่ำกว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญกฎหมายดังกล่าวย่อมไม่มีผลบังคับ

3.1.3 หลักนิติธรรมกับหลักการทางกฎหมายอาญา

“หลักนิติธรรม” (The Rule of Law) เป็นอุดมการณ์สูงสุดของกฎหมาย ซึ่งประกอบด้วยหลักอันเป็นพื้นฐานสำคัญ ได้แก่ หลักความเสมอภาคในทางกฎหมาย หลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักความเป็นอิสระทางศาล หลักสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานต้องได้รับการประกัน หลักไม่มีส่วนได้เสียในเรื่องที่ตัวเองจะพิจารณาตัดสินการฟังความสองฝ่าย หลักการใช้อำนาจจะต้องไม่เกินขอบอำนาจ หลักการไม่มีโทษทางอาญาโดยกฎหมาย หลักข้อห้ามการออกกฎหมายย้อนหลังเป็นโทษ หลักข้อสันนิษฐานความบริสุทธิ์ หลักกระบวนการพิจารณาที่เป็นธรรม หลักสิทธิในการไม่ถูกทรมานหรือทรมานเกินสมควร

ด้วยกฎหมาย หลักการลงโทษที่ได้สัดส่วนกับความผิด หลักการอันเป็นพื้นฐานดังกล่าวนี้แฝงอยู่ในกฎหมาย” (อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ)

หลักนิติธรรมมีความสำคัญมาก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจึงได้บัญญัติรับรองไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้บัญญัติรับรอง “หลักข้อสันนิษฐานความบริสุทธิ์” ไว้อย่างชัดเจนว่า “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

ในขณะเดียวกันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรองหลักการ “ไม่มีโทษทางอาญาโดยไม่มีกฎหมาย” ว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญาเว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง)

กฎหมายที่บัญญัติว่าการกระทำใดเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ จึงต้องมีความสอดคล้องกับหลักนิติธรรมดังกล่าว (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคหนึ่ง)

สรุปได้ว่า หลักนิติธรรมจะทำหน้าที่ปกป้องสิทธิพื้นฐาน หลักนิติธรรมมีความแตกต่างกันอยู่ ทั้งในแง่ของบ่อเกิดของกฎหมาย วิธีการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน การกำหนดให้มีหรือไม่มีศาลปกครองและระบบวิธีพิจารณาคดี ตลอดจนการแบ่งแยกอำนาจ หลักนิติธรรมนั้นเกิดจากเกิดจากแนวคิดที่มาจากผู้คิดที่ต้องการสร้างความสมดุลให้แก่สังคม เพื่อให้เกิดความยุติธรรมเนื่องจากสังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น การเอารัดเอาเปรียบของผู้มีอำนาจจากรัฐก็มากขึ้นโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ในตนเองและพวกพ้อง

3.2 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายสำคัญที่กำหนดโครงสร้างการปกครอง การบริหาร และอำนาจหน้าที่ขององค์กรคณะสงฆ์ไทย เพื่อให้การดำเนินงานกิจการคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัยกฎหมายฉบับดังกล่าวได้กำหนดบทบาทของมหาเถรสมาคม เจ้าคณะ และเจ้าอาวาส ตลอดจนวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการปกครองและการรักษาระเบียบวินัยของพระภิกษุภายในคณะสงฆ์ อย่างเป็นระบบนอกจากนี้ ยังเป็นกฎหมายที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจของรัฐกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยมุ่งสร้างความสมดุลระหว่างหลักการปกครองของบ้านเมืองกับหลักพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาเมื่อพระภิกษุเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา บทบัญญัติของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์จึงมีความสำคัญในการกำหนดขอบเขตอำนาจ หน้าที่ และแนวทางการ

ดำเนินการขององค์กรคณะสงฆ์ควบคู่ไปกับการบังคับใช้กฎหมายของรัฐบาลการศึกษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 จึงมีความจำเป็นต่อการทำความเข้าใจหลักการทางกฎหมายที่รองรับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ รวมทั้งความเชื่อมโยงกับกระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุในคดีอาญาทั้งนี้ เพื่อวิเคราะห์ความเหมาะสมของบทบัญญัติที่ใช้บังคับในปัจจุบัน ตลอดจนเสนอแนวทางพัฒนากฎหมายและแนวปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรม หลักสิทธิมนุษยชน และหลักพระธรรมวินัยอย่างเป็นรูปธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505

ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมบางมาตราโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันก็มีการบัญญัติการกระทำอันเป็นความผิดและกำหนดโทษทางอาญาไว้ด้วยเช่นกัน โดยรัฐได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางกฎเกณฑ์การปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย กฎหมายฉบับนี้มีทั้งหมด 46 มาตรา แบ่งออกเป็น 8 หมวด กล่าวคือ

หมวด 1 ว่าด้วยสมเด็จพระสังฆราช

หมวด 2 ว่าด้วยมหาเถรสมาคม

หมวด 3 ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์

หมวด 4 ว่าด้วยนิคหกรรมและการสละสมณเพศ

หมวด 5 ว่าด้วยวัด

หมวด 6 ว่าด้วยศาสนสมบัติ

หมวด 7 ว่าด้วยบทกำหนดโทษ

หมวด 8 ว่าด้วยเบ็ดเตล็ด

ตามบทกำหนดความผิดและมีโทษทางอาญาในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มีบัญญัติมาตรา 42 ถึง 44 ตรี ทั้งหมด 5 มาตรา ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้วนั้น กฎหมายกำหนดว่าการกระทำที่เป็นความผิดต้องรับโทษอาญาไว้หลายลักษณะด้วยกัน กล่าวคือ

1) พระภิกษุสงฆ์ที่มีได้เป็นอุปัชฌาย์ หรือเคยเป็นอุปัชฌาย์แต่ถูกถอดถอนแล้วกระทำการบรรพชาอุปสมบทให้แก่บุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี (มาตรา 42)

2) พระภิกษุสงฆ์ที่ได้รับโทษจากมหาเถรสมาคมให้สึกอันเนื่องมาจากการประพฤติให้เกิดความเสียหายแก่พระศาสนาและการปกครองของคณะสงฆ์ แล้วให้สึกภายในสามวันนับแต่วันทราบคำสั่งลงโทษ (มาตรา 43 ประกอบมาตรา 15 จัตวา วรรคสอง) หากฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

3) พระภิกษุสงฆ์ผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และมหาเถรสมาคม หรือพระภิกษุ ผู้ปกครองสงฆ์มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้ได้รับนิคหกรรมให้สึก แล้วให้สึกภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น (มาตรา 43 ประกอบมาตรา 26) หากฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

4) พระภิกษุสงฆ์ผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และมหาเถรสมาคม หรือพระภิกษุ ผู้ปกครองสงฆ์วินิจฉัยให้รับโทษที่ให้ถึงสึกตามมาตรา 25 แต่ไม่ยอมรับโทษนั้น (มาตรา 43 ประกอบมาตรา 27วรรคสาม) หากฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

5) พระภิกษุสงฆ์ผู้ประพฤติก่อล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจณ และมีคำวินิจฉัยจาก มหาเถรสมาคม หรือพระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ให้สึก แต่ไม่สึกภายในสามวันนับแต่วันที่ทราบคำวินิจฉัยนั้น (มาตรา 43 ประกอบมาตรา 27) หากฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

6) พระภิกษุสงฆ์ผู้ไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง และมีคำวินิจฉัยจากมหาเถรสมาคม หรือพระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ให้สึก แต่ไม่สึกภายในสามวันนับแต่วันที่ทราบคำวินิจฉัยนั้น (มาตรา 43 ประกอบมาตรา 27) หากฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

7) พระภิกษุสงฆ์ผู้ไม่มีวัดเป็นที่อยู่เป็นหลักแหล่ง และมีคำวินิจฉัยจากมหาเถรสมาคม หรือพระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ให้สึก แต่ไม่สึกภายในสามวันนับแต่วันที่ทราบคำวินิจฉัยนั้น (มาตรา 43 ประกอบมาตรา 27) หากฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

8) พระภิกษุสงฆ์ผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นบุคคลล้มละลาย ให้สึกภายในสาม วันนับวันที่คดีถึงที่สุด (มาตรา 43 ประกอบมาตรา 28) หากฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

9) บุคคลที่พ้นจากความเป็นพระภิกษุเพราะต้องปาราชิกมาแล้ว ไม่ว่าจะมีความวินิจฉัยจากมหาเถรสมาคม หรือพระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์หรือไม่ก็ตาม แต่มารับบรรพชาอุปสมบทใหม่ โดยกล่าวความเท็จ หรือปิดบังความจริงต่อพระอุปัชฌาย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี (มาตรา 44)

10) บุคคลที่หมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายสมเด็จพระสังฆราช ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 44 ทวิ)

11) บุคคลที่ใส่ความคณะสงฆ์หรือคณะสงฆ์อื่นอันอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียหรือความแตกแยก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 44 ตริ)

การพิจารณากรณีความผิดของพระภิกษุที่ ประพฤติให้เกิดความเสียหายแก่พระพุทธศาสนา ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจณ ไม่สังกัดอยู่วัดใดวัดหนึ่ง หรือไม่มีที่อยู่

เป็นหลักแหล่ง ซึ่งมหาเถรสมาคมมีอำนาจวินิจฉัยและมีคำสั่งให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ เมื่อฝ่าฝืนจะมีโทษจำคุกนั้น ดูคล้ายกับว่า การกระทำที่ฝ่าฝืนพระธรรมวินัยมีการลงโทษอาญาด้วย แต่ความจริงแล้วโทษจำคุกมิได้เกิดจากการประพจน์ล่วงละเมิดพระธรรมวินัยโดยตรง แต่เป็นโทษที่เกิดจากพระภิกษุสงฆ์ผู้นั้นฝ่าฝืนอำนาจรัฐที่ทราบคำสั่งให้สึกแล้วไม่ยอมสึก แม้แต่การให้สละสมณเพศตาม มาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ก็มีใช่เป็นการลงโทษที่ประพจน์ล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเช่นกัน กล่าวคือ กรณีประพจน์ให้เกิดความเสียหายแก่พระพุทธศาสนา หรือประพจน์ล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจณ ความผิดอยู่ที่ไม่ยอมรับนิคหกรรมที่ฝ่ายปกครองหรือมหาเถรสมาคมวินิจฉัยลงแก่ตนมิใช่ความผิดอันจากการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย หรือกรณีที่มิสังกัดอยู่วัดใดวัดหนึ่ง และกรณีไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ก็เป็นการฝ่าฝืนข้อบังคับของรัฐที่ประสงค์จะควบคุมดูแลการปกครองคณะสงฆ์ นอกจากนั้นบทกำหนดโทษในกรณีพระภิกษุสงฆ์ทำการบรรพชาอุปสมบทให้แก่บุคคลอื่นโดยไม่ชอบตามพระธรรมวินัย หรือเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่เคยต้องปาราชิกแล้วกลับมาขอรับการบวชใหม่โดยกล่าวความเท็จหรือปิดบังความจริงต่อพระอุปัชฌาย์ หรือกรณีหมิ่นประมาท ดูหมิ่น แสดงความอาฆาตมาดร้ายสมเด็จพระสังฆราชโดยมิชอบใส่ความคณะสงฆ์อันอาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเสื่อมเสียนั้น ก็เป็นโทษที่ตอบแทนการบวชโดยไม่ชอบทั้งพระผู้ทำการบวช และอรัชชีที่พ้นจากความเป็นพระแล้วมาบวชอีก ซึ่งกรณีพระอรัชชีที่ต้องปาราชิกแล้วกลับมาบวชใหม่โดยกล่าวความเท็จหรือปกปิดความจริง ผู้กระทำไม่ได้อยู่ในสมณเพศและเป็นโทษที่ตอบแทนการกล่าวความเท็จหรือปกปิดข้อความจริง หาใช่เป็นโทษตอบแทนการประพจน์ผิดพระธรรมวินัยที่ผ่านมาแล้วไม่ หรือในกรณีหมิ่นประมาทดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายต่อสมเด็จพระสังฆราชโดยมิชอบ ก็เป็นความผิดอาญาที่มีเจตนาคุ้มครองพระประมุขของสงฆ์เป็นพิเศษเพียงตำแหน่งเดียวและเข้าข่ายเป็นความผิดอาญาอยู่แล้ว และสำหรับการใส่ความคณะสงฆ์ที่อาจก่อความแตกแยกหรือเสื่อมเสียนั้น เป็นการคุ้มครองคณะสงฆ์โดยรวม ฉะนั้น บทกำหนดโทษทางอาญาในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่มีอยู่นี้จึงยังไม่ครอบคลุมการคุ้มครองพระพุทธศาสนาได้ทั้งหมด ซึ่งการคุ้มครองพระพุทธศาสนามีความหมายรวมถึงการคุ้มครองด้วยวิธีการจัดพระพุทธรูปออกจากพระพุทธศาสนาโดยตรงด้วย

3.2.1 การสละสมณเพศของพระภิกษุตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

เมื่อพระภิกษุได้ละเมิดพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ พระภิกษุต้องถูกลงโทษให้สึกหรือสละสมณเพศจากความเป็นพระภิกษุ และในทางกฎหมายบ้านเมืองก็ได้บัญญัติไว้เช่นกัน การ

สละสมณเพศของพระภิกษุเหตุแห่งการกระทำความผิดของพระภิกษุที่ต้องสละสมณเพศ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้กำหนดไว้ดังต่อไปนี้

1) พระภิกษุกระทำความผิดโดยการล่วงละเมิดพระธรรมวินัยและได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้สึก

2) พระภิกษุกระทำการขัดต่อบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

3) พระภิกษุต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นบุคคลล้มละลาย

4) พระภิกษุถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญา

5) พระภิกษุต้องสละสมณเพศตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล

การดำเนินคดีกับพระสงฆ์ควรใช้หลักตามพระธรรมวินัยก่อนและหากพระสงฆ์ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อสึกแล้วควรใช้วิธีการดำเนินคดีเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป เพื่อเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้แสดงความบริสุทธิ์โดยยึดตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเป็นที่สุด ตามพระธรรมวินัยที่ปรากฏในพระไตรปิฎกก่อนการให้พระลาสิกขาโดยผลของกฎหมายตามพระราชบัญญัติสงฆ์พุทธศักราช 2561 มาตรา 29 และ 30 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมีอำนาจจัดการให้พระสงฆ์รูปนั้นสละสมณเพศได้แม้ว่าพระสงฆ์รูปนั้นจะไม่อาบัติปาราชิกก็ตามเป็นการให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ มากกว่าที่พระธรรมวินัยกำหนดไว้กระบวนกรดำเนินคดีพระสงฆ์ ควรมีผู้พิพากษาสมทบที่เป็นพระสงฆ์หรือผู้มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ร่วมในการพิจารณาตัดสินคดีด้วยเมื่อในที่สุดศาลสุดท้ายพิพากษายกฟ้อง พระสงฆ์ก็ยากที่จะได้รับการเยียวยา ให้กลับมาสู่สถานะเดิมได้ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรม และเสียหายต่อพระพุทธศาสนา

3.2.2 การให้พระภิกษุสึกตามหลักนิคหกรรม

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 26 ได้บัญญัติว่า “พระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระธรรมวินัยและได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้ได้รับนิคหกรรมให้สึก ต้องสึกภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น” (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 : 7)

ตามมาตรา 26 ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการกระบวนกรการดำเนินคดีกับพระภิกษุตามกฎหมายนิคหกรรม ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ถือเป็นการวินิจฉัยของคณะสงฆ์โดยเฉพาะ โดยไม่มีการร้องทุกข์กล่าวโทษหรือการสอบสวนจากเจ้าหน้าที่บ้านเมืองที่เรียกว่า “พนักงานสอบสวน” ที่จะดำเนินการกับผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่เป็นกรณีที่พระภิกษุละเมิดพระธรรมวินัยและเมื่อปรากฏความจริงว่าพระภิกษุรูปนั้นได้กระทำความผิดหรือได้ละเมิดพระธรรมวินัยจริงและคำวินิจฉัยถึงที่สุด คณะสงฆ์จึงลงโทษแก่พระภิกษุรูปนั้นโดยมีคำสั่งให้สึก

ภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่ที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น หากพระภิกษุไม่ยอมสีกกฎหมายให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองมาจับสึกเพื่อให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของคณะสงฆ์

3.2.3 การให้พระภิกษุสละสมณเพศตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา

29

เหตุแห่งการสละสมณเพศของพระภิกษุที่ไม่ได้เกิดจาก ความสมัครใจ เมื่อพระภิกษุถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา ซึ่งเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะนำตัวมาสอบสวนหาข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะนำมาฟ้องลงโทษโดยมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เป็นกฎหมายหลักที่ตราขึ้นมาเพื่อบังคับใช้แก่พระภิกษุโดยตรงตามมาตรา 29 ซึ่งมีเนื้อหาว่าเมื่อพระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญา ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ โดยผู้วิจัยจะนำเสนอกรณีดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29 ได้บัญญัติว่า “พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว และเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่งให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้” (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 : 8)

เมื่อพิจารณาตามเนื้อหาในมาตรา 29 แล้ว สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

1) เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว และเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม กรณีนี้เป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการที่เห็นว่าไม่เห็นควรให้ปล่อยตัวชั่วคราว เนื่องจากเกรงว่าพระภิกษุนั้นจะหลบหนีหรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และจะต้องประกอบกับเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม

2) เมื่อพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม กรณีนี้เป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนเพียงผู้เดียว ที่ไม่ประสงค์จะปล่อยตัวชั่วคราว ถึงแม้ว่าเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดอยู่ได้ยอมรับมอบตัวไว้ควบคุมเสียเองก็ไม่อาจจะเหนี่ยวรั้งเอาไว้ได้ จึงเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนแต่เพียงฝ่ายเดียว

3) เมื่อพระภิกษุรูปหนึ่งรูปใดมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง กรณีนี้ผู้ตรากฎหมายเกรงว่าหากปล่อยให้พระภิกษุอาศัยอยู่ที่ใดก็ได้ โดยไม่ได้มีสังกัดประจำอยู่ที่วัดใดวัดหนึ่ง และไม่ปรากฏในแบบทะเบียนพระภิกษุจะทำให้หน่วยงานที่รับผิดชอบไม่อาจทราบจำนวนพระภิกษุทั้งหมดที่แน่นอนได้ หรือเกรงว่าอาจจะมีผู้ที่ไม่ประสงค์ดีปลอมตัวเข้ามาแอบแฝงบวชเป็นพระภิกษุเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือก่อความเสียหายในพระพุทธศาสนา จึงได้มีข้อกำหนดไว้เป็น ประการนี้แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในบทบัญญัติของกฎหมายฉบับดังกล่าว จึงต้องนำคำสำคัญที่เป็นองค์ประกอบมาพิจารณาให้เกิดความเข้าใจเสียก่อนเป็นลำดับแรก โดยเฉพาะความหมายของคำว่า “ต้องหา” ตามมาตรา 29 นั้น ได้ปรากฏคำนิยามที่สอดคล้องต้องกันอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามมาตรา 2 ที่ใช้คำว่า “ผู้ต้องหา” หมายความว่า บุคคลผู้ถูกหาว่าได้กระทำความผิดแต่ยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล ดังนั้น คำทั้งสองจึงมีความหมายเดียวกัน

3.2.4 การให้พระภิกษุสละสมณเพศตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 30

กรณีที่จะกล่าวต่อจากนี้ เป็นการสละสมณเพศของพระภิกษุที่เกิดจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 30 โดยมีกรณีพิจารณาอยู่ 3 ประการดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 30 เมื่อจะต้องจำคุก กักขัง หรือขังพระภิกษุรูปใด ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้น “สละสมณเพศเสีย” ได้

1) ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาลงโทษจำคุก จะต้องผ่านกระบวนการพิจารณา คดีมาแล้ว ซึ่งโดยข้อเท็จจริง พระภิกษุผู้เป็นจำเลยจะต้องสละสมณเพศเสียก่อนที่จะเข้าสู่ กระบวนการพิจารณา คดีเสมอ แต่ผู้วิจัยเห็นว่าประการนี้ อาจจะได้เกิดได้ในกรณีที่พระภิกษุกระทำ ละเมิดอำนาจศาล

2) กรณีที่ถูกศาลสั่งให้กักขัง ซึ่งกรณีดังกล่าวศาลได้สั่งลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน ในฐานความผิดลหุโทษ และเปลี่ยนเป็นโทษกักขังแทนโทษจำคุกหรือกรณีถูกศาลสั่งปรับและไม่ชำระค่าปรับ ภายในเวลาที่กำหนด

3) กรณีที่ศาลมีคำสั่งขัง เมื่อพระภิกษุผู้ถูกหาว่ากระทำความผิดทางอาญาและ ไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ประกอบกับมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือฟ้องคดีพนักงานสอบสวนหรือ

พนักงานอัยการไต่ยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายจับและศาลมีคำสั่งเช่นนั้น ก็เป็นเหตุให้พระภิกษุรูปนั้น จะต้องสละสมณเพศเช่นกัน

สรุปพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 กำหนดหลักเกณฑ์การให้พระภิกษุสละสมณเพศไว้ ทั้งกรณีความผิดทางพระธรรมวินัยและความผิดทางอาญา โดยมาตรา 26 กำหนดให้พระภิกษุที่ได้รับ นิหกรรมให้สึกต้องสึกภายใน 24 ชั่วโมงหลังทราบคำวินิจฉัยถึงที่สุดส่วนมาตรา 29 ให้อำนาจ พนักงานสอบสวนดำเนินการให้พระภิกษุสละสมณเพศได้ เมื่อถูกจับในคดีอาญาและเข้าเงื่อนไขตามที่ กฎหมายกำหนด เช่น ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวหรือไม่มีผู้รับควบคุมตัวขณะที่มาตรา 30 กำหนดให้ พระภิกษุต้องสละสมณเพศเมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้จำคุก กักขัง หรือขัง เพื่อให้สามารถ บังคับตามคำพิพากษาได้บทบัญญัติดังกล่าวสะท้อนถึงการประสานการบังคับใช้กฎหมายของรัฐกับ การคุ้มครองระเบียบวินัยของคณะสงฆ์อย่างเหมาะสมทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความศักดิ์สิทธิ์ ของสมณเพศ ควบคู่กับการอำนวยความสะดวกและการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 หลักพระวินัยในพระพุทธศาสนา

หลักพระวินัยในพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของการดำรงอยู่และการบริหารจัดการคณะสงฆ์ โดยเป็นข้อบัญญัติที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นเพื่อกำกับความประพฤติ ของพระภิกษุให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เหมาะสม และเอื้อต่อการบรรลุจุดหมายแห่ง พระพุทธศาสนาพระวินัยมิได้มีลักษณะเป็นเพียงบทกำหนดโทษสำหรับผู้ละเมิดเท่านั้น หากแต่เป็น กลไกในการส่งเสริมการศึกษา การฝึกฝน และการพัฒนาตนของพระภิกษุ ตลอดจนธำรงไว้ซึ่งความ มั่นคงและความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อสถาบันพระพุทธศาสนาเมื่อพระภิกษุตกอยู่ใน กระบวนการยุติธรรมทางอาญา หลักพระวินัยย่อมมีความเกี่ยวข้องกับการพิจารณาสถานภาพ หน้าที่ และการดำเนินการทางคณะสงฆ์ควบคู่ไปกับการบังคับใช้กฎหมายของรัฐ การศึกษาหลักพระวินัยจึงมี ความสำคัญต่อการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างหลักเกณฑ์ทางพระพุทธศาสนากับหลัก กฎหมายของบ้านเมือง โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการรักษาวินัยสงฆ์และการคุ้มครองสิทธิ ในกระบวนการยุติธรรม การวิเคราะห์หลักพระวินัยยังช่วยให้เห็นถึงหลักการและเหตุผลของมาตรการ ทางสงฆ์ที่ใช้ควบคุมความประพฤติของพระภิกษุ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากมาตรการลงโทษทางอาญา ของรัฐทั้งในด้านวัตถุประสงค์และผลทางกฎหมาย ดังนั้น การศึกษาหลักพระวินัยในพระพุทธศาสนา จึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการวิเคราะห์และบูรณาการหลักกฎหมายของรัฐกับหลักพระธรรมวินัย

เพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรม หลักพระธรรมวินัย และบริบทของสังคมไทยอย่างเหมาะสม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.3.1 ความหมายพระวินัย

พระธรรมวินัย เป็นคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสเรียกพระศาสนาของพระองค์ก็เรียกสั้น ๆ อย่างหนึ่งว่าธรรมวินัยนี้ ดังนั้น ธรรมวินัยนี้ก็คือ ธรรมวินัยที่พระองค์ได้ประกาศสั่งสอน ถ้าแปลกันอย่างง่าย ๆ ที่สุดก็คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั่นเอง อีกนัยหนึ่งก็คือพระไตรปิฎก ซึ่งประกอบด้วยพระวินัยปิฎก พระสุตตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก นั่นเอง

พระวินัย คือ ขนบธรรมเนียมหรือแบบแผนข้อบังคับสำหรับภิกษุ กุลบุตรผู้มาบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งล้วนแล้วแต่มาจากสกุลต่าง ๆ กัน อันส่งผลให้ทั้งนิสัยใจคอและความประพฤติย่อมไม่เหมือนกัน ต่อมาเมื่อถือเพศเป็นสมณแล้ว จะต่างคนต่างประพฤติ ขนบธรรมเนียมตามชอบใจเหมือนคนหัดสัไม่ได้ เพราะหากไม่มีอะไรเป็นหลักยึดไม่มั่นคงยั่งยืน สมเด็จพระบรมศาสดาผู้เป็นพระธรรมราชา และสังฆบิดร คือ บิดาของพระภิกษุสงฆ์ จึงทรงตั้งวินัยบัญญัติขึ้นไว้ เพื่อเป็นบรรทัดฐานสำหรับปรับความประพฤติของเหล่าภิกษุให้เป็นไปอย่างเดียวกันและปกครองกันในฝ่ายคณะสงฆ์ตามวินัยบัญญัติ เปรียบกับบ้านเมืองต้องมีกฎหมายเพื่อใช้ปกครองประชาชนพลเมือง ฝ่ายพระศาสนาก็ต้องมีวินัยบัญญัติสำหรับปกครองคณะสงฆ์ (คณะกรรมการกองตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2530 : 8-9)

ผลที่มุ่งหมายของพระวินัย อันจะปฏิบัติพระวินัยให้สำเร็จประโยชน์เพื่อให้เกิดความสงบเป็นระเบียบเรียบร้อย ด้วยเหตุนี้จำเป็นต้องเข้าใจผลที่มุ่งหมายแห่งพระวินัยนั้น พระพุทธบัญญัติ บางข้อและขนบธรรมเนียมอันดีงาม พระศาสดาทรงตั้งไว้เพื่อ

- 1) ป้องกันไม่ให้เป็นคนเหี้ยมโหดจนถึงต้องโทษเป็นอาชญาแผ่นดิน เช่น ห้ามทำโจรกรรม และฆ่ามนุษย์
- 2) ป้องกันความลงโลกเลี้ยวซีก เช่น ห้ามไม่ให้ทอดูตตริมนุสสรธรรม
- 3) ป้องกันความดुर้าย เช่น ห้ามไม่ให้ด่ากัน ตีกัน เป็นต้น
- 4) ป้องกันความประพฤติเลวทราม เช่น ห้ามพูดปด ห้ามพูดส่อเสียด ห้ามเสพสุรา

- 5) ป้องกันความประพฤติดีเสียหาย เช่น ห้ามแอบฟังความของเขา
- 6) ป้องกันความเล่นชุกชน เช่น ห้ามไม่ให้เล่นจี้กัน ไม่ให้เล่นน้ำ ไม่ให้ซ่อนบริวารของกัน
- 7) และทรงบัญญัติความนิยมของคนในครั้งนั้นก็มี เช่น ห้ามไม่ให้ขุดดิน ไม่ให้ฟันต้นไม้ที่เขาถือว่ามีชีวิต

8) ทรงบัญญัติตามธรรมเนียมของภิกษุ ตามความสะดวกบ้าง ตามนิยมของบรรพชิตบ้าง เช่น ห้ามไม่ให้ฉันอาหารในเวลาวิกาล จะฉันของอื่นนอกจากน้ำ ต้องรับประทานก่อน (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2541 : 19-20)

เหล่านี้เป็นตัวอย่างแห่งผลที่มุ่งหมายของสิกขาบทนั้น ๆ พระวินัยหรือสิกขาบทที่บัญญัติขึ้นจึงมาจากมูลเหตุและจุดมุ่งหมายที่นำไปสู่ผลที่แตกต่างกัน อนึ่งพระบัญญัติปรากฏเฉพาะกาลประเทศอันเป็นไปในสมัยนั้น ครั้นเวลาล่วงมานานและนำมาใช้ในประเทศอื่นเป็นไปไม่สะดวก จึงหาทางหลีกเลี่ยงประพฤติดัง เลิกเสียทีเดียวบ้าง พึงใคร่ครวญถึงผลที่มุ่งหมายของพระวินัยและให้สำเร็จเจานิสสํ คือได้รับความชื่นบานว่า ได้ประพฤติดีงาม ไม่ต้องได้รับความเดือดร้อนเพราะเหตุประพฤติดีเสพรหรือประพฤติดีไม่ถูกต้อง และไม่มีเกิดมานะความถือตัว และดูหมิ่นผู้อื่นควรมีเมตตาอารีแนะนำเพื่อนสหธรรมิก ที่ยังประพฤติดีบกพร่องให้ประพฤติดีบริบูรณ์

สรุปได้ว่า พระธรรมวินัยและพระวินัย มีความหมายต่างกัน พระวินัยเป็นส่วนหนึ่งของพระธรรมวินัย ซึ่งพระวินัยจะกล่าวถึงกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อปฏิบัติ ในการปฏิบัติของพระภิกษุ ส่วนพระสุตตปิฎกได้กล่าวถึงพระสูตรต่างๆ และพระอภิธรรมปิฎก ซึ่งกล่าวถึงคำสอนเกี่ยวกับหลักธรรม 7 คัมภีร์ เกี่ยวกับ จิต เจตสิก รูป นิพพาน

3.3.2 พระวินัยปิฎก

พระไตรปิฎก แบ่งออกเป็นวินัยปิฎก สุตตันตปิฎก และอภิธรรมปิฎก โดยลำดับ พระโบราณจารย์ฝ่ายไทยได้ใช้วิธีย่อหัวข้อสำคัญในแต่ละปิฎก เพื่อจำง่ายเป็นอักษรย่อ ในการใช้อักษรย่อนั้น วินัยปิฎกมี 5 คำ สุตตันตปิฎก 5 คำ อภิธรรมปิฎก 7 คำ ดังต่อไปนี้

อักษรย่อในปิฎกอื่น ๆ ไม่มีปัญหา คงมีปัญหเฉพาะวินัยปิฎก คือ อา, ปา, ม, จุ, ป, อา = อาทิกัมม (การกระทำที่เป็นต้นบัญญัติ) หมายความว่ารายการพระวินัย ตั้งแต่อาบัติปราชิกลงมาถึงสังฆาติเสส, ปา = ปาจิตตีย์ เป็นชื่อของอาบัติในปาฏิโมกข์ เฉพาะตั้งแต่ถัดสังฆาติเสสลงมา ทั้งสองหัวข้อนี้เป็นการย่ออย่างจับความมากกว่าย่อตามชื่อหมวดหมู่ จึงไม่ตรงกับชื่อที่ใช้เป็นทางการในวินัยปิฎก ส่วนอีก 3 ข้อท้ายตรงตามชื่อหมวดหมู่ ฉะนั้น ถ้าจะจัดตามชื่อจึงควรเป็นดังนี้

1. มหาวิภังค์ หรือ ภิกขุวิภังค์ ว่าด้วยศีลของภิกษุที่มาในปาฏิโมกข์ (คำว่า ปาฏิโมกข์ คือ ศีลที่เป็นใหญ่เป็นสำคัญอันจะต้องสวดบททวนในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน)

2. ภิกขุณีวิภังค์ ว่าด้วยศีลของนางภิกษุณี

3. ม = มหาวัคค์ แปลว่า วรรคใหญ่ แบ่งออกเป็นชั้นธกะ คือ หมวดต่าง ๆ 10 หมวด

4. จุ = จุลวัคค์ แปลว่า แบ่งออกเป็นชั้นธกะ คือ หมวดต่าง ๆ 12 หมวด

5. ป = ปรีวาร หมายถึงหัวข้อเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ เป็นการย่อหัวข้อสรุปเนื้อความ วินิจฉัย ปัญหาใน 4 เรื่องข้างต้น

แต่ตามความเข้าใจของชายอังกฤษที่ตั้งสมาคมบาลีปกรณ์ขึ้นพิมพ์พระไตรปิฎกในประเทศ อังกฤษเขาแบ่งวินัยปิฎกออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. สุตตวิภังค์ หมายรวมทั้งศีลของภิกษุและภิกษุณี

2. ชั้นธกะ หมายรวมทั้งมหาวัคค์และจุลวัคค์

3. ปรีวาร คือหัวข้อเบ็ดเตล็ด (สุชีพ ปุณฺณานุภาพ 2545 : 20-21)

3.3.3 ความหมายพระวินัย

คำว่า วินัย มาจากศัพท์ วิ+นึ แปลว่า วิเศษ ส่วน นี แปลว่า นำไป เมื่อนำมารวมกันเข้า จึงได้ความหมายตามรูปศัพท์ว่า การนำไปให้วิเศษ คือการที่วินัยสามารถทำให้คนมีชีวิตที่ดีงามยิ่งขึ้น และทำให้กิจการต่าง ๆ ดำเนินไปด้วยดี เป็นความหมายทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคม เป็นไปทั้ง กฎหมายในเชิงการปกครอง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2553 : 39-40) การให้ความหมายเช่นนี้ เป็นการให้ความหมายในมิติของภาพรวม ซึ่งมุ่งอธิบายให้เห็นกรอบของวินัยในแง่ของกฎหมายและการปกครองซึ่งหากมองในรายละเอียดก็จะพบว่าเฉพาะคำว่าวินัยนั้นมีความหมายค่อนข้าง หลากหลาย แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะวินัยที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและการปกครอง หรือรูปแบบ สำหรับการฝึกปฏิบัติของสมาชิกในสังคม เพื่อความผาสุกแก่สังคมและประเทศชาติ

วินัย ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552 หมายถึง ระเบียบแบบแผนข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ เช่น วินัยทหาร สิกขาบทของพระสงฆ์ (พระราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 1077) คำว่า “วินัย” ที่นำมาใช้ในพระพุทธศาสนาช่วงต้นหมายถึง พุทธบัญญัติเกี่ยวกับ ระเบียบปฏิบัติขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิตและวิธีดำเนินกิจการหน้าที่ของภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ ดังปรากฏในพระวินัยปิฎกซึ่งเป็นหนึ่งในสามของพระไตรปิฎก ประกอบด้วย 5 คัมภีร์ คือ

1) คัมภีร์มหาวิงค์ ว่าด้วยวินัยที่สำคัญซึ่งเป็นพุทธบัญญัติบังคับแก่พระสงฆ์คล้ายกับประมวลกฎหมาย คือ สิกขาบท 227 ข้อ ประกอบด้วย ปาราชิก 4 สังฆาทิเสส 13 อนัตย 2 นิสัคคีย ปาจิตตีย์ 30 ปาจิตตีย์ 92 ปฎิเทศนียะ 4 เสดยวัตร 75 และอธิกรณสมณะ 7

2) คัมภีร์ภิกษุณีวินัยว่าด้วยวินัยที่สำคัญซึ่งเป็นพุทธบัญญัติบังคับแก่ภิกษุณี คือ สิกขาบท 311 ข้อ

3) คัมภีร์มหาวรรค ว่าด้วยพุทธประวัติและสังฆกรรม เช่น เรื่องบรรพชาอุปสมบทอุโบสถ เรื่องจำพรรษา

4) คัมภีร์จุลวรรค ว่าด้วยหลักปฏิบัติเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยทางการปกครองสงฆ์ เช่นการลงนาคกรรม

5) คัมภีร์บริวารเป็นคัมภีร์ที่อธิบายย้อนไปสรุปบทวนสาระสำคัญของพระวินัยเชิงขยายความ (ประสาร ทองภักดี : 87-89) ซึ่งต่อมาได้มีความหมายของคำว่า “วินัย” มิใช่เป็นเพียงพุทธบัญญัติเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิตและวิธีดำเนินงานหน้าที่ของภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์เท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบ ความประพฤติความเป็นอยู่ของคน และกิจกรรมของหมู่ชนที่นอกเหนือไปจากภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ได้อีกด้วย ดังนั้นความหมายของวินัยจึงมีอยู่ 2 อย่าง คือ

1) การฝึกให้มีความประพฤติและความเป็นอยู่เป็นระเบียบแบบแผน หรือ การบังคับควบคุมตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผน รวมทั้งการใช้ระเบียบแบบแผนต่าง ๆ เป็นเครื่องจัดระเบียบความประพฤติความเป็นอยู่ของคน และกิจกรรมของหมู่ชน

2) ระเบียบแบบแผนกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่วางลงไว้เป็นหลักหรือเป็นมาตรฐานสำหรับใช้ฝึกคน หรือใช้บังคับควบคุมตน ตลอดจนเป็นเครื่องจัดระเบียบความประพฤติ ความเป็นอยู่ของคนและกิจการของหมู่ชนให้เรียบร้อยดีงาม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2542: 449-450)

พระวินัย เปรียบเหมือนด้ายร้อยดอกไม้ อันควบคุมดอกไม้ไว้ไม่ให้ให้กระจัดกระจาย เพราะเหตุรักษาสงฆ์ให้ตั้งอยู่เป็นอย่างดี อีกอย่างหนึ่งคนที่บวชเป็นภิกษุสงฆ์จากสกุลต่าง ๆ สูงบ้าง กลางบ้าง ต่ำบ้าง มีพื้นเพต่างกันมาแต่เดิม มีน้ำใจต่างกัน หากจะไม่มีพระวินัยปกครอง หรือไม่ปฏิบัติตามพระวินัย จะเป็นหมู่ภิกษุที่เลวทรามไม่เป็นที่พึ่งแห่งศรัทธา และเสื่อมใสถ้าต่างรูปประพฤติดตามพระวินัยอยู่แล้วจะเป็นหมู่ภิกษุที่ดี นำให้เกิดศรัทธาเลื่อมใส (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2533: 8-9)

สรุปได้ว่า พระวินัยเป็นระเบียบแบบแผนหรือข้อวัตรปฏิบัติของพระภิกษุ อันเป็นกฎเกณฑ์ที่จะทำให้ความเรียบร้อยขึ้นในหมู่คณะตามความมุ่งหมายของพระพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติขึ้นสำหรับพระภิกษุไม่ให้ประพฤติหรือกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่จะทำให้เกิดความเสื่อมเสียหรือเสียหายเกิดขึ้น เปรียบเหมือนกับกฎหมายของพระภิกษุ ที่กำหนดกรอบในการปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์ที่ได้บัญญัติไว้ หากมีการละเมิดพระวินัยก็เหมือนละเมิดพระธรรมวินัยด้วย จึงต้องถูกลงโทษ

3.3.4 ความสำคัญพระวินัย

พระวินัยหรือศีลของพระ เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้เพื่อเป็นข้อห้ามสำหรับพระภิกษุไม่ให้ประพฤติหรือกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่จะทำให้เกิดความเสื่อมเสียหรือเสียหายเกิดขึ้น พระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ไม่ใช่เป็นแค่เพียงข้อห้ามเท่านั้น แต่ในอีกสถานะหนึ่งพระวินัยเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของพระองค์ที่พระองค์ทรงวางไว้เพื่อปกครองคณะสงฆ์หลังจากพระองค์ทรงดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ดังนั้นความสำคัญในข้อนี้คือพระวินัยเปรียบได้ดั่งกับพระผู้มีพระภาคเจ้า เนื่องจากพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงแต่งตั้งพระวินัยให้เป็นตัวแทนพระองค์ เพราะฉะนั้นความสำคัญของวินัยจึงมีความสำคัญอย่างที่สุดใครที่มองข้ามพระวินัย ก็เหมือนประหนึ่งว่าได้มองข้ามพระองค์

พระวินัยเป็นเครื่องมือที่พระสงฆ์ใช้ในการปกครอง เพื่อให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ประเด็นสำคัญ คือ พระวินัยทำให้ชีวิตและสังคมมีระเบียบ และมีโอกาสดีขึ้นสามารถดำเนินชีวิตได้โดยสะดวก ดำเนินกิจการได้ดี ชีวิตและสังคมที่ไม่มีระเบียบวินัยก็จะสูญเสียโอกาสในการดำเนินชีวิต และทำกิจกรรมของสังคมให้เป็นไปด้วยดี ตลอดทำให้มีการพัฒนาที่ได้ผลดี (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538: 15) “พระตถาคตเจ้าได้เล็งเห็นว่า ถ้าจักบัญญัติสิกขาบทลงไว้ให้ครบทีเดียว มหาชนก็จักร้อนใจว่า ในศาสนานี้มีสิ่งที่ต้องรักษาอยู่มากเป็นการยากที่บรรพชาในศาสนาพระสมณโคตม ถึงพวกอยากบรรพชาก็จักไม่บรรพชา ทั้งจักไม่มีผู้เชื่อฟังถ้อยคำของเรา พวกที่ไม่เชื่อฟังถ้อยคำของเรา ก็จักไปเกิดในอบาย เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้นแล้วมีความเสียหายปรากฏขึ้นแล้ว เราจึงจะบัญญัติสิกขาบท พระตถาคตเจ้าทรงเห็นอย่างนี้ จึงไม่ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ล่วงหน้าทีเดียว” และพระยามิลินท์ ทรงรับโดยดุษฎีว่าเป็นอันพระตถาคตเจ้าทรงเล็งเห็นเรื่องนี้ได้ดีแล้ว ถ้ามีผู้ใดได้ยินได้ฟังว่า มีสิ่งที่จะต้องรักษาในพระพุทธศาสนาอยู่มาก ก็จักสะดุ้งกลัว จักไม่มีผู้บรรพชา” (พระธรรมมหาวิราณวัตร, 2511 : 339)

พระวินัยเป็นสิ่งที่พระผู้มีพระภาคเจ้าซึ่งเป็นพระสัพพัญญู ผู้รู้ทุกสรรพสิ่ง ผู้มีปัญญาและเป็นผู้ประเสริฐสูงสุดเป็นผู้บัญญัติซึ่งจากที่ได้กล่าวข้างต้นมาแล้วว่า ผู้ที่เข้ามาบวชในบรรดาพระพุทธานั้นต่างก็มีจำนวนมากมาย นอกจากมีจำนวนมากมายแล้วยังมีความหลากหลายอีกด้วย ทั้งความหลากหลายในด้านต่างเหตุผลในการเข้ามาบวช และความหลากหลายทางด้านโคตร ตระกูล ชนชั้น วรณะ อธยาย แต่ไม่ว่าผู้ที่เข้ามาบวชจะมาจากที่ใด หรือจะหลากหลายประมาณไหนก็ตาม เมื่อเข้ามาบวชแล้วจะมีพระวินัยเป็นสิ่งที่หล่อหลอม ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยเกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ ยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและคณะสงฆ์ ตัวอย่างเช่น ผู้ที่เข้ามาบวชจะได้รับการสั่งสอนมารยาทมาก่อนหรือไม่ แต่เมื่อเข้ามาบวชแล้วได้ประพฤติปฏิบัติตนตามพระวินัย ก็จะมีผลประพจน์และกิริยาที่งดงาม เช่น การฉันอาหารก็จะมีวินัยในหมวดรับประทานอาหาร ชื่อเสขิยวัตร อบรมสั่งสอนหล่อหลอมขัดเกลาผู้นั้นให้เป็นผู้มีสติ มีกิริยาและวัตรงดงามในขณะที่รับประทานอาหาร ลองคิดว่าถ้าไม่มีวินัยกำหนดเกี่ยวกับการรับประทานอาหารแล้ว อีกทั้งคนที่เข้ามาบวชบางคนเป็นคนที่ไม่ได้รับการอบรมมารยาทมาก่อน ขณะทานอาหารก็ไม่สำรวม ไร้สติ มุมมาม ตะกละตะกลาม ส่งเสียงซดปาก เคี้ยวก็เสียงดัง สร้างความสอิดสะเอียนต่อผู้มาพบเห็น ถ้าเหตุการณ์เป็นเช่นนี้จะสร้างความเสื่อมเสียต่อคณะสงฆ์มากมายแค่ไหน

สรุปได้ว่า พระวินัยเป็นส่วนหนึ่งของพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นส่วนสำคัญมากส่วนหนึ่ง การปฏิบัติตามพระวินัย ย่อมเกิดประโยชน์มากมายทั้งต่อตนเอง ผู้อื่นและคณะสงฆ์ ทำให้เกิดสังฆสามัคคี มีความพร้อมเพรียงในหมู่สงฆ์ ในทางกลับกันถ้าพระรูปใด เมื่อไปละเมิดหรือไม่ใส่ใจต่อสิกขาบทเมื่อใด ย่อมเกิดโทษอย่างมากมาย ทั้งต่อตัวท่านเอง และต่อคณะสงฆ์เมื่อนั้น และหากพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายของบ้านเมืองที่เรียกว่ากฎหมายอาญา ความหมายก็จะใกล้เคียงกันในเรื่องให้ทุกคนอยู่ในสังคมด้วยความสงบเรียบร้อยโดยมีกฎหมาย ข้อบังคับ ให้ทุกคนปฏิบัติ หากไม่ปฏิบัติก็จะมิโทษทางอาญา แตกต่างกันเฉพาะการลงโทษเท่านั้น

3.3.5 ประเภทของพระวินัย

ประเภทของพระวินัยนั้น แบ่งเป็น 2 ประการ ดังนี้

- 1) พระวินัยที่ว่าด้วยข้อห้าม ไม่ให้ภิกษุประพจน์ล่วงละเมิดและปรับโทษผู้ล่วงไว้หนักบ้าง เบาบ้าง ตามความผิดที่ได้กระทำลง เรียกว่า พระพุทธบัญญัติ
- 2) พระวินัยว่าด้วยขนบธรรมเนียมที่งดงาม อันภิกษุควรประพฤติ เรียกว่า อภิสมจารมุลแห่งพระวินัยบัญญัติ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2541 หน้า 9-11)

3.3.6 วัตถุประสงค์ในการลงโทษตามพระวินัย

วัตถุประสงค์ของพระวินัยนั้นพระพุทธองค์ได้แสดงเจตนาไว้ในการบัญญัติพระวินัยว่า

- 1) เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ คือ สังขสุญจนา หมายถึง ความที่หมู่ภิกษุมีความประพฤติดี ประพฤติชอบตามสิกขาบทของภิกษุ
- 2) เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ คือ สังฆสาสุตา หมายถึง ความที่หมู่ภิกษุอยู่ร่วมกันด้วยความเรียบร้อย
- 3) เพื่อข่มขู่บุคคลผู้เก้อยาก คือ ทุมมังกุปคคณิกคหะ หมายถึง การบารามภิกษุที่เก้อยาก
- 4) เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก คือ เปสลภิกขุสาสุวิหาร หมายถึง การอยู่ ด้วยความสบายใจแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก
- 5) เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน คือ ทิฏฐธัมมิกาสวสังวร หมายถึง การป้องกันมิให้ภิกษุต้องถูกลงโทษเพราะประพฤติดุกฏหมายของบ้านเมือง
- 6) เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต คือ สัมปรายิกาสวปฏิฆาต หมายถึง การกำจัดทุกข์ภัยที่จะได้รับในสัมปรายภพ
- 7) เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส คือ อปัสนันปสาทะ หมายถึง ความเลื่อมใสแห่งคนที่ยังไม่เลื่อมใส
- 8) เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว คือ ปสันนภโยภาวะ หมายถึง ความเจริญมากขึ้นแห่งความเลื่อมใสของบุคคลผู้ที่เลื่อมใสแล้ว
- 9) เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม คือ สัทธรรมฐิติ หมายถึง ความดำรงอยู่ได้นานแห่งพระสัทธรรม
- 10) เพื่อถือตามพระวินัย คือ วินยานุคคหะ หมายถึง การอุปถัมภ์วินัย (วิ. มหาวี 1/20/369)

พระวินัยมีขึ้นก็เพื่อให้ภิกษุอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบเรียบร้อยในหมู่สงฆ์ ดำรงตนได้ตาม “อนาคารยวินัย” (วินัยของบรรชิต) เป็นคนดีตามกฎหมายบ้านเมืองในภพนี้ อันนำไปสู่ชีวิตที่ดีกว่าในสัมปรายภพหรือภพหน้า และเป็นแบบอย่างให้แก่ฆราวาสทั่วไปประพฤติดุปฏิบัติ เป็นไปตาม “อาคารยวินัย” (วินัยของคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน) ทั้งเพื่อให้คนเลื่อมใสศรัทธาใน พระพุทธศาสนาอันจะทำให้พุทธศาสนาตั้งมั่นอยู่ได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2555 : 39)

จุดมุ่งหมายของพระวินัยที่สำคัญที่สุดก็คือ เพื่อให้บรรดาภิกษุสามารถเข้าถึงธรรมอันเป็นความจริงอันสูงสุดนำไปสู่การหลุดพ้นจากวัฏสงสารได้ ซึ่งคำว่า “ธรรม” นั้นในทางพุทธศาสนา แปลว่า ความจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติของมัน กล่าวคือ ธรรมตามความเป็นไปของกฎธรรมชาติ ซึ่งเป็นไปตามเหตุปัจจัย เหตุเป็นอย่างไรก็ก่อให้เกิดผลอย่างนั้น มนุษย์จะประพฤติปฏิบัติหรือดำเนินชีวิตได้ดีก็ต้องรู้ความจริง คือ รู้ความเป็นไปตามเหตุปัจจัยในธรรมชาติเพื่อจะถือเอาประโยชน์จากธรรมชาติได้ เช่น อยากกินผลไม้เมื่อรู้ความจริงของธรรมชาติว่าผลไม้เกิดจากต้นไม้มัน ซึ่งเจริญเติบโตมาจากเมล็ดก็จะสามารถเพาะปลูกเมล็ดจนเติบโตเป็นต้นไม้ออกดอกผลเป็นผลไม้ให้กินได้ การจะสอนมนุษย์ให้เข้าถึงความจริงของธรรมชาติให้ได้ผลดีนี้ก็ต้องอาศัยการอบรมสั่งสอนซึ่งใช้เวลานานและทำได้ทีละน้อยอย่างค่อยเป็นค่อยไปจึงต้องมีการจัดตั้งระบบที่จะทำให้มนุษย์มารวมตัวกันเป็นชุมชน และมีระเบียบแบบแผนในความเป็นอยู่ เรียกว่า “สังฆะ” หมายถึง หมู่ หรือ ชุมชน ซึ่งมีความหมายว่าต้องมีคนจำนวนหนึ่งมารวมกันไม่ใช่คนเดียว ตัวสงฆ์ที่จริงก็คือชุมชนที่จัดตั้งขึ้นมา และเมื่อเข้าเป็นชุมชนกันและกันก็ต้องมีระเบียบแบบแผนในความเป็นอยู่และความสัมพันธ์กัน ดังนั้น จึงต้องมีวินัยมาเป็นตัวกำหนดความประพฤติในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ เพื่อให้คนหมู่มาได้ประโยชน์จากธรรมและมีโอกาสที่จะใช้ธรรมให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิตของตนเองให้มากที่สุดนั่นเอง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), หน้า 23-27) เมื่อมีการกำหนดพระวินัยขึ้นมาแล้วย่อมต้องมีการกำหนด โทษสำหรับการฝ่าฝืนพระวินัยนั้นไว้ เพื่อให้พระวินัยนั้นมีสภาพบังคับ โดยคำว่า “โทษ” ตามพระธรรมวินัยเรียกว่า “อาบัติ” การต้องโทษก็คือการต้องอาบัติเพราะคำว่า “อาบัติ” หมายความว่า โทษที่เกิด จากการล่วงละเมิดสิกขาบท หรือ ข้อห้ามของภิกษุ เรียกการล่วงละเมิดสิกขาบทนั้นว่า ต้องอาบัติ เพราะฉะนั้นอาบัติ จึงหมายถึง การต้องโทษอันเนื่องมาจากการล่วงละเมิดข้อบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามไว้ นั่นเอง และจะถูกลงโทษได้ก็ต่อเมื่อพระวินัยบัญญัติว่าการกระทำความผิดนั้นเป็นความผิด และมีบทบัญญัติกำหนดโทษสำหรับความผิดนั้น ๆ ไว้ โดยทั่วไปแล้วพระวินัยประกอบขึ้นด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนของพระปาติโมกข์กับส่วนของอภิสมาจาร ส่วนของ “พระปาติโมกข์” คือ พุทธบัญญัติอันมีฐานะเป็นกฎหมายของศาสนาที่ใช้ปกครองภิกษุสงฆ์เพื่อป้องกันความประพฤติเสียหาย และกำหนดโทษสำหรับผู้ล่วงละเมิดส่วน “อภิสมาจาร” มีฐานะเป็นขนบธรรมเนียม (อานนวย ยัสโยธา, 2531 : 100)

3.3.7 โทษของพระภิกษุตามพระวินัย

เมื่อปรากฏพระวินัยไว้เป็นกรอบแห่งวัตรปฏิบัติครั้งพระภิกษุรูปใดกระทำความผิดตามทีพระวินัยบัญญัติไว้ย่อมมีบทลงโทษทางพระวินัยเรียกว่า “อาบัติ”

การต้องโทษ คือ การต้องอาบัตินับแต่โทษสถานหนักลดลงมาถึงสถานเบากรณีโทษ สถานหนักเรียกว่า “ปาราชิก” เมื่อพระภิกษุรูปใดต้องเข้าแล้วย่อมขาดจากความเป็นพระภิกษุถึง จะห่มจีวร อยู่ต่อไป หรือสึกออกไปแล้วกลับมาบวชใหม่ก็ไม่อาจจะเป็นพระภิกษุตามพระวินัยได้อีก ต่อไป อาบัติ ปาราชิกมีอยู่ 4 บท ได้แก่

1. ภิกษุเสพเมถุน
2. ภิกษุถือเอาของที่เจ้าของไม่ได้ให้ไ้ราคา 5 มาสก
3. ภิกษุแก้งฆ่ามนุษย์ให้ตาย
4. ภิกษุแก้งอวดอุตตริมนุสสธรรมที่ไม่มีในตน

ครั้นเมื่อหลังสมัยพระพุทธกาล พระสงฆ์กระทำความผิดพระวินัยกระทบกระเทือนถึงความ เลื่อมใสศรัทธาสาสนาต้องมัวหมอง ต้องอาบัติปาราชิกลักทรัพย์ เสพเมถุน เป็นอาทิ หรือแม้แต่การ ทำสังฆเภท เกิดเหตุพิพาทระหว่างกัน จนนำมาสู่การแตกแยกของเหล่าคณะสงฆ์ อีกทั้งก่อความไม่ สงบกระทบต่อความมั่นคง ด้วยการอวดอุตตริมนุสสธรรม ดำรงตนเป็นผู้วิเศษ ช้องสมตั้งตัวเป็นผู้มี อิทธิพล ส่งผลให้บ้านเมืองปั่นป่วน ด้วยเหตุนี้การปกครองคณะสงฆ์จำเป็นต้องมีฝ่ายราชาอาณาจักร เข้าไปสอดแทรก ซึ่งโดยทั่วไปพระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจชำระพระศาสนาให้บริสุทธิ์เพื่อให้ พระพุทธศาสนาสืบทอดต่อไปอย่างมั่นคงถาวร

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของพระวินัยที่สำคัญที่สุดก็คือ เพื่อให้พระภิกษุสามารถเข้าถึงธรรม อันเป็นความจริงอันสูงสุด อันนำไปสู่การหลุดพ้นจากวัฏสงสารได้ แต่หากประพฤติละเมิดพระวินัยก็ จะมีการลงโทษที่เรียกว่า “อาบัติ” โดยเริ่มตั้งแต่หนักไปหาเบา ซึ่งหนักสุด คือ “ปาราชิก” คือ ต้องสึก จากความเป็นพระภิกษุ แต่ไม่ใช่โทษทางกฎหมายอาญาบ้านเมืองที่เรียกว่า “โทษจำคุก” ดังนั้น พระ วินัยจึงเป็นเสมือนกฎหมายในการปกครองของพระภิกษุนั่นเอง

3.3.8 การกำหนดโทษภิกษุที่กระทำความผิดตามพระวินัย

เมื่อพระสงฆ์กระทำความผิดต้องกำหนดโทษภิกษุที่กระทำความผิดตามพระวินัย พระ บัญญัติ ข้อบัญญัติ ระเบียบ สำหรับกำกับความประพฤติเป็นแบบแผน อันหนึ่งอันเดียวกันข้อบังคับที่ พระพุทธเจ้าทรงตั้งขึ้นสำหรับพระวินัยดังนี้

1. กรอบและแนวคิดในการบัญญัติพระวินัย

หลักสำคัญของมาตรการทางสงฆ์ คือ “พระธรรมวินัย” ตามพระไตรปิฎกที่ใช้ ควบคุม ความประพฤติภิกษุ แบ่งออกเป็นส่วนของ “พระธรรม” ซึ่งเป็นบรรดาคำสอนของพระพุทธเจ้าและ

“พระวินัย” ซึ่งเปรียบเสมือนกฎหมายของฝ่ายพุทธจักรที่กำหนดความประพฤติความเป็นอยู่ร่วมกันในหมู่ภิกษุให้เป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย อันเป็นการสร้างสภาพที่เอื้อต่อการเข้าถึงธรรมเพื่อนำไปสู่ จุดหมายสูงสุดของพุทธศาสนาคือพระนิพพาน (อานวย ยัสโยธา, 2531: 17) คำว่า “พระวินัย” บางครั้งเรียกว่า พระธรรมวินัยสับสนปะปนกัน ซึ่งล้วนมุ่งหมายว่าหมายถึงข้อกำหนดกฎเกณฑ์ ความประพฤติปฏิบัติของภิกษุ จากการศึกษา “พระธรรมวินัย” หมายถึง บรรดาคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหมดที่เรียกต่อ ๆ กันมาก่อนที่จะใช้ว่า “พระพุทธศาสนา” ซึ่งถูกนำมาใช้เรียกในภายหลังบางครั้งก็เรียกว่า พระพุทธพจน์ พระธรรมวินัย เมื่อพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว หลังจากการสังคายนาครั้งที่ 2 จึงเรียกว่า “พระไตรปิฎก” และในพระไตรปิฎกนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน (อานวย ยัสโยธา, 2531: 31) คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และ พระอภิธรรมปิฎก ซึ่ง “พระวินัยปิฎก” นี้เองคือ “พระวินัย” ซึ่งเป็นข้อบัญญัติในการอยู่ร่วมกันในหมู่สงฆ์ที่มักถูกเรียกสับสนกับคำว่าพระธรรมวินัย ส่วนพระสุตตันตปิฎก และ พระอภิธรรมปิฎกคือ “พระธรรม” ซึ่งเป็นคำสอนที่ควรปฏิบัติสู่หนทางแห่งการพ้นทุกข์ของพระพุทธเจ้า ดังนั้น ข้อบังคับที่ใช้ในการควบคุมดูแลความประพฤติของภิกษุ จึงเรียกว่า “พระวินัย” พระวินัย เปรียบเสมือนกฎหมายของเหล่าภิกษุที่กำหนดความประพฤติความเป็นอยู่ร่วมกันในหมู่ภิกษุให้เป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย อันเป็นการสร้างสภาพที่เอื้อต่อการเข้าถึงธรรม ซึ่งคำว่า “วินัย” อาจพิจารณาได้ดังนี้

ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 “วินัย” หมายความว่า ระเบียบแบบแผนและข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ สิกขาบทของภิกษุ ตามพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวล “วินัย” หมายความว่า พระบัญญัติ ข้อบัญญัติ ระเบียบ สำหรับกำกับความประพฤติเป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือหมายถึง สิกขาบทของภิกษุซึ่งถ้าพูดว่าพระวินัยก็มักหมายถึงพระวินัยปิฎก ในความหมายของพระพุทธศาสนา “วินัย” แปลว่า การจัดตั้งวางระบบแบบแผน พระภิกษุปาสาทิโก ซึ่งเป็นพุทธสาวกฝ่ายเถรวาทแห่งวัดราชพิพิธ ได้แจกแจง ความหมายของพระวินัยออกเป็น 2 ความหมาย คือ

1) ความหมายตามพระอภิธรรม หมายถึง ข้อบัญญัติที่พระพุทธเจ้าตรัสสอน สำหรับปฏิบัติเพื่อชำระราคะ โทสะ และโมหะ ออกจากสันดาน สำหรับปฏิบัติเพื่อนำบาปอกุศลต่าง ๆ ออกจากสันดาน

2) ความหมายในพระวินัย หมายถึง ข้อบังคับที่พระพุทธเจ้าทรงตั้งขึ้นสำหรับ ควบคุมปิด กั้นมิให้หมู่ภิกษุประพฤติกายทุจริต วาจทุจริต และแสดงมารยาทที่ไม่สมควรแก่สมณะต่อสังคม สำหรับ อบรมหมู่ภิกษุให้เป็นสมณะที่ดี ให้มีมารยาทที่ดี

พระวินัย เป็นกฎข้อบังคับที่ใช้ควบคุมความประพฤติของภิกษุในพระพุทธศาสนา บัญญัติ โดยพระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาของพุทธศาสนา หากภิกษุผู้ใดล่วงละเมิดหรือฝ่าฝืนจะถือว่ามีความผิด (ต้องอาบัติ) และถูกลงโทษ (ปรับอาบัติ) ตามที่บัญญัติในพระวินัย (อานวย ยัสโยธา, 2531: 34)

สรุปได้ว่า พระธรรมวินัย บรรดาคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหมดที่เรียกต่อ ๆ กันมาก่อนที่จะใช้ว่า พระพุทธศาสนาถูกนำมาใช้เรียกในภายหลังบางครั้งก็เรียกว่าพระพุทธพจน์ พระวินัยเป็น บทบัญญัติที่พระพุทธเจ้าบัญญัติขึ้นเพื่อเป็นกฎเกณฑ์ หรือข้อบังคับ หรือระเบียบ ให้แก่พระภิกษุเพื่อ ควบคุมความประพฤติของพระภิกษุทั้งกาย วาจา และใจ ให้มีมารยาทดีงามเหมาะสมกับความเป็น ภิกษุที่เป็นสาวกของพระองค์ ทั้งนี้ให้พระภิกษุอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และไม่ละเมิดพระธรรมวินัย

3.3.9 การลงโทษและประเภทของโทษตามพระวินัย

หลักการลงโทษและประเภทของโทษตามพระวินัยเมื่อพระสงฆ์กระทำความผิด ตาม กระบวนการของสงฆ์ความที่หมู่ภิกษุมิมีความประพฤติดี ประพฤติชอบตามสิกขาบทของภิกษุ มนุษย์จะ ประพฤติปฏิบัติหรือดำเนินชีวิตได้ดีต้องยึดหลักกฎเกณฑ์ กฎระเบียบที่ได้วางไว้ ดังเช่น โทษตามพระ วินัยก็เช่นเดียวกัน มีดังนี้

พระวินัยมีขึ้นก็เพื่อให้ภิกษุอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบเรียบร้อยในหมู่สงฆ์ ดำรงตนได้ตาม “อนาคารยวินัย” (วินัยของบรรชิต) เป็นคนดีตามกฎหมายบ้านเมืองในภพนี้ อันนำไปสู่ชีวิตที่ดีกว่าใน สัมปรายภพหรือภพหน้า และเป็นแบบอย่างให้แก่ฆราวาสทั่วไปประพฤติปฏิบัติเป็นไปตาม “อาคารย วินัย” (วินัยของคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน) ทั้งเพื่อให้คนเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา อันจะทำให้พุทธ ศาสนาตั้งมั่นอยู่ได้ (อานวย ยัสโยธา, 2531: 39) จุดมุ่งหมายของพระวินัยที่สำคัญที่สุดก็คือ เพื่อให้ บรรดาภิกษุสามารถเข้าถึงธรรมอันเป็นความจริงอันสูงสุด นำไปสู่การหลุดพ้นจากวัฏสงสารได้ ซึ่งคำ ว่า “ธรรม” นั้นในทางพุทธศาสนา แปลว่า ความจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติของมัน กล่าวคือ ธรรมชาติตาม ความเป็นไปของกฎธรรมชาติ ซึ่งเป็นไปตามเหตุปัจจัย เหตุเป็นอย่างไรก็ก่อให้เกิดผลอย่างนั้น มนุษย์ จะประพฤติปฏิบัติหรือดำเนินชีวิตได้ดี ก็ต้องรู้ความจริง คือ รู้ความเป็นไปตามเหตุปัจจัยในธรรมชาติ เพื่อจะถือเอาประโยชน์จากธรรมชาติได้ เช่น อยากรักษาผลไม้มือเมื่อรู้ความจริงของธรรมชาติ ว่าผลไม้มิเกิด จากต้นไม้มือ ซึ่งเจริญเติบโตมาจากเมล็ดก็จะสามารถเพาะปลูกเมล็ดจนเติบโตเป็นต้นไม้มือ ออกดอกผล

เป็นผลไม่ให้นักได้การจะสอนมนุษย์ให้เข้าถึงความจริงของธรรมชาติให้ได้ผลดีนี้ ก็ต้องอาศัยการอบรมสั่งสอนซึ่งใช้เวลานานและทำได้ทีละน้อยอย่างค่อยเป็นค่อยไป จึงต้องมีการจัดตั้งระบบที่จะทำให้นุชนมัธยมารวมตัวกันเป็นชุมชน และมีระเบียบแบบแผนในความเป็นอยู่ เรียกว่า “สังฆะ” หมายถึง หมู่หรือ ชุมชน ซึ่งมีความหมายว่าต้องมีคนจำนวนหนึ่งมารวมกัน ไม่ใช่คนเดียว ตัวสงฆ์ที่จริงก็คือชุมชนที่จัดตั้งขึ้นมา และเมื่อเข้าเป็นชุมชนกันและกันก็ย่อมต้องมีระเบียบแบบแผนในความเป็นอยู่และความสัมพันธ์กัน ดังนั้นจึงต้องมีวินัยมาเป็นตัวกำหนดความประพฤติในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ เพื่อให้คนหมู่มากได้ประโยชน์จากธรรมและมีโอกาสที่จะใช้ธรรมให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิตของตนเองให้มากที่สุดนั่นเอง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) 2555: 23-27) เมื่อมีการกำหนดพระวินัยขึ้นมาแล้วย่อมต้องมีการกำหนดโทษสำหรับการฝ่าฝืนพระวินัยนั้นไว้ เพื่อให้พระวินัยนั้นมีสภาพบังคับ โดยคำว่า “โทษ” ตามพระวินัยเรียกว่า “อาบัติ” การต้องโทษก็คือการต้องอาบัติเพราะคำว่า “อาบัติ” iva หมายถึง โทษที่เกิดจากการล่วงละเมิดสิกขาบท หรือ ข้อห้ามของภิกษุ เรียกการล่วงละเมิดสิกขาบทนั้นว่า ต้องอาบัติ เพราะฉะนั้น อาบัติ จึงหมายถึง การต้องโทษอันเนื่องมาจากการล่วงละเมิดข้อบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามไว้ตนเอง และจะถูกลงโทษได้ก็ต่อเมื่อพระวินัยบัญญัติว่าการกระทำความผิดนั้นเป็นความผิด และมีบทบัญญัติกำหนดโทษสำหรับความผิดนั้น ๆ ไว้ โดยทั่วไปแล้วพระวินัยประกอบขึ้นด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนของพระปาติโมกข์กับส่วนของอภิธมาจารส่วนของ “พระปาติโมกข์” คือ พุทธบัญญัติอันมีฐานะเป็นกฎหมายของศาสนาที่ใช้ปกครองภิกษุสงฆ์เพื่อป้องกันความประพฤติเสียหาย และกำหนดโทษสำหรับผู้ล่วงละเมิดส่วน “อภิธมาจาร” มีฐานะเป็นขนบธรรมเนียม (อำนาจ ยัสโยธา, 2531 : 100)

3.3.10 ประเภทของการลงโทษตามพระวินัย

โทษหรืออาบัติในพระวินัยนี้อาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท หรือ 3 สถาน ดังนี้คือ โทษอย่างหนัก หรือ ครุโทษ เรียกว่า “อเตกัจฉา” คือ เมื่อภิกษุรูปใดต้องเข้าแล้วจะไม่สามารถแก้ไขให้พ้น โทษได้ ต้องขาดจากความเป็นภิกษุทันที ได้แก่ “ปาราชิก” ซึ่งแปลว่า การปราชัย พ่ายแพ้ต่อกิเลส ถือเป็นอาบัติขั้นสูงสุดของภิกษุ ทำให้ขาดจากการเป็นภิกษุ หากสงฆ์สามเณรได้อีกต่อไป ไม่ว่ามีผู้รู้เห็นหรือไม่โดยมีอยู่ทั้งหมด 4 ข้อ ดังนี้ (ปลื้ม โชติขจรญาณกูร, 2553 : 51-58)

- 1) เสพเมถุน หมายถึง การร่วมสังวาสกับคนหรือสัตว์
- 2) ถูเอาทรัพย์ ที่เจ้าของไม่ได้ให้มาเป็นของตน หมายถึง การขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นในราคา 5 มาสกขึ้นไป (5 มาสก เท่ากับ 1 บาท)

3) การพรากกายมนุษย์จากชีวิต หมายถึง การฆ่ามนุษย์ให้ตาย

4) การกล่าว อวดอุตริมนุชธรรม หมายถึง การอวดอ้างคุณวิเศษที่ไม่มีในตน เช่น อ้างว่าตนเองเป็นพระอรหันต์ (ทั้งที่ไม่ได้เป็น) การอวดอ้างว่าไปเข้าเฝ้าพระอินทร์หรือเทวดา การอวดอ้างว่าตนเองเหาะเหินเดินอากาศได้ เป็นต้น

โทษอย่างกลาง หรือ มัชฌิมโทษ เรียกว่า “สเทกัจฉา” คือ เมื่อภิกษุรูปใดต้องเข้าแล้วอาจแก้ไขให้พ้นโทษได้โดยต้องปฏิบัติสังฆธรรมเพื่อปลงอาบัติด้วยการอยู่กรรมประพฤติดุปฏิบัติเพื่อทรมานตนเอง เรียกว่าการอยู่ “ปริวาสกรรม” จึงจะพ้นโทษแล้วกลับเป็นผู้บริสุทธิ์ดังเดิม ได้แก่ ฤๅลัจฉัยปาจิตติย ปาฏิเทสนียะ ทุกกฏ และหุพภาสิต (อานวย ยัสโยธา, 2531: 107-108) จะเห็นได้ว่าโทษตามพระวินัยก็มีการกำหนดความหนักเบาตามสภาพแห่งความร้ายแรงของความผิดไว้เช่นเดียวกับในกฎหมายอาญา แต่โทษทางสงฆ์จะไม่มีการบังคับกับเนื้อตัวร่างกายของภิกษุผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด โทษอย่างหนักที่สุดก็คือการบังคับให้สึกขาดจากความเป็นสมณเพศ อันเป็นการตัดขาดผู้กระทำออกจากโลกทางธรรม หรือโลกุตรธรรมโดยสิ้นเชิงซึ่งหากเทียบกับโทษทางอาญาดังจะได้อีกต่อไป ก็คงเทียบได้กับโทษประหารชีวิตอันเป็นการตัดขาดผู้กระทำออกจากโลกของมนุษย์หรือโลกียธรรม เช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาในฐานะที่เป็นบุุคคลธรรมดาจะเห็นได้ว่าโทษทางอาญานั้นมีสภาพร้ายแรงและน่าเกรงขามยิ่งกว่าโทษทางสงฆ์ยิ่งนัก เพราะการประหารชีวิตทำให้ชีวิตมนุษย์สิ้นสุดลงทั้งทางโลกุตรธรรม และโลกียธรรม ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ต่อไปเพื่อมีความสุขในทางโลกได้ทั้งไม่อาจประพฤติดนเป็นคนดีบำเพ็ญเพียรเพื่อสะสมกรรมดีไว้ในดวงจิตเพื่อมุ่งสู่ความสุขที่แท้จริงในทางธรรมได้เช่นกัน แสดงให้เห็นว่าโทษสงฆ์นั้นไม่มีสภาพบังคับเพียงพอที่จะป้องกันมิให้ภิกษุกระทำความผิดได้ โทษทางสงฆ์จะบังคับได้ก็ต่อเมื่อภิกษุเหล่านั้นมีจิตที่เป็นกุศลประพฤติดนอยู่ในศีลธรรมเพื่อมุ่งสู่หนทางแห่งการดับ ทุกข์ของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริงเท่านั้น ซึ่งไม่อาจมีประกันอย่างใดได้เลยว่าบุคคลที่อยู่ในสถานะของภิกษุจะประพฤติดนเป็นคนดีเสมอไป

3.3.11 มูลเหตุแห่งพระวินัย

1) เมื่อความเสียหายเกิดขึ้น พระภิกษุใดรูปหนึ่ง ทำอย่างใดอย่างหนึ่งพระองค์จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ห้ามความประพฤดิเช่นนั้นเป็นอย่าง ๆ ไป เช่น พระธนิยะถือเอาพระวาจาของพระเจ้าพิมพิสารซึ่งแปลงตามพระราชประเพณี เมื่อครั้งราชาภิเษกว่า “หย้าไม้และน้ำเราให้แก่พวกสมณพราหมณ์ละ” (วิ. มหาวิ. 2/82/5)

2) เมื่อครั้งเกิดเหตุขึ้นจึงทรงตั้งพระบัญญัติห้ามอทินนาทาน แม้อภิสมาจารก็ทรงวางไว้โดยนัยนั้น ครั้นตั้งพระบัญญัติขึ้นแล้ว แต่ยังไม่เหมาะสมด้วยประการใดประการหนึ่งไม่พอจะห้ามความเสียหายได้ขาด

3) ทรงบัญญัติรัดเข้าอีก เช่น ทรงตั้งพระบัญญัติห้ามไม่ให้ล้างผลาญชีวิตมนุษย์ ยังไม่พอจะให้เข้าใจว่า ทรงห้ามตลอดถึงพรรณนาคุณแห่งความตาย หรือยังให้จำง่าตัวเองเสีย จึงทรงบัญญัติซ้ำเติมความข้อเข้าด้วยหรือตึงเกินไปเช่นทรงบัญญัติซ้ำผ่อนให้เบาลง เช่นทรงตั้งพระบัญญัติห้ามไม่ให้ทอดดูตริมนุสสรธรรมอันไม่มีจริง ข้อนี้นั้นความกว้างไปถึงการทอดด้วยสำคัญว่าได้บรรลุ แต่เป็นคุณที่ไม่มีจริง จึงทรงบัญญัติซ้ำยกผู้พูดด้วยสำคัญผิดตั้งนั้นเสีย ไม่ให้ต้องอาบัติพระบัญญัติที่ทรงตั้งไว้แล้ว แม้ไม่เป็นไปสะดวก ก็ไม่ทรงถอนเสียทีเดียว

4) คงเพิ่มอนุบัญญัติ ดัดแปลงไปเช่นนี้ เช่น ทรงตั้งพระบัญญัติห้ามไม่ให้นอนด้วยอนุปลัมบัน เพื่อจะกันชาวบ้านไม่ให้เห็นอาการวิปาสของภิกษุในเวลานอนหลับ แต่เมื่อมีสามเณรขึ้นสามเณรก็จัดว่าเป็นอนุปลัมบัน ไม่มีที่อยู่จึงทรงผ่อนให้นอนด้วยกันได้ไม่เกิน 3 คืบ คราวนี้ก็นอนกับชาวบ้านได้เหมือนกันข้อที่ทรงตั้งไว้เดิม เรียกว่ามูลบัญญัติ ข้อที่ทรงตั้งเพิ่มเติมทีหลัง เรียกอนุบัญญัติ รวมมูลบัญญัติและอนุบัญญัติเข้าด้วยกัน เรียกว่าสิกขาบท พระราชบัญญัติมาตราหนึ่ง ๆ เป็นสิกขาบทหนึ่ง ๆ สิกขาบทนั้นทรงตั้งขึ้นเป็นพุทธอาณัติได้แก่อาทิพรหมจริยาสิกขาภิรมี ทรงตั้งขึ้นด้วยเป็นอภิสมาจาร คือ ขนบธรรมเนียม ได้แก่ อภิสมาจาริกาสิกขาภิรมีอย่างก่อนนั้นมาในพระปาติโมกข์ มีพระพุทธานุญาตให้สวดในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน อย่างหลังนั้น มานอกจากพระปาติโมกข์ เว้นไว้แต่เสขียวัตรซึ่งมาในพระปาติโมกข์

3.3.12 วินัยสำหรับพระภิกษุ

1) พระวินัย กาลอันควรบัญญัติพระวินัย (เวรัญชกัณฑ์) ตถาคตผู้เดียวจักรู้กาลอันควร พระศาสดายังไม่บัญญัติสิกขาบท ยังไม่แสดงปาติโมกข์แก่สาวก ตลอดเวลาที่ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะบางเหล่า ยังไม่ปรากฏในสงฆ์ในศาสนานี้ ต่อเมื่อใดอาสวัฏฐานียธรรมบางเหล่า ปรากฏในสงฆ์ในศาสนานี้ เมื่อนั้นพระศาสดาจึงจะบัญญัติสิกขาบท แสดงปาติโมกข์แก่สาวกเพื่อกำจัดอาสวัฏฐานียธรรมเหล่านั้น (วิ.มทวิ. 1/8/15)

2) เหตุบัญญัติพระวินัย (ปาราชิกกัณฑ์) ดูกรภิกษุทั้งหลาย การกระทำของภิกษุโมฆบุรุษเหล่านั้นนั้น ไม่เหมาะสม ไม่สม ไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ ไม่เป็นไปเพื่อความ

เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว (วิ.มหาวิ. 02/83/07)

3) คุณสมบัติของสิกขาบท (ปาราชิกกัณฑ์) ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ 10 ประการ คือ 1) เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ 1 2) เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ 1 3) เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก 1 4) เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก 1 5) เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน 1 6) เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต 1 7) เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส 1 8) เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว 1 9) เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม 1 10) เพื่อให้ถือตามพระวินัย 1 (วิ.มหาวิ.1/20/369)

3.3.13 ปาราชิก

1) ว่าด้วยการพ้นสภาพภิกษุ (ปาราชิกกัณฑ์)

1. ภิกษุใดเสพเมถุนธรรม เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้ (วิ.มหาวิ.1/20/369) อนึ่ง ภิกษุใดเสพเมถุนธรรมโดยที่สุตแม่ในสัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้ (วิ.มหาวิ.1/22/373) อนึ่ง ภิกษุใด ถึงพร้อมซึ่งสิกขาบทและสาขีของภิกษุทั้งหลายแล้ว ไม่บอกคืนสิกขา ไม่ทำความเป็นผู้ทุรพลให้แจ้ง เสพเมถุนธรรม โดยที่สุตแม่ในสัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้ (วิ.มหาวิ.1/24/375)

2. อนึ่ง ภิกษุใด ถือเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย (คือ มีจิตคิดลัก) จากบ้านก็ดี จากปากก็ดี แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้ (วิ.มหาวิ.2/84/11)

3. อนึ่ง ภิกษุใดจงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหาศาตราอันจะปลิดชีวิตให้แก่กายมนุษย์นั้น หรือพรรณนาคุณแห่งความตาย หรือชักชวนเพื่ออันตายโดยหลายนัย แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้ (วิ.มหาวิ.2/180/284)

4. อนึ่ง ภิกษุใด ไม่รู้เฉพาะ กล่าวอาวตอตุตริมนุสสรธรรม อันเป็นความรู้ ความเห็นอย่างประเสริฐ อย่างสามารถ น้อมเข้ามาในตนว่า ข้าพเจ้ารู้อย่างนี้ ข้าพเจ้าเห็นอย่างนี้ ครั้นสมัยอื่นแต่นั้น อันผู้ใดผู้หนึ่ง ถือเอาตามก็ตาม ไม่ถือเอาตามก็ตาม เป็นอันต้องอาบัติแล้ว มุ่งความหมดจด จะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า แน่ะท่าน ข้าพเจ้าไม่รู้เช่นนั้น ได้กล่าวว่ารู้ ไม่เห็นอย่างนั้น ได้กล่าวว่าเห็น ได้พูดพล่อย ๆ เป็นเท็จเปล่า ๆ แม้ภิกษุนี้ ก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้ เว้นไว้แต่สำคัญว่าได้บรรลุจริง (วิ.มหาวิ.2/231/435)

สรุปพระวินัยปิฎกกำหนดอาบัติปาราชิก ซึ่งเป็นความผิดร้ายแรงที่ทำให้พระภิกษุพ้นจากความเป็นพระและไม่อาจอยู่ร่วมในคณะสงฆ์ได้อีกอาบัติปาราชิกมี 4 ประการ ได้แก่ การเสพเมถุน

การลักทรัพย์ การจงใจฆ่ามนุษย์หรือยุยงให้ผู้อื่นฆ่าตัวตาย และการกล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรมอันเป็นเท็จเมื่อพระภิกษุกระทำความผิดข้อใดข้อหนึ่ง ย่อมถือว่าขาดจากความเป็นพระโดยทันทีตามพระธรรมวินัยบทบัญญัติดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความบริสุทธิ์และความน่าเชื่อถือของพระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ ดังนั้น อาบัติปาราชิกจึงเป็นบทลงโทษสูงสุดที่ใช้ควบคุมความประพฤติของพระภิกษุให้ดำรงอยู่ในพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด

3.4 เหตุบัญญัติพระวินัย

เหตุบัญญัติพระวินัยเป็นหลักการสำคัญที่อธิบายถึงที่มาและวัตถุประสงค์ของการบัญญัติสิกขาบทในพระพุทธศาสนา โดยพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยตามเหตุการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในหมู่สงฆ์ มิใช่ทรงบัญญัติไว้ล่วงหน้าโดยปราศจากเหตุอันสมควรการบัญญัติพระวินัยแต่ละข้อจึงมีความมุ่งหมายเพื่อป้องกันและระงับความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของพระภิกษุ อันอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียแก่พระพุทธศาสนาและกระทบต่อความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน นอกจากนี้ เหตุบัญญัติพระวินัยยังสะท้อนหลักการสำคัญในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ โดยเน้นการรักษาความสงบเรียบร้อย ความสามัคคี และความบริสุทธิ์แห่งพระธรรมวินัยเป็นสำคัญในมิติทางกฎหมาย การทำความเข้าใจเหตุแห่งการบัญญัติพระวินัยมีความสำคัญต่อการตีความและการบังคับใช้บทบัญญัติทางพระวินัยให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระพุทธองค์ โดยเฉพาะในกรณีที่พระภิกษุเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาการศึกษาประเด็นดังกล่าวจึงช่วยให้สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างมาตรการทางพระวินัยกับมาตรการทางกฎหมายของรัฐ อันนำไปสู่ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับขอบเขตและวัตถุประสงค์ของแต่ละระบบกฎหมาย ดังนั้นการศึกษาเหตุบัญญัติพระวินัยจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการบูรณาการหลักพระธรรมวินัยกับหลักนิติศาสตร์ เพื่อเสนอแนวทางการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาที่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม เจตนารมณ์แห่งพระวินัย และบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.4.1 ประมวลระเบียบวิธีพิจารณาวิญญัติยอริกรรม

1) หลักทั่วไป

มาตรา 1 ในประมวลระเบียบวิธีพิจารณาวิญญัติยอริกรรมนี้ ถ้าคำใดมีคำอธิบายไว้แล้ว ให้ถือตามความหมายดังได้อธิบายไว้ เว้นแต่ข้อความในตัวบทจะขัดกับคำอธิบายนั้น

มาตรา 2 ในประมวลระเบียบวิธีพิจารณาวิญญัติยอริกรรมนี้

(1) คณะวินัยธร หมายถึงคณะวินัยธรซึ่งแต่งตั้งขึ้นตามสภามณัติ ว่าด้วยระเบียบการแต่งตั้งคณะวินัยธร

(2) พระธรรมธร หมายถึงพระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งขึ้นตามกติกาสงฆ์ให้เป็นผู้มีอำนาจและหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อคณะวินัยธร

(3) ผู้ต้องหา หมายถึงพระภิกษุผู้ถูกกล่าวหาแต่ยังมิได้ถูกฟ้องต่อคณะวินัยธร

(4) จำเลย หมายถึงพระภิกษุผู้ถูกฟ้องยังคณะวินัยธรแล้วโดยข้อหาว่าได้กระทำความผิด

(5) ผู้เสียหาย หมายถึงบุคคลผู้ได้รับความเสียหาย เนื่องจากการกระทำความผิดสถานใดสถานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีสิทธิจัดการแทนได้

(6) โจทก์ หมายถึงบุคคลผู้เสียหาย หรือพระธรรมธรผู้กระทำการแทนในนามของสงฆ์ผู้เสียหาย ซึ่งฟ้องอธิกรณ์ต่อคณะวินัยธร

(7) คู่อธิกรณ์ หมายถึงโจทก์ฝ่ายหนึ่ง กับจำเลยอีกฝ่ายหนึ่ง

(8) เจ้าอาวาส หมายถึงพระภิกษุผู้มีหน้าที่และอำนาจในทางปกครองวัด ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484

(9) เจ้าคณะฝ่ายบริหาร หมายถึงพระภิกษุผู้ได้รับการแต่งตั้งให้มิตำแหน่ง ดังนี้

(ก) เจ้าคณะอำเภอ

(ข) เจ้าคณะจังหวัด

(10) คำร้องทุกข์ หมายถึงคำร้องที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อผู้มีหน้าที่รับคำร้องทุกข์ตามบทบัญญัติแห่งประมวลนี้ว่า ผู้มีชื่อนี้ได้กระทำความผิดขึ้นซึ่งให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย และการกล่าวเช่นนั้น ได้กล่าวโดยมีเจตนาจะปลดเปลื้องความเสียหายหรือจะเชิดชูพระธรรมวินัย หรือจะกำจัดมลทินของคณะสงฆ์หรือของพระพุทธศาสนา

(11) คำกล่าวโทษ หมายถึงคำที่บุคคลซึ่งมิใช่ผู้เสียหายได้กล่าวต่อผู้มีหน้าที่รับคำกล่าวโทษตามบทบัญญัติแห่งประมวลนี้ว่า ผู้มีชื่อนี้ได้กระทำความผิดขึ้น

(12) การสืบสวน หมายถึง การแสวงหาข้อเท็จจริง หรือหลักฐานซึ่งเจ้าอาวาส เจ้าคณะฝ่ายบริหารได้ปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย เพื่อความบริสุทธิ์ แห่งคณะสงฆ์ หรือแห่งพระพุทธศาสนา และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด

(13) การสอบสวน หมายถึงการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลนี้ ซึ่งเจ้าอาวาส เจ้าคณะฝ่ายบริหาร ได้กระทำไปเกี่ยวกับความผิด

ตามที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อกำจัดมลทินของคณะสงฆ์หรือของพระพุทธศาสนา

(14) การไต่สวนมูลอธิกรณ์ หมายถึงกระบวนการไต่สวนของคณะวินัยธร เพื่อวินิจฉัยถึงมูลอธิกรณ์ที่จำเลยต้องหา

(15) สิ่งของ หมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในอธิกรณ์ได้ ให้รวมทั้งจดหมาย โทรเลข และเอกสารอย่างอื่น ๆ

(16) บันทึกร หมายถึงหนังสือใด ๆ ที่เจ้าอาวาส เจ้าคณะฝ่ายบริหาร จดไว้เป็นหลักฐานในการสอบสวนความผิด รวมทั้งคำร้องทุกข์ และคำกล่าวโทษด้วย

(17) ถ้อยคำสำนวน หมายถึงหนังสือใด ๆ ที่คณะวินัยธรจัดเป็นหลักฐานแห่งรายละเอียดทั้งหลายในการดำเนินอธิกรณ์ ในคณะวินัยธรชั้นนั้น ๆ

มาตรา 3 ห้ามมิให้ภิกษุเป็นโจทก์ฟ้องอนุปสัมบันต่อคณะวินัยธร และห้ามมิให้ฟ้องอนุปสัมบันหรืออนุปสัมบันในศาลหลวงฝ่ายอาณาจักร เว้นแต่ขออารักขาตามพระวินัย

มาตรา 4 ห้ามมิให้โจทก์และจำเลยแต่งตั้งผู้ว่าอธิกรณ์แทนตน ดุจทนายผู้ว่าต่างหรือแก้ต่างในศาลหลวงฝ่ายอาณาจักร

มาตรา 5 นับแต่เวลาที่โจทก์ยื่นฟ้องแล้ว จำเลยมีสิทธิดังต่อไปนี้

- (1) ตรวจสอบสำนวนอธิกรณ์ทั้งหมด และคัดสำเนาหรือขอสำเนาที่รับรองว่าถูกต้อง
- (2) ตรวจสอบสิ่งของที่เป็นพยานหลักฐาน คัดสำเนาหรือหารูปถ่ายสิ่งของนั้น ๆ
- (3) แกล้งแก้ข้อหาของโจทก์

มาตรา 6 ในการสอบสวน ไต่สวนมูลอธิกรณ์ หรือพิจารณาอธิกรณ์ เจ้าอาวาส เจ้าคณะฝ่ายบริหาร หรือคณะวินัยธร มีอำนาจเรียกบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับอธิกรณ์นั้นได้

ถ้าผู้ถูกเรียกนั้นขัดขืนไม่ปฏิบัติตาม ให้ขออำนาจเจ้าหน้าที่ฝ่ายอาณาจักร แต่ถ้าผู้นั้นเป็นพระภิกษุหรือสามเณร ให้เจ้าอาวาสส่งตัวทันที

มาตรา 7 การสอบสวน การไต่สวนมูลอธิกรณ์ การพิจารณา หรือคำวินิจฉัยให้ใช้ภาษาไทย

คำพยานหรือเอกสารอื่นที่เป็นภาษาอื่น ต้องให้ล่ามแปลเป็นภาษาไทยให้ถูกต้องและล่ามผู้แปลต้องปฏิญาณตนว่าจะทำหน้าที่โดยสุจริต จะไม่เพิ่มเติมหรือตัดทอนสิ่งที่แปลนั้น ให้ล่ามลงลายมือชื่อในคำที่แปลนั้นด้วย

มาตรา 8 ในระหว่างทำการสอบสวน ใต้สวนมูลอิทธิกรณ หรือพิจารณา ถ้ามีหลักฐานอันควร เชื่อได้ว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลย เป็นผู้วิกลจริต ไม่สามารถให้ถ้อยคำได้เจ้าอาวาส เจ้าคณะฝ่ายบริหาร หรือคณะวินัยธรผู้ทำหน้าที่เช่นนั้น จะงดหรือสั่งพักการนั้นไว้ชั่วคราวก็ได้

มาตรา 9 ในกรณีที่ต้องบันทึก ให้ระบุสถานที่ วัน เดือน ปี ที่ทำ ชื่อและตำแหน่งของผู้ทำ บันทึก

ถ้าผู้ทำบันทึกทำโดยคำสั่งของคณะวินัยธร หรือคำสั่งของเจ้าอาวาส เจ้าคณะฝ่ายบริหาร ให้ ผู้ทำบันทึกนั้นระบุไว้ด้วยว่า ได้รับคำสั่งหรือคำขอเช่นนั้น และแสดงด้วยว่าได้ทำไปแล้วอย่างไร

ให้ผู้ทำบันทึกลงลายมือชื่อของตนในบันทึกนั้น

มาตรา 10 ถ้อยคำสำนวน ต้องระบุชื่อคณะวินัยธรชั้นนั้น ๆ สถานที่ วัน เดือน ปี ที่จด ถ้า คณะวินัยธรจดตามคำสั่งหรือประเด็นของคณะวินัยธรอื่น ให้กล่าวเช่นนั้น และแสดงด้วยว่าได้ทำไป แล้วอย่างไร

พระวินัยธร ผู้จดถ้อยคำสำนวน ต้องลงลายมือชื่อของตน ในถ้อยคำสำนวนนั้น

มาตรา 11 บันทึกหรือถ้อยคำสำนวนนั้น ให้ผู้ทำบันทึกหรือคณะวินัยธรผู้จดอ่านให้ผู้ให้ ถ้อยคำฟังโดยชัดเจน ถ้ามีข้อความต้องแก้ไข ทักท้วงหรือเพิ่มเติม ให้แก้ไขถูกต้องหรือมีฉันทให้ บันทึกไว้ และให้ผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อรับรองว่าถูกต้องแล้ว

ถ้าบุคคลที่ต้องลงลายมือชื่อในบันทึกหรือถ้อยคำสำนวน ไม่สามารถหรือไม่ยอมลงให้บันทึก หรือจงดรายงานเหตุนั้นไว้

มาตรา 12 เอกสารซึ่งเจ้าอาวาส เจ้าคณะฝ่ายบริหาร หรือคณะวินัยธร เป็นผู้ทำบันทึกคำ ร้องทุกข์ คำกล่าวโทษ คำให้การจำเลย หรือคำร้อง ซึ่งยื่นต่อเจ้าอาวาส เจ้าคณะฝ่ายบริหาร หรือคณะ วินัยธร ต้องเขียนด้วยน้ำหมึก หรือพิมพ์ดีด หรือดีพิมพ์ ถ้ามีที่ผิดที่ใดที่หนึ่ง ห้ามมิให้ลบออก ให้ เพียงแต่ขีดฆ่าคำผิดนั้นแล้วเขียนใหม่ ผู้แก้ไขต้องลงชื่อย่อกำกับไว้ข้างกระดาษ

ถ้าตกเติมในเอกสารดังกล่าวแล้วนี้ ผู้ตกเติมต้องลงชื่อย่อกำกับไว้

เฉพาะในหน้าหนึ่ง ๆ ให้บอกจำนวนแห่งที่แก้ไขตกเติมด้วย

มาตรา 13 อำนาจเจ้าอาวาส เจ้าคณะฝ่ายบริหาร พระธรรมธร พระวินัยธร และคณะวินัยธร ในการปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลนี้ ต้องเป็นไปตามพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ สังฆานัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์กร ข้อบังคับและระเบียบอันว่าด้วยอำนาจและหน้าที่ของเจ้าอาวาส เจ้า คณะฝ่ายบริหาร พระธรรมธร พระวินัยธร และคณะวินัยธรนั้น ๆ

มาตรา 14 ระเบียบวิธีพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์อันใด ที่มีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะในประมวลนี้ ให้นำบทบัญญัติแห่งสภานิติหรือระเบียบแบบแผนอื่นซึ่งไม่ขัดกัน มาบังคับใช้โดยอนุโลม

3.4.2 คำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษ

มาตรา 15 ในกรณีซึ่งผู้เสียหายเป็นอนุปสัมบัน ให้ผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อเจ้าอาวาส ที่ผู้กระทำความผิดนั้นสำนักอยู่ ในกรณีเช่นนี้ให้เจ้าอาวาสผู้ได้รับคำร้องทุกข์นั้น ดำเนินการระงับในที่พร้อมหน้าผู้ต้องหาและผู้ร้องทุกข์ ตามพระธรรมวินัย และระเบียบฝ่ายบริหาร และให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลนี้ มาบังคับใช้โดยอนุโลม เมื่อได้จัดการไปแล้วอย่างไร ต้องทำบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

เมื่อตกลงกันไม่ได้ในชั้นนี้ ให้เจ้าอาวาสเสนอคำร้องทุกข์พร้อมทั้งบันทึกการระงับของตนต่อเจ้าคณะตำบล เมื่อเจ้าคณะอำเภอได้รับคำร้องทุกข์นั้นแล้ว ก็ให้ดำเนินการเช่นเดียวกับเจ้าอาวาส เมื่อไม่ตกลงกันอีก เจ้าคณะตำบลพึงแจ้งให้ผู้เสียหายนั้น ดำเนินการฟ้องต่อคณะวินัยธรชั้นต้นต่อไป

ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นอนุปสัมบัน หากปรารถนาจะร้องทุกข์ก็ย่อมทำได้ แต่ให้ปฏิบัติอย่างเดียวกับผู้เสียหายที่เป็นอนุปสัมบัน

มาตรา 16 ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบลหรือกรรมการสงฆ์อำเภอ ให้ผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อเจ้าคณะอำเภอ

ถ้าผู้ต้องหาเป็นเจ้าคณะอำเภอ พระธรรมธร หรือกรรมการสงฆ์จังหวัด ให้ผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อเจ้าคณะจังหวัด

ถ้าผู้ต้องหาเป็นเจ้าคณะจังหวัด ให้ผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อสังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง

ถ้าผู้ต้องหาเป็นเจ้าคณะตรวจการภาค ให้ผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อสังฆนายก

ถ้าผู้ต้องหาเป็นพระวินัยธร ให้ผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อหัวหน้าคณะวินัยธร

ถ้าผู้ต้องหาเป็นหัวหน้าคณะวินัยธร ให้ผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อประธานคณะวินัยธร

ให้ผู้ได้รับคำร้องทุกข์ ดำเนินการระงับดังกล่าวแล้ว ให้วรรคต้นแห่ง

มาตรา 15 แห่งประมวลนี้ ถ้าตกลงกันไม่ได้ในชั้นนี้ผู้ได้รับคำร้องทุกข์ พึงแจ้งให้ผู้เสียหายนั้น ดำเนินการฟ้องอธิกรณ์ต่อคณะวินัยธรชั้นต้นต่อไป

มาตรา 17 ในการระงับนั้น เมื่อทั้งสองฝ่ายตกลงยินยอมตามคำระงับแล้ว ต้องทำบันทึกไว้เป็นหลักฐาน และในบันทึกนั้นต้องมีสถานที่ทำการระงับ วัน เดือน ปี ชื่อ ฉายา หรือ ชื่อสกุล อายุ พรรษา สำนักที่อยู่และลายมือชื่อของผู้ต้องหาและผู้ร้องทุกข์ ลายมือชื่อและตำแหน่งของผู้ระงับและผู้จดบันทึก บันทึกนั้นต้องเก็บไว้เป็นหลักฐาน

มาตรา 18 คำร้องทุกข์นั้น ต้องปรากฏ

- (1) ชื่อ ฉายา รูปพรรณ และสำนักที่อยู่ของผู้กระทำผิด
- (2) ลักษณะความผิด
- (3) พฤติการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้กระทำผิดนั้นกระทำความ
- (4) ความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ
- (5) ชื่อ ฉายา หรือชื่อสกุล และที่อยู่ของผู้ร้องทุกข์

คำร้องทุกข์นั้น จะทำเป็นหนังสือหรือร้องด้วยปากก็ได้ ถ้าทำเป็นหนังสือ ต้องมี

- (1) สถานที่ทำ
- (2) วัน เดือน ปี ที่ทำ
- (3) ลายมือชื่อผู้ร้องทุกข์

ถ้าร้องด้วยปาก ให้ผู้ได้รับคำร้องทุกข์ทำบันทึกไว้ ลงวัน เดือน ปี และลายมือชื่อของผู้ทำบันทึกและผู้ร้องทุกข์

มาตรา 19 ผู้ร้องทุกข์จะขอแก้หรือขอถอนคำร้องทุกข์ในระยะใดก็ได้

มาตรา 20 ในเรื่องคำกล่าวโทษ ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 15, 16, 17, 18, 19, 37, 38 และ 58 แห่งประมวลนี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ผู้มีหน้าที่รับคำกล่าวโทษ จะไม่บันทึกคำกล่าวโทษในกรณี ดังต่อไปนี้ก็ได้

- (1) เมื่อผู้กล่าวโทษไม่ยอมแสดงตน
- (2) เมื่อคำกล่าวโทษเป็นบัตรสนเท่ห์
- (3) คำกล่าวโทษที่บันทึกแล้ว แต่ผู้กล่าวโทษไม่ยอมลงลายมือชื่อ

3.4.3 อำนาจสืบสวนและสอบสวน

มาตรา 21 เจ้าอาวาส เจ้าคณะฝ่ายบริหาร มีอำนาจสืบสวนได้ทุกกรณี และภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติ มาตรา 22, 23 และ 24 แห่งประมวลนี้ ความผิดใดเกิดขึ้นในเขตอำนาจของเจ้าอาวาส เจ้าคณะอำเภอใด โดยปกติให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะอำเภอนั้น เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้น เพื่อดำเนินอธิกรณ์ เว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็น หรือเพื่อความสะดวกในความผิดที่ผู้ต้องหาอยู่นอกเขต ให้เจ้าอาวาสแห่งวัดที่ผู้ต้องหานั้นสังกัดอยู่ เข้าร่วมการสอบสวนด้วย

มาตรา 22 ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) เป็นการไม่แน่นอนว่าความผิดนั้น ได้กระทำในท้องที่ใด ในระหว่างหลายท้องที่

(2) เมื่อความผิดส่วนหนึ่ง ได้กระทำในท้องที่หนึ่ง แต่อีกส่วนหนึ่งในอีกท้องที่หนึ่ง

(3) เมื่อความผิดนั้น เป็นความผิดต่อเนื่องและการกระทำต่อเนื่องในท้องที่ต่าง ๆ เกินกว่าท้องที่หนึ่งขึ้นไป

(4) เมื่อความผิดหลายวัตถุ ได้กระทำในท้องที่ต่าง ๆ กัน

(5) เมื่อความผิดนั้น เกิดขึ้นในขณะที่ผู้ต้องหา กำลังเดินทาง

(6) เมื่อความผิดนั้น เกิดขึ้นในขณะที่ผู้เสียหาย กำลังเดินทาง

เจ้าคณะจังหวัดในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิดนั้น มีอำนาจดำเนินการสอบสวนร่วมกับเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะอำเภอนั้น ๆ

ในกรณีดังกล่าวข้างต้น ให้เจ้าคณะฝ่ายบริหารเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวน

(1) ในเมื่อมีผู้นำผู้ต้องหาซึ่งได้ตัวในเขตอำนาจมามอบ

(2) ในเมื่อมีผู้มาแจ้งเรื่องการกระทำผิดของผู้ต้องหาซึ่งปรากฏตัวในเขตอำนาจ

มาตรา 23 ถ้าความผิดซึ่งมีโทษตามพระวินัย ได้กระทำลงนอกราชอาณาจักร ให้ส่งฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวน

ในกรณีเช่นนี้ ถ้าจำเป็นเจ้าคณะจังหวัดที่ได้รับมอบตัวผู้ต้องหา ดำเนินการสอบสวนได้ เมื่อสอบสวนเสร็จแล้ว ให้ทำบันทึกเสนอเรื่องทั้งหมดส่งไปยังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง

ในเรื่องการสอบสวนนั้น ให้นำบทบัญญัติอันว่าด้วยหนังสือเรียกและสอบสวนแห่งประมวลนี้ มาบังคับใช้โดยอนุโลม

3.4.4 อำนาจคณะวินัยธร

มาตรา 24 เมื่อความผิดเกิดขึ้น อ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้นในเขตอำนาจของคณะวินัยธรใด ให้ดำเนินการชำระที่คณะวินัยธรนั้น แต่ถ้า

(1) เมื่อจำเลยมีสำนักอยู่ หรือถูกนำตัวส่งในท้องที่หนึ่งหรือเมื่อเจ้าคณะฝ่ายบริหารทำการสอบสวนในท้องที่หนึ่ง นอกเขตอำนาจของคณะวินัยธรดังกล่าวแล้ว จะดำเนินการชำระที่คณะวินัยธรซึ่งท้องที่นั้น ๆ อยู่ในเขตอำนาจก็ได้

(2) เมื่อความผิดเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร ให้ดำเนินการชำระที่คณะวินัยธรชั้นต้นจังหวัดพระนคร

มาตรา 25 เมื่อคณะวินัยธรขึ้นต้น ตั้งแต่สองคณะขึ้นไปต่างมีอำนาจชำระอธิกรณ์ ถ้าโจทก์ได้ยื่นฟ้องอธิกรณ์ต่อคณะวินัยธรคณะหนึ่ง ซึ่งตามฟ้องความผิดนั้นมิได้เกิดขึ้นในเขต โจทก์หรือจำเลยจะร้องขอให้โอนอธิกรณ์ไปชำระที่คณะวินัยธรอื่น ซึ่งเป็นเจ้าของเขตอำนาจที่เกิดความผิดก็ได้

ถ้าโจทก์ยื่นฟ้องต่อคณะวินัยธรซึ่งความผิดเกิดขึ้นในเขต แต่ต่อมาปรากฏแก่โจทก์ว่า การพิจารณาอธิกรณ์จะสะดวกยิ่งขึ้น ถ้าให้คณะวินัยธรอีกคณะหนึ่งซึ่งมีอำนาจชำระอธิกรณ์ ได้พิจารณาอธิกรณ์นั้น โจทก์จะยื่นคำร้องต่อคณะวินัยธรซึ่งอธิกรณ์นั้นยังอยู่ในระหว่างพิจารณา ขอโอนอธิกรณ์ไปยังคณะวินัยธรอีกคณะหนึ่งนั้นก็ได้ แม้ว่าจำเลยคัดค้านก็ตาม เมื่อคณะวินัยธรนั้นเห็นสมควร จะโอนอธิกรณ์ไป หรือยกคำร้องเสียก็ได้

มาตรา 26 เมื่อความผิดหลายวัตถุเกี่ยวพันกันโดยเหตุใดเหตุหนึ่ง เป็นต้นว่า

(1) ปรากฏว่าผู้กระทำความผิดรูปเดียว ได้กระทำความผิดหลายวัตถุ หรือผู้กระทำความผิดหลายรูป เกี่ยวพันกันในความผิดวัตถุหนึ่งหรือหลายวัตถุ จะเป็นตัวการ ผู้สมรู้ หรือผู้สนับสนุนก็ตาม

(2) ปรากฏว่าผู้กระทำความผิดหลายรูป ได้กระทำความผิดหลายวัตถุด้วยเจตนาอย่างเดียวกัน หรือโดยได้คบคิดกันมาแต่ก่อนแล้ว

(3) ปรากฏว่าผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิด ด้วยเจตนาจะช่วยผู้กระทำความผิดอื่นให้พ้นจากการรับโทษในความผิดอย่างอื่น ซึ่งเขาได้กระทำไว้

ดังนั้นจะฟ้องอธิกรณ์ทุกเรื่อง หรือฟ้องผู้กระทำความผิดทั้งหมดต่อคณะวินัยธรซึ่งมีอำนาจชำระในวัตถุแห่งความผิดที่มีโทษสูงกว่าก็ได้

ถ้าความผิดอันเกี่ยวพันกันมีโทษอย่างสูงเสมอกัน คณะวินัยธรซึ่งมีอำนาจชำระ ก็คือคณะวินัยธรซึ่งรับฟ้องเรื่องใดเรื่องหนึ่งในความผิดเกี่ยวพันกันนั้นไว้ก่อน

มาตรา 27 คณะวินัยธรซึ่งรับฟ้องอธิกรณ์ที่เกี่ยวข้องกันไว้ จะพิจารณาวินิจฉัยรวมกันไปได้

แต่ถ้าคณะวินัยธรซึ่งรับฟ้องอธิกรณ์ที่เกี่ยวข้องกันไว้ เห็นว่าความผิดวัตถุหนึ่งควรได้ชำระในคณะวินัยธรอื่น ซึ่งตามปกติมีอำนาจชำระ หากว่าอธิกรณ์นั้นไม่เนื่องด้วยความผิดเกี่ยวพัน เมื่อได้ตกลงกับคณะวินัยธรนั้นแล้ว จะส่งให้ฟ้องต่อคณะวินัยธรอื่นนั้นก็ได้

มาตรา 28 หากว่าตามลักษณะความผิดฐานของจำเลยจำนวนของจำเลย ความรู้สึกของประชาชนส่วนมากแห่งท้องถิ่นนั้น หรือเหตุผลอย่างอื่น อาจมีการขัดขวางต่อการไต่สวนมูลอธิกรณ์ หรือการพิจารณา หรือน่ากลัวจะเกิดความไม่สงบ หรือเหตุร้ายอย่างอื่นขึ้น เมื่อโจทก์หรือจำเลย หรือเจ้าคณะจังหวัดในเขตอำนาจของคณะวินัยธรร้องขอให้งดการไต่สวนหรือพิจารณาไว้ก่อน ก็ให้งดได้

หรือคณะวินัยรพิจารณาเห็นสมควรจะงด กึ่งได้ไ้ในระยะเวลาอันสมควร แต่ต้องไม่เกินหกสัปดาห์ นับแต่วันได้รับฟ้อง

เมื่อพ้นกำหนดนั้นแล้วแต่คณะวินัยยังเห็นว่าถ้าจะดำเนินการไต่สวนหรือพิจารณา อาจมีเหตุเช่นนั้นอีก ก็ให้รายงานไปยังประธานคณะวินัยขอให้โอนอธิกรณ์ไปยังคณะวินัยอื่น เมื่อประธานคณะวินัยเห็นชอบด้วยก็ให้ส่งโอนอธิกรณ์ ไปยังคณะวินัยชั้นต้นได้ตามที่เห็นสมควร

3.5 วิธีระงับอธิกรณ์

วิธีระงับอธิกรณ์เป็นหลักการสำคัญในพระธรรมวินัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้น เพื่อใช้ในการยุติข้อพิพาท ความขัดแย้ง และปัญหาที่เกิดขึ้นภายในคณะสงฆ์ โดยมีรักษาความสงบเรียบร้อยและความสามัคคีของหมู่สงฆ์บนพื้นฐานแห่งความเป็นธรรมและพระธรรมวินัยหลักการดังกล่าวกำหนดวิธีการพิจารณาและระงับอธิกรณ์ไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้การวินิจฉัยข้อพิพาทเป็นไปตามข้อเท็จจริงและเจตนารมณ์แห่งพระวินัย อันเป็นการธำรงไว้ซึ่งความบริสุทธิ์ของพระพุทธศาสนาการศึกษาวิธีระงับอธิกรณ์จึงมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจกลไกการจัดการข้อพิพาทภายในคณะสงฆ์ และความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการตามพระธรรมวินัยกับกระบวนการยุติธรรมของรัฐในกรณีที่พระภิกษุถูกดำเนินคดีอาญา ดังนั้น การวิเคราะห์หลักวิธีระงับอธิกรณ์ย่อมเป็นพื้นฐานสำคัญในการบูรณาการหลักพระธรรมวินัยกับหลักนิติศาสตร์ เพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติต่อพระภิกษุที่สอดคล้องกับหลักนิติธรรมและเจตนารมณ์แห่งพระวินัยอย่างเหมาะสม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.5.1 วิธีระงับอธิกรณ์

1) อุมพหวินัย

อุมพหวินัย แปลว่า ระเบียบที่ให้แกภิกษุผู้หายเป็นบ้าแล้ว ได้แก่ กิริยาที่สงฆ์สวดประกาศให้สมมติแกภิกษุผู้หายเป็นบ้าแล้วเพื่อระงับอนุวาทอธิกรณ์ที่มีผู้โจทเธอด้วยความละเมิดที่เธอทำในเวลาเป็นบ้า

พระบาลี : “ดูก่อนอานนท์ ก็อุมพหวินัยเป็นอย่างไร

คือ ภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้กล่าวหาภิกษุด้วยอาบัติหนักเห็นปานนี้คือปาราชิกหรือใกล้เคียงปาราชิกว่า ท่านผู้มีอายุระลึกได้หรือไม่ว่าท่านต้องอาบัติหนักเห็นปานนี้ ฯลฯ ภิกษุผู้กล่าวหา นั้นพลอบโยนเธอผู้กล่าวแกว่าเอาเถอะ ท่านผู้มีอายุจงตรองให้ดีเถิด เพื่อจะระลึกได้ ฯลฯ ภิกษุนั้น

กล่าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย กระผมเป็นบ้า ใจฟุ้งซ่านแล้ว กรรมอันไม่ควรแก่สมณะเป็นอันมาก กระผมผู้เป็นบ้าได้ประพฤติก่อล่วงละเมิดแล้ว กระผมระลึกไม่ได้เลยว่าเราหลงทำกรรมนี้ไปแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้ สงฆ์ต้องให้อมุพหวินัยแก่ภิกษุเหล่านั้นแล ดูก่อนอนานนท์ อย่างนี้แลเป็นอมุพหวินัย ก็แหละการระงับอธิกรณ์บางอย่างในธรรมวินัยนี้ ย่อมมีได้ด้วยอมุพหวินัยอย่างนี้” (ม.อ. 22/51-66/73-83)

2) ปฎิญาตกรรมะ

ปฎิญาตกรรมะ แปลว่า ทำตามรับ ได้แก่ ปรับตามปฎิญาของจำเลยผู้รับเป็นสัตย์การ แสดงอาบัติก็จัดว่าทำปฎิญา ท่านนับเข้าในข้อนี้ด้วย

พระบาลี : “ดูก่อนอนานนท์ ก็ปฎิญาตกรรมะเป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ถูกกล่าวหาหรือมิได้ถูกกล่าวหาก็ตาม ย่อมระลึกได้และจะเปิดเผยอาบัติ เธอพึงเข้าไปหาภิกษุผู้แก่กว่า ห่มจีวรเฉวียงบ่า แล้วกราบเท้า นั่งกระหย่ง ประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมต้องอาบัติข้อนี้แล้ว ขอแสดงคืนอาบัตินั้น ฯลฯ ดูก่อนอนานนท์ อย่างนี้แลเป็นปฎิญาตกรรมะ ก็แหละการระงับอธิกรณ์บางอย่างในธรรมวินัยนี้ ย่อมมีได้ด้วยปฎิญาตกรรมะอย่างนี้” (ม.อ. 22/51-66/73-83)

3) เภยยยลิกา

เภยยยลิกา แปลว่า ตัดสินเอาตามคำของคนมากเป็นประมาณ วิธีนี้สำหรับใช้ในเมื่อความเห็นของคนทั้งหลายเป็นอันมากแตกต่างกัน ให้ฟังเสียงข้างมาก

พระบาลี : “ดูก่อนอนานนท์ ก็เภยยยลิกาเป็นอย่างไร

คือ ภิกษุเหล่านั้นไม่อาจระงับอธิกรณ์นั้นในอาวาสได้ พึงพากันไปยังอาวาสที่มีภิกษุมากกว่า ภิกษุทั้งหมดพึงพร้อมเพรียงกันประชุมในอาวาสนั้น ครั้นแล้วพึงพิจารณาแบบแผนแห่งธรรม ครั้นพิจารณาแล้วพึงให้อธิกรณ์นั้นระงับอย่างที่ว่าเรื่องจะลงกันได้ ในแบบแผนแห่งธรรมนั้น ดูก่อนอนานนท์ อย่างนี้แลเป็นเภยยยลิกา ก็แหละการระงับอธิกรณ์บางอย่างในธรรมวินัยนี้ ย่อมมีได้ด้วยเภยยยลิกาอย่างนี้” (ม.อ. 22/51-66/73-83)

4) ตัสสปายลิกา

ตัสสปายลิกา แปลว่า กิริยาที่ลงโทษแก่ผู้ผิด คือกรรมอันสงฆ์พึงทำ แก่ภิกษุผู้ชื่อว่าเลวทรามอย่างแท้จริง เพราะสังฆสมาคมชั่วหยาบไว้มากเป็นวิธีการระงับอธิกรณ์ที่สงฆ์ใช้กับภิกษุที่ต้องอาบัติแล้วถูกซักถามในท่ามกลางสงฆ์ให้การกลับไปกลับมา เตียวปฏิเสธ เตียวสารภาพ พุดถลากไถล

พูดกลับเปลี่ยนข้อถูกซัก พูดเท็จซึ่งหน้า สงฆ์จึงทำกรรมนี้เป็นการลงโทษตามความผิดของภิกษุนั้นแม้จะไม่รับ หรือเพื่อเพิ่มโทษจากอาบัติที่ต้อง

พระบาลี : “ดูก่อนอานนท์ ก็ตัสสปายิสิกาเป็นอย่างไร

คือ ภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้กล่าวหาภิกษุด้วยอาบัติหนักเห็นปานนี้ คือปาราชิกหรือใกล้เคียงปาราชิกว่า ท่านผู้มีอายุระลึกได้หรือไม่ว่าเราต้องอาบัติหนักเห็นปานนี้ ฯลฯ ภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า อันที่จริงกระผมต้องอาบัตินี้เพียงเล็กน้อย ไม่ถูกใครถาม ยังได้รับแลย โฉนกระผมต้องอาบัติหนักเห็นปานนี้ ถูกถามแล้วจักไม่รับเล่า ฯลฯ ภิกษุผู้กล่าวหานั้นกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุ ก็ท่านต้องอาบัติเพียงเล็กน้อยชื่อนี้ ยังไม่ถูกถาม จึงได้ไม่รับ โฉนท่านต้องอาบัติหนักเห็นปานนี้ ไม่ถูกถาม เข้าจึงรับเล่า เอาเถอะ ท่านผู้มีอายุ จงตรองให้คิดเถิด เพื่อจะระลึกได้ว่าต้องอาบัติหนักเห็นปานนี้คือปาราชิกหรือใกล้เคียงปาราชิกแล้ว ภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย กระผมกำลังระลึกอยู่ว่าต้องอาบัติหนักเห็นปานนี้ คำที่ว่า กระผมระลึกไม่ได้ว่าเราต้องอาบัติหนักเห็นปานนี้นั้น กระผมพูดเล่น พูดพล่ามไป ดูก่อนอานนท์ อย่างนี้แลเป็น ตัสสปายิสิกา ก็แหละการระงับอธิกรณ์บางอย่างในธรรมวินัยนี้ ย่อมมิได้ด้วยตัสสปายิสิกาย่างนี้” (ม.อ. 14/52)

3.5.2 การแก้ปัญหาวิธีการทำสังฆกรรมของสงฆ์

การแก้ปัญหามีการทำสังฆกรรมของสงฆ์ 2 ครั้ง

ครั้งที่ 1 เป็นการทำให้ประกาศการลงโทษจำเลยหลังจากปรับอาบัติแล้ว

ครั้งที่ 2 เพื่อประกาศรับรองหรือระงับการลงโทษจำเลย หรือระงับอธิกรณ์เพราะเหตุ จำเลยสึกหรือหนีไป กรณีจำเลยไม่ยอมรับคำตัดสินให้เพิ่มโทษ แต่ถ้าไม่ยอมรับยังต้องอยู่ให้ลงนาคากรรม คือบังคับให้สึกเสีย ซึ่งเป็นหนทางสุดท้ายของการแก้ปัญหา

1) การลงนิยสกรรม คำว่า นิยสกรรม (วิ.จุลล. 8/43-83/25-42) หมายถึง กรรมอันสงฆ์จึงทำให้เป็นผู้ไรยศ หรือว่า การถอดยศ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส : 188) หรือลดความน่าเชื่อถือลง เช่น ให้อภัยโทษแก่ภิกษุผู้ผิดวินัย หรือให้ภิกษุผู้ผิดวินัยไปปฏิบัติกรรม โดยผู้เป็นต้นบัญญัติในสิกขาบท (อาทิกำมิกะ) คือ พระเสยยกะ เหตุเพราะท่านไปคลุกคลีอยู่กับคฤหัสถ์ (วิ.จุลล.8/43/25) สำหรับขั้นตอนในการลงนิยสกรรม มีดังนี้

1. เมื่อเกิดอธิกรณ์ขึ้นและมีผู้มาฟ้องต่อสงฆ์ สงฆ์เห็นว่ามีมูล จึงเรียกประชุมสงฆ์พร้อมเรียกจำเลยและผู้เป็นโจทก์มาพร้อมกันในที่ประชุม

2. พระวินัยธรประธานสงฆ์ทำการสอบจำเลยตามญัตติที่ประชุมสงฆ์แล้วให้จำเลยให้การตามความจริง ถ้าจำเลยรับสารภาพโดยไม่มีนัยแอบแฝงให้ปรับอาบัติปาจิตตีย์ จากนั้นให้เริ่มทำสังฆกรรมเพื่อประกาศการลงนियสกรรมแก่จำเลยท่ามกลางสงฆ์โดยญัตติจตุตถกรรมวาจา

3. ภิกษุผู้เป็นเลขานุการนำมติประกาศการลงนियสกรรมไปแจ้งภิกษุในอาวาสอื่น ๆ ให้ทราบโดยทั่วกัน

4. จำเลยต้องกลับไปถือนิสสัยใหม่กับพระอุปัชฌาย์พร้อมภิกษุในสังฆมณฑลทั้งหมดลงโทษจนกว่าจะสำนึกผิด

5. จำเลยสำนึกผิดต้องไปแจ้งต่อสงฆ์ สงฆ์ตรวจคำร้องสำนึกจริงหรือไม่จริง ถ้าจริงก็ เรียกประชุมสงฆ์เพื่อทำสังฆกรรมระงับการลงนियสกรรมแก่จำเลย

6. ภิกษุผู้เป็นเลขานุการนำเรื่องดังกล่าวไปแจ้งแก่เจ้าอาวาสต่าง ๆ ให้ทราบโดยทั่วกัน ภิกษุในสังฆมณฑลทราบข่าวจะร่วมกันยกเลิกการลงนियสกรรมตามเงื่อนไข 18 ประการและยอมรับจำเลยเข้าสู่สังคมอีกครั้ง

7. กรณีจำเลยพ้นจากความเป็นภิกษุ เพราะเหตุมรณภาพ หรือสึก หรือหนีไป หรือไม่มีข่าว เข้ารีตเดียถีย์ ให้ปฏิบัติตามนัยของการลงนิกกรรมทั่วไป คือ การระงับนิกกรรมนั้นเสีย

2) การลงปัพพาชนียกรรม คำว่า ปัพพาชนียกรรม หมายถึง การลงโทษด้วยการขับไล่หรือเนรเทศออกจากสังคม ชุมชน (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 184) หรือการไล่ออกจากวัด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2554 : 234) กรณีภิกษุนั้นประทุษร้ายตระกูลมีมารยาทเลวทราม ก่อความเสียหาย เช่น การปลุกดอกไม้ รดน้ำต้นไม้ เก็บดอกไม้ ฉนอาหาร ตีมน้ำ ร่วมกับผู้หญิง (วิ.มหา. (ไทย) 1/431-436-459-467, วิ.มหา. (ไทย) 5/413/302-303, (วิ.จุลล 8/84/124/44-73) ซึ่งกิริยาดังกล่าวจัดเป็นประเภทเล่นคะนองอนาจาร ละเมิดบัญญัติ มิจฉาชีพเป็นการประจบศฤงคารประทุษร้ายตระกูลเป็นโทษอย่างหนึ่ง การลงปัพพาชนียกรรมมีดังนี้

1. เมื่อมีการฟ้องร้องว่ามีการกระทำอันเป็นการประจบศฤงคารดังกล่าวแล้ว แม้ว่าอิริถณ์ที่เกิดจะอยู่ไกล สงฆ์จะต้องส่งคณะภิกษุผู้ฉลาดไปอารามนั้น

2. เมื่อไปถึงอารามพึงสั่งให้ภิกษุผู้ก่อเหตุมาประชุมต่อหน้าสงฆ์ สงฆ์แจ้งข้อหาแก่คณะจำเลยให้ทราบความผิด

3. จำเลยให้การตามความเป็นจริงจากนั้นปรับอาบัติเมื่อปรับอาบัติเสร็จ สงฆ์เริ่มการลง
ปัพพชาตินิยกรรมด้วยการแต่งตั้งภิกษุผู้ฉลาดสดประกาศการลงปัพพชาตินิยกรรมแก่จำเลยด้วยญัตติ
จตุตถกรรม

4. เมื่อสงฆ์ทำสังฆกรรมลงปัพพชาตินิยกรรมแก่จำเลยแล้ว ก็นิมนต์จำเลยให้ออกไปจากวัด
นั้นเสีย (ขับออกจากวัด) จากนั้นให้เลขานุการสงฆ์นามติไปประกาศให้สงฆ์ในอาวาสต่าง ๆ รับทราบ
เพื่อให้ภิกษุในสังฆมณฑลร่วมกันลงโทษด้วยการไม่รับเข้าอยู่ในอาวาส หรือถ้ารับก็ร่วมลงโทษด้วย
เงื่อนไข 18 ประการ จนกว่าจะสำนึก

5. เมื่อจำเลยสำนึก ต้องไปแจ้งต่อสงฆ์ สงฆ์ตรวจคำร้องสำนึกจริงหรือไม่จริง ถ้าจริงก็
เรียกประชุมสงฆ์เพื่อทำสังฆกรรมระงับการลงปัพพชาตินิยกรรมแก่จำเลย

6. ภิกษุผู้เป็นเลขานุการนำมติสงฆ์ไปแจ้งแก่อาวาสต่าง ๆ ให้ทราบทั่วกัน ภิกษุในสังฆ
มณฑลร่วมกันระงับการลงโทษปัพพชาตินิยกรรมแก่จำเลย ถือว่าอธิกรณ์ได้ยุติลงแล้ว

3) การลงปฏิสารณียกรรม คำว่า ปฏิสารณียกรรม หมายถึง การลงโทษภิกษุผู้ต่ำ ทรยศ
ซึ่งมีอุปการะคุณต่อพระพุทธศาสนาด้วยการให้โอกาสทบทวนหรือให้สำนึกความผิดที่กระทำแล้วกลับ
ขอโทษภักษุที่ตนเองด่านั้น (วิ.จุล 8/129-175/77-104) กรณีนี้ทรงยกเหตุของพระสุธรรมที่ไปด่า
จิตตคหบดี ซึ่งมีวิธีการแก้ปัญหาดังนี้

1. เมื่อสงฆ์ได้รับเรื่องราวการกระทำผิดของจำเลย จะสั่งประชุมสงฆ์และเรียกจำเลยเข้า
ร่วมการไต่สวนด้วย

2. แจ้งข้อหาให้จำเลยทราบ ให้จำเลยให้การตามจริง จำเลยรับก็ปรับอาบัติตามคำรับ
สารภาพ

3. สงฆ์แต่งตั้งภิกษุผู้ฉลาดประกาศความผิดของจำเลย 3 ครั้ง ด้วยญัตติจตุตถ กรรมวาจา
เพื่อเป็นการลงปฏิสารณียกรรม เมื่อสงฆ์ประกาศเสร็จให้ภิกษุผู้ฉลาดนำมติดังกล่าวไปแจ้ง แก่อาวาส
อื่น ๆ ให้ทราบเพื่อให้สงฆ์ทั้งสังฆมณฑลร่วมกันลงโทษด้วยเงื่อนไขทางสังคม 25 ประการ

4. เมื่อจำเลยสำนึก ให้มาแจ้งสงฆ์ สงฆ์จะทำสังฆกรรมเพื่อประกาศระงับการลงปฏิสารณ
ียกรรมแก่จำเลยจากนั้นจะให้จำเลยเดินทางไปขอมาอุบาสกที่จำเลยได้ด่า ถ้าจำเลยไม่กล้าไป
จะแต่งตั้งภิกษุรูปหนึ่งเป็นทูต พาจำเลยไปขอมาอุบาสก เมื่อจำเลยขอมาอุบาสกเสร็จอธิกรณ์นั้น
ยุติสงฆ์จะประกาศการระงับปฏิสารณียกรรมให้สังคมทราบ

4) การลงอุกเขปนิยกรรณ คำว่า อุกเขปนิยกรรณ หมายถึง วิธีการลงโทษที่สงฆ์กระทำแก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติแล้วไม่ยอมรับหรือไม่ยอมทำคืนอาบัติโดยการให้ออกจากหมู่ให้แยกจากหมู่ ห้ามคบและไม่ให้มีสิทธิเสมอกับภิกษุทั้งหลาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2554: 557-558) โดยสงฆ์จะลงนิคหกรรมแก่ภิกษุกรณีนี้ที่ต้ออาบัติแล้วไม่ยอมรับว่าต้ออาบัติ ไม่ยอมทำคืน ไม่ยอมสละความเห็นผิดนั้น (วิ.จุลล.8/175/102) จัดได้ว่าเป็นคนดื้อแพ่ง ไม่ยอมรับกฎเกณฑ์ของวินัยหรือกฎหมาย เหตุที่ไม่ให้เข้ากลุ่มเพราะไม่เห็นว่าเป็นอาบัติ ได้แย้งสงฆ์ว่าพฤติกรรมที่ตนเองกระทำนั้นไม่เป็นอาบัติไม่ปลงอาบัติหรือไม่เข้าสู่กระบวนการออกจากอาบัติ (วิ.จุลล.8/56/108) เช่น การประพฤติกฎฐานวิธี หรือปลงอาบัติเล็กน้อยด้วยความเย่อหยิ่งของตน (วิ.จุลล.8/55/106-107) ไม่สละความเห็นผิด เช่น กล่าวว่าพระธรรมที่พระพุทธองค์ทรงบรรลุนั้นมิได้มีอะไรพิเศษ เรารู้ธรรมนั้นทั้งหมดเป็นต้น (วิ.จุลล.8/55/107-108) ซึ่งมีขั้นตอนในการลงอุกเขปนิยกรรณ ดังนี้

1. เมื่อสงฆ์ได้รับการฟ้องร้องเรื่องราวการกระทำผิดและพิจารณาเห็นว่าเข้าข่ายที่จะต้องลงอุกเขปนิยกรรณ ให้เรียกประชุมสงฆ์และเรียกโจทก์จำเลยเข้าร่วมประชุมโดยพร้อมเพรียงกันตามหลักสัมมุขาวินัย
2. แต่งตั้งภิกษุผู้ฉลาดประกาศยุติแจ้งข้อหาให้จำเลยทราบให้จำเลยให้การ ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพด้วยความสัตย์จริงก็กระทำการปรับอาบัติจำเลยตามคำรับสารภาพซึ่งเป็นการลงโทษตามคำปฏิญญา
3. จากนั้นสงฆ์ประกอบสังฆกรรมสวดประกาศความผิดของจำเลยและขอมติเพื่อลงอุกเขปนิยกรรณแก่จำเลย 3 ครั้ง แล้วให้เลขานุการนำมติไปประกาศให้สงฆ์ในอารามอื่น ๆ ได้ทราบทั่วกันเพื่อร่วมกันในการลงอุกเขปนิยกรรณ ด้วยการห้ามสมคบยุ่งเกี่ยวหรือด้วยเงื่อนไข 38 ประการ
4. เมื่อจำเลยสำนึกผิดก็แจ้งความประสงค์ต่อสงฆ์สงฆ์พิจารณาคำร้องเห็นมีมูลก็เรียกประชุมสงฆ์เพื่อทำสังฆกรรมระงับการลงอุกเขปนิยกรรณ จากนั้นภิกษุเลขานุการนำมติสงฆ์ไปแจ้งภิกษุในอารามต่าง ๆ ให้ทราบทั่วกันเพื่อให้ระงับการลงอุกเขปนิยกรรณ เช่นนี้ถือว่าอธิกรณ์ยุติ

5) การลงตัสปาปิยสีการรณ คำว่า ตัสสปาปิยสีการรณ จัดว่าเป็นกรรมที่สงฆ์พึงทำเพราะภิกษุนั้นเป็นผู้เลวทราม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2553: 103) กรรมนี้สงฆ์ทำแก่ภิกษุผู้เป็นจำเลยในอนุวาทาธิกรณ์ ให้การกลับไปกลับมา เดียวปฏิเสธ เดียวรับสารภาพ พุดมฺสาซึ่งหน้ากลบเกลื่อนข้อมูลที่สงฆ์ต้องการ สงฆ์ทำกรรมนี้แก่เธอเป็นการลงโทษตามความผิดแม้ว่าเธอจะไม่รับหรือเพื่อเพิ่มโทษจากอาบัติที่ต้อ โดยมิมีขั้นตอนดังนี้

1. เมื่อสงฆ์ได้รับการฟ้องร้องเรื่องราวการกระทำผิดจะสั่งเรียกประชุมสงฆ์พร้อมเรียก จำเลยเข้าร่วมได้สวนตามหลักสัมมุขานัย

2. สงฆ์แจ้งข้อหาให้จำเลยทราบ แล้วเปิดโอกาสให้จำเลยให้การตามเป็นจริงถ้าจำเลยให้การกลับไปกลับมาจนมีความไม่เคารพสงฆ์ปฏิเสธบ้าง รับบ้าง สงฆ์พิจารณาเห็นว่าจำเลยมีมารยาทไม่เคารพสงฆ์จึงได้ปรับอาบัติแก่จำเลยและลงตัสสปายสีกากรรม

3. สงฆ์แต่งตั้งภิกษุผู้ฉลาดขอโอกาสสงฆ์ประกาศความผิดจำเลย 3 ครั้งด้วยญัตติจุดตุลกรรมวาจา เพื่อเป็นการลงตัสสปายสีกากรรม เมื่อสงฆ์ประกาศเสร็จก็เป็นอันว่าจำเลยถูกลงโทษด้วยเงื่อนไขทางสังคม 25 ประการ และให้ภิกษุเลขานุการนำมติไปประกาศให้สงฆ์ในอารามต่าง ๆ ได้ทราบเพื่อร่วมกันลงตัสสปายสีกากรรมแก่จำเลย

4. เมื่อจำเลยสำนึก และแจ้งแก้สงฆ์ สงฆ์พิจารณาเชื่อว่าเป็นจริง สงฆ์ต้องทำสังฆกรรมเพื่อประกาศระงับการลงตัสสปายสีกากรรม เมื่อสงฆ์ทำสังฆกรรมจำเลยก็พ้นโทษ ภิกษุผู้เป็นเลขานุการนำมติไปแจ้งให้แก่สงฆ์ในอารามต่าง ๆ ได้ทราบอธิกรณ์เป็นอันยุติ

6) การลงปาสณียกรรม คำว่า ปาสณียกรรม หมายถึง การที่สงฆ์มีมติหรือทำการประกาศให้เป็นที่รู้กันทั่วไปถึงสถานภาพในเวลานั้นของภิกษุนั้นในสงฆ์ เช่นความไม่เป็นที่ยอมรับ หรือการที่สงฆ์ไม่ยอมรับและไม่รับผิดชอบต่อการกระทำของภิกษุนั้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2553: 118) การประกาศข้อเท็จจริงให้พุทธบริษัทได้ทราบโดยทั่วกัน กรณีที่ผู้สร้างความแตกแยกขึ้นในสงฆ์ว่าการกระทำของจำเลยผู้กระทำผิดนั้นไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เพราะจำเลยนั้นทำการกบฏหรือประกาศแยกตัวออกจากพระพุทธศาสนาเป็นการทำสังฆเภท เช่น กรณีของพระเทวทัตที่ขอปกครองสงฆ์แต่พระพุทธรองค์ไม่ทรงอนุญาตจึงได้หนีไปรวบรวมสมัครพวกพวกเพื่อจัดตั้งองค์กรสงฆ์แข่งกับพระพุทธรองค์ดำเนินการบริหารคณะด้วยตนเอง ซึ่งการกระทำของพระเทวทัตดังกล่าว ย่อมก่อให้เกิดผลเสียหายต่อคณะสงฆ์โดยรวม ดังนั้น พระพุทธรองค์จึงรับสั่งให้พระสารีบุตรไปทำปาสณียกรรมที่กรุงราชคฤห์ เพื่อเป็นการประกาศให้ชาวพุทธที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาได้เข้าใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น (วิ.จุลล.9/3 362/279) ว่าไม่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาซึ่งการทำ ปาสณียกรรมต้องทำในท่ามกลางของพุทธบริษัทและทำโดยกลางแจ้ง เป็นที่สาธารณะแก่คนโดยทั่วไป ซึ่งมีกระบวนการดังนี้

1. เมื่อสงฆ์ได้รับการฟ้องร้องเรื่องราวการกระทำผิดของจำเลยก็สั่งเรียกประชุมสงฆ์พร้อมเรียกจำเลยหรือคณะจำเลยเข้าร่วมการไต่สวนท่ามกลางสงฆ์ หรือไปประกอบสังฆกรรมในที่เกิดเหตุ

2. แจ้งข้อหาให้จำเลยทราบในที่ประชุมสงฆ์ ให้จำเลยให้การตามความเป็นจริง
3. สงฆ์แต่งตั้งภิกษุผู้ฉลาดขอโอกาสสงฆ์ประกาศความผิดจำเลย 3 ครั้ง ท่ามกลางสงฆ์เป็นการทำสังฆกรรมลงโทษจำเลยให้สังคมสงฆ์และคฤหัสถ์รับรู้ จากนั้นให้ภิกษุผู้เป็นเลขานุการนำมติไปประกาศให้กับสงฆ์อารามอื่น ๆ ได้ทราบทั่วกัน
4. เมื่อสงฆ์ประกาศเสร็จ เป็นอันว่าภิกษุกลุ่มนั้นไม่เกี่ยวข้อง กับคณะสงฆ์เดิมโดยกระบวนการลงประกาศนัยกรรม

7) การลงปัตตนิกฺขณกรรม หมายถึง การคว่ำบาตรอุบาสกผู้ปรารถนาร้ายต่อพระรัตนตรัย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2553:234) ด้วยการไม่ให้สงฆ์คบค้าสมาคมไม่รับบิณฑบาต ไม่รับนิมนต์ จนกว่าจะสำนึกได้กลับมาเป็นผู้ให้การอุปถัมภ์พระสงฆ์ไม่ว่าร้ายกล่าวติเตียนพระรัตนตรัย สงฆ์จึงจะทำการหยายบาตร คือ คบค้าสมาคมด้วย รับนิมนต์ รับบาตร ซึ่งพระพุทธองค์ทรงปรารถนาเหตุของพระเจ้าลิจฉวีแคว้นวัชชีที่ถูก พระเมตตียะและพระภุมมชกะยุยงให้ไปกล่าวหาพระทัฬหฬบุตรว่ามีเพศสัมพันธ์กับภรรยาของตน ครั้นเมื่อทรงได้สวนแล้วไม่เป็นความจริง ทรงรับสั่งให้พระสงฆ์ลงโทษไม่รับบาตรและกิจนิมนต์ของ พระเจ้าลิจฉวี โดยให้พระอาณนทีไปแจ้งความผิดนั้นให้ทราบ (วิ.จุล.7/265-268/44-49)

8) การลงพรหมทัณฑ์กรรม คำว่า พรหมทัณฑ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551: 190) หมายถึง โทษอย่างสูง คือสงฆ์ตกลง ลงโทษภิกษุรูปใดรูปหนึ่งโดยภิกษุทั้งหลายพร้อมใจกันไม่พูดด้วย ไม่ว่ากล่าวตักเตือน หรือสั่งสอนพระ ฉันทะซึ่งเป็นภิกษุเจ้าพยศ ถือตัวว่าเป็นคนเก่าใกล้ชิดพระพุทธเจ้ามาก่อนใครอื่น ใครว่าไม่ฟังพระ พุทธองค์ทรงรับสั่งให้สงฆ์ลงพรหมทัณฑ์ (วิ.จุล. 9/627/514) จนพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วสงฆ์จึงได้ระงับนิคหกรรม แก่ท่านซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. เมื่อสงฆ์ได้รับเรื่องฟ้องร้องเรื่องการกระทำผิดของจำเลยแล้วจะสั่งประชุมสงฆ์เรียกโจทก์จำเลยมาพร้อมกันเพื่อได้สวนต่อหน้าสงฆ์ แจ้งข้อหาให้จำเลยทราบแล้วให้จำเลยให้การตามความจริง แล้วปรับอาบัติตามคำรับสารภาพ
2. สงฆ์ทำสังฆกรรมเพื่อลงพรหมทัณฑ์แก่จำเลยพร้อมประกาศให้สงฆ์ทั่วไปรับทราบและร่วมลงโทษจำเลยจนกว่าจะสำนึกผิด
3. เมื่อจำเลยสำนึกผิดมาแจ้งแก่สงฆ์เพื่อระงับโทษ สงฆ์เชื่อเป็นความจริงก็จะทำสังฆกรรมระงับโทษให้และประกาศให้สงฆ์ทราบโดยทั่วกันอธิกรณ์ก็ยุติ

3.5.3 นิคหกรรมพิเศษ

สำหรับนิคหกรรมพิเศษ มี 3 ประเภท ซึ่งมีรูปแบบและกระบวนการขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. นาสนากรรม หมายถึง การลงโทษบุคคลผู้ไม่สมควรถือเพศ มี 3 อย่าง 1) ถึงคนาสนาให้ฉิบหายจากเพศ คือให้สึกเสีย 2) ทณทกรรมนาสนา ให้ฉิบหายด้วยการลงโทษ 3) สังฆาสนาสนา ให้ฉิบหายจากสังฆา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551: 164) เป็นการบังคับให้สละสมณเพศในกรณีที่สงฆ์พิจารณาเห็นว่าผู้นั้นหมดภาวะความเป็นภิกษุ ภิกษุณี สามเณร สามเณร ซึ่งกรณีสงฆ์ลงนาสนา คือ ภิกษุต้องปาราชิกต้องนาสนาคือการให้สึก ถ้าไม่ยอมสึกก็ต้องบังคับให้สึกกรณีภิกษุณีใส่ร้ายพระอรหันต์ด้วยเรื่องไม่มีมูล (วิ.จุลล. 4/108-109/172) กรณีบ้นเทาะกัมาบวชโดยที่สงฆ์ไม่ทราบสงฆ์จำต้องบังคับให้สึก (วิ.มทว. 4/108-109/172) กรณีสามเณรประพฤติเสียหาย 10 ประการ หรือกรณีอื่น ๆ เช่นภิกษุหัวดื้อละเมิดอาบัติเป็นอาจินจนสงฆ์ไม่อาจ แก้ไขได้ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1) เมื่อมีอธิกรณ์เกิดขึ้นกรณีดังกล่าวข้างต้น สงฆ์สอบสวนแล้วเห็นว่ามีความผิดจริงสมควรลงนาสนา สงฆ์เรียกผู้กระทำความผิดหรือผู้บกพร่องมาประชุมพร้อมหน้าสงฆ์ประกาศให้จำเลยทราบต่อหน้าสงฆ์ถึงความผิดที่ได้รับ

2) สงฆ์ลงนาสนา โดย ให้สึกโดยสมัครใจ หรือบังคับให้สึกโดยอำนาจสงฆ์ ภิกษุนั้นสึกอธิกรณ์เป็นอันยุติ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551 : 127)

2. ประเภททณทกรรม เป็นนิคหกรรมที่ภิกษุผู้เป็นอาจารย์ทั้งลงแก่ศิษย์ผู้ไม่เคารพครู บาอาจารย์ ได้แก่ กักบริเวณ ห้ามไม่ให้เข้า ห้ามไม่ให้ออกจากอาราม หรือการใช้ให้ตักน้ำ ขนพื้นทราย เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนการลงนิคหกรรม เมื่อมีผู้ฟ้องร้องเกิดอธิกรณ์ขึ้นต่อสงฆ์ สงฆ์อนุญาตให้ครู อาจารย์ลงนิคหกรรมประเภททณทกรรมแก่ลูกศิษย์ได้เมื่อสามเณรที่ถูกลงโทษสำนึกได้และมาขอขมาอาจารย์อาจารย์ยกโทษให้และทำอปโลกนกรรมเรียกเข้าหมู่ อธิกรณ์ยุติ

3. ประเภทการประณาม การประณาม คือการขับไล่หรือการไล่ออกจากสำนัก ซึ่งใช้กรณีอาจารย์จะพึงประณามลูกศิษย์ที่ไม่อุปัชฌ์บำรุงอาจารย์ หรือทำตัวเสียหาย การประณามทำด้วยการไล่ออกจากกุฏิหรืออาวาส ไม่ให้อุปฐากดูแลอีกต่อไป การประณามมักใช้คำว่า “เราขอไล่... เจ้าจงเอาบาตรและจีวรออกไปซะ” (วิ.มทว. 4/80/117-120) เมื่อลูกศิษย์ถูกอาจารย์ไล่ออกจากกุฏินี้จะถูกสังคมลงโทษด้วยไม่มีผู้คบค้า ทำให้ได้รับความลำบากในการดำรงชีพ เมื่อเป็นเช่นนี้ลูกศิษย์จะสำนึกและกลับมาขอขมาอาจารย์ ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยอมขอขมา หรือไม่ยอมรับการขอขมาปรับอาบัติทุกกฏทุกกรณี

3.5.4 อำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสในกรณีที่พระภิกษุตกเป็นจำเลยผู้ต้องหา

อำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสในกรณีที่พระภิกษุตกเป็นจำเลยผู้ต้องหาดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยกฎหมายมหาเถรสมาคม หลักการวินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยในภาค หรือมีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม มีดังต่อไปนี้

1. อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 20 ได้บัญญัติให้คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม และการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม ซึ่งได้มีการออกกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2551) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ กำหนดอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการในแต่ละระดับไว้คล้าย ๆ กัน เพียงแต่ลดหลั่นความรับผิดชอบไปตามระดับชั้นของพระสังฆาธิการ เช่น อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่

เจ้าคณะใหญ่มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตของตน ดังนี้

- 1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยกฎหมายมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช
- 2) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี
- 3) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยในภาค หรือมีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม
- 4) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ
- 5) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

6) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

พระสังฆาธิการมีอำนาจหน้าที่ในการเป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อย ของคณะสงฆ์จัดการ

และพัฒนาการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี ระเบียบอิทธิกัมม์ วินิจฉัยการลงนิคมกรรม วินิจฉัยขออุทธรณ์ คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะรองลงไป (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2545: 149-154) ตลอดจนควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะ และเจ้าอาวาสตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย รวมทั้งตรวจการ และประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตนพระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุ สามเณร ดูแลวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยให้พระภิกษุ สามเณร มีจริยาวัตรอันงดงาม ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย นับว่า พระสังฆาธิการเป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน ดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุ สามเณร มิให้ออกนอกพระธรรมวินัย และพระสังฆาธิการโดยเฉพาะเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสจะต้องบำรุงรักษาจัดการวัดและสมบัติของวัดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ให้ความสะดวกตามสมควรในการทำบุญกุศล

2. อำนาจหน้าที่เจ้าอาวาสที่มีต่อพระภิกษุซึ่งถูกจับในข้อหาคดีอาญา (พระสิทธินิติธาดา, 2560 : 142)

เจ้าอาวาสมีหน้าที่อบรมสั่งสอนและปกครองพระลูกวัดตามพระธรรมวินัยและกฎหมาย เมื่อพระลูกวัดถูกจับโดยต้องหาว่าทำผิดอาญา ต้องพิจารณาว่า

1) ข้อหาที่ถูกจับมีโทษหนัก จำคุกสถานเดียว และเป็นความผิดซึ่งหน้า หรือปรากฏเห็นได้ว่าพระผู้ต้องหาได้ทำผิดในข้อหาทางอาญานั้นจริง หรือในกรณีความผิดไม่ชัดเจน เช่น ไม่มีพยานรู้เห็นแต่ผู้ต้องหาสำนึกผิดให้การรับสารภาพว่าได้ทำผิดจริง เจ้าอาวาสก็ไม่มีทางช่วยเหลือรับตัวไว้ควบคุมเพราะความผิดชัดเจน หรือผู้ต้องหารับสารภาพแล้วต้องยอมให้เจ้าหน้าที่จัดการไปตามกฎหมายบ้านเมือง คือ ให้ดำเนินคดี

2) ข้อหาที่ถูกจับมีโทษเบาหรือลหุโทษ มีโทษปรับสถานเดียว หรือมีโทษจำเพียง เล็กน้อย รอกการลงอาญาได้ เช่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ไม่ถึงบาดเจ็บว่าสบประมาทกัน เล่นการพนันเมื่อพระลูกวัดถูกจับในข้อหาเหล่านี้ แม้เป็นความผิดชัดเจนเจ้าอาวาสควรช่วยเหลือรับตัวไว้ควบคุมเพราะเป็นความผิดเล็กน้อย เจ้าพนักงานมีอำนาจเปรียบเทียบปรับได้ ถ้าผู้เสียหายและผู้ต้องหา

ยินยอมที่เปรียบเทียบปรับไม่ได้ เมื่อคดีไปถึงศาล ศาลอาจการลงอาญาไว้โดยให้ปรับสถานเดียว ผู้ทำผิดไม่ต้องสึกถ้าไม่ยอมรับตัวไว้ควบคุมผู้ทำผิดอาจต้องสึก

3) ข้อหาที่ถูกจับยังไม่เป็นความผิดชัดแจ้งหรือเป็นเพียงถูกสงสัยผู้ต้องหาปฏิเสธ แต่เจ้าพนักงานต้องจับเพราะมีผู้แจ้งความ เจ้าอาวาสควรถือเป็นหน้าที่ที่จะรับตัวพระลูกวัดไว้ควบคุม เพราะผู้ต้องหาอาจไม่ได้ทำผิดหรือการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาไม่เป็นความผิดแต่ถูกกลั่นแกล้ง กล่าวหาถ้าไม่ยอมรับไว้ควบคุม ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องสึกถ้าภายหลังปรากฏว่าผู้ต้องหาไม่ได้ทำผิดจะเสียหายแก่พระรูปนั้นอย่างยิ่ง คือเสียฐานะความเป็นพระและเสียชื่อเสียง เคยมีตัวอย่างพระถูกจับในข้อหาว่ามีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เจ้าอาวาสไม่รับตัวไว้ควบคุมถูกบังคับให้อีก สุดท้ายปรากฏว่าคดีไม่มีมูลการรับมอบตัวไว้ควบคุม ไม่ใช่รับรองว่าพระรูปนั้นไม่ได้กระทำความผิดเพียงแต่รับตัวไว้ ควบคุมไม่ให้หลบหนีในระหว่างสอบสวนในฐานะผู้ปกครอง ผู้นั้นจะทำผิดจริงหรือไม่เป็นหน้าที่ของศาลที่จะพิจารณาพิพากษาข้อที่ควรคำนึงจึงมีเพียงว่า ผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือไม่ ถ้ารับตัวไว้ควบคุมเมื่อเชื่อได้แน่นอนว่าไม่หลบหนี เพราะเชื่อว่าตัวผู้ต้องหาเองหรือผู้ที่รับรองก็ควรรับมอบตัวไว้ เจ้าหน้าที่ต้องการตัวเมื่อใด ก็มอบให้ได้เมื่อนั้น แต่ถ้าแน่ใจว่าไม่สามารถรับมอบตัวไว้ ผู้ต้องหาต้องหลบหนีแน่ก็ไม่ควรรับมอบตัวไว้ ควบคุมเพราะถ้าผู้ต้องหาหนี ย่อมเป็นที่เสียหายแก่ผู้รับมอบตัวไว้ควบคุมและเสียหายในการดำเนินคดี

สังฆาธิการระดับสูงกว่าเจ้าอาวาส เป็นเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ หรือเจ้าคณะจังหวัด จะรับตัวพระผู้ต้องหาไว้ควบคุมได้หรือไม่ เพราะมาตรา 29 ระบุให้ เจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระรูปนั้นสังกัดอยู่เท่านั้น รับมอบตัวไว้ควบคุม ไม่ได้พูดถึงผู้ปกครองสงฆ์ตำแหน่งใดเห็นว่าเมื่อกฎหมายให้เจ้าอาวาส ซึ่งมีตำแหน่งปกครองสงฆ์ขึ้นต้นรับพระผู้ต้องหาไว้ ควบคุมได้น่าจะตีความว่าพระสังฆาธิการระดับสูงขึ้นไป มีอำนาจรับมอบตัวพระผู้ต้องหา ซึ่งอยู่ในสังกัดไว้ควบคุมได้ด้วยเป็นการตีความให้กฎหมายมีผลทางปฏิบัติจะถือว่าเจ้าอาวาสที่กฎหมายระบุ เท่านั้นมีอำนาจเป็นการตีความตามตัวหนังสือมากเกินไป ไม่มีความมุ่งหมายของกฎหมาย สมมติว่าพระธรรมดาถูกจับในข้อหาคดีอาญา เจ้าคณะอำเภอยอมรับมอบตัวไว้ควบคุมกันจะยินยอมให้พระเจ้าอาวาสเจ้าคณะระดับสูงยินยอมให้ดูอยู่ จะมีมติว่าเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะถูกจับในข้อหาคดีอาญา ใครจะเป็นผู้รับมอบตัวต้องหาไว้ควบคุมด้วยเหตุนี้จึงเห็นว่าเจ้าคณะระดับสูงกว่าเจ้าอาวาสมีอำนาจ รับมอบตัวผู้ต้องหาไว้ควบคุมได้ด้วยเว้นแต่พระที่ไม่มีวัดเป็นสังกัด (ป्लीม โขติษฐยางกูร, 2553 : 237)

การมอบตัวกระผู้ต้องหาให้เจ้าพนักงานควบคุมกฎหมายให้อำนาจพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการไว้บ้าง ผู้มีอำนาจต้องใช้คุณพินิจให้ถูกต้องเหมาะสมไม่ให้เกิดความเสียหายอันไม่สมควรแก่พระผู้ต้องหา และหน้าที่ราชการเรื่องที่เกิดขึ้นควรฟังเจ้าอาวาสและเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ด้วย เพื่อให้ดุลพินิจดำเนินการได้ถูกต้อง

3.6 หลักนิคหกรรม

2.6.1 นิคหกรรม และการสละสมณเพศตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505

นิคหกรรม หมายถึง การลงโทษตามพระธรรมวินัยเรียกว่า ปรับอาบัติ โดยโทษมี 3 สถาน คือ โทษอย่างหนัก 1 โทษอย่างกลาง 1 โทษอย่างเบา 1 โทษอย่างหนักนั้น ในพระวินัยเรียกว่า **อเตกัจฉา** ในพระราชบัญญัตินี้ เรียกว่า **นิคหกรรมให้สึก** โทษอย่างกลางและอย่างเบาในพระวินัยเรียกว่า **สเทกัจฉา** ในพระราชบัญญัตินี้เรียกว่า **นิคหกรรมไม่ถึงให้สึก**และหมายถึงการลงโทษตามพระวินัยอย่างอื่น เช่น อุกเขปนีย กรรม ก็ได้

นิคหกรรม คือ วิธีการลงโทษพระภิกษุตามพระธรรมวินัย

นิคหกรรม ที่ระบุไว้ในพระวินัยมี 6 วิธี คือ

- 1) ตัซขณียกรรม ข่มไว้ด้วยการดำนิโทษ
- 2) นิยสกรรม ถอดยศ ทำให้หมดอำนาจหน้าที่
- 3) ปัพพาขณียกรรม ขับไล่ออกจากหมู่คณะ
- 4) ปฏิสารณียกรรม บังคับให้ขอขมาเมื่อล่วงเกินคฤหัสถ์
- 5) อุกเขปนียกรรม ตัดสิทธิ์ที่จะพึงได้บางอย่าง
- 6) ตัสสปาปิยสิกากรรม ลงโทษหนักกว่าความผิดฐานให้การกลับไปกลับมา

นิคหกรรม ในปัจจุบันมีกฎของคณะสงฆ์เพื่อการนี้เรียกว่า กฎนิคหกรรม แต่ใช้ในกรณีความผิดร้ายแรงหรือครุกาบัติและต้องเป็นตามพระธรรมวินัยเท่านั้น

การสละสมณเพศ หมายถึง การให้พระภิกษุสละเพศพระภิกษุเพราะเหตุอื่นจากนิคหกรรมให้สึก โดยคณะสงฆ์บังคับเองหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายอาณาจักรเป็นผู้บังคับ

นิคหกรรมและการสละสมณเพศ เป็นบทบัญญัติเพื่อลงโทษพระภิกษุตามพระธรรมวินัยและตามกฎหมายแผ่นดิน นับเป็นบทบัญญัติที่เกื้อกูลแก่การปกครองคณะสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง เพราะการปกครองคณะสงฆ์ย่อมอาศัยการยกย่องและข่ม เป็นหลักสำคัญ

บทบัญญัติเกี่ยวกับการนี้ มี 7 มาตรา คือ

มาตรา 24 หลักการลงนิคกรรม

1) หลักเกณฑ์

- (1) พระภิกษุจะต้องรับนิคกรรมต่อเมื่อล่วงละเมิดพระธรรมวินัย
- (2) มิให้ลงนิคกรรมแก่ผู้มีได้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย

2) หลักนิคกรรม

- (1) ต้องเป็นนิคกรรมตามพระธรรมวินัย
- (2) ห้ามมิให้ลงนิคกรรมอื่น นอกจากนิคกรรมตามพระธรรมวินัย

มาตรา 25 หลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติในการลงนิคกรรมให้ตรากฎหมายอาชญากรรม โดยมีเงื่อนไข 4 ประการคือ

- 1) เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปโดยถูกต้อง สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม
- 2) ให้ถือว่าเป็นการชอบด้วยกฎหมายที่มหาเถรสมาคมกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการไว้ในกฎหมายอาชญากรรม

มหาเถรสมาคม

- 3) ให้อำนาจกำหนดผู้มีอำนาจลงนิคกรรมชั้นใด ๆ ได้
- 4) ให้กำหนดให้การวินิจฉัยลงนิคกรรมเป็นอันยุติในชั้นใด ๆ ได้

มาตรานี้ มีเงื่อนไขบังคับให้บทบัญญัติใด ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอาชญากรรม เป็นการชอบด้วยกฎหมายทั้งสิ้น ซึ่งต่างจากมาตราอื่นที่ให้อำนาจกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการโดยกฎหมายอาชญากรรม

มาตรา 26 นิคกรรมให้สึก

1) หลักเกณฑ์ พระภิกษุใด

- (1) ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และ
- (2) ได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุด ให้รับนิคกรรมให้สึก

2) การบังคับ

- (1) ต้องสึกภายในเวลา 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่รับทราบคำวินิจฉัย
- (2) ผู้บังคับบัญชาใกล้ชิดเป็นผู้บังคับตามคำวินิจฉัย
- (3) ถ้าไม่ยอมสึก ให้ขออารักขาทางราชอาณาจักร

3) คำวินิจฉัยถึงที่สุดในกรณี

- (1) คำวินิจฉัยชั้นฎีกา ถึงที่สุดทันทีที่อ่านคำวินิจฉัยจบ
- (2) คำวินิจฉัยชั้นอุทธรณ์ ถึงที่สุดเมื่อไม่ฎีกาตามกำหนด
- (3) คำวินิจฉัยชั้นต้น ถึงที่สุดเมื่อไม่อุทธรณ์ตามกำหนด
- (4) คำสั่งผู้พิจารณา ถึงที่สุดเมื่อไม่อุทธรณ์ตามกำหนด

มาตรา 27 การบังคับให้สละสมณเพศตามคำสั่ง

1) หลักเกณฑ์ พระภิกษุรูปใด

- (1) ต้องคำวินิจฉัยให้รับนิคหกรรมไม่ถึงให้สึก แต่ไม่ยอมรับนิคหกรรมนั้น หรือ
- (2) ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจिन หรือ
- (3) ไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่งกับทั้งไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

2) การบังคับ

- (1) มหาเถรสมาคมมีอำนาจวินิจฉัย และมีคำสั่งให้สละสมณเพศเสียได้
- (2) พระภิกษุรูปนั้นต้องสึกภายในเจ็ดวันนับแต่วันรับทราบคำวินิจฉัย
- (3) ผู้บังคับบัญชาใกล้ชิดเป็นผู้บังคับ
- (4) ถ้าไม่สึก ให้ขออารักขาต่อทางราชอาณาจักร

มาตรา 28 ให้สึกเพราะเป็นบุคคลล้มละลาย

- 1) ต้องพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นบุคคลล้มละลาย
- 2) ต้องสึกภายในสามวัน นับแต่วันคดีถึงที่สุด

มาตรา 29 ให้สละสมณเพศเพราะต้องหาในคดีอาญา

- 1) ถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา

2) หลักเกณฑ์

- (1) เมื่อพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสวัดนั้นไม่ยอมรับตัวไปควบคุม
- (2) เมื่อพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว และเจ้าอาวาสวัดนั้นไม่ยอมรับตัวไปควบคุม
- (3) เมื่อพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม
- (4) มิได้สังกัดวัดใดวันหนึ่ง

3) การบังคับ

- (1) ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละเพศเสียได้
- (2) เจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะไม่มีอำนาจดำเนินการ แต่ต้องให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงาน

พนักงาน

มาตรานี้ยอมให้เจ้าอาวาสวัดนั้น รับตัวไปควบคุมได้เฉพาะพระลูกวัดต้องหา ถ้าเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะ หรือรองเจ้าคณะต้องหา มิได้บัญญัติให้ผู้ใดผู้หนึ่งรับตัวไปควบคุม

มาตรา 30 ให้สละสมณเพศตามศาลสั่ง

1) หลักเกณฑ์: พระภิกษุใด

- (1) จะต้องถูกจำคุกตามคำพิพากษาของศาล
- (2) จะต้องถูกกักขังตามคำพิพากษาของศาล
- (3) จะต้องถูกขังตามคำสั่งของศาล

2) วิธีการ ให้เจ้าพนักงานมีอำนาจดำเนินการ

- (1) ให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสีย
- (2) แล้วรายงานให้ศาลทราบ

เจ้าพนักงานตามมาตรานี้ หมายถึง เจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ (วิทยาพระสังฆาธิการ วัดโมลีโลกยาราม)

2.6.2 นิคกรรม

นิคกรรมมี 9 ประการ ซึ่งมีรูปแบบและกระบวนการขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1) การลงตักขณียกรรม คำว่า ตักขณียกรรม หมายถึง การลงโทษโดยการชูป การคาดโทษ หรือการภาคทัณฑ์ (วิ.จ. (ไทย) 6/1-10/1-21) กรณีที่ภิกษุขอการทะเลาะวิวาทบาดหมาย ทำเรื่องอื้อฉาวและก่อ อธิกรณขึ้นในสงฆ์ พระพุทธองค์ทรงปรารภเหตุจากพฤติกรรมของพระภิกษุผู้เป็นนิสัยของพระปณฺฑุ กะและพระโกลหุตะผู้เป็นพรรคพวกของภิกษุฉัพพัคคีย์ (วิ.จ. (ไทย) 6/10/10/20) โดยการลงตักขณียกรรม มีวิธีการดังนี้

1. เมื่อเกิดอธิกรณขึ้นมีผู้มาฟ้องต่อสงฆ์ สงฆ์พิจารณาเห็นว่ามิมูล จึงเรียกประชุมสงฆ์ พร้อมเรียกภิกษุผู้ก่ออธิกรณ และภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟ้องมาพร้อมกันที่ประชุม
2. พระวินัยธรซึ่งเป็นประธานสงฆ์ได้ทำการสอบสวนจำเลยตามญัตติของที่ประชุม แล้วให้จำเลยให้การ ถ้าจำเลยรับสารภาพและพระวินัยธรเห็นว่าไม่มีอะไรแอบแฝงก็ปรับอาบัติปาจิตตีย์ แก่จำเลยแล้วเริ่มทำสังฆกรรมเพื่อประกาศการลงตักขณียกรรมแก่จำเลยท่ามกลางสงฆ์

3. เมื่อสงฆ์ประกาศมติลงโทษจำเลยแล้วให้ภิกษุผู้เป็นเลขานุการสงฆ์นำมติไปแจ้งแก่ภิกษุในอาวาสอื่น ๆ ให้ทราบทั่วกัน

4. ภิกษุในสังฆมณฑลที่ทราบข่าวการลงโทษจำเลยจะปฏิบัติตามมติสงฆ์ด้วยการลงโทษจำเลย ด้วยเงื่อนไข 18 ประการ จนกว่าจำเลยจะสำนึกผิด

5. เมื่อจำเลยสำนึกผิด นำเรื่องไปแจ้งแก่สงฆ์ สงฆ์จะตรวจสอบคำร้องว่าสำนึกจริงหรือไม่ ถ้าจริงก็เรียกประชุมสงฆ์เพื่อทำสังฆกรรมยกโทษให้จำเลย

6. ภิกษุผู้ทำหน้าที่เลขานุการ นำเรื่องดังกล่าวไปแจ้งแก่ภิกษุในอาวาสต่าง ๆ เมื่อภิกษุในสังฆมณฑลทราบข่าวจะร่วมกันยกเลิกการลงนิคหกรรมตามเงื่อนไข 18 ประการ และรับเข้าสู่สังคมอีกครั้ง

7. กรณีจำเลยพ้นจากความเป็นภิกษุ เพราะเหตุมรณภาพ หรือสึก หรือหนีไป หรือเป็นสามเณรให้สงฆ์ระงับอธิกรณ์ แต่ถ้าโจทก์มรณภาพให้แต่งตั้งภิกษุปกติตตะ ดำเนินการฟ้องจำเลย จนกว่าจะได้ข้อยุติ (วิ.จุล 8/3-4/4-5)

2.6.3 การแก้ปัญหาวិธีการทำสังฆกรรมของสงฆ์

การแก้ปัญหาวิธีนี้มีการทำสังฆกรรมของสงฆ์ 2 ครั้ง

ครั้งที่ 1 เป็นการทำให้ประกาศการลงโทษจำเลยหลังจากปรับอาบัติแล้ว

ครั้งที่ 2 เพื่อประกาศรับรองหรือระงับการลงโทษจำเลย หรือระงับอธิกรณ์เพราะเหตุ จำเลยสึกหรือหนีไป กรณีจำเลยไม่ยอมรับคำตัดสินให้เพิ่มโทษ แต่ถ้าไม่ยอมรับยังต้องตั้งอยู่ให้ลงนาคกรรม คือบังคับให้สึกเสีย ซึ่งเป็นหนทางสุดท้ายของการแก้ปัญหา

2) การลงนิยสกรรม คำว่า นิยสกรรม (วิ.จุล 8/43-83/25-42) หมายถึง กรรมอันสงฆ์จึงทำให้เป็นผู้ร้ายศ หรือว่า การถอดยศ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส : 188) หรือลดความน่าเชื่อถือลง เช่น ให้กลับไปถือศีลใหม่กับพระอุปัชฌาย์ เหตุของการลงโทษคือภิกษุนั้นเป็นผู้โง่เขลา ไม่ฉลาด มีอาบัติมาก ไม่มีมารยาท โดยผู้เป็นต้นบัญญัติในสิกขาบท (อาทิกำมิกะ) คือพระเสยยกะ เหตุเพราะท่านไปคลุกคลีอยู่กับคฤหัสถ์ (วิ.จุล 8/44/24) สำหรับขั้นตอนในการลงนิยสกรรม มีดังนี้

1. เมื่อเกิดอธิกรณ์ขึ้นและมีผู้มาฟ้องต่อสงฆ์ สงฆ์เห็นว่ามีมูล จึงเรียกประชุมสงฆ์พร้อมเรียกจำเลยและผู้เป็นโจทก์มาพร้อมกันในที่ประชุม

2. พระวินัยธรประธานสงฆ์ทำการสอบจำเลยตามญัตติที่ประชุมสงฆ์แล้วให้จำเลยให้การตามความจริง ถ้าจำเลยรับสารภาพโดยไม่มีนัยแอบแฝงให้ปรับอาบัติปาจิตตีย์ จากนั้นให้เริ่มทำสังฆกรรมเพื่อประกาศการลงนियสกรรมแก่จำเลยท่ามกลางสงฆ์โดยญัตติจตุตถกรรมวาจา

3. ภิกษุผู้เป็นเลขานุการนำมติประกาศการลงนियสกรรมไปแจ้งภิกษุในอาวาสอื่น ๆ ให้ทราบโดยทั่วกัน

4. จำเลยต้องกลับไปถือนิสสัยใหม่กับพระอุปัชฌาย์พร้อมภิกษุในสังฆมณฑลทั้งหมดลงโทษจนกว่าจะสำนึกผิด

5. จำเลยสำนึกผิดต้องไปแจ้งต่อสงฆ์ สงฆ์ตรวจคำร้องสำนึกจริงหรือไม่จริงถ้าจริงก็เรียกประชุมสงฆ์เพื่อทำสังฆกรรมระงับการลงนियสกรรมแก่จำเลย

6. ภิกษุผู้เป็นเลขานุการนำเรื่องดังกล่าวไปแจ้งแก่เจ้าอาวาสต่าง ๆ ให้ทราบโดยทั่วกันภิกษุในสังฆมณฑลทราบข่าวจะร่วมกันยกเลิกการลงนियสกรรมตามเงื่อนไข 18 ประการและยอมรับจำเลยเข้าสู่สังคมอีกครั้ง

7. กรณีจำเลยพ้นจากความเป็นภิกษุ เพราะเหตุมรณภาพ หรือสึก หรือหนีไป หรือไม่มีข่าวเข้ารีตเด็ดถึย ให้ปฏิบัติตามนัยของการลงนิกกรรมทั่วไป คือการระงับนิกกรรมนั้นเสีย

3) การลงปัพพาชนียกรรม คำว่า ปัพพาชนียกรรม หมายถึง การลงโทษด้วยการขับไล่หรือนەرเทศออกจากสังคม ชุมชน (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส,184) หรือการไล่ออกจากวัด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2554 : 234) กรณีภิกษุนั้นประทุษร้ายตระกูลมีมารยาทเลวทราม ก่อความเสียหาย เช่น การปลุกดอกไม้ รดน้ำต้นไม้ เก็บดอกไม้ ฉนอาหารตม่น้ำร่วมกับผู้หญิง (วิ.จุลล. 4/84/44), (วิ.จุลล. 6/21-32/39-65) ซึ่งกิจรยาดังกล่าวจัดเป็นประเภทเล่นคะนองอนาจาร ละล้างบัญญัติ มิจฉาชีพ เป็นการประจบคฤหัสถ์ประทุษร้ายตระกูลเป็นโทษอย่างหนึ่ง การลงปัพพาชนียกรรมมีดังนี้

1. เมื่อมีการฟ้องร้องว่ามีการกระทำความผิดเป็นการประจบคฤหัสถ์ดังกล่าวแล้ว แม้ว่าอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นจะอยู่ไกล สงฆ์จะต้องส่งคณะภิกษุผู้ฉลาดไปอารามนั้น

2. เมื่อไปถึงอารามพึงสั่งให้ภิกษุผู้ก่อเหตุมาประชุมต่อหน้าสงฆ์ สงฆ์แจ้งข้อหาแก่คณะจำเลยให้ทราบความผิด

3. จำเลยให้การตามความเป็นจริงจากนั้นปรับอาบัติเมื่อปรับอาบัติเสร็จ สงฆ์เริ่มการลง
ปัพพชาชนียกรรมด้วยการแต่งตั้งภิกษุผู้ฉลาดสดประกาศการลงปัพพชาชนียกรรมแก่จำเลยด้วยญัตติ
จตุตถกรรม

4. เมื่อสงฆ์ทำสังฆกรรมลงปัพพชาชนียกรรมแก่จำเลยแล้ว ก็นิมนต์จำเลยให้ออกไปจากวัดนั้น
เสีย (ขับออกจากวัด) จากนั้นให้เลขานุการสงฆ์นามติไปประกาศให้สงฆ์ในอาวาสต่าง ๆ รับทราบ
เพื่อให้ภิกษุในสังฆมณฑลร่วมกันลงโทษด้วยการไม่รับเข้าอยู่ในอาวาส หรือถ้ารับก็ร่วมลงโทษด้วย
เงื่อนไข 18 ประการ จนกว่าจะสำนึก

5. เมื่อจำเลยสำนึก ต้องไปแจ้งต่อสงฆ์ สงฆ์ตรวจคำร้องสำนึกจริงหรือไม่จริง ถ้าจริงก็เรียก
ประชุมสงฆ์เพื่อทำสังฆกรรมระงับการลงปัพพชาชนียกรรมแก่จำเลย

6. ภิกษุผู้เป็นเลขานุการนำมติสงฆ์ไปแจ้งแก่อาวาสต่าง ๆ ให้ทราบทั่วกัน ภิกษุในสังฆมณฑล
ร่วมกันระงับการลงโทษปัพพชาชนียกรรมแก่จำเลย ถือว่าอธิกรณ์ได้ยุติลงแล้ว

4) การลงปฏิสารณียกรรม คำว่า ปฏิสารณียกรรม หมายถึง การลงโทษภิกษุผู้ทำความผิดซึ่ง
มีอุปการะคุณต่อพระพุทธศาสนาด้วยการให้ออกาสทบตวนหรือให้สำนึกความผิดที่กระทำ แล้วกลับ
ขอโทษศฤงฆ์ที่ตนเองดำนั้น (วิ.จุล. 8/129-134/77-83) กรณีนี้ทรงยกเหตุของพระสุธรรมที่ไปด่า
จิตตคหบดี ซึ่งมี วิธีการแก้ปัญหาดังนี้

1. เมื่อสงฆ์ได้รับเรื่องราวการกระทำผิดของจำเลย จะสั่งประชุมสงฆ์และเรียกจำเลยเข้าร่วม
การไต่สวนด้วย

2. แจ้งข้อหาให้จำเลยทราบ ให้จำเลยให้การตามจริง จำเลยรับก็ปรับอาบัติตามคำรับ
สารภาพ

3. สงฆ์แต่งตั้งภิกษุผู้ฉลาดประกาศความผิดของจำเลย 3 ครั้ง ด้วยญัตติจตุตถ กรรมวาจา
เพื่อเป็นการลงปฏิสารณียกรรม เมื่อสงฆ์ประกาศเสร็จให้ภิกษุผู้ฉลาดนำมติดังกล่าวไปแจ้ง แก่อาวาส
อื่น ๆ ให้ทราบเพื่อให้สงฆ์ทั้งสังฆมณฑลร่วมกันลงโทษด้วยเงื่อนไขทางสังคม 25 ประการ

4. เมื่อจำเลยสำนึก ให้มาแจ้งสงฆ์ สงฆ์จะทำสังฆกรรมเพื่อประกาศระงับการ
ปฏิสารณียกรรมแก่จำเลยจากนั้นจะให้จำเลยเดินทางไปขอมาอุบาสกที่จำเลยได้ด่า ถ้าจำเลยไม่กล้า
ไป จะแต่งตั้งภิกษุรูปหนึ่งเป็นทูต พาจำเลยไปขอมาอุบาสก เมื่อจำเลยขอมาอุบาสกเสร็จอธิกรณ์
นั้น ยุติสงฆ์จะประกาศการระงับปฏิสารณียกรรมให้สังคมทราบ

5) การลงอุกเขปนียกรรม คำว่า อุกเขปนียกรรม หมายถึง วิธีการลงโทษที่สงฆ์กระทำแก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติแล้วไม่ยอมรับหรือไม่ยอมทำคืนอาบัติโดยการให้ออกจากหมู่ให้แยกจากหมู่ ห้ามคบและไม่ให้มีสิทธิเสมอกับภิกษุทั้งหลาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2554: 557-558) โดยสงฆ์จะลงนิคหกรรมแก่ภิกษุกรณีนี้ที่ผู้ต้องอาบัติแล้วไม่ยอมรับว่าต้องอาบัติ ไม่ยอมทำคืน ไม่ยอมสละความเห็นผิดนั้น (วิ.จุล. 8/174-207/102-118) จัดได้ว่าเป็นคนดื้อแพ่ง ไม่ยอมรับกฎเกณฑ์ของวินัยหรือกฎหมาย เหตุที่ไม่ให้เข้ากลุ่มเพราะไม่เห็นว่าเป็นอาบัติ ได้แย้งสงฆ์ว่าพฤติกรรมที่ตนเองกระทำนั้นไม่เป็นอาบัติไม่ปลงอาบัติหรือไม่เข้าสู่กระบวนการออกจากอาบัติ (วิ.จุ. (ไทย) 6/56/108) เช่นการประพาดฐานวิธี หรือปลงอาบัติเล็กน้อยด้วยความเยอหยิ่งของตน (วิ.จุ. (ไทย) 6/55/106-107) ไม่สละความเห็นผิด เช่น กล่าววาทะธรรมที่พระพุทธองค์ทรงบรรจุในนั้นมีอะไรพิเศษ เรารู้ธรรมนั้นทั้งหมดเป็นต้น (วิ.จุ. (ไทย) 6/55/107-108) ซึ่งมีขั้นตอนในการลงอุกเขปนียกรรม ดังนี้

1. เมื่อสงฆ์ได้รับการฟ้องร้องเรื่องราวการกระทำผิดและพิจารณาเห็นว่าเข้าข่ายที่จะต้อง ลงอุกเขปนียกรรม ให้เรียกประชุมสงฆ์และเรียกโจทก์จำเลยเข้าร่วมประชุมโดยพร้อมเพรียงกันตามหลักสัมมาวาณีย์
2. แต่งตั้งภิกษุผู้ฉลาดประกาศยุติแจ้งข้อหาให้จำเลยทราบให้จำเลยให้การ ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพด้วยความสัตย์จริงก็กระทำการปรับอาบัติจำเลยตามคำรับสารภาพซึ่งเป็นการลงโทษตามคำปฏิญญา
3. จากนั้นสงฆ์ประกอบสังฆกรรมสวดประกาศความผิดของจำเลยและขอมติเพื่อลงอุกเขปนียกรรมแก่จำเลย 3 ครั้ง แล้วให้เลขานุการนำมติไปประกาศให้สงฆ์ในอารามอื่น ๆ ได้ทราบทั่วกันเพื่อร่วมกันในการลงอุกเขปนียกรรม ด้วยการห้ามสมคบยุ่งเกี่ยวหรือด้วยเงื่อนไข 38 ประการ
4. เมื่อจำเลยสำนึกผิดก็แจ้งความประสงค์ต่อสงฆ์สงฆ์พิจารณาคำร้องเห็นมีมูลก็เรียกประชุมสงฆ์เพื่อทำสังฆกรรมระงับการลงอุกเขปนียกรรม จากนั้นภิกษุเลขานุการนำมติสงฆ์ไปแจ้งภิกษุในอารามต่าง ๆ ให้ทราบทั่วกันเพื่อให้ระงับการลงอุกเขปนียกรรม เช่นนี้ถือว่าอิกรณ์ยุต

6) การลงตัสปาปิยสีการกรรม คำว่า ตัสปาปิยสีการ จัดว่าเป็นกรรมที่สงฆ์พึงทำเพราะภิกษุนั้นเป็นผู้เลวทราม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2553: 103) กรรมนี้สงฆ์ทำแก่ภิกษุผู้เป็นจำเลยในอนุวาทาธิกรณ์ ให้การกลับไปกลับมา เดียวปฏิเสธ เดียวรับสารภาพ พุดมฺสาซึ่งหน้ากลบเกลื่อนข้อมูลที่สงฆ์ต้องการ สงฆ์ทำกรรมนี้แก่เธอเป็นการลงโทษตามความผิดแม้ว่าเธอจะไม่รับหรือเพื่อเพิ่มโทษจากอาบัติที่ต้อง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. เมื่อสงฆ์ได้รับการฟ้องร้องเรื่องราวการกระทำผิดจะสั่งเรียกประชุมสงฆ์พร้อมเรียก จ้าเลย เข้าร่วมได้สวนตามหลักสัมมาวินัย

2. สงฆ์แจ้งข้อหาให้จำเลยทราบ แล้วเปิดโอกาสให้จำเลยให้การตามเป็นจริงถ้าจำเลยให้การ กลับไปกลับมาจนมิอาจการไม่เคารพสงฆ์ปฏิเสธบ้าง รับบ้าง สงฆ์พิจารณาเห็นว่าจำเลยมีมารยาทไม่ เคารพสงฆ์จึงได้ปรับอาบัติแก่จำเลยและลงตัสสปายีสีกากรรม

3. สงฆ์แต่งตั้งภิกษุผู้ฉลาดขอโอกาสสงฆ์ประกาศความผิดจำเลย 3 ครั้งด้วยญัตติจตุตถ กรรมวาจา เพื่อเป็นการลงตัสสปายีสีกากรรม เมื่อสงฆ์ประกาศเสร็จก็เป็นอันว่าจำเลยถูกลงโทษด้วย เจื่อนไขทางสังคม 25 ประการ และให้ภิกษุเลขาณุกรนำมติไปประกาศให้สงฆ์ในอารามต่าง ๆ ได้ทราบเพื่อร่วมกันลงตัสสปายีสีกากรรมแก่จำเลย

4. เมื่อจำเลยสำนึก และแจ้งแก้สงฆ์ สงฆ์พิจารณาเชื่อว่าเป็นจริง สงฆ์ต้องทำสังฆกรรม เพื่อ ประกาศระงับการลงตัสสปายีสีกากรรม เมื่อสงฆ์ทำสังฆกรรมจำเลยก็พ้นโทษ ภิกษุผู้เป็นเลขานุการ นำมติไปแจ้งให้แก่สงฆ์ในอารามต่าง ๆ ได้ทราบอธิกรณ์เป็นอันยุติ

7) การลงปกาสนียกรรม คำว่า ปกาสนียกรรม หมายถึง การที่สงฆ์มีมติหรือทำการประกาศ ให้เป็นที่รู้กันทั่วไปถึงสถานภาพในเวลานั้นของภิกษุนั้นในสงฆ์ เช่นความไม่เป็นที่ยอมรับ หรือการที่ สงฆ์ไม่ยอมรับและไม่รับผิดชอบต่อการกระทำของภิกษุนั้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2553: 118) การประกาศข้อเท็จจริงให้พุทธบริษัทได้ทราบโดยทั่วกัน กรณีที่ผู้สร้างความแตกแยกขึ้น ในสงฆ์ว่าการกระทำของจำเลยผู้กระทำผิดนั้นไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เพราะจำเลยนั้นทำการ กบฏหรือประกาศแยกตัวออกจากพระศาสนาเป็นการทำสังฆเภท เช่น กรณีของพระเทวทัตที่ขอ ปกครองสงฆ์แต่พระพุทธรองค์ไม่ทรงอนุญาตจึงได้หนีไปรวบรวมสมัครพวกพวกเพื่อจัดตั้งองค์กรสงฆ์ แข่งกับพระพุทธรองค์ดำเนินการบริหารคณะด้วยตนเอง ซึ่งการกระทำของพระเทวทัตดังกล่าว ย่อม ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อคณะสงฆ์โดยรวม ดังนั้น พระพุทธรองค์จึงรับสั่งให้พระสาวิตรีไปทำปกาสนี ยกรรมที่กรุงราชคฤห์ เพื่อเป็นการประกาศให้ชาวพุทธที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาได้เข้าใจใน สถานการณ์ที่เกิดขึ้น (วิ.จู. (ไทย) 7/336-338/180-185) ว่าไม่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาซึ่งการทำ ปกาสนียกรรมต้องทำในท่ามกลางของพุทธบริษัทและทำโดยกลางแจ้ง เป็นที่สาธารณะแก่คน โดยทั่วไป ซึ่งมีกระบวนการดังนี้

1. เมื่อสงฆ์ได้รับการฟ้องร้องเรื่องราวการกระทำผิดของจำเลย ก็สั่งเรียกประชุมสงฆ์พร้อม เรียกจำเลยหรือคณะจำเลยเข้าร่วมการได้สวนท่ามกลางสงฆ์ หรือไปประกอบ สังฆกรรมในที่เกิดเหตุ

2. แจ้งข้อหาให้จำเลยทราบในที่ประชุมสงฆ์ ให้จำเลยให้การตามความเป็นจริง

3. สงฆ์แต่งตั้งภิกษุผู้ฉลาดขอโอกาสสงฆ์ประกาศความผิดจำเลย 3 ครั้ง ท่ามกลางสงฆ์เป็นการทำสังฆกรรมลงโทษจำเลยให้สังคมสงฆ์และคฤหัสถ์รับรู้ จากนั้นให้ภิกษุผู้เป็นเลขานุการนำมติไปประกาศให้กับสงฆ์อารามอื่น ๆ ได้ทราบทั่วกัน

4. เมื่อสงฆ์ประกาศเสร็จ เป็นอันว่าภิกษุกลุ่มนั้นไม่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์เดิมโดยกระบวนการลงประกาศนียกรรม

8) การลงปัตตนิกฺขณกรรม หมายถึง การคว่ำบาตรอุบาสกผู้ปรารถนาร้ายต่อพระรัตนตรัย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2553:234) ด้วยการไม่ให้สงฆ์คบค้าสมาคมไม่รับบิณฑบาตไม่รับนิมนต์ จนกว่าจะสำนึกได้กลับมาเป็นผู้ให้การอุปถัมภ์พระสงฆ์ไม่ว่าร้ายกล่าวติเตียนพระรัตนตรัย สงฆ์จึงจะทำการหยายบาตร คือ คบค้าสมาคมด้วย รับนิมนต์ รับบาตร ซึ่งพระพุทธองค์ทรงปรารภเหตุของพระเจ้าลิจฉวีแคว้นวัชชีที่ถูก พระเมตติยะและพระภุมมชกะยุ้งให้ไปกล่าวหาพระทัฬหฬบุตรว่ามีเพศสัมพันธ์กับภรรยาของตน ครั้นเมื่อทรงได้ส่วนแล้วไม่เป็นความจริง ทรงรับสั่งให้พระสงฆ์ลงโทษไม่รับบาตรและกิจนิมนต์ของ พระเจ้าลิจฉวี โดยให้พระอาณนทไปแจ้งความผิดนั้นให้ทราบ (วิ.จู. (ไทย) 7/265-268/44-49)

9) การลงพรหมทัณฑ์กรรม คำว่า พรหมทัณฑ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551: 190) หมายถึง โทษอย่างสูงคือสงฆ์ตกลงโทษภิกษุรูปใดรูปหนึ่งโดยภิกษุทั้งหลายพร้อมใจกันไม่พูดด้วยไม่ว่ากล่าวตักเตือน หรือสั่งสอนพระ ฉันทะซึ่งเป็นภิกษุเจ้าพยศถือตัวว่าเป็นคนเก่าใกล้ชิดพระพุทธเจ้ามาก่อนใครอื่น ใครว่าไม่ฟังพระ พุทธองค์ทรงรับสั่งให้สงฆ์ลงพรหมทัณฑ์ (วิ.จู. (ไทย) 7/445/386-390) จนพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วสงฆ์จึงได้ระงับนิคหกรรม แก่ท่านซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. เมื่อสงฆ์ได้รับเรื่องฟ้องร้องเรื่องการกระทำผิดของจำเลยแล้วจะสั่งประชุมสงฆ์เรียกโจทก์จำเลยมาพร้อมกันเพื่อไต่สวนต่อหน้าสงฆ์ แจ้งข้อหาให้จำเลยทราบแล้วให้จำเลยให้การตามความจริง แล้วปรับอาบัติตามคำรับสารภาพ

2. สงฆ์ทำสังฆกรรมเพื่อลงพรหมทัณฑ์แก่จำเลยพร้อมประกาศให้สงฆ์ทั่วไปรับทราบ และร่วมลงโทษจำเลยจนกว่าจะสำนึกผิด

3. เมื่อจำเลยสำนึกผิดมาแจ้งแก่สงฆ์เพื่อระงับโทษ สงฆ์เชื่อเป็นความจริงก็จะทำสังฆกรรมระงับโทษให้และประกาศให้สงฆ์ทราบโดยทั่วกันอธิกรณ์ก็ยุติ

2.6.4 นิคหกรรมพิเศษ

สำหรับนิคหกรรมพิเศษ มี 3 ประเภท ซึ่งมีรูปแบบและกระบวนการขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. นาสนากรรม หมายถึง การลงโทษบุคคลผู้ไม่สมควรถือเพศ มี 3 อย่าง 1) ลิงคนาสนา ให้ฉิบหายจากเพศ คือให้สึกเสีย 2) ทณตกรรมนาสนา ให้ฉิบหายด้วยการลงโทษ 3) สังวาสนาสนา ให้ฉิบหายจากสังวาส (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551: 164) เป็นการบังคับให้สละสมณเพศในกรณีที่สงฆ์พิจารณาเห็นว่าผู้นั้นหมดภาวะความเป็นภิกษุ ภิกษุณี สามเณร สามเณร ซึ่งกรณีสงฆ์ลงนาสนา คือ ภิกษุต้องปาราชิกต้องนาสนาคือการให้สึก ถ้าไม่ยอมสึกก็ต้องบังคับให้สึกกรณีภิกษุณีใส่ร้ายพระอรหันต์ด้วยเรื่องไม่มีมูล (วิ.จุ. (ไทย) 4/108-109/172) กรณีบัณฑิตะกัมมาบวชโดยที่สงฆ์ไม่ทราบ สงฆ์จำต้องบังคับให้สึก (วิ.มหา. (ไทย) 4/108-109/172) กรณีสามเณรประพฤดิเสียหาย 10 ประการ หรือกรณีอื่น ๆ เช่นภิกษุหัวดี้อละเมิดอาบัติเป็นอาจิณจนสงฆ์ไม่อาจแก้ไขได้ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1) เมื่อมีอธิกรณ์เกิดขึ้นกรณีดังกล่าวข้างต้น สงฆ์สอบสวนแล้วเห็นว่ามีความผิดจริงสมควรลงนาสนา สงฆ์เรียกผู้กระทำผิดหรือผู้บกพร่องมาประชุมพร้อมหน้าสงฆ์ประกาศให้จำเลยทราบต่อหน้าสงฆ์ถึงความผิดที่ได้รับ

2) สงฆ์ลงนาสนา โดย ให้สึกโดยสมัครใจ หรือบังคับให้สึกโดยอำนาจสงฆ์ ภิกษุนั้นสึกอธิกรณ์เป็นอันยุติ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551: 127)

2. ประเภททัณฑกรรม เป็นนิคหกรรมที่ภิกษุผู้เป็นอาจารย์ทั้งลงแก่ศิษย์ผู้ไม่เคารพครูบาอาจารย์ ได้แก่ กักบริเวณ ห้ามไม่ให้เข้า ห้ามไม่ให้ออกจากอาราม หรือการใช้ให้ตักน้ำ ขนพื้นทราย เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนการลงนิคหกรรม เมื่อมีผู้ฟ้องร้องเกิดอธิกรณ์ขึ้นต่อสงฆ์ สงฆ์อนุญาตให้ครู อาจารย์ลงนิคหกรรมประเภททัณฑกรรมแก่ลูกศิษย์ได้เมื่อสามเณรที่ถูกลงโทษสำนึกได้และมาขอขมาอาจารย์ อาจารย์ยกโทษให้และทำอปโลกนกรรมเรียกเข้าหมู่ อธิกรณ์ยุติ

3. ประเภทการประณาม การประณาม คือการขับไล่หรือการไล่ออกจากสำนัก ซึ่งใช้กรณีอาจารย์จะพึงประณามลูกศิษย์ที่ไม่อุปัชฌาย์บำรุงอาจารย์ หรือทำตัวเสียหาย การประณามทำได้ด้วยการไล่ออกจากกุฏิหรืออาวาส ไม่ให้อุปฐากดูแลอีกต่อไป การประณามมักใช้คำว่า “เราขอไล่... เจ้าจงเอาบาตรและจีวรออกไปซะ” (วิ.มหา. (ไทย) 4/80/117-120) เมื่อลูกศิษย์ถูกอาจารย์ไล่ออกจากกุฏินี้ จะถูกสังคมลงโทษด้วยไม่มีผู้คบค้า ทำให้ได้รับความลำบากในการดำรงชีพ เมื่อเป็นเช่นนี้ลูกศิษย์จะ

สำนึกและกลับมาขอขมาอาจารย์ ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยอมขอขมา หรือไม่ยอมรับการขอขมา ปรับ
อาบัติทุกกฏทุกกรณี

2.6.5 อำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสในกรณีที่พระภิกษุตกเป็นจำเลยผู้ต้องหา

อำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสในกรณีที่พระภิกษุตกเป็นจำเลยผู้ต้องหาดำเนินการปกครอง
คณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยกฎหมายกฎหมายมหาเถรสมาคม หลักการวินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่ง
หรือคำวินิจฉัยในภาค หรือมีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม มี
ดังต่อไปนี้

1. อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 20 ได้บัญญัติให้คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้ การ
ปกครองของมหาเถรสมาคม และการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดใน กฎ
มหาเถรสมาคม ซึ่งได้มีการออกกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2551) ว่าด้วยระเบียบการ
ปกครองคณะสงฆ์ กำหนดอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการในแต่ละระดับไว้คล้าย ๆ กัน เพียงแต่
ลดหลั่นความรับผิดชอบไปตามระดับชั้นของพระสังฆาธิการ เช่น อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่

เจ้าคณะใหญ่มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตของตน ดังนี้

- 1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยกฎหมายกฎหมายมหาเถรสมาคม
ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช
- 2) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์
การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี
- 3) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยในภาค หรือมีอำนาจ
หน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม
- 4) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ
- 5) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับ
บัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้
เป็นไปโดยความเรียบร้อย

6) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

พระสังฆาธิการมีอำนาจหน้าที่ในการเป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขต ปกครองให้เป็นไป
ตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระ

บัญชาสมเด็จพระสังฆราช มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อย ของคณะสงฆ์จัดการ และพัฒนาการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี ระเบียบอริกธัมม์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยขออุทธรณ์ คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะรองลงไป (นิติ เอียวศรีวงศ์, 2545: 149-154) ตลอดจนควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะ และเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย รวมทั้งตรวจการ และประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตนพระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุ สามเณร ดูแลวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยให้พระภิกษุ สามเณร มีจริยาวัตรอันงดงาม ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย นับว่า พระสังฆาธิการเป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน ดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุ สามเณร มิให้ออกนอกพระธรรมวินัย และพระสังฆาธิการโดยเฉพาะเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสจะต้องบำรุงรักษา จัดการวัด และสมบัติของวัดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และเป็นธุระในการศึกษา อบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ให้ความสะดวกตามสมควรในการทำเพื่อกุศล

2. อำนาจหน้าที่เจ้าอาวาสที่มีต่อพระภิกษุซึ่งถูกจับในข้อหาคดีอาญา

เจ้าอาวาสมีหน้าที่อบรมสั่งสอนและปกครองพระภิกษุวัดตามพระธรรมวินัยและกฎหมาย เมื่อพระภิกษุวัดถูกจับโดยต้องหาว่าทำผิดอาญา ต้องพิจารณาดูว่า

1) ข้อหาที่ถูกจับมีโทษหนัก จำคุกสถานเดียว และเป็นความผิดซึ่งหน้า หรือปรากฏ เห็นได้ว่า พระผู้ต้องหาได้ทำผิดในข้อหาทางอาญานั้นจริง หรือในกรณีความผิดไม่ชัดแจ้ง เช่น ไม่มี พยานรู้เห็น แต่ผู้ต้องหาสำนึกผิดให้การรับสารภาพว่าได้ทำผิดจริง เจ้าอาวาสก็ไม่มีทางช่วยเหลือรับตัวไว้ ควบคุม เพราะความผิดชัดแจ้ง หรือผู้ต้องหาได้รับสารภาพแล้ว ต้องยอมให้เจ้าหน้าที่จัดการไปตามกฎหมายบ้านเมือง คือ ให้ดำเนินคดี

2) ข้อหาที่ถูกจับมีโทษเบาหรือลหุโทษ มีโทษปรับสถานเดียว หรือมีโทษจำเพียง เล็กน้อย รอกการลงอาญาได้ เช่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ไม่ถึงบาดเจ็บ ว่าสบบประมาทกัน เล่นการพนัน เมื่อพระภิกษุวัดถูกจับในข้อหาเหล่านี้ แม้เป็นความผิดชัดแจ้ง เจ้าอาวาสควรช่วยเหลือรับตัวไว้ ควบคุม เพราะเป็นความผิดเล็กน้อย เจ้าพนักงานมีอำนาจเปรียบเทียบปรับได้ ถ้าผู้เสียหายและ ผู้ต้องหา

ยินยอมที่เปรียบเทียบปรับไม่ได้ เมื่อคดีไปถึงศาล ศาลอาจการลงอาญาไว้โดยให้ปรับสถานเดียว ผู้ทำผิดไม่ต้องสึกถ้าไม่ยอมรับตัวไว้ควบคุม ผู้ทำผิดอาจต้องสึก

3) ข้อหาที่ถูกจับยังไม่เป็นความผิดชัดแจ้งหรือเป็นเพียงถูกสงสัยผู้ต้องหาปฏิเสธ แต่ เจ้าพนักงานต้องจับเพราะมีผู้แจ้งความ เจ้าอาวาสควรถือเป็นหน้าที่ที่จะรับตัวพระลูกวัดไว้ควบคุม เพราะผู้ต้องหาอาจไม่ได้ทำผิดหรือการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาไม่เป็นความผิด แต่ถูกกลั่นแกล้ง กล่าวหาถ้าไม่ยอมรับไว้ควบคุม ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องสึก ถ้าภายหลังปรากฏว่าผู้ต้องหาไม่ได้ทำผิดจะเสียหายแก่พระรูปนั้นอย่างยิ่ง คือเสียฐานะความเป็นพระและเสียชื่อเสียง เคยมีตัวอย่างพระถูกจับใน ข้อหาว่ามีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เจ้าอาวาสไม่รับตัวไว้ควบคุมถูกบังคับให้อีก สุดท้ายปรากฏว่าคดีไม่มีมูลการรับมอบตัวไว้ควบคุม ไม่ใช่รับรองว่าพระรูปนั้นไม่ได้กระทำความผิดเพียงแต่รับตัวไว้ ควบคุมไม่ให้หลบหนีในระหว่างสอบสวนในฐานะผู้ปกครอง ผู้นั้นจะทำผิดจริงหรือไม่ เป็นหน้าที่ของศาลที่จะพิจารณาพิพากษาข้อที่ควรคำนึงจึงมีเพียงว่า ผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือไม่ ถ้ารับตัวไว้ควบคุมเมื่อเชื่อได้ แน่ว่าไม่หลบหนี เพราะเชื่อว่าตัวผู้ต้องหาเองหรือผู้ที่รับรองก็ควรรับมอบตัวไว้ เจ้าหน้าที่ ต้องการตัวเมื่อใด ก็มอบให้ได้เมื่อนั้น แต่ถ้าแน่ใจว่าไม่สามารถรับมอบตัวไว้ ผู้ต้องหาต้องหลบหนีแน่ก็ไม่ควรรับมอบตัวไว้ ควบคุมเพราะถ้าผู้ต้องหาหนี ย่อมเป็นที่เสียหายแก่ผู้รับมอบตัวไว้ควบคุมและ เสียหายในการดำเนินคดี (พระสิทธินิติธาดา, 2560: 142)

สังฆาธิการระดับสูงกว่าเจ้าอาวาส เป็นเจ้าคณะตำบล เจ้า คณะอำนาจ หรือเจ้าคณะจังหวัด จะรับตัวพระผู้ต้องหาไว้ควบคุมได้หรือไม่ เพราะมาตรา 29 ระบุให้ เจ้าอาวาส แห่งวัดที่พระรูปนั้นสังกัดอยู่เท่านั้น รับมอบตัวไว้ควบคุม ไม่ได้พูดถึงผู้ปกครองสงฆ์ ตำแหน่งใด เห็นว่าเมื่อกฎหมายให้เจ้าอาวาส ซึ่งมีตำแหน่งปกครองสงฆ์ขึ้นต้นรับพระผู้ต้องหาไว้ ควบคุมได้นำจะตีความว่าพระสังฆาธิการระดับสูงขึ้นไป มีอำนาจรับมอบตัวพระผู้ต้องหา ซึ่งอยู่ในสังกัดไว้ควบคุมได้ด้วยเป็นการตีความให้กฎหมายมีผลทางปฏิบัติ จะถือว่าเจ้าอาวาสที่กฎหมายระบุ เท่านั้น มีอำนาจเป็นการตีความตามตัวหนังสือมากเกินไป ไม่มีความมุ่งหมายของกฎหมาย สมมติว่าพระธรรมดาถูกจับในข้อหาคดีอาญา เจ้าคณะอำเภอยอมรับมอบตัวไว้ควบคุมกัน จะยินยอมให้พระเจ้าอาวาส เจ้าคณะระดับสูงยินยอมให้ดูอยู่ จะมีมติว่าเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะถูกจับในข้อหาคดีอาญา ใครจะเป็นผู้รับมอบตัวต้องหาไว้ควบคุมด้วยเหตุนี้จึงเห็นว่าเจ้าคณะระดับสูงกว่า เจ้าอาวาสมีอำนาจ รับมอบตัวผู้ต้องหาไว้ควบคุมได้ด้วย เว้นแต่พระที่ไม่มีวัดเป็นสังกัด (ปลื้ม โชติขจรญาณกร, 2553: 237)

การมอบตัวกระผู้ต้องหาให้เจ้าพนักงานควบคุมกฎหมายให้อำนาจพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการไว้บ้าง ผู้มีอำนาจต้องใช้คุณพินิจให้ถูกต้องเหมาะสมไม่ให้เกิดความเสียหายอันไม่สมควรแก่พระผู้ต้องหา และหน้าที่ราชการ เรื่องที่เกิดขึ้นควรฟังเจ้าอาวาสและเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ด้วย เพื่อให้ดุลพินิจดำเนินการได้ถูกต้อง

3.7 การสละสมณเพศของพระสงฆ์

การสละสมณเพศของพระสงฆ์เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญทั้งในมิติของพระธรรมวินัยและกฎหมายของรัฐ เนื่องจากส่งผลให้สถานภาพแห่งความเป็นพระภิกษุสิ้นสุดลง พร้อมทั้งก่อให้เกิดผลทางสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายในฐานะบุคคลทั่วไปหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสละสมณเพศได้รับการกำหนดไว้ในพระธรรมวินัยและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การพ้นจากสมณเพศเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง โปร่งใส และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในกรณีที่พระภิกษุเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ประเด็นเกี่ยวกับการสละสมณเพศจึงเป็นข้อพิจารณาที่มีความสำคัญ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับสถานภาพของพระภิกษุ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม และอำนาจหน้าที่ขององค์กรคณะสงฆ์และหน่วยงานของรัฐ ดังนั้น การศึกษาหลักเกณฑ์และกระบวนการสละสมณเพศจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพระธรรมวินัยกับกฎหมายของรัฐ เพื่อเสนอแนวทางการดำเนินการที่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม หลักพระธรรมวินัย และการคุ้มครองสิทธิของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดดังต่อไปนี้

3.7.1 การสละสมณเพศของพระภิกษุตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

เหตุแห่งการกระทำความผิดของพระภิกษุที่ต้องสละสมณเพศนั้นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้กำหนดไว้ดังต่อไปนี้ ประการแรก พระภิกษุกระทำความผิดโดยการล่วงละเมิดพระธรรมวินัยและได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้สึก ประการที่สอง พระภิกษุกระทำการขัดต่อบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ประการที่สาม พระภิกษุต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นบุคคลล้มละลาย และประการที่สี่พระภิกษุถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญา และประการสุดท้ายพระภิกษุต้องสละสมณเพศตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล กรณีพระภิกษุต้องสละสมณเพศอันเกิดจากการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐมากล่าวเพื่อให้เห็นถึงปัญหาและหาทางแก้ไขให้เกิดเป็นคุณต่อพระพุทธศาสนา (สมชาย บุญคงมาก และภุณณัช รัตนชัย, 2561: 18)

3.7.2 การละสมณเพศของพระภิกษุตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

มาตรา 29

กรณีดังที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นเหตุแห่งการละสมณเพศของพระภิกษุที่ไม่ได้เกิดจากความสมัครใจเมื่อพระภิกษุถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาซึ่งเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะนำตัวมาสอบสวนหาข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะนำมาฟ้องลงโทษ โดยมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 เป็นกฎหมายหลักที่ตราขึ้นมาเพื่อบังคับใช้แก่พระภิกษุโดยตรงตามมาตรา 29 ได้กำหนดว่าเมื่อพระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญาให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นละสมณเพศเสียได้โดยมีกรณีดังต่อไปนี้ ประการแรกเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุมกรณีนี้เป็นดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการที่เห็นว่าไม่เห็นควรให้ปล่อยตัวชั่วคราวเนื่องจากเกรงว่าพระภิกษุนั้นจะหลบหนีหรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานเป็นอาทิและจะต้องประกอบกับเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม ประการที่สอง เมื่อพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุมกรณีนี้เป็นดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนเพียงผู้เดียวที่ไม่ประสงค์จะปล่อยตัวชั่วคราวถึงแม้ว่าเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดอยู่ได้ยอมรับมอบตัวไว้ควบคุมเสียเองก็ไม่อาจจะเหนี่ยวรั้งเอาไว้ได้และประการสุดท้ายเมื่อพระภิกษุรูปหนึ่งรูปใดมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ผู้ตรากฎหมายเกรงว่าหากปล่อยให้พระภิกษุอาศัยอยู่ที่ใดก็ได้โดยไม่สังกัดประจำอยู่ที่วัดใดวัดหนึ่ง และไม่ปรากฏในแบบทะเบียนพระภิกษุจะทำให้หน่วยงานที่รับผิดชอบไม่อาจทราบจำนวนพระภิกษุทั้งหมดที่แน่นอนได้ หรือเกรงว่าอาจจะมีผู้ที่ไม่ประสงค์ดีปลอมตัวเข้ามาแอบแฝงบวชเป็นพระภิกษุเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือก่อความเสียหายในพระพุทธศาสนาจึงได้มีข้อกำหนดไว้เป็นประการนี้

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในบทบัญญัติของกฎหมายฉบับดังกล่าวจึงต้องนำคำสำคัญที่เป็นองค์ประกอบมาพิจารณาให้เกิดความเข้าใจเสียก่อนเป็นลำดับแรกโดยเฉพาะความหมายของคำว่า “ต้องหา” ตามมาตรา 29 นั้นได้ปรากฏคำนิยามที่สอดคล้องต้องกันอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามมาตรา 2 ที่ใช้คำว่า “ผู้ต้องหา” หมายถึง บุคคลผู้ถูกหาว่าได้กระทำความผิดแต่ยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาลดังนั้น คำทั้งสองจึงมีความหมายเดียวกัน (สมชาย บุญคงมาก และภูณัช รัตนชัย, 2561: 18-19)

3.7.3 การละสมณเพศของพระภิกษุตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

มาตรา 30

การละสมณเพศของพระภิกษุที่เกิดจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 30 โดยมีกรณีพิจารณาอยู่ 3 ประการ ดังต่อไปนี้ ประการแรกก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาลงโทษจำคุก จะต้องผ่านกระบวนการพิจารณาคดีมาแล้วซึ่งโดยข้อเท็จจริงพระภิกษุผู้เป็นจำเลยจะต้องละสมณเพศเสียก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีเสมอแต่ผู้เขียนเห็นว่าประการนี้อาจจะเกิดได้ในกรณีที่พระภิกษุกระทำละเมิดอำนาจศาล ประการที่สอง กรณีที่ถูกลงโทษให้กักขังซึ่งกรณีดังกล่าวศาลได้สั่งลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือนในฐานะความผิดลหุโทษและเปลี่ยนเป็นโทษกักขังแทนโทษจำคุกหรือกรณีถูกลงโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายในเวลาที่กำหนด และประการสุดท้าย กรณีที่ศาลมีคำสั่งขังเมื่อพระภิกษุผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญาและไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวประกอบกับมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือฟ้องคดีพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้ยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังและศาลมีคำสั่งเช่นนั้นนั้นก็เป็เหตุให้พระภิกษุรูปนั้นจะต้องละสมณเพศ เช่นกัน

3.7.4 ปัญหาการละสมณเพศตามอำนาจดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐ

ที่ผ่านมาได้จำแนกการละสมณเพศของพระภิกษุ ตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวพอสังเขปต่อจากนี้จะกล่าวในส่วนของการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐที่บังคับให้พระภิกษุละสมณเพศซึ่งได้แก่บุคคลเหล่านี้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการและศาลซึ่งได้รับอำนาจตามกฎหมายเพื่อให้กระทำการโดยใช้อำนาจดุลยพินิจได้จากการบัญญัติกฎหมายออกมาเช่นนี้ทำให้มองได้ว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ยังมีส่วนขาดตกบกพร่องก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่พระภิกษุและคณะสงฆ์ดังต่อไปนี้

ปัญหาประการแรก พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29 ที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุมให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นละสมณเพศเสียได้การที่กฎหมายบังคับใช้เช่นนี้ทำให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งเป็นอำนาจดุลยพินิจที่ไม่มีหลักตรรกะใด ๆ เข้ามารองรับ ดังนั้นเมื่อใดก็ตามที่จิตใจของพนักงานสอบสวนผู้ปฏิบัติหน้าที่ถูกรอบงาอยู่ในอคติ 4 ประการลงมือกระทำการโดยขาดสติยังคิดให้รอบคอบย่อมนำมาซึ่งความเดือดร้อนเข้ามาสู่คณะสงฆ์ได้โดยไม่ยากดังนั้นความที่กล่าวมาตาม มาตรา 29 ในตอนนี้ขาดความเป็นธรรมต่อพระภิกษุและคณะสงฆ์

ปัญหาประการต่อมาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 29 ที่กำหนดให้พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญาเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุมให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้จึงเห็นได้ว่าข้อกำหนดนี้เป็นหลักการใช้ดุลยพินิจที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวแต่ก็เชื่อว่าจะสามารถบังคับให้พระภิกษุต้องสละสมณเพศได้ในทันทีเพราะจะต้องรอการใช้ดุลยพินิจของเจ้าอาวาสที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดอยู่ว่าจะรับมอบตัวมาควบคุมเสียเองหรือไม่ถ้าเจ้าอาวาสที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดอยู่ไม่ยอมรับมอบตัวจะทำให้พระภิกษุผู้ถูกกล่าวหาต้องสละสมณเพศทันที

อนึ่ง ความที่กล่าวมานี้เป็นการถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝ่ายอาณาจักรกับฝ่ายพุทธจักรถ้าหากว่าเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดอยู่ยอมรับมอบตัวไว้ควบคุม แม้ว่าพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวก็ตามก็จะเปิดโอกาสให้พระภิกษุผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดได้รับอิสระทันทีโดยไม่ต้องถูกสั่งให้สละสมณเพศและยังพอมีเวลาที่จะได้รับการไต่สวนจากฝ่ายคณะสงฆ์เป็นเบื้องต้นเสียก่อนดังนั้นพระภิกษุผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดนั้นได้กระทำความผิดตามพระวินัยด้วยหรือไม่ถ้ากระทำความผิดตามพระวินัยรวมอยู่ด้วยคณะสงฆ์ก็จะดำเนินการตามพระวินัยเสียก่อนจะเข้าสู่การพิจารณาคดีตามกฎหมายบ้านเมือง (สมชาย บุญคงมาก และภูณัช รัตนชัย, 2561: 20-21)

แต่ถึงอย่างไรก็ตามแม้ว่ากฎหมายจะเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายได้ใช้หลักการดุลยพินิจเพียงใดก็ตามก็ไม่อาจจะเป็นไปได้เลยถ้าหากว่าพนักงานสอบสวนเพียงผู้เดียวไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้ทันทีซึ่งผลลัพธ์ก็ไม่แตกต่างกับปัญหาประการแรกที่กล่าวมาแล้วปัญหาอีกประการหนึ่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 30 ที่กำหนดว่าเมื่อจะต้องจำคุกกักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียกรณีดังกล่าวเกิดความไม่เป็นธรรมแก่พระภิกษุและคณะสงฆ์ในประเด็นที่พระภิกษุต้องสละสมณเพศเนื่องจากศาลมีคำสั่งขังอันมีสาเหตุจากการที่พระภิกษุผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดทางอาญาและไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวประกอบกับมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวนหรือฟ้องคดีพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้ยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังและศาลมีคำสั่งเช่นนั้นเหตุการณ์เช่นนี้ไม่ได้แตกต่างกับปัญหาประการแรกและปัญหาประการที่สองเท่าใดนักเพียงแต่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ

ไม่นำดุลยพินิจมาใช้เสียเองแต่กลับส่งเรื่องดังกล่าวโดยทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลเพื่อขอหมายขังไปพลางก่อนเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตผลที่ตามมาคือการที่พระภิกษุต้องสละสมณเพศอยู่ดีเนื่องจากไม่อาจจะนำตัวพระภิกษุในขณะครองจีวรเข้าไปอยู่ในเรือนจำร่วมกับจำเลยคนอื่นที่ไม่ได้ถือสมณเพศได้แต่อย่างไรก็ตามในท้ายที่สุดการเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาลก็ไม่อาจจะให้พระภิกษุที่ตกเป็นจำเลยถูกพิจารณาคดีในขณะครองจีวรได้เช่นกัน

กระบวนการยุติธรรมที่เริ่มต้นจากชั้นพนักงานสอบสวนการฟ้องคดีในชั้นพนักงานอัยการและสิ้นสุดการตัดสินคดีในชั้นศาลเป็นไปตามอำนาจของกฎหมายที่บัญญัติเอาไว้ กระบวนการดังกล่าวพระภิกษุมีโอกาสถูกสละสมณเพศทุกขั้นตอนและไม่มีกฎหมายฉบับใดที่บัญญัติให้พระภิกษุได้มีโอกาสต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความผิดให้สิ้นสุดลงเสียก่อนแล้วจึงค่อยสละสมณเพศประเด็นดังกล่าวกลายเป็นดาบสองคมที่อาจจะย้อนกลับมาทำร้ายพระพุทธศาสนา ทำร้ายคณะสงฆ์และพระภิกษุที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบได้โดยง่ายเนื่องจากพระภิกษุต้องสละสมณเพศก่อนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาล ถ้าหากการพิจารณาคดีปรากฏเป็นว่าพระภิกษุรูปนั้นปราศจากความผิด และศาลมีคำพิพากษายกฟ้องทำให้กระบวนการดำเนินความยุติธรรมทางฝ่ายอาณาจักรสิ้นสุดลงแต่กระบวนการสืบทอดพระพุทธศาสนาได้รับความเสียหาย เกิดเป็นบาปติดตรึงผู้กระทำการในเรื่องดังกล่าวนับมาตั้งแต่เริ่มต้นดังนั้นปัญหาเหล่านี้เป็นโจทย์ใหญ่ที่จะต้องได้รับการแก้ไขเพื่อปกป้องมิให้พระพุทธศาสนาต้องมัวหมองได้รับความเสียหายจากการกระทำที่ผิดพลาดในการใช้อำนาจดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐ

ปัญหาเหล่านี้เคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีตเมื่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อวก อสโภ) ครั้นดำรงสมณศักดิ์เป็นพระพิมลธรรมได้ถูกทางการกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ และถูกบังคับสึกเป็นฆราวาสถูกจำคุกที่กองบังคับการตำรวจสันติบาลอยู่หลายปีจนกระทั่งศาลทหารสามารถพิสูจน์ได้ว่าข้อกล่าวหาดังกล่าวเป็นความเท็จและตัดสินยกฟ้องในเวลาต่อมานอกจากนี้ยังมีเรื่องที่เกิดขึ้น ณ วัดยางงาม หมู่ที่ 3 อ.พุนพิน จ.สุราษฎร์ธานี เมื่อพระภิกษุรูปหนึ่งได้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาข่มขืนกระทำชำเราผู้เสียหายคนหนึ่งและได้ถูกดำเนินคดีจึงถูกบังคับต้องสละสมณเพศเสียก่อนต่อมาผลการพิสูจน์จากแพทย์ปรากฏมาว่าผู้เสียหายไม่ได้ถูกข่มขืนกระทำชำเราแต่อย่างใด เรื่องดังกล่าวจึงเป็นความเสียหายต่อพระพุทธศาสนาอย่างยิ่งและเชื่อว่ายังมีเรื่องเกี่ยวกับการบังคับสละสมณเพศของพระภิกษุที่เกิดขึ้นในประเทศไทยอีกมากและผลพิสูจน์ปรากฏว่าพระภิกษุเป็นผู้บริสุทธิ์

สรุปปัญหาการสละสมณเพศตามอำนาจดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐเกิดจากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่ให้อำนาจพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาลสั่งให้

พระภิกษุสละสมณเพศก่อนที่คดีจะถึงที่สุด ซึ่งอาจกระทบต่อหลักความเป็นธรรมและหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ การใช้ดุลพินิจดังกล่าวอาจนำไปสู่ความเสียหายต่อพระภิกษุและคณะสงฆ์ โดยเฉพาะในกรณีที่ภายหลังศาลพิพากษายกฟ้อง ทำให้ไม่สามารถฟื้นคืนสถานภาพสมณเพศได้นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อศรัทธาของพุทธศาสนิกชนและภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนา ดังนั้นจึงควรมีการปรับปรุงกฎหมายและกำหนดกลไกตรวจสอบการใช้อำนาจดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อคุ้มครองสิทธิของพระภิกษุและรักษาความยุติธรรมควบคู่กับการคุ้มครองพระพุทธศาสนา

3.8 การปล่อยตัวชั่วคราวของพระภิกษุ

การปล่อยตัวชั่วคราวของพระภิกษุในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นมาตรการทางกฎหมายที่มีความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในระหว่างการทำคดี โดยต้องดำเนินการภายใต้หลักนิติธรรมและหลักความจำเป็นในกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นพระภิกษุ การพิจารณาปล่อยตัวชั่วคราวย่อมมีประเด็นที่ต้องคำนึงถึงเพิ่มเติม ทั้งในด้านสถานภาพแห่งสมณเพศ ผลกระทบต่อพระธรรมวินัย และความเหมาะสมต่อภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาหลักเกณฑ์การปล่อยตัวชั่วคราวจึงต้องอาศัยดุลพินิจของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล โดยพิจารณาจากพฤติการณ์แห่งคดี ความเสี่ยงต่อการหลบหนี และการกระทบต่อพยานหลักฐานควบคู่ไปกับบริบททางสังคมและศาสนาดังนั้น การศึกษาการปล่อยตัวชั่วคราวของพระภิกษุจึงมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับหลักพระธรรมวินัย เพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักนิติธรรมอย่างแท้จริง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.8.1 การสละสมณเพศกับการปล่อยชั่วคราว

การสละสมณเพศเพราะถูกจับในข้อหาคดีอาญา บัญญัติไว้ในมาตรา 29 มีใจความว่า “พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว และเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุมหรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุมหรือพระภิกษุนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้” แยกเป็น 3 กรณี ได้แก่

1. เมื่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสไม่ยอมรับตัวไว้ควบคุมพนักงานสอบสวนดำเนินการให้สละสมณเพศได้

2. พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการเห็นว่าไม่ควรปล่อยชั่วคราวและไม่ควรมอบตัว
ให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม ก็ดำเนินการให้สละสมณะเพศได้

3. พระภิกษุ นั้นไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง หรือเป็นพระจรจัดก็ดำเนินการให้สละสมณะ
เพศได้

การปล่อยชั่วคราว คือ การให้ประกัน โดยให้มีหลักประกัน โดยบุคคลและทรัพย์สินหรือจะ
ไม่มีหลักประกันก็ได้ ทางปฏิบัติต้องมีผู้ประกัน ที่เชื่อถือได้ ทำสัญญาวางเงินหรือหลักทรัพย์ เป็น
ประกัน จึงจะปล่อยชั่วคราว การไม่ปล่อยชั่วคราว คือ การไม่ให้ประกันตามข้อ 1 หมายความว่า เมื่อ
พระภิกษุถูกจับในข้อหาว่า กระทำความผิด อาญาคดียังอยู่ที่พนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวน
เห็นไม่สมควรปล่อยชั่วคราว ทั้งเจ้าอาวาส ไม่ยอมรับตัวไปควบคุม ก็จัดการให้สึกได้ แม้พนักงาน
สอบสวนเห็นไม่สมควรปล่อยชั่วคราว แต่เจ้าอาวาสยอมรับตัวไปควบคุมก็ยังไม่ต้องให้สึก เมื่อคดีถึง
อัยการ อัยการเห็นไม่สมควรปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสไม่ยอมรับตัวไปควบคุมก็ จัดการให้สึกได้
ถ้าเจ้าอาวาสยอมรับตัวไปควบคุม ก็ยังไม่ต้องให้สึกเช่นเดียวกัน คดีที่ไม่ยอมปล่อยชั่วคราวหรือไม่ให้
ประกันส่วนมากเป็นคดี อุกฉกรรจ์ และคดีที่ผู้ต้องหาหนีอิทธิพล ปล่อยไป อาจทำให้เสียรูปคดีถ้า
พนักงานสอบสวนและอัยการเห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว ระหว่างสอบสวนและก่อนฟ้องผู้ต้องหาต่อ
ศาล ก็ปล่อยชั่วคราวได้ พระภิกษุ นั้นยังไม่ต้องสึก เจ้าอาวาส ก็ไม่ต้องรับตัวไปควบคุม

เหตุที่ต้องให้สึกเมื่อไม่ปล่อยตัวชั่วคราว และเจ้าอาวาสไม่ยอมรับตัวไปควบคุมเพราะจะ
ต้องคุมขังพระภิกษุ นั้นไว้ ไม่สมควรอย่างยิ่ง ที่จะเอาเข้าห้องขังทั้งผ้าเหลืองจะเป็นที่เสื่อมเสียแก่พระ
ศาสนา และคณะสงฆ์ จึงต้องจัดการให้สึก เสียก่อนตามข้อ 2 หมายความว่า พนักงานสอบสวนเห็นไม่
สมควรปล่อยชั่วคราวหรือไม่ควรให้ประกัน และไม่ควรถวายตัวไปควบคุมอาจจะเห็นว่าเจ้า
อาวาสไม่สามารถควบคุมได้หรือ มีเหตุอื่น ๆ เกี่ยวกับคดีนั้น ก็ต้องจัดการให้สึกตามข้อ 3 หมายความว่า
ว่า พนักงานสอบสวนเห็นไม่สมควรปล่อยชั่วคราว หรือไม่ควรให้ประกันเจ้าอาวาสก็ช่วยไม่ได้ เพราะ
ไม่ได้พำนักอยู่ในวัดใด วัดใดวัดหนึ่งโดยเฉพาะ ก็ต้องจัดการให้สึก ถ้าพนักงานสอบสวนเห็นควรปล่อย
ชั่วคราว หรือให้ประกัน ก็ประกันตัวไปได้ยังไม่ต้องสึก เดิมเรื่องพระภิกษุถูกจับในข้อหาคดีอาญา
และจะถูกคุมขังจะต้องให้สละสมณะเพศหรือให้สึกเสียก่อนหรือไม่ ไม่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายแต่เคยมี
ระเบียบกระทรวงยุติธรรมเกี่ยวกับบุคคลบางประเภทที่ถูกฟ้องตามหนังสือกระทรวงยุติธรรมที่
1/2695-2717 ลงวันที่ 24 สิงหาคม พุทธศักราช 2466 ที่ปลัดทูลฉลอง (ปลัดกระทรวง) มีไปถึงอธิบดี
ผู้พิพากษามณฑลต่าง ๆ ความว่า “ด้วยมีพระบัญชาท่านเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมว่าในคดีอาญามี

พระภิกษุต้องหาเป็นจำเลย เมื่อพระภิกษุไม่มีประกัน มีศาลบางศาลสั่งขังพระภิกษุทั้งผ้ากาสาพัสตร์ เป็นการดูถูกพระศาสนาไม่เป็นที่ต้องพระราชนิยม กระทรวงจึงได้หารือกับกระทรวงวังเพื่อวางระเบียบทางการให้เป็นที่ชอบด้วยพระราชนิยม บัดนี้ ได้รับหนังสือจากกระทรวงดังกล่าวได้นำเสนอมหาเถรสมาคมแล้ว เป็นที่ตกลงกันว่า เมื่อพระภิกษุผู้ตกเป็นจำเลย ในคดี ไม่มีประกันในระหว่างพิจารณาและอุทธรณ์ให้ศาลส่งตัวพระภิกษุรูปนั้นมอมบไว้แก่เจ้าคณะเมื่อเจ้าคณะรับพระภิกษุรูปนั้นไว้แล้ว พิจารณารูปคดีเห็นควรสัก ก็ให้สักมอมบเจ้าพนักงานถ้าเป็นควรควบคุมก็ให้ควบคุมไว้จนกว่าศาลจะเรียกไปให้ท่านสั่งศาลจังหวัดในมณฑลนี้ปฏิบัติการให้ถูกต้องตามที่ตกลงกันนี้สืบไป”

การสละสมณเพศเพราะถูกจำคุกหรือกักขังหรือขังตามคำพิพากษาคือคำสั่งของศาลปล่อยตัวไปก่อนเอาเข้าขังตามหมายศาล เจ้าพนักงานเรือนจำหรือพัสดิผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามคำพิพากษาต้องจัดให้สักเสียก่อน โดยนำไปสักต่อหน้าเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุผู้เป็นเจ้าคณะ แล้วแต่ฐานะของพระภิกษุผู้เป็นจำเลย ผู้ถูกพิพากษาถึงจำคุกต้องสักก่อนเข้าคุกนี้ หมายความว่าในชั้นสอบสวนชั้นอัยการได้ประกันตัวตลอดมาหรือไม่ก็เจ้าอาวาสรับมอมบตัวไปควบคุมจนคดีมาถึงศาล และศาลให้ประกันหรือมอมบตัวให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุมระหว่างพิจารณาเมื่อถูกพิพากษาถึงจำคุกก็ต้องให้สัก ฉะนั้นจะเป็นการเสื่อมเสียดังกล่าวมา แต่ถ้าพิพากษาเพียงปรับชำระค่าปรับแล้วก็ไม่ต้องสักถ้าพิพากษายกฟ้องก็ถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ในทางกฎหมาย โทษถึงประหารชีวิตกฎหมายไม่ได้ระบุไว้ว่าต้องให้สักแต่คงไม่ประสงค์ ให้ประหารทั้งที่ยังครองผ้าเหลืองเพราะจะเป็นผลเสียยิ่งกว่าจำคุก ในทางปฏิบัติก็ต้องจัดการให้สักก่อนลงโทษเช่นเดียวกันผู้ถูกลงโทษกักขังหรือถูกสั่งขังโดยกักขังใช้แทนโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน ถ้าปรากฏว่าผู้นั้นไม่เคยได้รับโทษมาก่อนหรือเคยรับโทษแต่เป็นความผิดที่เกิดจากความประมาท หรือลหุโทษศาลเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษกักขังได้ (ป.อาญา ม. 23) และใช้แทนโทษปรับเมื่อจำเลยไม่ชำระค่าปรับเพราะเหตุไม่มีเงินหรือไม่ยอมเสียจะถูกสั่งกักขังแทนค่าปรับโดยหักให้วันละ 70 บาท จนครบจำนวนที่ศาลปรับแต่ไม่เกินกำหนด 1 ปี (ป.อาญา ม. 29-30) สถานที่กักขังต้องไม่ใช่เรือนจำ อาจเป็นบ้านเรือนของผู้ถูกกักขังเองหรือสถานที่อื่นก็ได้ให้เหมาะสมกับสภาพของผู้ถูกกักขัง (ป.อาญา ม.24) ในทางปฏิบัติใช้สถานีดำรงจหรือโรงพักเป็นสถานที่กักขังต่างกับโทษจำคุก โทษจำคุกต้องขังไว้ในเรือนจำซึ่งที่อื่นไม่ได้ก่อนจะเอาพระภิกษุจำเลยเข้าห้องขังเพื่อกักขังตามหมายศาลเจ้าหน้าที่ต้องจัดการให้สักเสียก่อน ไม่จัดการให้สักเอาเข้าห้องขังทั้งเป็นพระความผิดฐานไม่ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อหาที่ถูกจับยังไม่เป็นความผิดชัดแจ้ง หรือเป็นเพียงถูกสงสัยผู้ต้องหาปฏิเสธแต่เจ้าพนักงานต้องจับเพราะมีผู้แจ้งความเจ้าอาวาส ควรถือเป็นหน้าที่ที่จะรับ

ตัวพระลู่วัดไว้ควบคุม เพราะผู้ต้องหาอาจไม่ได้ทำผิดหรือการกระทำของผู้ต้องหา ไม่เป็นความผิดแต่ถูกลั่นแกล้ง กล่าวหาถ้าไม่ยอมรับไว้ควบคุมผู้ต้องหาจะต้องสีกถ้าภายหลังปรากฏว่าผู้ต้องหาไม่ได้ทำผิดจะเสียหายแก่พระรูปนั้นอย่างยิ่ง คือ เสียฐานะความเป็นพระและเสียชื่อเสียง เคยมีตัวอย่างพระถูกจับในข้อหาว่ามีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์เจ้าอาวาสไม่รับตัวไว้ควบคุมถูกบังคับให้สีกสุดท้ายปรากฏว่าคดีไม่มีมูล (วัน สุวรรณพงษ์ และคณะ, 2560: 20-22)

การรับมอบตัวไว้ควบคุมไม่ใช่รับรองว่าพระรูปนั้นไม่ได้กระทำความผิดเพียงแต่รับตัวไว้ควบคุมไม่ให้หลบหนีในระหว่างสอบสวนในฐานะผู้ปกครองผู้นั้นจะทำผิดจริงหรือไม่เป็นหน้าที่ของศาลที่จะพิจารณาพิพากษาข้อที่ควรคำนึงจึงมีเพียงว่าผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือไม่ถ้ารับตัวไว้ควบคุม เมื่อเชื่อได้ว่าไม่หลบหนี เพราะเชื่อตัวผู้ต้องหาเองหรือผู้ที่รับรองก็ควรรับมอบตัวไว้ เจ้าหน้าที่ต้องการตัวเมื่อใดก็มอบให้ได้เมื่อนั้น แต่ถ้าแน่ใจว่าไม่สามารถรับมอบตัวไว้ผู้ต้องหาต้องหลบหนีแน่ก็ไม่ควรรับมอบตัวไว้ควบคุม เพราะถ้าผู้ต้องหาหนียอมเป็นที่เสียหายแก่ผู้รับมอบตัวไว้ควบคุมและเสียหายในการดำเนินคดี

ปัญหาต่อไปมีว่าถ้าพระผู้ต้องหาหลบหนีไปเจ้าอาวาสผู้รับมอบตัวไว้ควบคุมจะมีความผิดประการใดหรือไม่ เห็นว่าไม่มีความผิดเพราะกฎหมายให้อำนาจให้รับมอบตัวพระผู้ต้องหาไว้ได้ แต่เมื่อรับมอบตัวไว้ย่อมมีหน้าที่ดูแลและมัดระวังไม่ให้หลบหนี ถ้ามีสิ่งบอกเหตุว่าผู้ต้องหาจะหลบหนีต้องจัดการป้องกัน หรือแจ้งให้เจ้าหน้าที่รับตัวไปควบคุมการรับมอบตัวเจ้าพนักงานจะทำบันทึก ให้เจ้าอาวาสเซ็นชื่อผู้รับมอบไว้เป็นหลักฐานแต่ถ้าทำเป็นสัญญาคำประกันกำหนดค่าปรับไว้ เจ้าอาวาสไม่ควรทำเพราะนอกเหนืออำนาจหน้าที่ที่กฎหมายให้ไว้ (Chotithayangkura, 2007: 147) มีปัญหาอีกว่าพระสังฆาธิการระดับสูงกว่าเจ้าอาวาส เช่น เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ หรือเจ้าคณะจังหวัด จะรับตัวผู้ต้องหาไว้ควบคุมได้ หรือไม่เพราะมาตรา 29 ระบุให้เจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระรูปนั้นสังกัดอยู่เท่านั้นรับมอบตัวไว้ควบคุม ไม่ได้พูดถึงผู้ปกครองสงฆ์ตำแหน่งอื่นเห็นว่าเมื่อกฎหมายให้เจ้าอาวาสซึ่งมีตำแหน่งปกครองสงฆ์ขั้นต้น รับพระผู้ต้องหาไว้ควบคุมได้น่าจะตีความว่าพระสังฆาธิการระดับสูงขึ้นไปมีอำนาจรับมอบตัวพระผู้ต้องหาซึ่งอยู่ในสังกัดไว้ควบคุมได้ด้วย เป็นการตีความให้กฎหมายมีผลทางปฏิบัติจะถือว่าเจ้าอาวาสที่กฎหมายระบุเท่านั้นมีอำนาจ เป็นการตีความตามตัวหนังสือมากเกินไป ไม่สมควร มุ่งหมายของกฎหมายสมมติว่าพระธรรมดาถูกจับในข้อหาคดีอาญา เจ้าคณะอำเภอยอมรับมอบตัวไว้ควบคุมก็น่าจะยอมให้ได้จะยอมให้เฉพาะเจ้าอาวาสเจ้าคณะระดับสูงไม่ยอมให้กระไรอยู่สมมติว่าเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะถูกจับในข้อหาคดีอาญา ใครจะเป็นผู้รับมอบตัวผู้ต้องหาไว้ควบคุม

ด้วยเหตุนี้จึงเห็นว่าเจ้าคณะระดับสูงกว่าเจ้าอาวาสมีอำนาจรับมอบตัวผู้ต้องหาไว้ควบคุมได้ด้วย เว้นแต่พระที่ไม่มีวัดเป็นสังกัดการมอบตัวพระผู้ต้องหาให้เจ้าอาวาสควบคุมนี้กฎหมายให้อำนาจ พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการไว้กว้างผู้มีอำนาจต้องใช้ดุลพินิจให้ถูกต้องเหมาะสม ไม่ให้เกิดความเสียหายอันไม่สมควรแก่พระผู้ต้องหา และหน้าที่ราชการเมื่อคดีเกิดขึ้นควรฟังเจ้าอาวาส และเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ด้วย เพื่อใช้ดุลพินิจดำเนินการได้ถูกต้องแนวทางการบัญญัติข้อกำหนดเพื่อคุ้มครองพระพุทธรูปศาสนาพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29 บัญญัติไว้ว่า “พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยตัวชั่วคราวให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้” มีเนื้อหาขัดต่อพระธรรมและพระวินัย ปาติโมกข์) เนื้อหาขัดต่อรัฐธรรมนูญโดยเปิดโอกาสให้ผู้ไม่หวังดี ต่อพระภิกษุใช้ประโยชน์จากกฎหมายดังกล่าวเพื่อบีบบังคับให้พระภิกษุลาสิกขา กฎหมายปิดโอกาสผู้บริสุทธิ์ ในการป้องกันตนเองจากผู้ไม่หวังดี และหากพระภิกษุรูปนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ก็เป็นการตัดโอกาสท่านในการดำรงเพศเป็นพระภิกษุ และตัดโอกาสชาวบ้านที่ต้องการทำบุญกับเนืองนาบุญ ส่งผลกระทบไปถึงบุคคลอื่นที่เข้าใจผิดในตัวพระภิกษุที่บริสุทธิ์ ทำให้มีวิบากกรรมติดตัวผู้เข้าใจผิดไปด้วยการให้อำนาจทางบ้านเมืองมากเกินไป ซึ่งในเหตุการณ์ปัจจุบันเมื่อพระภิกษุถูกพนักงานสอบสวนใช้อำนาจให้พระภิกษุสละสมณเพศแล้วสื่อมวลชน มักจะมาทำข่าวและลงข่าวในด้านลบเป็นส่วนใหญ่ คนที่เสพข่าวก็จะรู้สึกไม่ดีกับพระภิกษุ และส่งผลถึงความรู้สึกไม่ดีต่อสถาบันพุทธศาสนาด้วยเป็นการลงโทษพระภิกษุ และใช้อำนาจข้ามขั้นตอนของกฎหมายเพราะกระทำต่อผู้ต้องหา โดยไม่ทำการสืบสวนสอบสวนและดำเนินคดีซึ่งอาจลงโทษคนผิดได้ (วัน สุวรรณพงษ์ และคณะ, 2560: 22-24)

สรุปได้ว่าการบัญญัติข้อกำหนดเพื่อคุ้มครองพระพุทธรูปศาสนาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29 บัญญัติไว้ว่า “พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยตัวชั่วคราว ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้” มีเนื้อหาไม่สอดคล้องกับหลักพระวินัย หรือขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญโดยเปิดโอกาสให้ผู้ไม่หวังดีต่อพระภิกษุใช้ประโยชน์จากกฎหมายดังกล่าว เพื่อบีบบังคับให้พระภิกษุลาสิกขาโดยกฎหมายปิดโอกาสผู้บริสุทธิ์ในการป้องกันตนเองจากผู้ไม่หวังดีการให้อำนาจทางบ้านเมืองมากเกินไป ซึ่งในเหตุการณ์ปัจจุบันเมื่อพระภิกษุถูกพนักงานสอบสวนใช้อำนาจให้พระภิกษุสละสมณเพศแล้ว จะส่งผลถึงความรู้สึกที่ไม่ดีต่อสถาบันพุทธศาสนาด้วย อีกทั้งเป็นการลงโทษพระภิกษุและใช้อำนาจข้ามขั้นตอนของกฎหมายทั้งที่ยังไม่ได้พิสูจน์ความผิด

3.9 คำพิพากษาศาลฎีกา

ผู้วิจัยได้รวบรวมคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับพระภิกษุที่ถูกดำเนินคดีอาญา ทั้งความผิดโดยตรงที่เกี่ยวกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และคดีที่เกี่ยวกับพระภิกษุกระทำความผิดอาญาในกรณีอื่นๆ มีดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 736/2505 จำเลยขณะเป็นพระภิกษุได้ร่วมประเวณีกับหญิงในกุฏิของจำเลยบนเขาวัง จังหวัดเพชรบุรี มีภิกษุของพระภิกษุรูปอื่นอยู่ใกล้เคียงหลายหลัง และมีพระพุทธรูปพระฉายอยู่ด้วยเป็นสถานที่ประชาชนเคารพนับถือเห็นว่าเป็นการไม่สมควร แต่จะถือว่าเป็นการเหยียดหยามศาสนายังไม่ถนัดให้ยกฟ้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4499/2539 คณะสงฆ์ชั้นต้นมีคำวินิจฉัยว่าจำเลยกระทำความผิดล่วงละเมิดพระธรรมวินัยให้จำเลยสึกจากการเป็นพระภิกษุจำเลยได้ยื่นอุทธรณ์คัดค้านคำวินิจฉัยดังกล่าวต่อคณะสงฆ์ และกลับมาแต่งกายเป็นพระภิกษุอีกเพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนเป็นพระภิกษุจำเลยมีความผิดตามมาตรา 208

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1798/2542 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29 ตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2515 มาตรา 29 ที่ใช้บังคับอยู่ ณ วันที่ 25 มิถุนายน 2535 นั้น การสละสมณเพศเพราะถูกจับในข้อหาคดีอาญาแยกได้เป็น 3 กรณี คือ 1) เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสไม่ยอมรับตัวไว้ควบคุม พนักงานสอบสวนดำเนินการให้สละสมณเพศได้ 2) พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการเห็นว่าไม่ควรปล่อยชั่วคราวและไม่ควรมอบตัวให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุมก็ดำเนินการให้สละสมณเพศได้ และ 3) พระภิกษุรูปนั้นไม่ได้สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่งหรือเป็นพระจรจัด ก็ดำเนินการให้สละสมณเพศได้ เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2535 ร้อยตำรวจโท ส.นำจำเลยไปมอบให้พนักงานสอบสวนโดยมี ก. แจ้งว่าจำเลยแต่งกายเป็นพระภิกษุโดยมิชอบและยุ่งเกี่ยวกับ พ. ภริยาของ ก. พนักงานสอบสวนจึงนำจำเลยไปพบเจ้าคณะเขตและพระภิกษุผู้ใหญ่อีกหลายรูปเพื่อสอบสวนจำเลย เมื่อไม่ได้ความชัดว่าขณะนั้นจำเลยจำพรรษาและสังกัดวัดใดแล้ว จำเลยได้ยินยอมสึกจากการเป็นพระภิกษุโดยเปลื้องจีวรออกแล้วแต่งกายด้วยชุดขาว เมื่อกรณีเห็นได้แจ้งชัดจำเลยถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาและพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวทั้งจำเลยมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง พนักงานสอบสวนจึงได้ดำเนินการให้จำเลยสละสมณเพศโดยนำจำเลยไปพบเจ้าคณะเขตและพระภิกษุผู้ใหญ่อีกหลายรูปเพื่อทำการสึกจำเลยจากการเป็นพระภิกษุ การที่จำเลยยินยอมเปลื้องจีวรออกแล้วแต่งกายด้วยชุดขาวเช่นนี้ถือได้ว่าจำเลยได้สละสมณเพศแล้วเพราะพระภิกษุที่ไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยหรือต้องปาราชิกจะขาดจาก

การเป็นพระภิกษุทันทีโดยเจ้าคณะเขตหรือเจ้าคณะตำบลหรือเจ้าคณะแขวงสามารถให้พระภิกษุรูปนั้นสึกได้โดยไม่ต้องกล่าวคำอำลาสิกขา การที่จำเลยยินยอมเปลื้องจีวรออกเพื่อต่อสู้อย่างยอมนั้นไม่เป็นเหตุให้จำเลยกลับมาเป็นพระภิกษุใหม่อีก ดังนั้น การที่จำเลยกลับมาแต่งกายเป็นพระภิกษุเพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนเป็นพระภิกษุสงฆ์เป็นการกระทำที่เป็นความผิดตาม ป.อ. มาตรา 208

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6782/2543 ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29 การสละสมณเพศเพราะถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญามีได้ 3 กรณี คือ เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุมพนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้สละสมณเพศได้กรณีหนึ่งหรือเมื่อพนักงานสอบสวนหรือ พนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้สละสมณเพศได้กรณีหนึ่ง หรือเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและ พระภิกษุรูปนั้นมีได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่งหรือเป็นพระจรจัด พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้สละสมณเพศได้อีกกรณีหนึ่ง ในคดีก่อนที่จำเลยถูกจับกุมในข้อหาผิดฐานลักทรัพย์ต่อจิตและประสาทไว้ในครอบครอง พนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว และพาจำเลยไปที่วัด บ. เพื่อให้จำเลยสึกแต่จำเลยไม่ยอมสึก และเจ้าอาวาสวัด บ. ก็ไม่ยอมสึกให้พนักงานสอบสวนจึงพาจำเลยกลับไปสถานีดำรง และจัดให้จำเลยลาสิกขาบทต่อหน้าพระพุทธรูปที่อยู่บนสถานีดำรง ดังนี้ จำเลยย่อมเข้าใจได้ว่าจำเลยยังไม่ขาดจากความเป็นพระภิกษุเนื่องจากจำเลยไม่สมัครใจลาสิกขาและการดำเนินการให้จำเลยสละสมณเพศกระทำโดยพลการของเจ้าพนักงานตำรวจ เมื่อจำเลยแต่งกายเป็นพระภิกษุในพระพุทธรูปศาสนาเมื่อพ้นจากการคุมขังโดยได้รับการปล่อยชั่วคราวแล้วถือว่าจำเลยไม่มีเจตนากระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 208

สรุปได้ว่า จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องเมื่อข้อเท็จจริงเข้าเงื่อนไขตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 29 พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุสละสมณเพศได้ แม้มันยังไม่ได้พิสูจน์ถึงที่สุดว่ามีความผิดอาญา หากการสึกเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายและพระภิกษุสิ้นสภาพจากสมณเพศแล้ว การกลับมาแต่งกายเป็นพระภิกษุเพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่ายังเป็นพระ ย่อมเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 208 อย่างไรก็ตาม หากการสึกไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือผู้ถูกกล่าวหาไม่มีความเข้าใจโดยสุจริตว่ายังมีสถานะเป็นพระภิกษุอยู่ ย่อมขาดเจตนาในการกระทำความผิดได้ ทั้งนี้ ศาลให้ความสำคัญกับความชอบด้วยกฎหมายของกระบวนการสึกและเจตนาของผู้กระทำเป็นหลักในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญา

3.10 ตารางเปรียบเทียบกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา

ผู้วิจัยได้ทำตารางเปรียบเทียบกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาดังนี้

1. การเปรียบเทียบพระธรรมวินัยกับกฎหมายอาญา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 การเปรียบเทียบพระธรรมวินัยกับกฎหมายอาญา

ประเด็นเปรียบเทียบ	พระธรรมวินัย	กฎหมายอาญา
1.วัตถุประสงค์	มุ่งควบคุมความประพฤติของพระภิกษุทั้งทางกาย วาจา และใจ เพื่อความบริสุทธิ์แห่งศีล และการดำรงพระศาสนา	มุ่งควบคุมการกระทำที่เป็นความผิดซึ่งกระทบต่อสังคม ความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยของประชาชน
2.ฐานความผิด	ความผิดเกิดจากการฝ่าฝืนพระวินัยหรือสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้สำหรับพระภิกษุ	ความผิดเกิดจากการกระทำที่กฎหมายอาญาบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งตามหลัก “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ หากไม่มีกฎหมายบัญญัติ”
3.ลักษณะของโทษ	มีโทษทางพระวินัย เรียกว่า “อาบัติ” เช่น ปาราชิก สังฆาทิเสส ปาจิตตีย์ เป็นต้น ซึ่งเป็นมาตรการทางวินัย ไม่กระทบต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สิน	มีโทษทางอาญา เช่น ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ หรือริบทรัพย์สิน ซึ่งเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำความผิด
4.ผู้มีอำนาจดำเนินการ	คณะสงฆ์ดำเนินการตามพระธรรมวินัย โดยมีมหาเถรสมาคมและเจ้าคณะผู้ปกครองตามลำดับชั้นกำกับดูแลการปกครองคณะสงฆ์	กระบวนการยุติธรรมของรัฐดำเนินการโดยตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล และกรมราชทัณฑ์ ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
5.จุดมุ่งหมายของการบังคับใช้	เพื่อรักษาความบริสุทธิ์ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความน่าเลื่อมใสศรัทธาของคณะสงฆ์ อันเป็นพื้นฐานของการสืบทอดพระพุทธศาสนา	เพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมคุ้มครองสิทธิของประชาชน และรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม

สรุปได้ว่า แม้ว่าพระธรรมวินัยและกฎหมายอาญาจะเป็นระบบกฎหมายที่ใช้ควบคุมความประพฤติของบุคคลเหมือนกัน แต่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในด้านวัตถุประสงค์ ฐานความผิด ลักษณะของโทษ ผู้มีอำนาจบังคับใช้ และเป้าหมายของการลงโทษ กล่าวคือ พระธรรมวินัยมุ่งรักษาความบริสุทธิ์ของคณะสงฆ์และส่งเสริมการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นตามหลักพระพุทธศาสนา ส่วนกฎหมายอาญามุ่งคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และลงโทษ

ผู้กระทำความผิดเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ อย่างไรก็ตาม ทั้งสองระบบต่างมีเป้าหมายร่วมกันคือ การดำรงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยและความเป็นธรรม ภายใต้หลักเกณฑ์และอำนาจหน้าที่ของแต่ละระบบ

2.การเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 29 และพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 3.2 การเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 29 และพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

ประเด็น เปรียบเทียบ	พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 29
1.วัตถุประสงค์ ของกฎหมาย	มุ่งรักษาความเรียบร้อยและศรัทธาต่อคณะสงฆ์ รวมทั้งกำหนดแนวทางปฏิบัติต่อพระภิกษุที่ถูกดำเนินคดีอาญา	มุ่งคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และความเป็นธรรมของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
2.หลักการสำคัญ	กำหนดให้พระภิกษุที่เข้าเงื่อนไขตาม มาตรา 29 ต้องสละสมณเพศก่อนเข้าสู่กระบวนการควบคุมตัวของรัฐ	รับรองหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด
3.เงื่อนไขการ บังคับใช้	ใช้เมื่อพระภิกษุถูกจับหรือถูกควบคุมในคดีอาญา และเข้าเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด เช่น ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว หรือไม่มีผู้รับผิดชอบควบคุม	ใช้กับบุคคลทุกคนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยตลอดกระบวนการ
4.การปฏิบัติต่อ ผู้ต้องหา	กำหนดให้พระภิกษุสละสมณเพศก่อนเข้าสู่การพิจารณาของศาล	ห้ามปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด
5.การคุ้มครอง สิทธิ	มุ่งคุ้มครองความเป็นระเบียบของคณะสงฆ์เป็นสำคัญ โดยไม่ได้บัญญัติหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาไว้	คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา ได้แก่ สิทธิในการได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิในการประกันตัว

ประเด็น เปรียบเทียบ	พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 29
	โดยตรงว่า ควรมีข้อยกเว้นในกรณี ใดบ้าง	สิทธิไม่ให้เกิดการเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง และการควบคุมตัวเท่าที่จำเป็น
6.ผู้มีอำนาจ ดำเนินการ	พนักงานสอบสวนเป็นผู้ดำเนินการให้ สละสมณเพศตามเงื่อนไขของกฎหมาย โดยเจ้าคณะหรือเจ้าอาวาสให้ความ ร่วมมือตามที่กฎหมายกำหนด	ศาล พนักงานสอบสวน พนักงาน อัยการ และหน่วยงานใน กระบวนการยุติธรรม ต้อง ดำเนินการภายใต้หลักการคุ้มครอง สิทธิตามรัฐธรรมนูญ
7.ผลทาง กฎหมาย	พระภิกษุพ้นจากสถานะสมณเพศและ เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในฐานะ ฆราวาส	ผู้ต้องหาหรือจำเลยยังได้รับการ คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตาม รัฐธรรมนูญจนกว่าคดีจะถึงที่สุด

สรุปพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 29 มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์มุ่งรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยและศรัทธาต่อสถาบันพระพุทธศาสนา โดยกำหนดให้พระภิกษุที่เข้าเงื่อนไขตามกฎหมายต้องสละสมณเพศก่อนเข้าสู่การควบคุมตัวของรัฐ ขณะที่รัฐธรรมนูญมุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม โดยรับรองหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ และห้ามปฏิบัติต่อบุคคลเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด การสร้างความสมดุลระหว่างการรักษาระเบียบของคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในกรณีที่พระภิกษุยังอยู่ในสถานะผู้ต้องหาซึ่งยังไม่ได้การพิพากษาว่ามีความผิดตามหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายสิทธิมนุษยชน

3. การเปรียบเทียบหลักเกณฑ์การอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวของพนักงานสอบสวน และหลักเกณฑ์กรณีศาลไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 3.3 การเปรียบเทียบหลักเกณฑ์การอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวของพนักงานสอบสวน และหลักเกณฑ์กรณีศาลไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว

ประเด็นเปรียบเทียบ	การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว	การไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว
1.หลักการพื้นฐาน	คำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยตามหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และให้ปล่อยชั่วคราวเมื่อไม่มีเหตุจำเป็นต้องควบคุมตัว	จำกัดเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยเฉพาะเมื่อมีเหตุอันสมควรตามที่กฎหมายกำหนด
2.ความเสี่ยงในการหลบหนี	ไม่มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือมีหลักประกันที่เพียงพอให้เชื่อว่าจะมาศาลตามนัด	มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือหลีกเลี่ยงกระบวนการยุติธรรม
3.ความเสี่ยงต่อพยานหลักฐาน	ไม่มีพฤติการณ์ยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือแทรกแซงพยาน	มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ช่มชู้พยาน หรือทำลายหลักฐาน
4.ความร้ายแรงของคดี	แม้เป็นคดีร้ายแรงก็สามารถปล่อยชั่วคราวได้ หากไม่มีเหตุแห่งการไม่อนุญาต	หากคดีมีความร้ายแรง ประกอบกับมีเหตุเสี่ยงอื่น เช่น หลบหนี หรือยุ่งเหยิงพยาน ศาลอาจไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว
5.ความปลอดภัยของสังคม	การปล่อยชั่วคราวไม่ก่อให้เกิดอันตรายหรือความเสียหายต่อบุคคลอื่นหรือสังคม	มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหากปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจก่ออันตรายหรือก่อเหตุซ้ำ
6.ความน่าเชื่อถือของผู้ขอประกันและหลักประกัน	ผู้ยื่นคำร้องและหลักประกันมีความน่าเชื่อถือ และสามารถประกันการมาศาลได้	หลักประกันไม่เพียงพอ หรือมีเหตุให้ไม่เชื่อว่าผู้ต้องหาจะปฏิบัติตามเงื่อนไขของศาล
7.การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่หรือศาล	พนักงานสอบสวนหรือศาลที่พิจารณาจากข้อเท็จจริงของแต่ละคดี โดยคำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องหาและประโยชน์แห่งความยุติธรรม	พนักงานสอบสวนหรือศาลใช้ดุลพินิจตามเหตุแห่งการไม่อนุญาตที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย พร้อมระบุเหตุผลไว้ในคำสั่ง

สรุปได้ว่า การปล่อยชั่วคราวเป็นมาตรการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยตามหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จึงต้องพิจารณาโดยคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานควบคู่กับประโยชน์ของกระบวนการยุติธรรม ส่วนการไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นข้อยกเว้นที่กระทำได้เฉพาะเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจหลบหนี ยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ก่ออันตราย

ประการอื่น หรือมีเหตุที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ ศาลต้องใช้ดุลพินิจโดยคำนึงถึงความจำเป็นและความได้สัดส่วน ระหว่างการคุ้มครองสิทธิของบุคคลกับประโยชน์สาธารณะและความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และหลักสิทธิมนุษยชนสากล

4. การเปรียบเทียบวิธีระงับอริกรรมกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 3.4 การเปรียบเทียบวิธีระงับอริกรรมกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประเด็นเปรียบเทียบ	วิธีระงับอริกรรม (พระธรรมวินัย)	ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
1.การเริ่มต้นกระบวนการ	เริ่มจาก อนุวาทาธิกรณ์ คือ การกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระภิกษุผู้ถูกกล่าวหาว่าละเมิดพระธรรมวินัย เพื่อให้คณะสงฆ์ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริง	เริ่มจากการดำเนินคดีอาญา โดยผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน การฟ้องของพนักงานอัยการ หรือในบางกรณีผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีได้ตามกฎหมาย
2.กระบวนการพิจารณา	ใช้ สัมมุขาวินัย เป็นหลัก โดยให้คู่กรณีพยาน และผู้เกี่ยวข้องมาแสดงข้อเท็จจริงต่อหน้าสงฆ์ พร้อมเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายชี้แจงอย่างเป็นธรรม และในกรณีผู้ถูกกล่าวหาให้การกลับไปกลับมาอาจใช้ ตัสสปาปิยสิกการม เพื่อวินิจฉัยตามข้อเท็จจริง	พนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหา ศาลดำเนินการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เปิดโอกาสให้คู่ความนำสืบพยาน ได้แย้ง และใช้สิทธิในการต่อสู้คดีตามหลักการพิจารณาที่เป็นธรรม
3.การวินิจฉัยหรือพิพากษา	ใช้ เยภุยยสิกา ในกรณีที่สงฆ์มีความเห็นแตกต่างกัน โดยอาศัยมติของสงฆ์เป็นหลัก แต่ต้องไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและหลักธรรม	ศาลมีอำนาจพิพากษาคดีโดยอาศัยพยานหลักฐาน ข้อเท็จจริง และข้อกฎหมาย การวินิจฉัยเป็นอำนาจขององค์คณะผู้พิพากษาตามกฎหมาย
4.การยุติหรือระงับคดี	ใช้ ปฎิญญาตกรณะ เมื่อผู้ถูกกล่าวหาได้รับสารภาพ และใช้ ติณวัตถการวินัย เมื่อคู่กรณีตกลงระงับข้อพิพาทเพื่อ	คดีอาญาอาจยุติได้โดยพิพากษายกฟ้องหรือลงโทษจำเลย การรอการลงโทษ การยอมความในคดีความผิด

ประเด็น เปรียบเทียบ	วิธีระงับอธิกรณ์ (พระธรรมวินัย)	ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา
	ความสามัคคีของสงฆ์ในกรณีที่ กฎหมายวินัยเปิดช่องให้ดำเนินการได้	ต่อสู้ส่วนตัว ทำให้สิทธินำคดีอาญามา ฟ้องระงับไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

สรุปได้ว่า แม้ว่าวิธีระงับอธิกรณ์ตามพระธรรมวินัยและกระบวนการพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะมีพื้นฐานทางกฎหมายที่แตกต่างกัน แต่ทั้งสองระบบต่างมุ่งแสวงหาความจริงและความเป็นธรรมผ่านกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ชี้แจงข้อเท็จจริงและนำพยานหลักฐานเข้าสู่การพิจารณา โดยพระธรรมวินัยเน้นการรักษาความบริสุทธิ์และความสามัคคีของคณะสงฆ์เป็นสำคัญ ขณะที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามุ่งคุ้มครองสิทธิของคู่ความและรักษาความยุติธรรมของรัฐ อย่างไรก็ตาม ทั้งสองระบบต่างยอมรับหลักการสำคัญ ได้แก่ การรับฟังข้อเท็จจริงจากทุกฝ่าย การพิจารณาโดยผู้มีอำนาจที่เป็นกลาง และการยุติข้อพิพาทด้วยกระบวนการที่เป็นธรรม แม้ว่าวิธีการและผลทางกฎหมายจะแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ของแต่ละระบบการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา ตารางนี้สะท้อนให้เห็นว่า พระธรรมวินัยมีระบบพิจารณาและระงับอธิกรณ์ที่คำนึงถึงสิทธิในการชี้แจงและการวินิจฉัยโดยสงฆ์ ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม และหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อเสนอแนวทางการบูรณาการพระธรรมวินัยกับกฎหมายของรัฐได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักนิติธรรม

5. กฎหมายและพระธรรมวินัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 3.5 กฎหมายและพระธรรมวินัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา

กฎหมายและพระธรรมวินัย	กระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา
1.หลักนิติธรรม	หลักนิติธรรม (Rule of Law) เป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองที่กำหนดให้การใช้อำนาจของรัฐ การสอบสวนต้องเป็นไปตามกฎหมาย มีความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล รวมถึงรับรองสิทธิของผู้ต้องหาในการ

กฎหมายและพระธรรมวินัย	กระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา
	ได้รับกระบวนการยุติธรรมที่เป็นธรรม พระภิกษุซึ่งเป็นบุคคลตามกฎหมายจึงได้รับความคุ้มครองตามหลักนิติธรรมเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป
2.พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535	พระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นกฎหมายหลักที่กำหนดโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม เจ้าคณะผู้ปกครอง และการรักษาพระธรรมวินัย รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินการต่อพระภิกษุหรือการสอบสวนเมื่อมีการกระทำที่ขัดต่อพระธรรมวินัยหรือกฎหมายของรัฐ
3.หลักพระวินัยในพระพุทธศาสนา	พระวินัยเป็นข้อบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดไว้เพื่อควบคุมความประพฤติของพระภิกษุสงฆ์ มุ่งรักษาความบริสุทธิ์ ความเป็นระเบียบ และความน่าเลื่อมใสของพระพุทธศาสนา ผู้ฝ่าฝืนต้องได้รับการพิจารณาตามพระวินัย แม้ว่าจะยังไม่มีผลตามกฎหมายของรัฐก็ตาม
4.เหตุบัญญัติพระวินัย	พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ไม่เหมาะสมจากการประพฤติของพระภิกษุ เพื่อป้องกันความเสียหายต่อพระพุทธศาสนา สร้างความเลื่อมใสแก่ประชาชน และเป็นแนวทางในการปฏิบัติของคณะสงฆ์ในอนาคต
5.วิธีระงับอธิกรณ์	อธิกรณ์ หมายถึง ข้อพิพาทหรือเรื่องที่ต้องวินิจฉัยในคณะสงฆ์ พระวินัยกำหนดวิธีระงับอธิกรณ์ไว้ 7 วิธี (อธิกรณ์สมณะ) เพื่อให้ข้อพิพาทยุติลงด้วยความถูกต้องและความสามัคคีของสงฆ์
6.หลักนิคหกรรม	นิคหกรรม คือ มาตรการลงโทษหรือควบคุมพระภิกษุที่ประพฤติผิดพระธรรมวินัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขความประพฤติ รักษาความเป็นระเบียบของคณะสงฆ์ และคุ้มครองความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน มิใช่เพื่อการลงโทษในลักษณะเดียวกับกฎหมายอาญา

กฎหมายและพระธรรมวินัย	กระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา
7.การละสมณเพศของพระสงฆ์	การละสมณเพศอาจเกิดจากการลาสิกขาโดยสมัครใจ หรือการพ้นจากความเป็นพระภิกษุตามพระธรรมวินัย เช่น การต้องอาบัติปาราชิก หรือกรณีที่ถูกกฎหมายเกี่ยวกับคณะสงฆ์กำหนดให้ดำเนินการเมื่อพระภิกษุถูกดำเนินคดีอาญาในบางลักษณะ ทั้งนี้ ผลทางพระวินัยและผลทางกฎหมายของรัฐอาจแตกต่างกัน
8. การปล่อยตัวชั่วคราวของพระภิกษุ	พระภิกษุผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาล จะพิจารณาจากเหตุแห่งคดี ความเสี่ยงในการหลบหนี การยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และหลักสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยยังเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด
9.คำพิพากษาศาลฎีกา	คำพิพากษาศาลฎีกามีบทบาทในการตีความกฎหมายและเป็นข้อยุติที่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุ เช่น สถานภาพของพระภิกษุ ผลของการละสมณเพศ สิทธิของพระภิกษุในกระบวนการยุติธรรม และการใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ร่วมกับประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ

สรุปได้ว่ากฎหมายและพระธรรมวินัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา การดำเนินคดีอาญาต่อพระภิกษุเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องทั้งกฎหมายของรัฐและพระธรรมวินัยของคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นระบบที่มีวัตถุประสงค์แตกต่างกัน แต่สามารถดำเนินควบคู่กันได้ โดยกฎหมายของรัฐมุ่งคุ้มครองความสงบเรียบร้อยของสังคมและสิทธิของบุคคล ขณะที่พระธรรมวินัยมุ่งรักษาความบริสุทธิ์ ความเป็นระเบียบ และศรัทธาในพระพุทธศาสนา ดังนั้น เมื่อพระภิกษุถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา จึงต้องพิจารณาทั้งหลักกฎหมายและหลักพระธรรมวินัยร่วมกันกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างกฎหมายของรัฐและพระธรรมวินัย โดยกฎหมายของรัฐคุ้มครองสิทธิและรับรองความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม

ขณะที่พระธรรมวินัยมุ่งรักษาความบริสุทธิ์และความเป็นระเบียบของคณะสงฆ์ การดำเนินการทั้งสองระบบอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกัน จะช่วยรักษาทั้งหลักนิติธรรม ความยุติธรรม และความศรัทธาของสังคมที่มีต่อพระพุทธศาสนา

บทที่ 4

กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ” วัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อศึกษาปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา 2) เพื่อศึกษากฎหมายและพระวินัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา 3) เพื่อพัฒนากระบวนการเชิงบูรณาการการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัย 4) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยครั้งนี้เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ฎีกาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมถึงหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัย เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 25 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูป/คน เพื่อให้ได้รายละเอียดของประเด็นสำคัญที่ศึกษาและครอบคลุมเนื้อหาสาระอย่างครบถ้วน พร้อมกันนี้ผู้เชี่ยวชาญยังได้ยืนยันหรือเสนอแนะข้อปรับปรุงองค์ความรู้ที่ได้จากวิจัยทั้งนี้ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์แยกออกเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ข้อปรับปรุงองค์ความรู้ที่ได้จากวิจัย

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) มาวิเคราะห์ข้อมูล โดยแยกเป็นประเด็น ดังนี้

4.1 สภาพปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา

4.2 หลักกฎหมายและหลักพระวินัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา

4.3 พัฒนาระบบการเชิงบูรณาการการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา ด้วยตามกฎหมายและพระธรรมวินัย

4.4 นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ

การวิเคราะห์ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีผลการวิเคราะห์ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์ในประเด็นสภาพปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาพระภิกษุสงฆ์ในประเทศไทยมีสถานะพิเศษทางศาสนาและวัฒนธรรม พุทธศาสนิกชนทั่วไปให้ความเคารพนับถือและถือว่าพระภิกษุเป็นผู้ประพฤติดีงามและเป็นผู้เผยแผ่ธรรมะ อย่างไรก็ดี เมื่อพระภิกษุกระทำความผิดทางอาญาและเข้าข่ายต้องถูกนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ก็ปรากฏสภาพปัญหาและความท้าทายอันซับซ้อน ทั้งด้านกฎหมาย กระบวนการสอบสวน และความรู้สึกของสาธารณะ ดังต่อไปนี้

4.1.1 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ต่อกระบวนการสอบสวนพระภิกษุ

พระภิกษุสงฆ์ในประเทศไทยมีสถานะพิเศษทางศาสนาและวัฒนธรรม พุทธศาสนิกชนทั่วไปให้ความเคารพนับถือและถือว่าพระภิกษุเป็นผู้ประพฤติดีงามและเป็นผู้เผยแผ่ธรรมะ อย่างไรก็ดี เมื่อพระภิกษุกระทำความผิดทางอาญาและเข้าข่ายต้องถูกนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็ปรากฏสภาพปัญหาและความท้าทายอันซับซ้อน ทั้งด้านกฎหมาย กระบวนการสอบสวน และความรู้สึกของสาธารณะคณะกรรมการคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้กำหนดกรอบเกี่ยวกับการพิจารณาคดีและดำเนินคดีต่อพระภิกษุเพื่อตรวจสอบว่าความเชื่อผิดทางอาญาเป็นสาเหตุหลายประเด็นที่เห็นได้ชัดและบางขั้นตอนโดยสามารถสรุปได้ดังนี้ การสอบสวนพระภิกษุที่เชื่อว่ามีส่วนสำคัญในการกระทำทางอาญาเพื่อตรวจสอบการตรวจสอบจากคณะสงฆ์ และพระภิกษุทำหน้าที่สืบสวนสอบสวนทางอาญา แต่การดำเนินการทางคดีของพระภิกษุต่อเนืองอาญาจะต้องพิจารณาจากความผิดที่เป็นความผิดของพระภิกษุเองโดยตรงก่อน ในทางพระพุทธศาสนาพระสุทินน์ กลั่นทกบุตร (วิมหา.1/10-20/14-27)

(โทษหนักสุด : อาบัติปาราชิก : ขาดจากความเป็นพระภิกษุทันที)

ประวัติและเหตุการณ์ที่นำไปสู่การกระทำอาบัติปาราชิกของพระสุทินน์ กลั่นทกบุตร

พระสุทนต์ กลั่นทกบุตร เดิมเป็นบุตรของเศรษฐีในกรุงเวสาลี ท่านได้ออกบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ต่อมามารดาของท่านได้นำอดีตภรรยาของพระสุทนต์มาหา เพื่อขอให้ท่านสึกและมีทายาทสืบสกุล เมื่อพระสุทนต์ปฏิเสธมารดาจึงขอให้ท่านมีเพศสัมพันธ์กับอดีตภรรยา เนื่องจากในขณะนั้นยังไม่มีข้อห้ามพระสุทนต์จึงยินยอมและได้เสพเมถุนกับอดีตภรรยาจนเธอตั้งครรภ์และคลอดบุตรชายชื่อ พิกกะ

หลังจากนั้น พระสุทนต์รู้สึกไม่สบายใจและชুবผอมลง พระภิกษุรูปอื่นทราบเรื่องจึงนำความไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์จึงทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามภิกษุเสพเมถุน และกำหนดว่าเป็นอาบัติปาราชิก ซึ่งผู้กระทำความผิดขาดจากความเป็นพระทันที

กรณีของพระสุทนต์ถือเป็นเหตุการณ์แรกทีนำไปสู่การบัญญัติสิกขาบทห้ามภิกษุเสพเมถุน เพื่อรักษาความบริสุทธิ์และความสงบเรียบร้อยในสังคมสงฆ์

ดังนั้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดบทบาทของพระสงฆ์และการดำเนินการเกี่ยวกับพระภิกษุที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดทางอาญา โดยเฉพาะกระบวนการสอบสวนและการดำเนินคดี มีข้อกำหนดที่สำคัญที่ต้องพิจารณา 1) สอบสวนพระภิกษุดำเนินคดีอาญาการยึดตามการปฏิบัติตามของพระธรรมวินัย การสอบสวนโดยคณะสงฆ์ สาเหตุของความผิดพลาดในธรรมวินัย 2) ผลกระทบทางมุมมองของคณะสงฆ์ ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินคดีอย่างต่อเนื่องและยาวนานภายในคณะสงฆ์การพิจารณาร่วมกันระหว่างการพิจารณาทบทวนและคณะสงฆ์กฎหมายการดำเนินคดีในศาลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 1) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29 ได้บัญญัติให้พระภิกษุซึ่งถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญา โดยพระภิกษุนั้นไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวจากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้ โดยที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดน่าจะขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ 2) ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 30 กรณีพระภิกษุที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกหรือกักขังและถูกเจ้าพนักงานดำเนินการให้สละสมณเพศไม่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์เนื่องจากผ่านการพิจารณาโดยศาลจนคดีถึงที่สุดแล้วแต่กรณีพระภิกษุที่ต้องสละสมณเพศเนื่องจากถูกศาลออกหมายจับ ทั้งการซึ่งระหว่างสอบสวน ซึ่งระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาอาจจะขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์เนื่องจากศาลยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด ความขัดแย้งระหว่างบทบาททางศาสนาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญานี้ในข้อจำกัดสำคัญของการดำเนินคดีอาญาต่อพระภิกษุคือข้อกำหนดที่ให้พระภิกษุต้องสละผ้าเหลือง (สิก) ก่อนจะเข้าสู่กระบวนการทาง

คดีอาญาอย่างเป็นทางการ แม้ว่าพระภิกษุเหล่านั้นอาจไม่ได้ยินยอมก็ตามซึ่งในทางปฏิบัติส่งผลให้พระภิกษุ สูญเสียสถานะทางศาสนาโดยปริยายก่อนกระบวนการยุติธรรมจะเสร็จสิ้น ข้อนี้เป็นเรื่องที่วิชาการหลายฝ่ายมองว่าเป็นการละเมิดหลักสิทธิพื้นฐานและอาจทำให้ผู้ต้องหาพระภิกษุเสียเปรียบตั้งแต่ขั้นสอบสวนหรือถูกกล่าวหา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงประกาศพระสัจธรรมคำสอน และประกาศพระพุทธศาสนาขึ้นในโลกเมื่อ 2568 ปีล่วงมาแล้ว พระพุทธศาสนามีลักษณะเป็นสังคมของบรรพชิตที่เรียกว่า “สังฆะ” ในทางพระพุทธศาสนา “สังฆะ” หมายถึง พระสงฆ์จำนวน 4 รูป (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538 : 295)

จากการสัมภาษณ์ WA2 ได้กล่าวไว้ว่า ในการปฏิบัติและกระทบต่อความศรัทธาของประชาชน WA3 กล่าวว่า บทบัญญัติของกฎหมายยังไม่สอดคล้องกับหลักการสันนิษฐาน WA4 กฎหมายที่ดีต้องนำไปสู่ความเป็นธรรม WB7 กล่าวว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์มีความชัดเจนต่อกระบวนการสอบสวนพระภิกษุ WC11 กล่าวว่า การแยกกระบวนการทางอาญาออกจากวินัยสงฆ์ กฎหมายมีหลักการสำคัญคือ แยก “ความผิดทางโลก” ออกจาก “ความผิดทางพระธรรมวินัย” WC12 ขั้นตอนการสอบสวนแม้กฎหมายกำหนดกรอบอำนาจไว้ WC14 ได้กล่าวไว้ว่า รายละเอียดเชิงกระบวนการสอบสวน การกำหนดมาตรฐานกลาง และกลไกคุ้มครองสิทธิของพระภิกษุผู้ถูกกล่าวหา WC15 กระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาเกิดช่องว่างในการปฏิบัติ WD16 ช่องว่างในการปฏิบัติ WD18 การพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม WE21 วิธีการที่แตกต่างจากคณะบุคคลอื่นโดยมีพระธรรมวินัยเป็นหลัก WE24 การกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการสอบสวนพระภิกษุที่ถูกดำเนินคดีอาญา

จากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ยังมีความเห็นร่วมกันว่าการสอบสวนพระภิกษุที่อยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาไม่ควรยึดเพียงกระบวนการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น แต่ควรคำนึงถึงสภาพของพระภิกษุในฐานะผู้ครองสมณเพศซึ่งอยู่ภายใต้พระธรรมวินัยควบคู่กันไปด้วย แม้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะให้อำนาจพนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนได้ แต่ในทางปฏิบัติยังขาดกลไกที่เชื่อมโยงระหว่างกระบวนการยุติธรรมของรัฐกับการปกครองคณะสงฆ์ ส่งผลให้การดำเนินการในหลายกรณีอาศัยดุลพินิจของเจ้าหน้าที่เป็นสำคัญ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นมาตรฐาน และกระทบต่อหลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค และหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ อันเป็นหลักการสำคัญตามรัฐธรรมนูญ

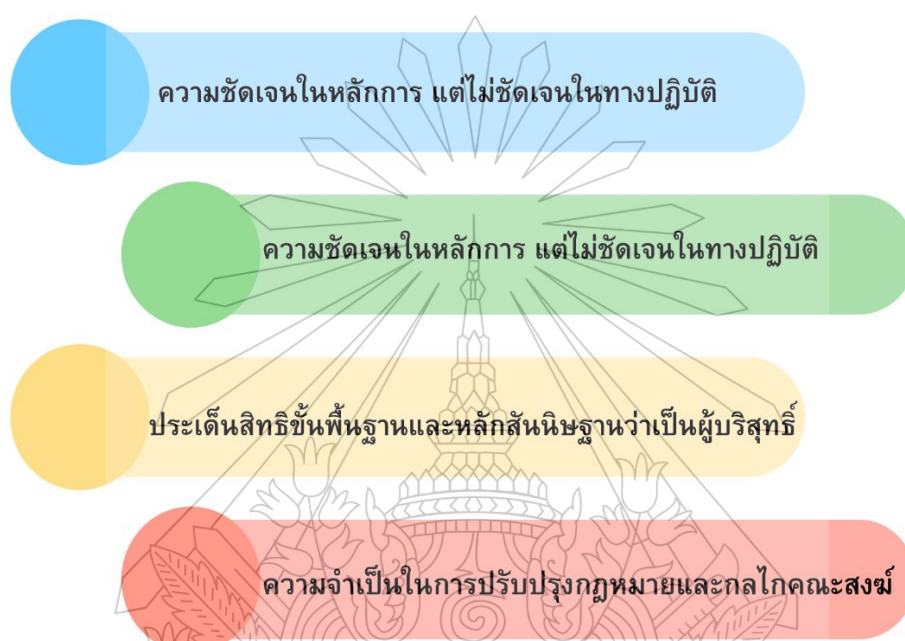
ผลการวิเคราะห์ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ยังมีข้อจำกัดสำคัญในด้านความชัดเจนของกระบวนการสอบสวนพระภิกษุที่อยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา โดยเฉพาะในช่วงก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด ซึ่งส่งผลต่อทั้งหลักนิติธรรม หลักสิทธิมนุษยชน และความเชื่อมั่นของสังคมต่อ

สถาบันสงฆ์ในเชิงโครงสร้างของกฎหมาย ผู้ให้สัมภาษณ์จำนวนมากเห็นสอดคล้องกันว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้วางหลักการ แยกกระบวนการทางโลกออกจากกระบวนการทางพระธรรมวินัยไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ แม้พระภิกษุจะถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายบ้านเมือง แต่การพิจารณาความผิดทางสงฆ์ยังคงต้องดำเนินการแยกต่างหากตามหลักพระธรรมวินัย ความผิดทางอาญาและอาบัติทางพระวินัยเป็นคนละฐานความผิด และหากการกระทำเข้าข่ายอาบัติปาราชิก ย่อมถือว่าขาดจากความเป็นพระทันที แม้ศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดก็ตาม ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายสงฆ์ไทยมีพื้นฐานอยู่บนแนวคิด อำนาจคู่ขนานระหว่างอำนาจรัฐและอำนาจคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของกฎหมายคณะสงฆ์ไทย แม้กฎหมายจะมีความชัดเจนในระดับหลักการ แต่เมื่อพิจารณาในระดับกระบวนการปฏิบัติ กลับพบข้อคลุมเครือจำนวนมาก ผู้ให้สัมภาษณ์แทบทุกกลุ่มสะท้อนตรงกันว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ยังไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดขั้นตอนสอบสวนไว้อย่างละเอียด เช่น วิธีการสอบสวน ระยะเวลาในการดำเนินการ หลักเกณฑ์การพักกิจของสงฆ์ สิทธิในการอุทธรณ์ หรือแนวทางปฏิบัติระหว่างรอคำพิพากษา ส่งผลให้เกิดช่องว่างทางกฎหมาย และทำให้แต่ละกรณีใช้ดุลพินิจแตกต่างกัน แม้จะมีกรอบอำนาจตามกฎหมาย แต่รายละเอียดกลับต้องพึ่งพากฎหมายเถรสมาคมหรือระเบียบภายในเป็นสำคัญ จึงทำให้มาตรฐานการปฏิบัติไม่เป็นเอกภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ กับการบังคับให้พระภิกษุสละสมณเพศก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด มาตรา 29 และมาตรา 30 ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้อำนาจพนักงานสอบสวนดำเนินการให้พระภิกษุสึกได้ในบางกรณี แม้คดียังไม่ถึงที่สุด ซึ่งอาจขัดกับหลักสิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมสมัยใหม่ การบังคับสละสมณเพศก่อนพิสูจน์ความผิดอาจกระทบต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และอาจสร้างผลเสียหายต่อสถานะทางศาสนาของพระภิกษุหากภายหลังศาลพิพากษาว่าไม่มีความผิดยังพบปัญหาในทางปฏิบัติของกระบวนการสอบสวนภายในคณะสงฆ์เอง โดยเฉพาะเรื่องความล่าช้าและการขาดกลไกเฉพาะทาง การตั้งคณะพระวินยาธิการหรือคณะวินัยธรเพื่อสอบสวนต้องอาศัยพระที่มีความรู้เฉพาะด้านพระวินัย แต่คณะสงฆ์ไม่มีโครงสร้างตำแหน่งรองรับไว้อย่างชัดเจน จึงทำให้กระบวนการดำเนินการล่าช้าขาดประสิทธิภาพ และอาจส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของการพิจารณาในด้านสิทธิของพระภิกษุ ผู้ให้สัมภาษณ์จากฝ่ายพนักงานสอบสวนและอัยการได้สะท้อนมุมมองที่สำคัญว่า แม้พระภิกษุจะเป็นผู้ถูกกล่าวหา แต่ก็ยังเป็นบุคคลตามกฎหมายที่ต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น สิทธิในการมีทนายความ สิทธิในการไม่ให้การประจานตนเอง และสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม ยังสะท้อนปัญหาเชิงปฏิบัติว่า การควบคุมตัวหรือสอบสวนพระภิกษุต้องคำนึงถึงข้อจำกัดทางพระธรรมวินัย เช่น เรื่องการแต่งกายหรือสถานที่ควบคุมตัว ซึ่งสะท้อนความซับซ้อนระหว่างกฎหมายบ้านเมืองกับหลักศาสนา

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มีความชัดเจนในเชิงหลักการ โดยเฉพาะการแบ่งแยกอำนาจระหว่างรัฐกับคณะสงฆ์ และการคงไว้ซึ่งอำนาจทางพระธรรมวินัยขององค์กรสงฆ์ แต่ยังขาดความชัดเจนในเชิง กระบวนการโดยเฉพาะรายละเอียดเกี่ยวกับการสอบสวน การคุ้มครองสิทธิของพระภิกษุ และแนวปฏิบัติระหว่างการดำเนินคดีอาญา ส่งผลให้เกิดความไม่เป็นมาตรฐานในการบังคับใช้กฎหมาย ดังนั้นควรมีการปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรมและกระบวนการยุติธรรมสมัยใหม่ โดยกำหนดขั้นตอนสอบสวนที่ชัดเจน กำหนดมาตรฐานกลางในการพักกิจหรือสละสมณเพศระหว่างดำเนินคดี กำหนดกลไกอุทธรณ์คำสั่งทางสงฆ์ และจัดให้มีผู้เชี่ยวชาญด้านพระวินัยร่วมในกระบวนการสอบสวน เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการคุ้มครองพระพุทธศาสนา การรักษาศรัทธาของประชาชน และการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของพระภิกษุผู้ถูกกล่าวหา อันจะนำไปสู่ระบบกฎหมายคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสอดคล้องกับหลักกฎหมายร่วมสมัยมากยิ่งขึ้น

สรุปพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มีความชัดเจนในเชิงหลักการ โดยกำหนดให้แยกกระบวนการทางอาญาตามกฎหมายบ้านเมืองออกจากกระบวนการทางพระธรรมวินัยอย่างชัดเจน ถึงแม้พระภิกษุจะถูกดำเนินคดีอาญา แต่คณะสงฆ์ยังสามารถพิจารณาความผิดทางพระวินัยได้แยกต่างหาก ซึ่งสะท้อนแนวคิด “อำนาจคู่ขนาน” ระหว่างอำนาจรัฐกับอำนาจคณะสงฆ์ในทางปฏิบัติยังพบข้อจำกัดสำคัญ เนื่องจากกฎหมายขาดความชัดเจนเกี่ยวกับขั้นตอนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา เช่น วิธีการสอบสวน ระยะเวลาดำเนินการ หลักเกณฑ์การพักกิจของสงฆ์ สิทธิในการอุทธรณ์ และแนวปฏิบัติระหว่างรอคำพิพากษา ส่งผลให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายและมาตรฐานการปฏิบัติที่ไม่เป็นเอกภาพข้อที่สำคัญอีกประการ คือ มาตรา 29 และมาตรา 30 ที่ให้อำนาจดำเนินการให้พระภิกษุสละสมณเพศก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด ซึ่งอาจขัดต่อหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของพระภิกษุ หากภายหลังศาลพิพากษาว่าไม่มีความผิด นอกจากนี้ ยังพบปัญหาความล่าช้าในการสอบสวนภายในคณะสงฆ์ เนื่องจากขาดกลไกเฉพาะทางและบุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านพระวินัย รวมทั้งการสอบสวนต้องคำนึงถึงข้อจำกัดทางพระธรรมวินัยควบคู่กับกฎหมายบ้านเมือง เช่น เรื่องการควบคุมตัวและการปฏิบัติต่อพระภิกษุในด้านสิทธิของพระภิกษุ ผู้ให้ข้อมูลเห็นตรงกันว่า แม้พระภิกษุจะอยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา ก็ยังคงมีสิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมาย เช่น สิทธิในการมีทนายความ สิทธิในการไม่ให้เกิดการปรักปรำตนเอง และสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม ดังนั้น สรุปได้ว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มี

ความชัดเจนในระดับหลักการ แต่ยังขาดความชัดเจนในเชิงกระบวนการและการคุ้มครองสิทธิของ พระภิกษุระหว่างดำเนินคดีอาญา จึงควรมีการปรับปรุงกฎหมายและกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรม สิทธิมนุษยชน และกระบวนการยุติธรรมสมัยใหม่ อันจะช่วยสร้าง มาตรฐานในการบังคับใช้กฎหมายและเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อคณะสงฆ์และ พระพุทธศาสนาต่อไป ดังรายละเอียดภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ต่อกระบวนการสอบสวนพระภิกษุ
(ที่มา: ผู้วิจัย)

4.1.2 หลักรัฐธรรมนูญต่อกระบวนการสอบสวน

กระบวนการสอบสวนพระภิกษุที่อยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญานั้น โดยหลักแล้ว สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พนักงานสอบสวนได้ทำเกี่ยวกับความผิด ที่กล่าวหาเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องโทษ การ แจ้งข้อหาจะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหา นั้น ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถทำได้ เพื่อประสงค์ จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาพนักงานสอบสวนมี อำนาจรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดรวมทั้งพยานหลักฐานที่ฝ่ายผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา นำมาให้

พนักงานสอบสวน กระบวนการสอบสวนดังกล่าวของพนักงานสอบสวน เป็นการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนโดยเฉพาะหลังจากที่ได้รับการร้องทุกข์หรือการกล่าวโทษจากผู้เสียหายหรือผู้ที่ไม่ใช่ผู้เสียหาย

หากหน่วยงานของรัฐดำเนินการภายใต้หลักนิติธรรมและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ถูกกล่าวหา รัฐธรรมนูญรับรองหลักสำคัญว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิด ดังนั้น พระภิกษุที่ถูกสอบสวนจึงยังคงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป ไม่อาจปฏิบัติต่อเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดได้ก่อนมีคำพิพากษา นอกจากนี้ การจับกุม ควบคุมตัว หรือสอบสวนต้องกระทำเท่าที่จำเป็นและเป็นไปตามกระบวนการยุติธรรมที่ชอบด้วยกฎหมาย อย่างไรก็ตาม พระภิกษุยังอยู่ภายใต้การพิจารณาของคณะสงฆ์ตามพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นกระบวนการแยกต่างหากจากคดีอาญา การตรวจสอบทางพระวินัยจึงสามารถดำเนินควบคู่กับการสอบสวนของรัฐได้ โดยไม่ถือเป็นการละเมิดรัฐธรรมนูญ トラบใดที่ยังคงเคารพสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาและไม่ตัดสินความผิดล่วงหน้า หลักการดังกล่าวสะท้อนความสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพระภิกษุในฐานะพลเมือง กับการรักษามาตรฐานทางจริยธรรมและความน่าเชื่อถือของคณะสงฆ์ในฐานะสถาบันทางศาสนา อันเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญและหลักพระธรรมวินัยในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์ WD16 ได้กล่าวไว้ว่า พระภิกษุเป็นบุคคลที่อยู่ภายใต้กฎหมายบ้านเมืองและพระธรรมวินัย และ WE22 กระบวนการสอบสวนพระภิกษุให้เป็นไปตามหลักรัฐธรรมนูญ

จากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) คณะผู้ทรงคุณวุฒิจึงเสนอว่า ควรกำหนดกระบวนการสอบสวนพระภิกษุให้มีลักษณะบูรณาการ โดยให้มีผู้แทนฝ่ายคณะสงฆ์ เช่น พระวินยาธิการหรือพระผู้ทรงความรู้ด้านพระธรรมวินัย เข้าร่วมในกระบวนการสอบสวนหรือให้คำปรึกษาแก่พนักงานสอบสวน เพื่อช่วยวินิจฉัยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพระธรรมวินัยและสถานภาพของพระภิกษุ ควบคู่กับการดำเนินการตามกฎหมายบ้านเมือง ทั้งนี้ เพื่อให้การสอบสวนเป็นไปอย่างรอบด้าน มีความถูกต้องทั้งในมิติของกฎหมายและหลักพระพุทธศาสนา ลดปัญหาการใช้ดุลพินิจที่คลาดเคลื่อน สร้างมาตรฐานการปฏิบัติที่ชัดเจน และเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมและการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในระยะยาว

วิเคราะห์เกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุที่อยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาว่า เป็นไปตามหลักรัฐธรรมนูญหรือไม่ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า กระบวนการสอบสวนพระภิกษุควรดำเนินการภายใต้หลักนิติธรรม หลักสิทธิมนุษยชน และหลักความ

เป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ โดยต้องคำนึงถึงทั้งสถานะของพระภิกษุในฐานะบุคคลตามกฎหมายและสถานะทางศาสนาซึ่งเกี่ยวข้องกับความศรัทธาของประชาชนและพระธรรมวินัยควบคู่กัน ผู้ให้สัมภาษณ์จำนวนมากเห็นตรงกันว่า พระภิกษุซึ่งอยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญายังคงมีสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น สิทธิในการมีทนายความหรือที่ปรึกษากฎหมาย สิทธิในการได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม และสิทธิในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็น พระภิกษุสามารถมีบุคคลที่ไว้วางใจหรือที่ปรึกษากฎหมายเข้าร่วมในการสอบสวนได้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาและสร้างความเป็นธรรมในกระบวนการสอบสวน

ในประเด็นบทบาทของเจ้าคณะปกครอง ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่า เจ้าคณะปกครองควรมีส่วนร่วมในลักษณะ “ผู้สังเกตการณ์” หรือ “ที่ปรึกษาด้านพระธรรมวินัย” มากกว่าการแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยมีหน้าที่กำกับดูแลด้านวินัยสงฆ์ควบคู่กับการดำเนินคดีของรัฐ การมีเจ้าคณะปกครองเข้าร่วมรับทราบในบางขั้นตอนจะช่วยรักษาความสมดุลระหว่างกฎหมายบ้านเมืองกับพระธรรมวินัย รวมทั้งช่วยคุ้มครองศักดิ์ศรีของคณะสงฆ์และรักษาความเชื่อมั่นของประชาชนต่อพระพุทธศาสนากระบวนการสอบสวนต้องคงไว้ซึ่ง “ความเป็นกลาง” และไม่ควรถูกแทรกแซงจากบุคคลภายนอกหรือแรงกดดันทางสังคม การดำเนินคดีควรเป็นไปตามหลักนิติธรรมและความเสมอภาค ไม่ควรปล่อยให้กระแสสังคมหรืออิทธิพลจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากดดันการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน เพราะอาจกระทบต่อความยุติธรรมของคดี

ในส่วนของการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้ให้ข้อมูลมีทั้งมุมมองที่สนับสนุนและจำกัดขอบเขตการมีส่วนร่วม ประชาชนควรมีสสิทธิตราบัวข้อมูลเกี่ยวกับคดีในระดับที่เหมาะสม เพื่อสร้างความโปร่งใสและความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมและสถาบันสงฆ์ แต่ไม่ควรเปิดให้ประชาชนเข้าร่วมรับฟังการสอบสวนโดยตรง เพราะอาจกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลของพระภิกษุ ผู้เสียหาย หรือพยาน รวมถึงอาจทำให้เกิดการตัดสินล่วงหน้าอันขัดต่อหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ข้อเสนอเชิงพัฒนากระบวนการสอบสวนให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและหลักสิทธิมนุษยชนมากขึ้น เช่น การกำหนดให้มี “พระวินยาธิการ” หรือ “พระวินัยธรรมธร” เข้าร่วมในการสอบสวนในลักษณะเดียวกับระบบสหวิชาชีพในคดีเด็กหรือคดีความรุนแรงในครอบครัว หลักพระธรรมวินัย คุ้มครองสิทธิของพระภิกษุ และลดปัญหาการบังคับให้ลาสิกขาโดยขาดความเข้าใจในกฎหมาย กระบวนการสอบสวนพระภิกษุที่อยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา “สามารถดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักรัฐธรรมนูญได้” หากยึดหลักนิติธรรม ความเสมอภาค สิทธิในกระบวนการยุติธรรม และการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยังขาดแนวปฏิบัติและกลไกเฉพาะที่ชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าคณะปกครอง การมีส่วนร่วมของประชาชน และการคุ้มครองสิทธิของพระภิกษุระหว่างการสอบสวน ส่งผลให้การดำเนินการในทางปฏิบัติอาจแตกต่างกันและเกิดข้อโต้แย้งด้านความชอบด้วยรัฐธรรมนูญได้ ดังนั้น จึงควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์หรือระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการสอบสวน

พระภิกษุ โดยกำหนดบทบาทของเจ้าคณะปกครองให้อยู่ในฐานะผู้กำกับดูแลด้านพระธรรมวินัย กำหนดขอบเขตการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะอย่างเหมาะสม และสร้างกลไกคุ้มครองสิทธิของพระภิกษุให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและหลักสิทธิมนุษยชน เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความยุติธรรม ความโปร่งใส และการคุ้มครองพระพุทธศาสนาในสังคมไทยต่อไป

สรุปกระบวนการสอบสวนพระภิกษุที่อยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา สามารถดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักรัฐธรรมนูญได้ หากยึดหลักนิติธรรม หลักสิทธิมนุษยชน และหลักความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมเป็นสำคัญ โดยพระภิกษุยังคงมีสิทธิขั้นพื้นฐานเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป ได้แก่ สิทธิในการมีทนายความหรือที่ปรึกษากฎหมาย สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม และสิทธิในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เจ้าคณะปกครองควรมีบทบาทในฐานะ “ผู้สังเกตการณ์” หรือ “ที่ปรึกษาด้านพระธรรมวินัย” เพื่อกำกับดูแลด้านวินัยสงฆ์ควบคู่กับกระบวนการยุติธรรมของรัฐ โดยไม่ควรแทรกแซงการสอบสวนทางอาญา ทั้งนี้ เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างกฎหมายบ้านเมืองกับพระธรรมวินัย รวมถึงรักษาความศรัทธาของประชาชนต่อคณะสงฆ์กระบวนการสอบสวนควรดำเนินไปด้วยความเป็นกลาง ปราศจากแรงกดดันจากสังคมหรือบุคคลภายนอก และควรเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะเท่าที่จำเป็น เพื่อสร้างความโปร่งใสโดยไม่กระทบต่อสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาพยาน หรือรูปคดีอันสอดคล้องกับหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ปัจจุบันยังขาดแนวปฏิบัติและกลไกเฉพาะที่ชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าคณะปกครอง การมีส่วนร่วมของประชาชน และการคุ้มครองสิทธิของพระภิกษุระหว่างการสอบสวน ส่งผลให้การปฏิบัติในแต่ละกรณีแตกต่างกันและอาจเกิดข้อโต้แย้งด้านความชอบด้วยรัฐธรรมนูญได้ จึงต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์หรือระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุ รวมทั้งกำหนดให้มีผู้เชี่ยวชาญด้านพระธรรมวินัยหรือพระวินยาธิการเข้าร่วมในกระบวนการสอบสวน เพื่อคุ้มครองสิทธิของพระภิกษุและสร้างความสมดุลระหว่างหลักกฎหมายของรัฐกับหลักพระธรรมวินัย อันจะนำไปสู่กระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสอดคล้องกับหลักรัฐธรรมนูญมากยิ่งขึ้น ดังรายละเอียดภาพที่ 4.2

ภาพที่ 4.2 หลักรัฐธรรมนูญต่อกระบวนการสอบสวน
(ที่มา: ผู้วิจัย)

4.1.3 บทบาทเจ้าคณะปกครองและประชาชนต่อกระบวนการสอบสวนพระภิกษุ

ในกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา การมีส่วนร่วมของเจ้าคณะผู้ปกครองถือว่ามีความเหมาะสม เนื่องจากเจ้าคณะผู้ปกครองมีหน้าที่กำกับดูแลความประพฤติของพระภิกษุตามกฎหมายคณะสงฆ์และพระธรรมวินัย สามารถทำหน้าที่ติดตามข้อเท็จจริงและพิจารณาผลกระทบทางพระวินัยควบคู่ไปกับกระบวนการยุติธรรมของรัฐได้ เมื่อพระภิกษุได้ละเมิดพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ พระภิกษุต้องถูกลงโทษให้ลาสิกขาหรือสละสมณเพศจากความเป็นพระภิกษุ และในทางกฎหมายบ้านเมืองก็ได้บัญญัติไว้เช่นกัน การสละสมณเพศของพระภิกษุเหตุแห่งการกระทำความผิดของพระภิกษุที่ต้องสละสมณเพศ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้กำหนดไว้ดังต่อไปนี้ 1) พระภิกษุกระทำความผิดโดยการล่วงละเมิดพระธรรมวินัยและได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้สึก 2) พระภิกษุกระทำการขัดต่อบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 3) พระภิกษุต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นบุคคลล้มละลาย 4) พระภิกษุถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญา 5) พระภิกษุต้องสละสมณเพศตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล

อย่างไรก็ตาม เจ้าคณะผู้ปกครองไม่ควรเข้าไปแทรกแซงการสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือการพิจารณาของศาล เพราะอำนาจดังกล่าวเป็นหน้าที่ของกระบวนการยุติธรรมโดยตรง

ส่วนประชาชนนั้น แม้จะไม่มีอำนาจเข้าร่วมในการสอบสวนคดี แต่ควรได้รับทราบข้อมูลที่จำเป็นและถูกต้องผ่านช่องทางที่เป็นทางการ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นต่อทั้งคณะสงฆ์และหน่วยงานของรัฐ การเปิดโอกาสให้ประชาชนรับฟังข้อมูลในระดับที่เหมาะสมยังช่วยส่งเสริมการตรวจสอบภาคสังคม แต่ต้องไม่กระทบต่อสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาและไม่ก่อให้เกิดการตัดสินใจล่วงหน้าก่อนคำพิพากษาถึงที่สุด ดังนั้น แนวทางที่เหมาะสมในปัจจุบันคือ การให้เจ้าคณะผู้ปกครองมีบทบาทกำกับดูแลด้านพระวินัย ขณะที่ประชาชนมีบทบาทในการรับรู้ข้อมูลและติดตามความโปร่งใสของกระบวนการ โดยทุกฝ่ายต้องเคารพหลักนิติธรรม หลักสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ และความเป็นอิสระของกระบวนการยุติธรรม

จากการสัมภาษณ์ WC12 ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า เจ้าคณะปกครองมีบทบาทในลักษณะที่ปรึกษาหรือ ผู้สังเกตการณ์มากกว่าผู้ตัดสิน WD18 ได้กล่าวไว้ว่า เจ้าคณะปกครองและประชาชนร่วมรับฟังหรือสังเกตการณ์ในกระบวนการสอบสวน เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นธรรม โปร่งใส และรักษาศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา WD16 ได้กล่าวไว้ว่า เจ้าคณะปกครองเข้าร่วมรับทราบในการสอบสวนเพื่อรักษาความถูกต้องทั้งทางกฎหมายและพระธรรมวินัย พระภิกษุเป็นบุคคลที่อยู่ภายใต้ทั้งกฎหมายบ้านเมืองและพระธรรมวินัย WE22 ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการสอบสวนพระภิกษุ และ WA24 ได้กล่าวว่า เจ้าคณะปกครองร่วมฟังการสอบสวน เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเป็นธรรมแก่บุคคลที่ถูกดำเนินคดีอาญา

อีกประเด็นหนึ่งจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้เสนอคือ ควรมีการแก้ไขหรือเพิ่มเติมกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องให้กำหนดขั้นตอนการสอบสวนพระภิกษุไว้อย่างชัดเจน โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวน คณะสงฆ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ขั้นตอนการจับกุม การควบคุมตัว การสอบสวน การพิจารณาการปล่อยตัวชั่วคราว ตลอดจนการดำเนินการเกี่ยวกับสถานะของพระภิกษุ เพื่อให้เกิดมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ทั้งนี้ ควรจัดให้มีการอบรมหรือพัฒนาความรู้ด้านพระธรรมวินัยแก่พนักงานสอบสวน รวมทั้งจัดทำคู่มือหรือแนวปฏิบัติ (Guidelines) สำหรับการสอบสวนพระภิกษุโดยเฉพาะ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างเหมาะสม เคารพต่อสถานภาพของพระภิกษุ คำนึงถึงสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา และรักษาความสมดุลระหว่างการบังคับใช้กฎหมายของรัฐกับการคุ้มครองพระพุทธศาสนา อันจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นของสังคมต่อกระบวนการยุติธรรมและการบริหารกิจการคณะสงฆ์อย่างยั่งยืน.

ผลการวิเคราะห์ การมีส่วนร่วมของเจ้าคณะปกครองและประชาชนในกระบวนการสอบสวนพระภิกษุที่อยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า กระบวนการสอบสวนควรดำเนินไปภายใต้หลักนิติธรรม ความเป็นกลาง และการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา โดยต้องสร้างความสมดุลระหว่างกฎหมายของรัฐ พระธรรมวินัย และความเชื่อมั่นของสังคมต่อพระพุทธศาสนาบทบาทของเจ้าคณะปกครอง ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า ควรมีส่วนร่วมในกระบวนการสอบสวนในฐานะ ผู้สังเกตการณ์ หรือที่ปรึกษาด้านพระธรรมวินัย มากกว่าการเข้าไปแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เนื่องจากเจ้าคณะปกครองมีหน้าที่กำกับดูแลด้านพระวินัยและการปกครองคณะสงฆ์ มิใช่ผู้มีอำนาจวินิจฉัยคดีอาญาโดยตรง อย่างไรก็ตาม การเข้าร่วมรับทราบหรือสังเกตการณ์ในบางขั้นตอนถือว่ามีความสำคัญ เพราะช่วยให้การดำเนินคดีคำนึงถึงพระธรรมวินัยควบคู่กับกฎหมายบ้านเมือง อีกทั้งยังช่วยคุ้มครองศักดิ์ศรีของคณะสงฆ์และลดปัญหาการใช้ดุลพินิจโดยฝ่ายรัฐเพียงฝ่ายเดียว

เจ้าคณะปกครองสามารถทำหน้าที่อธิบายหรือเปรียบเทียบหลักพระธรรมวินัยกับกฎหมายบ้านเมืองได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในกรณีที่พระภิกษุผู้ถูกกล่าวหาไม่เข้าใจกระบวนการทางกฎหมาย ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการถูกบังคับให้ลาสิกขาโดยขาดความรู้ความเข้าใจในสิทธิของตน นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอให้มีพระวินยการหรือพระวินยธรรมธร เข้าร่วมในกระบวนการสอบสวนในลักษณะเดียวกับระบบสหวิชาชีพในคดีเด็กหรือคดีความรุนแรงในครอบครัว เพื่อคุ้มครองสิทธิของพระภิกษุและสร้างความเหมาะสมตามหลักพระธรรมวินัยในส่วนของ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่า ประชาชนควรมีสิทธิรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับคดีในระดับที่เหมาะสม เพื่อสร้างความโปร่งใสและความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมและสถาบันสงฆ์ แต่ไม่ควรเปิดให้ประชาชนเข้าร่วมรับฟังการสอบสวนโดยตรง เนื่องจากอาจกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลของพระภิกษุ ผู้เสียหาย หรือพยาน รวมถึงอาจก่อให้เกิดการตัดสินล่วงหน้า ซึ่งขัดต่อหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ตามหลักกฎหมายอาญาหลายความเห็นเสนอว่า การเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะควรดำเนินการในรูปแบบการแถลงข่าว หรือ รายงานความคืบหน้าอย่างเป็นทางการ มากกว่าการเปิดให้สาธารณชนเข้าร่วมในกระบวนการสอบสวนโดยตรง ทั้งนี้ เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างความโปร่งใสกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา รวมถึงป้องกันแรงกดดันจากสังคม สื่อมวลชน หรือกระแสสาธารณะที่อาจส่งผลกระทบต่อความเป็นกลางของกระบวนการยุติธรรม

นอกจากนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์จากฝ่ายพนักงานสอบสวนและอัยการยังเน้นว่า กระบวนการสอบสวนพระภิกษุควรยึดหลักความเสมอภาคและความเป็นกลาง พระภิกษุแม้จะมีสถานะทางศาสนา

แต่เมื่อถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญา ก็ยังต้องได้รับการปฏิบัติตามกฎหมายเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป โดยไม่ควรได้รับอภิสิทธิ์หรือถูกเลือกปฏิบัติ ขณะเดียวกันการดำเนินการก็ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อศรัทธาของประชาชนและภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาด้วย ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่สนับสนุนให้ “เจ้าคณะปกครอง” มีส่วนร่วมในกระบวนการสอบสวนในฐานะผู้สังเกตการณ์หรือผู้กำกับดูแลด้านพระธรรมวินัย เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างกฎหมายของรัฐกับการปกครองคณะสงฆ์ ส่วนประชาชนควรมีส่วนร่วมในระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการตรวจสอบอย่างเหมาะสม แต่ไม่ควรเข้าร่วมในการสอบสวนโดยตรง เพื่อป้องกันผลกระทบต่อความเป็นธรรมและสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้น จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าคณะปกครองและขอบเขตการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ เพื่อให้กระบวนการสอบสวนพระภิกษุมีความโปร่งใส เป็นธรรม และสอดคล้องกับหลักนิติธรรม หลักสิทธิมนุษยชน และพระธรรมวินัย อันจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นของสังคมต่อกระบวนการยุติธรรมและสถาบันพระพุทธศาสนาในระยะยาว

สรุป การมีส่วนร่วมของเจ้าคณะปกครองและประชาชนในกระบวนการสอบสวนพระภิกษุที่อยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา กระบวนการสอบสวนควรดำเนินไปภายใต้หลักนิติธรรม ความเป็นกลาง และการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา โดยต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างกฎหมายของรัฐ พระธรรมวินัย และศรัทธาของประชาชนต่อพระพุทธศาสนา เจ้าคณะปกครอง เจ้าคณะปกครองควรมีส่วนร่วมในฐานะผู้สังเกตการณ์ หรือที่ปรึกษาด้านพระธรรมวินัย มากกว่าการเข้าไปแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เนื่องจากหน้าที่หลักของคณะสงฆ์คือการกำกับดูแลพระธรรมวินัย และการปกครองคณะสงฆ์ มิใช่การวินิจฉัยคดีอาญาโดยตรง การมีส่วนร่วมของเจ้าคณะปกครองในบางขั้นตอนของการสอบสวนถือว่ามีความสำคัญ เพราะช่วยให้กระบวนการดำเนินคดีสอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัย และช่วยคุ้มครองศักดิ์ศรีของคณะสงฆ์ รวมทั้งลดปัญหาการใช้อำนาจดุลยพินิจโดยฝ่ายรัฐเพียงฝ่ายเดียว พระวินยการ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านพระวินัยเข้าร่วมในลักษณะสหวิชาชีพ เพื่อให้คำปรึกษาและคุ้มครองสิทธิของพระภิกษุในกระบวนการสอบสวน ประชาชนควรมีสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคดีในระดับที่เหมาะสม เพื่อสร้างความโปร่งใสและความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมและสถาบันสงฆ์ แต่ไม่ควรเข้าร่วมรับฟังหรือแทรกแซงการสอบสวนโดยตรง เนื่องจากอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา พยาน หรือผู้เสียหาย รวมทั้งอาจก่อให้เกิดการตัดสินล่วงหน้าซึ่งขัดต่อหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ตามกฎหมายอาญา ดังนั้น การเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะจึงควรอยู่ในรูปแบบของการแถลงข่าวหรือรายงานความคืบหน้าอย่างเป็นทางการ เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างความโปร่งใสกับการคุ้มครองสิทธิของทุกฝ่ายการมีส่วนร่วมของเจ้าคณะปกครองและประชาชนในกระบวนการสอบสวนพระภิกษุสะท้อนความพยายามในการบูรณาการ

ระหว่างหลักกฎหมายของรัฐกับหลักพระธรรมวินัย เพื่อให้เกิดกระบวนการยุติธรรมที่มีความโปร่งใสเป็นธรรม และคำนึงถึงบริบททางศาสนาและสังคมควบคู่กัน ทั้งนี้ การกำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าคณะปกครอง ขอบเขตการเปิดเผยข้อมูล และกลไกการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา จะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นของสังคมต่อกระบวนการยุติธรรมและสถาบันพระพุทธศาสนาได้อย่างยั่งยืน ตามหลักนิติธรรมและหลักสิทธิมนุษยชนในสังคมประชาธิปไตยปัจจุบัน ดังรายละเอียดภาพที่ 4.3

ภาพที่ 4.3 กระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา

(ที่มา : ผู้วิจัย)

4.1.4 หลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนพระภิกษุที่ถูกดำเนินคดีอาญา

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 27 (1) กำหนดว่า กรณีที่พระภิกษุรูปใดต้องคำวินิจฉัยให้รับนิคหกรรม “ไม่ถึงให้สึก” แต่ไม่ยอมรับนิคหกรรมนั้น พระภิกษุรูปนั้นต้องสละสมณเพศตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายเถรสมาคม ซึ่งกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ 11 ก็ได้กำหนดให้ผู้บังคับบัญชารายงานเรื่องดังกล่าวถึงมหาเถรสมาคม ถ้ามหาเถรสมาคมวินิจฉัยและมีคำสั่งให้สละสมณเพศ พระภิกษุรูปนั้นก็ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำวินิจฉัยนั้น พระภิกษุละเมิดพระธรรมวินัยเป็นประจำ ต้องสึกภายในสามวันนับแต่ถูกวินิจฉัยให้สละสมณเพศ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ มาตรา 27 (2) พระภิกษุที่ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยไม่ว่าจะเรื่องเดียวกันหรือหลายเรื่องเป็นอาจิม (เป็นประจำ) ต้องสละสมณเพศตามกฎหมายเถรสมาคม โดยกฎหมายเถรสมาคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ คือ กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 21 พ.ศ. 2538 ว่าด้วยการให้พระภิกษุสละสมณเพศ

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 21 กำหนดให้เจ้าอาวาสวัดซึ่งพระภิกษุนั้นอยู่ในสังกัด หรือเจ้าอาวาสวัดที่พระภิกษุนั้นพำนักอาศัยอยู่ มีอำนาจหน้าที่แนะนำ ชี้แจง ตักเตือน ถ้าพระภิกษุประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัย เพื่อให้พระภิกษุรูปนั้นประพฤติตามพระธรรมวินัย โดยคำแนะนำ ชี้แจง ตักเตือน ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร กำหนดเวลาให้ปฏิบัติ หากพระภิกษุรูปนั้นไม่ปฏิบัติตามภายในเวลาที่กำหนด ให้เจ้าอาวาสวัดรายงานตามลำดับ จนถึงเจ้าคณะอำเภอเจ้าสังฆการีเพื่อวินิจฉัยให้สละสมณเพศต่อไป ซึ่งเมื่อมีคำวินิจฉัยให้พระภิกษุสละสมณเพศแล้ว ให้เป็นอันถึงที่สุด กล่าวคือ พระภิกษุผู้ที่ต้องคำวินิจฉัยนั้นต้องปฏิบัติตาม จะได้แย้งไม่ได้อีกแล้ว

1) การแจ้งสิทธิในชั้นสอบสวนแก่ผู้ต้องหา

ในการถามคำให้การผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า 1) ผู้ต้องหาสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ 2) ผู้ต้องหาสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังในการสอบปากคำตนได้เมื่อผู้ต้องหาให้การอย่างใดก็ได้ คำให้การไว้ ถ้ามผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การเลยก็ให้บันทึกไว้ (วิเชียร ตีระกุดมศักดิ์, 2564 : 535) การที่ผู้ต้องหาให้การปฏิเสธในชั้นสอบสวนและขอให้การในรายละเอียดชั้นศาลเป็นการสอบปากคำผู้ต้องหาโดยชอบแล้ว ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใด ๆ ในเรื่องที่ต้องหานั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 (วิเชียร ตีระกุดมศักดิ์, 2564 : 539)

การปฏิบัติเรื่องการจับกุม ให้ปฏิบัติตามกฎหมาย เฉกเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาทั่วไป โดยวิธีการจับกุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 เจ้าพนักงานที่ทำการจับ ต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับว่า เขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับ เจ้าพนักงานผู้เป็นผู้จับ ต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับรับทราบ และหากมีหมายจับ ให้แสดง

ต่อผู้ถูกจับให้ทราบด้วย ควรแจ้งต่อผู้ถูกจับว่ามีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ และถ้อยคำของผู้ถูกจับ อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและปรึกษานายความ หรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ ถ้าผู้ถูกจับประสงค์จะแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจทราบถึงการจับกุม สามารถดำเนินการได้ และไม่เป็นการขัดขวางการจับกุม

2) กรณีผู้ถูกจับกุมเป็นพระภิกษุ

กรณีผู้ถูกจับกุมเป็นพระภิกษุให้ระลึกไว้เสมอว่าพระภิกษุเป็นที่เคารพกราบไหว้ของพุทธศาสนิกชนการกระทำใด ๆ ต่อพระภิกษุจะต้องกระทำด้วยความเคารพ กรณีพระภิกษุสงฆ์ถูกจับและถูกควบคุมตัวอยู่สถานี่ตำรวจโดยไม่ได้ขอลปล่อยตัวชั่วคราว หรือพนักงานสอบสวนไม่อนุญาตพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการเพื่อให้พระภิกษุสงฆ์นั้น “สละสมณเพศ” ก่อนจะนำตัวไปเข้าสู่กระบวนการต่อไปกรณีพระภิกษุได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว สถานภาพความเป็นพระภิกษุยังคงอยู่ต่อไป เว้นแต่ฝ่ายคณะสงฆ์จะได้มีคำสั่งให้สละสมณเพศในระหว่างนั้น ขั้นตอนการสอบสวน การสอบสวนพระภิกษุที่กระทำความผิดอาญา เหมือนการสอบสวนบุคคลธรรมดาโดยทั่วไป พนักงานสอบสวนจึงมีอำนาจสอบสวนพระภิกษุที่กระทำความผิดอาญาได้ ขั้นตอนการฟ้องร้อง การฟ้องคดีอาญาถือเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง หรือสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งให้ส่งพยานมาให้ซักถามหากพนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งฟ้องก็จะส่งสำนวนพร้อมตัวผู้ต้องหาเพื่อให้อัยการสั่งฟ้องขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาคดี กระบวนการของการพิจารณาพิพากษาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้กระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ขั้นตอนการบังคับโทษการดำเนินคดีอาญาของพระภิกษุ เมื่อผ่านขั้นตอนการจับกุม การสอบสวน การพิจารณาพิพากษาคดี จนถึงการบังคับโทษ ให้เป็นไปตามคำพิพากษานั้น รวมทั้งได้รับสิทธิในชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา เหมือนบุคคลธรรมดาทั่วไป

จากการสัมภาษณ์ WA4 ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า บทบาทโดยตรงในกระบวนการสอบสวน WC15 ได้กล่าวว่า สมดุลระหว่างความยุติธรรม ความโปร่งใส และการเคารพพระธรรมวินัย WD16 ได้กล่าวว่า การสอบสวนเพื่อรักษาความถูกต้องทั้งทางกฎหมายและพระธรรมวินัย WD20 ได้กล่าวว่า พระวินัยธรรมหรือพระวินยาศึกษาเข้าร่วมฟังการสอบสวน WE21 กล่าวว่า ต้องการเข้าร่วมในการสอบสวน WE24 ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการสอบสวนไม่ควรถูกครอบงำจากแรงกดดันของสังคม และ WE25 ได้กล่าวไว้ว่า การสอบสวนพระภิกษุจึงควรกระทำด้วยความระมัดระวัง

จากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) หัวข้อปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนตามกฎหมาย

บ้านเมืองเพียงฝ่ายเดียว ในพระไตรปิฎกและอรรถกถา เล่มที่ 6 พระพุทธเจ้ารับสั่งแก่ภิกษุหลายว่า พระพุทธเจ้าอนุญาตให้อนุวัตรตามพระเจ้าแผ่นดิน คือตามกฎหมายบ้านเมือง แต่ไม่ควรอนุวัตรตาม แก่ใครๆ ในกรรมอันไม่เป็นธรรม และในการสอบสวนนั้นเจ้าพนักงานสอบสวนไม่มีความรู้ความ เชี่ยวชาญในการสอบสวนพระโดยตรง พนักงานสอบสวนไม่แยกความผิดให้ชัดเจนว่าควรให้ปล่อยตัว ชั่วคราวหรือไม่ เช่น ความผิดซึ่งหน้า ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคง พนักงานสอบสวนไม่ได้ การ สอบสวนต้องมีหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามาร่วมด้วย แม้กฎหมายบ้านเมืองจะบัญญัติให้พนักงานสอบสวน ดำเนินการตามกฎหมายได้ แต่การสอบสวนพระภิกษุไม่เหมือนกับการสอบสวนโดยทั่วไป พระธรรม วินัยและกฎหมายบ้านเมืองมิใช่ระบบที่ขัดแย้งกัน แต่เป็นระบบที่มีวัตถุประสงค์แตกต่างกันและ สามารถดำเนินควบคู่กันได้ กล่าวคือ พระธรรมวินัยมุ่งรักษาความบริสุทธิ์แห่งพระศาสนาและความ ประพฤติของพระภิกษุ ขณะที่กฎหมายบ้านเมืองมุ่งคุ้มครองความสงบเรียบร้อยและความยุติธรรม ของสังคมโดยรวม ดังนั้น เมื่อพระภิกษุตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาในคดีอาญา การพิจารณาทาง พระธรรมวินัยควรดำเนินการโดยพระวินัยหรือพระวินยการซึ่งมีความรู้และความเชี่ยวชาญด้าน พระวินัย ส่วนการดำเนินคดีอาญาควรเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและกระบวนการยุติธรรมของ รัฐ โดยทั้งสองฝ่ายควรประสานข้อมูลและดำเนินการภายใต้กรอบอำนาจหน้าที่ของตนเอง เพื่อไม่ให้ การพิจารณาในฝ่ายหนึ่งส่งผลกระทบต่อหรือก้าวล่วงอำนาจของอีกฝ่ายหนึ่ง

วิเคราะห์หลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนพระภิกษุที่ถูกดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยมี ลักษณะเป็นการบูรณาการระหว่างกฎหมายของรัฐและกฎหมายคณะสงฆ์ กล่าวคือ พระภิกษุยังคงมี สถานะเป็นบุคคลตามกฎหมายที่ต้องอยู่ภายใต้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเช่นเดียวกับประชาชน ทั่วไป ขณะเดียวกันยังต้องอยู่ภายใต้พระธรรมวินัยและการปกครองคณะสงฆ์ตามบทบัญญัติแห่ง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ด้วยกระบวนการสอบสวนพระภิกษุในคดีอาญาโดยหลักต้องดำเนินการตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยพนักงานสอบสวนมีหน้าที่แจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหา ให้สิทธิ ในการมีทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าร่วมรับฟังการสอบสวน รวมถึงต้องคุ้มครองสิทธิและ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกกล่าวหา ทั้งนี้ห้ามมิให้มีการข่มขู่ บังคับ หรือกระทำการใดอันเป็น การละเมิดสิทธิของผู้ต้องหา อันเป็นหลักประกันสำคัญของกระบวนการยุติธรรมที่เป็นธรรม พระภิกษุ แตกต่างจากบุคคลทั่วไป เนื่องจากเป็นผู้ทรงสมณเพศและเป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชน ดังนั้น การจับกุม ควบคุมตัว และสอบสวนจึงต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวังและเคารพต่อสถานะทาง ศาสนา โดยเฉพาะในกรณีที่ต้องควบคุมตัวไว้ระหว่างดำเนินคดี พนักงานสอบสวนจำเป็นต้อง

ประสานงานกับฝ่ายปกครองคณะสงฆ์เพื่อดำเนินการตามกฎหมายคณะสงฆ์เกี่ยวกับการละสมณเพศก่อนเข้าสู่กระบวนการควบคุมตัวในเรือนจำ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจของรัฐกับอำนาจทางศาสนาที่ต้องดำเนินควบคู่กัน

สรุป การสอบสวนพระภิกษุที่ถูกดำเนินคดีอาญาไม่ใช่เพียงกระบวนการทางกฎหมายเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการที่ต้องสร้างความสมดุลระหว่าง ความยุติธรรมตามกฎหมายของรัฐ กับการคุ้มครองสถานะและพระธรรมวินัยของคณะสงฆ์ โดยควรพัฒนากลไกเฉพาะ เช่น การกำหนดบทบาทของพระวินัยธรรมหรือพระวินยาธิการ การวางแผนปฏิบัติร่วมระหว่างตำรวจ อัยการ และคณะสงฆ์ และการกำหนดมาตรการคุ้มครองสิทธิของพระภิกษุอย่างชัดเจน เพื่อให้กระบวนการสอบสวนมีประสิทธิภาพ โปร่งใส เป็นธรรม และสอดคล้องกับหลักนิติธรรมและหลักพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ดังรายละเอียดภาพที่ 4.4

ภาพที่ 4.4 หลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนพระภิกษุที่ถูกดำเนินคดีอาญา

(ที่มา : ผู้วิจัย)

4.2 กฎหมายและพระวินัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา

กระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันเกี่ยวข้องกับทั้งกฎหมายของรัฐและพระธรรมวินัยของคณะสงฆ์ โดยในส่วนของกฎหมายรัฐนั้น อาศัยหลักตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาและหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด พระภิกษุจึงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป การสอบสวนให้เริ่มดำเนินการโดยมิชักช้า จะทำการในที่ไหนใด เวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควรโดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย ตามมาตรา 130 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม แต่การที่ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติดังกล่าวไม่มีกฎหมายบัญญัติว่า การสอบสวนนั้นเป็นการสอบสวนไม่ชอบ ดังนั้น แม้พนักงานสอบสวนเพิ่งเริ่มทำการสอบสวนหลังจากได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาเป็นปกติไม่ทำให้การสอบสวนนั้นไม่ชอบ ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาและเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา และพนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและจะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้ ดังนั้นพนักงานสอบสวนมีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดรวมทั้งพยานหลักฐานที่ฝ่ายผู้เสียหายหรือผู้ต้องหานำมาให้พนักงานสอบสวนด้วย (วิเชียร ตีระอุดมศักดิ์, 2564: 515 -516) ขณะเดียวกันพระราชบัญญัติคณะสงฆ์กำหนดให้เจ้าคณะผู้ปกครองมีหน้าที่ดูแลความประพฤติและความเรียบร้อยของพระภิกษุในเขตการปกครองของตน ส่วนในทางพระวินัยนั้น การกระทำที่เป็นเหตุแห่งคดีอาญาอาจเข้าข่ายเป็นอาบัติที่ต้องได้รับการพิจารณาตามหลักอธิกรณ์และอธิกรณ์สมณะ ซึ่งเป็นกระบวนการระงับและวินิจฉัยข้อกล่าวหาภายในคณะสงฆ์ซึ่งไม่มีโทษทางอาญา การดำเนินการทางพระวินัยสามารถกระทำควบคู่กับกระบวนการทางอาญาได้ แต่ต้องไม่แทรกแซงอำนาจของพนักงานสอบสวนหรือศาล ดังนั้น ระบบกฎหมายและพระวินัยจึงทำหน้าที่ร่วมกันในลักษณะคู่ขนาน โดยกฎหมายของรัฐมุ่งรักษาความยุติธรรมของสังคม ส่วนพระวินัยมุ่งรักษาความบริสุทธิ์และศรัทธาในพระพุทธศาสนา อันเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสมดุลระหว่างหลักนิติธรรมและหลักพระธรรมวินัยในสังคมไทยปัจจุบัน โดยที่ **ผลที่มุ่งหมายของพระวินัย** อันจะปฏิบัติพระวินัยให้สำเร็จประโยชน์เพื่อให้เกิดความสงบ เป็นระเบียบเรียบร้อย ด้วยเหตุนี้จำเป็นต้องเข้าใจผลที่มุ่งหมายแห่งพระวินัยนั้น พระพุทธบัญญัติ บางข้อและขนบธรรมเนียมอันดีงาม พระศาสดาทรงตั้งไว้เพื่อ 1)

ป้องกันไม่ให้เป็นคนเหี้ยมโหดจนถึงต้องโทษเป็นอาชญาแผ่นดิน เช่น ห้ามทำโจรกรรมและฆ่ามนุษย์ 2) ป้องกันความลวงโลกเลี้ยงชีพ เช่น ห้ามไม่ให้วาดอตุตรนิมุตตธรรม 3) ป้องกันความดูร้าย เช่น ห้ามไม่ให้ด่ากัน ตีกัน เป็นต้น 4) ป้องกันความประพฤติเลวทราม เช่น ห้ามพูดปด ห้ามพูดส่อเสียด ห้ามเสพสุรา 5) ป้องกันความประพฤติเสียหาย เช่น ห้ามแอบฟังความของเขา 6) ป้องกันความเล่นชุกชอน เช่น ห้ามไม่ให้เล่นจี้กัน ไม่ให้เล่นน้ำไม่ให้ชอนบริวารของกัน 7) และทรงบัญญัติความนิยมของคนในครั้งนั้นก็มี เช่น ห้ามไม่ให้ขุดดิน ไม่ให้ฟันต้นไม้ที่เขาถือว่ามีชีวิต 8) ทรงบัญญัติตามธรรมเนียมของภิกษุตามความสะดวกบ้าง ตามนิยมของบรรพชิตบ้าง เช่น ห้ามไม่ให้ฉันอาหารในเวลาวิกาล จะฉันของอื่นนอกจากนี้ต้องรับประเคนก่อน (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2541: 19-20)

4.2.1 กระบวนตรวจสอบอธิกรณ์ในพระธรรมวินัย

กระบวนตรวจสอบ “อธิกรณ์” ในพระธรรมวินัยมีความสอดคล้องกับกระบวนตรวจสอบตามกฎหมายอย่างน่าสนใจ แม้ว่าจะเกิดขึ้นในบริบทที่แตกต่างกัน กล่าวคือ พระธรรมวินัยมุ่งรักษาความบริสุทธิ์แห่งพระสงฆ์และความสามัคคีของสงฆ์ ขณะที่กฎหมายมุ่งรักษาความยุติธรรมและความสงบเรียบร้อยของสังคม แต่เมื่อพิจารณาในเชิงหลักการแล้ว จะพบว่าทั้งสองระบบต่างมีโครงสร้างของการแสวงหาข้อเท็จจริง การพิจารณาพยานหลักฐาน และการตัดสินบนพื้นฐานของเหตุผลที่ใกล้เคียงกันอย่างมาก หลักนิติธรรม ในความหมายที่ว่ารัฐบาลหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาหรือภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลจะกระทำใด ๆ ที่อาจมีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของเอกชนคนใดคนหนึ่งได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจและเฉพาะแต่ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น แสดงให้เห็นว่ากฎหมายเป็นทั้ง “แหล่งที่มา” (source) และ “ข้อจำกัด” (Limitation) ของอำนาจการกระทำต่าง ๆ ขององค์กรของรัฐในฝ่ายบริหาร กฎหมายมีอยู่ด้วยกันหลายประเภท แต่ละประเภทก็ยังมีหลายรูปแบบ เป็นปัญหาที่จะต้องพิจารณากันในประเด็น ต่อไปว่า กฎหมายที่ให้อำนาจฝ่ายบริหารกระทำการ หมายถึง กฎหมายรูปแบบใดบ้าง และกฎหมายที่จำกัดอำนาจกระทำของฝ่ายบริหารได้แก่กฎหมายรูปแบบใด (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2538: 58) **ดังในพระพุทธศาสนา ภิกษุณี : สุนทรินันทา** (กระทำอาบัติสังฆาติเสส โทษรองจากปาราชิก)

ประวัติและเหตุการณ์ที่นำไปสู่การกระทำอาบัติสังฆาติเสสของภิกษุณีสุนทรินันทา

ภิกษุณีสุนทรินันทาเป็นภิกษุณีรูปหนึ่งในสมัยพุทธกาล ท่านประพฤตินั้นไม่เหมาะสมด้วยการ ยินดีในการถูกต้องกายกับชายผู้มีความกำหนัด เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบเรื่อง ทรงตำหนิการกระทำ ดังกล่าว่าไม่สมควร ไม่คล้อยตาม ไม่เหมาะสม ไม่ใช่กิจของสมณะ การกระทำเช่นนี้ไม่ทำให้คนที่ยังไม่เลื่อมใสเกิดความเลื่อมใส หรือทำให้คนที่เลื่อมใสอยู่แล้วเลื่อมใสยิ่งขึ้น ภิกษุณีสุนทรินันทาจึงต้อง อาบัติสังฆาทิเสส ซึ่งเป็นโทษที่ต้องอยู่กรรมและถูกจำกัดสิทธิ์ในสงฆ์

กรณีของภิกษุณีสุนทรินันทาแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการประพฤตินอย่างเหมาะสมในสังคมสงฆ์ เพื่อรักษาความบริสุทธิ์และความสงบเรียบร้อยของหมู่สงฆ์

พระปณิโกลการทวาทเถระ

โทษอาบัติสังฆาทิเสส ซึ่งเป็นโทษรองจากปาราชิก

ประวัติและเหตุการณ์ที่นำไปสู่การกระทำอาบัติสังฆาทิเสสของพระปณิโกลการทวาทเถระ

พระปณิโกลการทวาทเถระ เดิมเป็นพราหมณ์ในพระนครโกสัมพี แคว้นวังสะ เกิดในตระกูลพราหมณ์บุโรหิตของพระเจ้าอุเทน ท่านมีชื่อตามโคตรของท่านว่าภราทวาทมานพ เมื่อเจริญวัยได้ศึกษาเล่าเรียนจนจบไตรเภท และตั้งตนเป็นอาจารย์สอนศิลปวิทยาแก่มาณพ 500 คน

ด้วยนิสัยโลภในอาหารและตะกะกินจุ ท่านจึงเที่ยวแสวงหากินกับบรรดาศิษย์ของตนไม่เลือกที่ ทำให้เหล่าลูกศิษย์เกิดความเบื่อหน่ายและละทิ้งสำนัก ท่านจึงเดินทางไปยังกรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ เมื่อไปถึง เห็นว่าพระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ได้รับลาภสักการะและภัตตาหารอุดมสมบูรณ์ จึงบวชในพระศาสนาด้วยความประสงค์จะได้อาหาร และยังคงเป็นผู้ไม่รู้ประมาณในการบริโภคอยู่

ครั้งหนึ่ง มีเศรษฐีคนหนึ่งต้องการทดสอบฤทธิ์ของสมณะในพระพุทธศาสนา จึงนำขามไม้จันทน์แดงไปวางไว้บนยอดเสา และประกาศว่าหากสมณะท่านใดสามารถนำขามนั้นลงมาได้จะได้รับรางวัลพระปณิโกลการทวาทเถระใช้ฤทธิ์เหาะขึ้นไปนำขามนั้นลงมา ทำให้ประชาชนพากันสรรเสริญยินดี

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบเรื่อง ทรงตำหนิการกระทำดังกล่าวว่าไม่สมควร เพราะเป็นการแสดงฤทธิ์เพื่อหวังลาภสักการะ และทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามภิกษุแสดงฤทธิ์อิทธิวิธีเพื่ออวดอ้างหรือหวังผลประโยชน์ การกระทำของพระปณิโกลการทวาทเถระถือเป็นอาบัติสังฆาทิเสส ซึ่งผู้กระทำความผิดต้องอยู่กรรมและถูกจำกัดสิทธิ์ในสงฆ์

กรณีของพระปณิโกลการทวาทเถระแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการรักษาพระวินัยและความประพฤตินั้นเหมาะสมของพระภิกษุ เพื่อรักษาความบริสุทธิ์และความสงบเรียบร้อยในสังคมสงฆ์

จากการสัมภาษณ์ WB7 ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการอธิกรณ์จึงมีลักษณะเชิงสมานฉันท์มากกว่ากระบวนการอาญา WD16 กล่าวว่า มีระบบกำกับดูแลตนเองตามหลักพระธรรมวินัย WD17 กล่าวว่า หลักสิทธิมนุษยชนและกฎหมายสมัยใหม่ WD19 กล่าวว่ากระบวนการอธิกรณ์ในพระธรรมวินัย และ WE25 ได้กล่าวไว้ว่าการสอบสวนทางกฎหมายในด้านโครงสร้างและหลักการยุติธรรม

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ความสอดคล้องระหว่างกระบวนการตรวจสอบอธิกรณ์ในพระธรรมวินัยกับกระบวนการสอบสวนตามกฎหมาย แบ่งออกได้เป็น 3 แนวทางสำคัญ ได้แก่ แนวคิดที่เห็นว่าสอดคล้องกัน แนวคิดที่เห็นว่ามีไม่สอดคล้องกัน และแนวคิดที่เห็นว่าควรบูรณาการทั้งสองระบบร่วมกัน ทั้งนี้สามารถวิเคราะห์เชิงวิชาการ 1) กระบวนการอธิกรณ์ในพระธรรมวินัยมีความสอดคล้องกับกระบวนการสอบสวนของกฎหมาย เห็นว่าทั้งสองระบบต่างมีหลักการพื้นฐานร่วมกัน คือ การแสวงหาความจริง การพิจารณาพยานหลักฐาน การเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ชี้แจงข้อเท็จจริง และการยึดหลักความเป็นธรรมในการพิจารณา พระธรรมวินัยมีลักษณะเป็น “กระบวนการยุติธรรมภายในคณะสงฆ์” ที่มีการตรวจสอบถ่วงดุลและใช้หลักนิติธรรมคล้ายระบบกฎหมายสมัยใหม่ โดยเฉพาะการพิจารณาเรื่องเจตนา การรับฟังพยานหลักฐาน และการพิจารณาโดยคณะสงฆ์ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบัน 2) เห็นว่าไม่สอดคล้องกัน ให้เหตุผลว่า พระธรรมวินัยกับกฎหมายบ้านเมืองมีลักษณะ วัตถุประสงค์ และอำนาจบังคับใช้แตกต่างกันอย่างชัดเจน กฎหมายของรัฐเป็นกฎหมายสูงสุดและมีอำนาจบังคับใช้โดยรัฐ ขณะที่พระธรรมวินัยเป็นการควบคุมทางศีลธรรมและวินัยสงฆ์ จึงไม่อาจเทียบเคียงกับกระบวนการสอบสวนทางอาญาได้โดยตรง อีกทั้งการกระทำบางประการอาจผิดพระธรรมวินัยแต่ไม่ผิดกฎหมาย หรือผิดกฎหมายแต่ไม่ถึงขั้นอาบัติร้ายแรงในทางพระวินัย ส่งผลให้กระบวนการพิจารณาและการลงโทษต้องแยกออกจากกัน 3) การบูรณาการระหว่างพระธรรมวินัยกับกฎหมายบ้านเมือง เห็นว่าควรนำหลักการของทั้งสองระบบมาปรับใช้ร่วมกันอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในกรณีที่พระภิกษุถูกดำเนินคดีอาญา

โดยเสนอให้มีการกำหนดกระบวนการร่วมระหว่างฝ่ายคณะสงฆ์และหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้เกิดความชัดเจน โปร่งใส และคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ทั้งยังเสนอให้พัฒนากระบวนการอธิกรณ์ให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน หลักนิติธรรม และมาตรฐานกระบวนการยุติธรรมสมัยใหม่ เช่น การกำหนดขั้นตอนที่ชัดเจน การมีระบบอุทธรณ์ และการเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณา ดังนั้นกระบวนการตรวจสอบอธิกรณ์ในพระธรรมวินัยกับกระบวนการสอบสวนของกฎหมายมีความสอดคล้องเชิงหลักการ ในเรื่องความยุติธรรม การตรวจสอบข้อเท็จจริง และการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน แต่มีความแตกต่างเชิงโครงสร้างและอำนาจ

บังคับใช้ เนื่องจากพระธรรมวินัยมุ่งรักษาความบริสุทธิ์แห่งสมณเพศและศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ขณะที่กฎหมายบ้านเมืองมุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยและบังคับใช้กฎหมายต่อประชาชนโดยทั่วไป การพัฒนาการประสานงานระหว่างคณะสงฆ์กับกระบวนการยุติธรรมของรัฐ จึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างความยุติธรรม ความโปร่งใส และความเชื่อมั่นของสังคมต่อทั้งสถาบันสงฆ์ และกระบวนการยุติธรรมของรัฐในอนาคต

สรุป กระบวนการตรวจสอบอธิกรณ์ในพระธรรมวินัยกับกระบวนการสอบสวนตามกฎหมาย สามารถแบ่งได้เป็น 3 ข้อ ความเหมือน ความแตกต่าง และการบูรณาการทั้งสองระบบร่วมกัน โดยฝ่ายที่เห็นว่าสอดคล้องกันมองว่าทั้งสองระบบต่างยึดหลักความยุติธรรม การแสวงหาความจริง การพิจารณาพยานหลักฐาน และการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ชี้แจงข้อเท็จจริง ขณะที่ฝ่ายที่เห็นว่าไม่สอดคล้องกันให้เหตุผลว่า พระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมืองมีวัตถุประสงค์ อำนาจบังคับใช้ และลักษณะการลงโทษแตกต่างกันอย่างชัดเจน จึงไม่อาจเทียบเคียงกันได้โดยตรง ส่วนแนวคิดเชิงบูรณาการเห็นว่าควรประสานหลักพระธรรมวินัยกับกฎหมายของรัฐให้สอดคล้องกัน โดยเฉพาะกรณีพระภิกษุถูกดำเนินคดีอาญา เพื่อให้เกิดความโปร่งใส ค้ำครองสิทธิ และรักษาศรัทธาของสังคม ทั้งนี้ แม้ทั้งสองระบบจะมีความสอดคล้องเชิงหลักการด้านความยุติธรรม แต่ยังคงมีความแตกต่างเชิงโครงสร้างและอำนาจบังคับใช้ ดังนั้น การพัฒนาการร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์กับกระบวนการยุติธรรมของรัฐจึงเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นต่อสถาบันสงฆ์และกระบวนการยุติธรรมในอนาคต ดังรายละเอียดภาพที่ 4.5

ภาพที่ 4.5 กระบวนการตรวจสอบอธิกรณ์ในพระธรรมวินัย

(ที่มา : ผู้วิจัย)

4.2.2 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีของพระภิกษุ

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีของพระภิกษุในปัจจุบันส่วนใหญ่เกิดจากความซับซ้อนของการบังคับใช้กฎหมายของรัฐควบคู่กับพระธรรมวินัย ซึ่งบางกรณีขาดกลไกการประสานงานที่ชัดเจนระหว่างหน่วยงานยุติธรรมและคณะสงฆ์ ส่งผลให้การดำเนินการล่าช้าหรือเกิดความสับสนในทางปฏิบัติ โดยที่สังคมมักให้ความสนใจคดีที่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุเป็นพิเศษ จนอาจเกิดการตัดสินจากกระแสสังคมก่อนกระบวนการยุติธรรมสิ้นสุด แนวทางแก้ไขควรเริ่มจากการกำหนดมาตรการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและเจ้าคณะผู้ปกครองให้มีความชัดเจนมากขึ้น ควรพัฒนาหลักเกณฑ์การดำเนินการทางพระวินัยที่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม และส่งเสริมความรู้ด้านกฎหมายให้แก่ผู้ปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับ ขณะเดียวกันหน่วยงานรัฐควรดำเนินคดีด้วยความรวดเร็ว โปร่งใส และเคารพสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา การสื่อสารข้อมูลต่อสาธารณชนควรเป็นไปอย่างถูกต้องและรอบคอบ เพื่อป้องกันการสร้างความเสียหายต่อบุคคลหรือสถาบันสงฆ์โดยไม่จำเป็น หากสามารถพัฒนาระบบความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพระหว่างกฎหมายของรัฐและพระธรรมวินัยได้ จะช่วยให้การดำเนินคดีพระภิกษุเป็นไปอย่างเป็นธรรม โปร่งใส และรักษาความเชื่อมั่นของสังคมต่อกระบวนการยุติธรรมและพระพุทธศาสนาได้อย่างยั่งยืน ดังในพระพุทธศาสนา ได้กล่าวว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เปรียบเหมือนมหาสมุทรเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ใหญ่ ๆ สัตว์ใหญ่ ๆ ในมหาสมุทรนั้น เหล่านี้คือปลาตมิ...อสุร นาค คนธรรพ์ มีอยู่ในมหาสมุทรมีลาตัวตั้งร้อยโยชน์ก็มีสองร้อยโยชน์ก็มีสามร้อยโยชน์ก็มีสี่ร้อยโยชน์ก็มีห้าร้อยโยชน์ก็มี ธรรมวินัยนี้ก็เหมือนกันเป็นที่อยู่อาศัยของคนใหญ่ ๆ คนใหญ่ ๆ ในธรรมวินัยนั้นเหล่านี้คือโสดาบันผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งซึ่งโสดา สกิทาคามีผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งซึ่งสกิทาคามีผล อนาคามีผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งซึ่งอนาคามีผล อรหันต์ผู้ปฏิบัติเพื่อความเป็นอรหันต์ ข้อที่ธรรมวินัยนี้เป็นที่อยู่อาศัยของคนใหญ่ ๆ คนใหญ่ ๆ ในธรรมวินัยนั้นเหล่านี้คือโสดาบัน... ผู้ปฏิบัติเพื่อความเป็นอรหันต์แม้นี้ก็มีความอัศจรรย์ไม่เคยมีในธรรมวินัยนี้เป็นข้อที่ 8 ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้วพากันชื่นชมในธรรมวินัยนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลายความอัศจรรย์ไม่เคยมีในธรรมวินัยนี้ 8 ประการนี้แลที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้วพากันชื่นชมในธรรมวินัยนี้ (วิ.จุลล.9/464/398)

ในสมัยพุทธกาลการตัดสินคดีความในฝ่ายราชอาณาจักรแล้ว ในส่วนของพระศาสนาเมื่อย้อนกลับไปสมัยพุทธกาลประมาณพรรษาที่ 20 พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นเป็นครั้งแรกเวลาต่อจากนั้นมาเมื่อมีพระภิกษุสงฆ์ที่ยังไม่บรรลุนิเวศน์ เข้ามายังพระศาสนาเมื่อมีการละเมิดต่อการปฏิบัติดำรงตนอย่างถูกต้อง พระพุทธเจ้าก็จะทรงบัญญัติสิกขาบทเรื่อยมา เพื่อเป็นแนวทางให้กับพระภิกษุสงฆ์ ในบางครั้งเมื่อเกิดการทะเลาะวิวาทในหมู่พระภิกษุ หรือมีการกล่าวหากัน พระพุทธเจ้าก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์เพื่อทำการสอบสวนหาความจริง ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างในพระวินัย ดังต่อไปนี้

“พระศาสดาทรงพระดำริว่า ภิกษุณีนี้นี้ตั้งครมในเวลาคฤหัสถ์โดยแท้ แม้เมื่อเป็นอย่างนั้น พวกเดียรถีย์จักได้โอกาสว่า พระสมณโคตมพาภิกษุณีที่พระเทวทัตทิ้งแล้วเที่ยวไปอยู่ เพราะฉะนั้น เพื่อจะตัดถ้อยคำนี้ควรจะวินิจฉัยอธิกรณ์นี้ในท่ามกลางบริษัทซึ่งมีพระราชา ในวันรุ่งขึ้นจึงให้ทูลเชิญ พระเจ้าโกศล และเชฎฐมหาอนาถบิณฑิกเศรษฐี จูฬอนาถบิณฑิกเศรษฐี นางวิสาขามหาอุบาสิกา และตระกูลใหญ่ ๆ อื่น ๆ ที่มีชื่อเสียง ในเวลาเย็นเมื่อบริษัททั้ง 4 ประชุมกันแล้ว จึงตรัสเรียกพระอุบาลีเถระมาว่า เธอจงไปชำระกรรมของภิกษุณีสาวนี้ ในท่ามกลางบริษัท 4 พระเถระทูลรับพระดำรัสแล้ว จึงไปยังท่ามกลางบริษัท นั่งบนอาสนะที่เขาตกแต่งไว้เพื่อตน แล้วให้เรียกนางวิสาขามหาอุบาสิกามาตรึงเบี่ยงพระพักตร์ของพระราชา ให้รับอธิกรณ์นี้ว่า ดูก่อนวิสาขาท่านจงไป จงรู้โดยถ่องแท้ว่า ภิกษุณีสาวนี้บวชในเดือน ไฉน วันไหน แล้วจงรู้ว่าเธอได้มีกรรมนี้ก่อนหรือหลังบวช มหาอุบาสิการับคำแล้ว จึงให้วงม่าน ตรวจดูที่สุดมือ เท้า สะตือ และต้องของภิกษุณีสาว ภายในม่าน นับเดือนและวัน รู้ว่านางได้ตั้งครมในภาวะเป็นคฤหัสถ์โดยถ่องแท้ จึงไปยังสำนักของพระเถระแล้วบอกเนื้อความนั้น พระเถระได้กระทำภิกษุณีนี้นี้ให้เป็นผู้บริสุทธิ์ ในท่ามกลางบริษัท 4 ภิกษุณีนี้นี้เป็นผู้บริสุทธิ์ แล้วให้ภิกษุสงฆ์และถวายบังคมพระศาสดา แล้วไปยังสำนักนั้นแล พร้อมกับภิกษุณีทั้งหลาย ภิกษุณีนี้น้ออาศัยครมแก่แล้ว ได้ตลอดบุตรมีอนุภาพมาก ผู้ตั้งความปรารถนาไว้แทบบาทมูลของพระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ” (ขุ.ธ.อ. 03/173-174)

การปฏิบัติตามข้อพระวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้เป็นทางถือปฏิบัติ ได้มีการดำเนินสืบต่อเนื่องกันมา แนวทางของพระวินัยนี้ มีประโยชน์อย่างมากต่อการพิจารณา เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่มีข้อพิพาทกันระหว่างพระภิกษุด้วยกัน เช่น อาจจะเป็นเรื่องของการโจทก์ ในอธิกรณ์ หรือเป็นเรื่องของการละเมิดสิกขาในพระวินัย

ผลการสัมภาษณ์ WA1 ได้กล่าวไว้ว่า พระธรรมวินัยรัฐควรกำหนดแนวปฏิบัติ WA2 ได้กล่าวว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีของพระภิกษุ WB7 กล่าวว่า ความโปร่งใสในการสอบสวนและพิจารณาคดีปัญหาสำคัญ WB8 กล่าวว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ให้ทันสมัย WC12 ได้กล่าวว่า การดำเนินคดีอาญาต่อพระภิกษุในปัจจุบัน WD17 ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินคดี

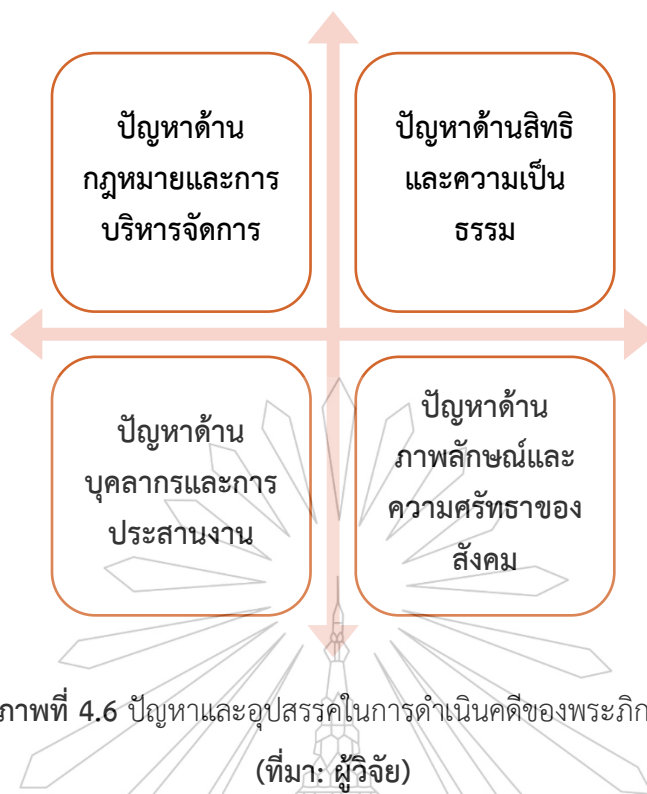
ของพระภิกษุบางส่วนเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายบ้านเมืองและสิทธิทางกฎหมาย และ WD20 กล่าวไว้ว่า พระธรรมวินัยและหน่วยงานที่มีความปฏิบัติตามระบบ กฎ ระเบียบ ที่ถูกต้อง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล “ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีของพระภิกษุและแนวทางการแก้ไข” พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ปัญหาสำคัญของการดำเนินคดีพระภิกษุเกิดจากความไม่ชัดเจนของขอบเขตอำนาจระหว่างคณะสงฆ์กับหน่วยงานของรัฐ การขาดแนวปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และการประสานงานที่ยังไม่เป็นระบบ ส่งผลให้เกิดความล่าช้า ความสับสน และข้อครหาเกี่ยวกับความเป็นธรรมในการดำเนินคดี นอกจากนี้ พระภิกษุมีสถานะทั้งในฐานะนักบวชตามพระธรรมวินัยและพลเมืองตามกฎหมายของรัฐ จึงทำให้กระบวนการดำเนินคดีต้องเกี่ยวข้องกับทั้งหลักพระธรรมวินัยและหลักกฎหมายบ้านเมืองควบคู่กัน ในด้านปัญหาเชิงโครงสร้าง ผู้ให้สัมภาษณ์หลายรายเห็นว่า กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ยังไม่สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องการจับกุม การควบคุมตัว การพักกักขัง การลาสิกขา และการดำเนินการทางวินัย ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในการปฏิบัติ อีกทั้งยังขาดกลไกกลางในการประสานงานระหว่างคณะสงฆ์กับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เช่น ตำรวจ อัยการ และศาล นอกจากนี้ ยังพบปัญหาการขาดบุคลากรสงฆ์ที่มีความรู้ด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ส่งผลให้การประสานงานกับหน่วยงานของรัฐไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ในด้านสิทธิและความเป็นธรรม ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญกับหลักนิติธรรมและการคุ้มครองสิทธิของพระภิกษุ โดยเห็นว่า แม้พระภิกษุจะถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา แต่ยังคงมีสิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมาย เช่น สิทธิในการต่อสู้คดี สิทธิในการได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และสิทธิในการได้รับการปล่อยชั่วคราว ทั้งนี้ ไม่ควรมีการบังคับให้ลาสิกขาก่อนศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่กรณีที่มีความผิดชัดแจ้งตามพระธรรมวินัย หรือเป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้า ผู้ให้สัมภาษณ์ยังสะท้อนถึงปัญหาการแทรกแซงจากกระแสนิยม อิทธิพลทางการเมือง หรือกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งอาจกระทบต่อความเป็นกลางของกระบวนการยุติธรรม แนวทางการแก้ไข ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เสนอให้มีการบูรณาการระหว่างกฎหมายบ้านเมืองกับพระธรรมวินัยอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดแนวปฏิบัติกลางหรือกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการดำเนินคดีพระภิกษุให้ชัดเจน ทั้งในเรื่องอำนาจหน้าที่ ขั้นตอนการสอบสวน การควบคุมตัว การพักกักขัง และการลาสิกขา รวมถึงเสนอให้จัดตั้งคณะกรรมการหรือหน่วยงานกลางที่ประกอบด้วยตัวแทนจากคณะสงฆ์ หน่วยงานยุติธรรม และผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและพระธรรมวินัย เพื่อทำหน้าที่ประสานงานและกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานร่วมกัน

ทั้งนี้ ยังมีข้อเสนอให้พัฒนาศักยภาพของพระสังฆาธิการและเจ้าคณะปกครองด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม รวมถึงส่งเสริมความรู้ด้านพระธรรมวินัยแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายสามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างเข้าใจและเคารพในบทบาทของกันและกัน ควบคู่กับการส่งเสริมระบบตรวจสอบภายในของคณะสงฆ์ให้เข้มแข็ง โปร่งใส และสามารถป้องกันปัญหาการกระทำผิดได้ตั้งแต่ต้น สรุปรการดำเนินคดีพระภิกษุในปัจจุบันยังเผชิญปัญหาทั้งด้านกฎหมาย โครงสร้างการบริหาร และการประสานงานระหว่างคณะสงฆ์กับรัฐ ดังนั้น การกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจน การคุ้มครองสิทธิของพระภิกษุ การพัฒนาบุคลากร และการสร้างกลไกบูรณาการระหว่างพระธรรมวินัยกับกระบวนการยุติธรรมของรัฐ จึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างความเป็นธรรม ความโปร่งใส และความเชื่อมั่นของสังคมต่อทั้งสถาบันพระพุทธศาสนาและกระบวนการยุติธรรมของรัฐในระยะยาว

สรุป ปัญหาในการดำเนินคดีพระภิกษุเกิดจากความไม่ชัดเจนของขอบเขตอำนาจระหว่างคณะสงฆ์กับหน่วยงานของรัฐ การขาดแนวปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และการประสานงานที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดความล่าช้า ความสับสน และข้อกังขาเกี่ยวกับความเป็นธรรมในการดำเนินคดี อีกทั้งกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ยังไม่สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องการจับกุม การควบคุมตัว การพักกักขัง และการลาสิกขา นอกจากนี้ ยังขาดบุคลากรสงฆ์ที่มีความรู้ด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ทำให้การประสานงานกับหน่วยงานของรัฐไม่เป็นระบบเท่าที่ควรในด้านสิทธิและความเป็นธรรม ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่า พระภิกษุยังคงมีสิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมาย เช่น สิทธิในการต่อสู้คดี สิทธิในการได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และสิทธิในการได้รับการปล่อยชั่วคราว จึงไม่ควรบังคับให้ลาสิกขาก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่กรณีที่มีความผิดชัดแจ้งตามพระธรรมวินัย รวมทั้งควรป้องกันการแทรกแซงจากกระแสสังคม การเมือง หรือกลุ่มผลประโยชน์ เพื่อรักษาความเป็นกลางของกระบวนการยุติธรรม ต้องมีการบูรณาการระหว่างพระธรรมวินัยกับกฎหมายบ้านเมือง โดยกำหนดแนวปฏิบัติหรือกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการดำเนินคดีพระภิกษุให้ชัดเจน จัดตั้งกลไกประสานงานร่วมระหว่างคณะสงฆ์และหน่วยงานยุติธรรม พัฒนาความรู้ด้านกฎหมายแก่พระสังฆาธิการ และส่งเสริมความรู้ด้านพระธรรมวินัยแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ควบคู่กับการเสริมสร้างระบบตรวจสอบภายในของคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสอดคล้องกับหลักนิติธรรม อันจะช่วยสร้างความเป็นธรรมและความเชื่อมั่นของสังคมต่อทั้งสถาบันพระพุทธศาสนาและกระบวนการยุติธรรมของรัฐในระยะยาว **ดังรายละเอียดภาพที่ 4.6**

4.2.3 การดำเนินคดีอาญาต่อพระภิกษุในปัจจุบัน

กระบวนการทางกฎหมายว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว การศึกษาการดำเนินคดีอาญาต่อพระภิกษุในปัจจุบันจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อทำความเข้าใจหลักกฎหมาย ขั้นตอนการดำเนินคดี บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ อันจะนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางในการพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสอดคล้องกับหลักนิติธรรม รวมทั้งสามารถธำรงไว้ซึ่งความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาและกระบวนการยุติธรรมของรัฐได้อย่างเหมาะสม แนวคิดในการปล่อยชั่วคราวนี้เป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายที่จะให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวหรือการประกันตัวชั่วคราวระหว่างการถูกดำเนินคดีอาญา ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอ ดังนี้

การปล่อยชั่วคราวสำหรับในประเทศไทยนั้นได้มีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ติดตามตัว มาใช้กับการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย การปล่อยตัวชั่วคราว หมายถึง การปล่อยตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยจากการควบคุมหรือขังชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีของศาล ซึ่ง สามารถแบ่งได้ 3 ประเภท คือ

1. การปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่มีประกัน คือ การปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่ต้องมีสัญญาหรือหลักประกัน แต่ก่อนที่จะปล่อยตัวชั่วคราวนั้นต้องให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะ

มาตามนัดหรือ หมายถึง โดยในการนี้พนักงานสอบสวนสามารถบังคับให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนได้ตาม มาตรา 110 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2. การปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีประกัน คือ การปล่อยตัวชั่วคราวไปโดยมีสัญญาว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมาตามนัดหรือตามหมายเรียกหากผิดนัดถือว่าผิดสัญญาประกันจะต้องใช้เงินตามจำนวนที่ระบุไว้ตาม มาตรา 112 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

3. การปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน คือ ก่อนปล่อยตัวชั่วคราวไปผู้ร้องขอประกันต้องจัดหาหลักประกันมาวางซึ่งหลักประกันมี 3 ชนิด คือ เงินสดหลักทรัพย์อื่น และบุคคลมาเป็นหลักประกัน โดยแสดงหลักทรัพย์ตามมาตรา 114 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พรพล เลากุล, 2558 : 14)

สิทธิมนุษยชน (Human rights) เป็นสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคน มาตั้งแต่กำเนิด รัฐมีหน้าที่ต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชน และเมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิมนุษยชนกับสิทธิตามกฎหมายก็มีความสัมพันธ์กันอย่างมาก แต่บางครั้งสิทธิมนุษยชนอาจต้องถูกจำกัดด้วยกฎหมาย ทั้งนี้ สิทธิมนุษยชนนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณค่าความเป็นมนุษย์ เช่น ความมีศักดิ์ศรี ความยุติธรรม ความเท่าเทียม ความเสมอภาค และความเป็นอิสระ นอกจากนี้ สิทธิมนุษยชนไม่ได้เป็นเพียงแค่แนวคิดที่เป็นนามธรรมเท่านั้น แต่สิทธิมนุษยชนคือแนวคิดที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ดังนั้น สิทธิมนุษยชนจึงมีลักษณะเป็นทั้งสิทธิโดยชอบธรรมและเป็นสิทธิทางกฎหมายด้วย (วิชัย ศรีรัตน์, 2556) “สิทธิ” หมายถึง อำนาจที่จะบังคับให้ผู้อื่นต้องกระทำหรืองดเว้นกระทำการบางอย่างตามที่เรามีสิทธิ ส่วน “เสรีภาพ คือ อำนาจที่จะเลือกประพฤติดีหรือไม่ประพฤติดีอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งก่อให้เกิดหน้าที่เชิงปฏิเสธแก่ผู้อื่นที่จะไม่เข้ามารบกวนการใช้อำนาจเลือกประพฤติดีของเรา และในทำนองเดียวกันก็ก่อหน้าที่ให้เราไม่สามารถเข้าไปรบกวนการใช้อำนาจเลือกประพฤติดีของผู้อื่น (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2555 : 713)

จากการสัมภาษณ์ WA2 การบูรณาการควบคู่กับพระธรรมวินัยทั้งในมิติของกฎหมายบ้านเมืองและหลักทางศาสนา WA3 พระภิกษุควรอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกับประชาชนทั่วไป พระภิกษุเมื่อถูกดำเนินคดีอาญา WB7 การบูรณาการกฎหมายบ้านเมืองกับพระธรรมวินัยควบคู่กันการดำเนินคดีพระภิกษุ WC12 การบูรณาการปฏิบัติต่อพระภิกษุที่ถูกดำเนินคดีอาญา WD18ความสมดุลระหว่างนิติธรรมกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา WD20 การบูรณาการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา ควรมุ่งสร้างสมดุลระหว่าง “หลักนิติธรรม” กับ “หลักพระธรรมวินัย”

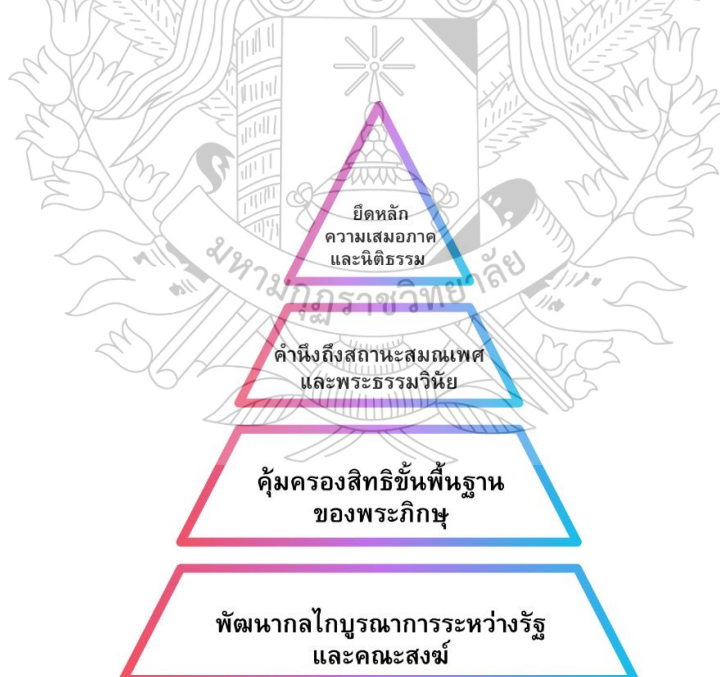
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ “การบูรณาการปฏิบัติต่อพระภิกษุที่ถูกดำเนินคดีอาญา” พบว่า แนวคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสามารถจำแนกได้เป็น 3 แนวทางสำคัญ ได้แก่ แนวคิดที่เห็นว่าพระภิกษุควรได้รับการดำเนินคดีเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป แนวคิดที่เห็นว่าควรมีแนวปฏิบัติแตกต่างจากบุคคลทั่วไป และแนวคิดที่เสนอให้บูรณาการหลักกฎหมายบ้านเมืองกับพระธรรมวินัยควบคู่กันอย่างเหมาะสม 1) พระภิกษุควรเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป ให้เหตุผลว่า หลักนิติธรรมและหลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญกำหนดให้บุคคลทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ หากพระภิกษุกระทำความผิดอาญาก็ควรได้รับการดำเนินคดีตามขั้นตอนของกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป ทั้งในเรื่องการสอบสวน การประกันตัว และการพิจารณาคดี เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมและป้องกันการใช้สถานะทางศาสนาเป็นข้อยกเว้นทางกฎหมาย 2) พระภิกษุควรได้รับการปฏิบัติแตกต่างจากประชาชนทั่วไป ให้เหตุผลว่าพระภิกษุเป็นผู้ทรงสมณเพศและอยู่ภายใต้พระธรรมวินัย จึงควรมีแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับสถานะทางศาสนา เช่น การควบคุมตัว การสอบสวน การจัดสถานที่คุมขัง หรือการลาสิกขา ทั้งนี้เพื่อรักษาศักดิ์ศรีแห่งสมณเพศและลดผลกระทบต่อศรัทธาของพุทธศาสนิกชน 3) แนวทางการบูรณาการระหว่างกฎหมายบ้านเมืองกับพระธรรมวินัย โดยเห็นว่าพระภิกษุควรอยู่ภายใต้กระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไปในหลักกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติควรคำนึงถึงหลักพระธรรมวินัยและความเหมาะสมทางศาสนาควบคู่กัน เช่น การพักกิจสงฆ์ระหว่างสอบสวน การพิจารณาทางวินัยโดยเจ้าคณะปกครอง การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของพระภิกษุ และการหลีกเลี่ยงการบังคับให้ลาสิกขาก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่กรณีที่มีความผิดชัดแจ้งตามพระธรรมวินัย

ผู้ให้สัมภาษณ์ยังเสนอให้มีการกำหนดแนวปฏิบัติหรือกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการดำเนินคดีพระภิกษุ รวมถึงจัดตั้งกลไกประสานงานระหว่างคณะสงฆ์ หน่วยงานยุติธรรม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างชัดเจน โปร่งใส และสอดคล้องทั้งหลักนิติธรรมและพระธรรมวินัย โดยสรุป การดำเนินคดีพระภิกษุควรตั้งอยู่บนหลักความเสมอภาคทางกฎหมายควบคู่กับการเคารพสถานะทางศาสนา ทั้งนี้ การบูรณาการระหว่างกระบวนการยุติธรรมของรัฐกับพระธรรมวินัยอย่างเหมาะสม จะช่วยสร้างสมดุลระหว่าง “หลักนิติธรรม” กับ “หลักพระธรรมวินัย” อันนำไปสู่ความยุติธรรม ความโปร่งใส และการรักษาศรัทธาของประชาชนต่อทั้งพระพุทธศาสนาและกระบวนการยุติธรรมของรัฐอย่างยั่งยืน

จากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) หัวข้อ กฎหมายและพระธรรมวินัยที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา การสอบสวนทางพระธรรมวินัยเป็นการพิจารณาแบบศาลพระมโหฬารสูงสุด คือ ปราชิก ซึ่งมีผลให้พระภิกษุต้องต้องสึกจากความ

เป็นพระภิกษุ โดยมีพระวินัยธรเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพระวินัย และพระวินยาธิการผู้ซึ่งเป็นพระที่สอบสวนข้อเท็จจริงกรณีพระภิกษุถูกร้องเรียน มีประเด็นพุทธพจน์ที่กล่าวว่าให้พระภิกษุคล้อยตามพระราช (กฎหมายบ้านเมือง) โดยคล้อยตามในสิ่งที่ถูกต้อง

สรุป การปฏิบัติต่อพระภิกษุที่ถูกดำเนินคดีอาญาพระภิกษุควรได้รับการดำเนินคดีเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป โดยยึดหลักนิติธรรมและความเสมอภาคทางกฎหมาย พระภิกษุควรได้รับการปฏิบัติแตกต่างจากบุคคลทั่วไป เนื่องจากมีสถานะเป็นสมณเพศและอยู่ภายใต้พระธรรมวินัย จึงควรมีแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับสถานะของพระภิกษุสงฆ์ และเสนอให้บูรณาการกฎหมายบ้านเมืองกับพระธรรมวินัยควบคู่กันอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับการเสนอมากที่สุด โดยเห็นว่าควรดำเนินคดีตามหลักกฎหมายเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป แต่ต้องคำนึงถึงพระธรรมวินัยและความเหมาะสมทางศาสนาควบคู่กัน การพักกักขัง การพิจารณาทางวินัย และการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของพระภิกษุมีการกำหนดแนวปฏิบัติหรือกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการดำเนินคดีพระภิกษุ รวมถึงจัดตั้งกลไกประสานงานระหว่างคณะสงฆ์กับหน่วยงานยุติธรรม เพื่อให้การดำเนินคดีมีความชัดเจน โปร่งใส และสอดคล้องทั้งหลักนิติธรรมและพระธรรมวินัยและรัฐธรรมนูญ โดยสรุป การดำเนินคดีพระภิกษุควรยึดหลักความเสมอภาคทางกฎหมายควบคู่กับการเคารพสถานะของพระภิกษุสงฆ์ และควรมีการบูรณาการระหว่างกระบวนการยุติธรรมของรัฐกับพระธรรมวินัยอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงกฎหมายสูงสุดของบ้านเมืองเพื่อสร้างความยุติธรรม ความโปร่งใส และรักษาศรัทธาของประชาชนต่อพระพุทธศาสนาและกระบวนการยุติธรรมของรัฐอย่างยั่งยืน ดังรายละเอียดภาพที่ 4.7

ภาพที่ 4.7 การดำเนินคดีอาญาต่อพระภิกษุ

(ที่มา: ผู้วิจัย)

4.3 การพัฒนากระบวนการเชิงบูรณาการการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัย

การปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาควรได้รับการพัฒนาในมิติ “การบริหารความเสี่ยงทางศรัทธา” ควบคู่กับการบังคับใช้กฎหมายและพระธรรมวินัย เนื่องจากในยุคดิจิทัลข่าวสารสามารถเผยแพร่ได้อย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนก่อนที่จะข้อเท็จจริงจะได้รับการพิสูจน์อย่างสมบูรณ์ การดำเนินการต่อพระภิกษุที่ถูกกล่าวหาจึงไม่ควรมุ่งเพียงการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์เท่านั้น แต่ควรมีระบบคุ้มครองทั้งสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาและความน่าเชื่อถือของสถาบันสงฆ์ไปพร้อมกัน เพราะพระภิกษุมีสถานะไม่เหมือนกับบุคคลทั่วไป แนวคิดใหม่นี้เสนอให้คณะสงฆ์จัดตั้งกลไกติดตามสถานะคดีควบคู่กับการตรวจสอบทางพระวินัย โดยใช้หลักความโปร่งใสและการสื่อสารอย่างรับผิดชอบต่อสังคม ในระหว่างการพิจารณาพิจารณาคดีอาจกำหนดมาตรการจำกัดบทบาททางการปกครองหรือการเผยแผ่ศาสนาเป็นการชั่วคราวโดยไม่ถือเป็นการลงโทษล่วงหน้า ทั้งนี้เพื่อป้องกันผลกระทบต่องค์การสงฆ์และลดแรงกดดันทางสังคมต่อผู้ถูกกล่าวหา นอกจากนี้ ควรพัฒนาฐานข้อมูลกลางระหว่างหน่วยงานรัฐและคณะสงฆ์เพื่อให้การตรวจสอบข้อเท็จจริงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล แนวทางดังกล่าวจะช่วยสร้างดุลยภาพระหว่างหลักนิติธรรม หลักพระธรรมวินัย และความคาดหวังของสังคมร่วมสมัย อันนำไปสู่รูปแบบการบริหารจัดการคดีพระภิกษุที่ทันสมัย โปร่งใส และสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ซึ่งถือเป็นมิติใหม่ที่ยังมีการศึกษาค้นคว้าจำกัดในวงวิชาการ และสามารถนำไปต่อยอดเป็นกรอบแนวคิดสำหรับงานวิจัยด้านพุทธศาสตร์ นิติศาสตร์ และการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยที่ การบัญญัติกฎหมายบนพื้นฐานของผู้กระทำนั้น จะยึดถือเจตนาภายในใจของผู้กระทำเป็นหลักหากว่าการกระทำนั้นแม้ว่าคนทั่วไปจะเห็นว่าเป็นความผิดหรือตามกฎหมายจะถือว่าครบองค์ประกอบความผิดก็ตาม แต่หากว่าผู้กระทำไม่มีเจตนาหรือไม่ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา จะเห็นได้จากบทบัญญัติในเรื่องป้องกัน แม้การกระทำครบองค์ประกอบภายนอกและภายในก็ตามแต่ผู้กระทำมีเจตนาพิเศษเพื่อป้องกันสิทธิของตนหรือบุคคลอื่นต่อการกระทำอันละเมิดต่อกฎหมายที่ผู้อื่นกระทำต่อตน หากได้มีเจตนาที่จะกระทำบนพื้นฐานของความชั่วร้ายในจิตใจไม่ กรณีเช่นนี้กฎหมายจึงถือว่าผู้นั้นไม่มีความผิด (สุรพงษ์ สิทธิกรณ 2562 : 34)

การพัฒนากระบวนการเชิงบูรณาการต่อพระภิกษุที่ถูกดำเนินคดีอาญาในอนาคตต้องมองพระภิกษุในฐานะ “บุคคลสองสถานะ” คือ เป็นทั้งสมาชิกของคณะสงฆ์และพลเมืองของรัฐในเวลาเดียวกัน ดังนั้น การดำเนินการใด ๆ ควรคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อทั้งสองระบบอย่างสมดุล ให้มี “คณะกรรมการประสานงานคดีพระภิกษุ” ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนฝ่ายกฎหมาย นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และผู้แทนคณะสงฆ์ ทำหน้าที่ติดตามและประเมินผลกระทบของคดีในทุกมิติระหว่างการดำเนินคดี ควรใช้มาตรการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพระภิกษุ เช่น การหลีกเลี่ยงการเผยแพร่ข้อมูลที่อาจสร้างความเสียหายเกินสมควรต่อชื่อเสียงก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด ขณะเดียวกัน คณะสงฆ์ควรมีแนวทางบริหารจัดการความเสี่ยงด้านศรัทธา โดยสื่อสารข้อเท็จจริงแก่สาธารณชนอย่างเป็นระบบและไม่ปิดบังข้อมูลที่จำเป็น การนำหลักธรรมาภิบาลเข้าใช้ในการบริหารคดีของคณะสงฆ์ เพื่อสร้างความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และลดข้อครหาจากสังคม หากมีการพิสูจน์ภายหลังว่าพระภิกษุไม่มีความผิด ก็ควรมีกระบวนการฟื้นฟูชื่อเสียงและความน่าเชื่อถืออย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กรสงฆ์ แนวทางดังกล่าวสะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากระบบที่เน้นการลงโทษไปสู่ระบบที่เน้นการบริหารจัดการความยุติธรรม ความศรัทธา และความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน ซึ่งถือเป็นแนวคิดร่วมสมัยที่สามารถพัฒนาเป็นองค์ความรู้ใหม่ทางด้านพุทธนิติศาสตร์และการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาได้อย่างมีคุณค่าในเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย

ซึ่ง พระวินัย คือ ขนบธรรมเนียมหรือแบบแผนข้อบังคับสำหรับภิกษุ กุลบุตรผู้มาบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาซึ่งล้วนแล้วแต่มาจากสกุลต่าง ๆ กัน อันส่งผลให้ทั้งนี้สยใจและความประพฤติย่อมไม่เหมือนกัน ต่อมาเมื่อถือเพศเป็นสมณแล้วจะต่างคนต่างประพฤติ ขนบธรรมเนียมตามชอบใจเหมือนคฤหัสถ์ไม่ได้ เพราะหากไม่มีอะไรเป็นหลักยึดมั่นคงยังยืสนมเด็จพระบรมศาสดาผู้เป็นพระธรรมราชา และสังฆบิดร คือ บิดาของพระภิกษุสงฆ์ จึงทรงตั้งวินัยบัญญัติขึ้นไว้ เพื่อเป็นบรรทัดฐานสำหรับปรับความประพฤติของเหล่าภิกษุให้เป็นไปอย่างเดียวกันและปกครองกันในฝ่ายคณะสงฆ์ตามวินัยบัญญัติ เปรียบกับบ้านเมืองต้องมีกฎหมายเพื่อใช้ปกครองประชาชนพลเมือง ฝ่ายพระศาสนาก็ต้องมีวินัยบัญญัติสำหรับปกครองคณะสงฆ์ (คณะกรรมการกองตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, วินัยวินิจฉัย, 2530 : 8 - 9)

4.3.1 การบูรณาการการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย

พระภิกษุเป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่องในฐานะนักบวชทางพระพุทธศาสนา มีสถานะทางสังคมและศาสนาที่แตกต่างจากบุคคลทั่วไป อย่างไรก็ตาม เมื่อพระภิกษุตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ย่อมต้องอยู่ภายใต้หลักนิติรัฐและกฎหมายของบ้านเมืองเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป การ

ดำเนินการทางกฎหมายจึงต้องคำนึงถึงทั้งหลักความเสมอภาคภายใต้กฎหมายและการรักษาศักดิ์ศรีแห่งสมณเพศควบคู่กันไป การบูรณาการการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาจึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างกฎหมายของรัฐ กฎหมายคณะสงฆ์ และหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัยดังนี้

1) หลักพระธรรมวินัย พระวินัย คือ ขนบธรรมเนียมหรือแบบแผนข้อบังคับสำหรับภิกษุ กุลบุตรผู้มาบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งล้วนแล้วแต่มาจากสกุลต่าง ๆ กัน อันส่งผลให้ทั้งนิสัยใจคอและความประพฤติย่อมไม่เหมือนกัน ต่อมาเมื่อถือเพศเป็นสมณแล้ว จะต่างคนต่างประพฤติขนบธรรมเนียมตามชอบใจเหมือนคฤหัสถ์ไม่ได้ เพราะหากไม่มีอะไรเป็นหลักยึด ย่อมไม่มั่นคงยั่งยืนสมเด็จพระบรมศาสดาผู้เป็นพระธรรมราชา และสังฆบิดร คือ บิดาของพระภิกษุสงฆ์ จึงทรงตั้งวินัยบัญญัติขึ้นไว้ เพื่อเป็นบรรทัดฐานสำหรับปรับความประพฤติของเหล่าภิกษุให้เป็นไปอย่างเดียวกันและปกครองกันในฝ่ายคณะสงฆ์ตามวินัยบัญญัติ เปรียบกับบ้านเมืองต้องมีกฎหมายเพื่อใช้ปกครองประชาชนพลเมือง ฝ่ายพระศาสนาก็ต้องมีวินัยบัญญัติสำหรับปกครองคณะสงฆ์ (คณะกรรมการกองตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, วินัยวินิจฉัย, 2530 : 8-9)

ผลที่มุ่งหมายของพระวินัย อันจะปฏิบัติพระวินัยให้สำเร็จประโยชน์เพื่อให้เกิดความสงบเป็นระเบียบเรียบร้อย ด้วยเหตุนี้จำเป็นต้องเข้าใจผลที่มุ่งหมายแห่งพระวินัยนั้น พระพุทธบัญญัติ บางข้อและขนบธรรมเนียมอันดีงาม พระศาสดาทรงตั้งไว้เพื่อ 1) ป้องกันไม่ให้เป็นคนเหี้ยมโหดจนถึงต้องโทษเป็นอาชญาแผ่นดิน เช่น ห้ามทำโจรกรรมและฆ่ามนุษย์ 2) ป้องกันความลงโลกเลี้ยวซีก เช่น ห้ามไม่ให้วอดูตตริมนุสสรธรรม 3) ป้องกันความชั่วร้าย เช่น ห้ามไม่ให้ด่ากัน ตีกัน เป็นต้น 4) ป้องกันความประพฤติเลวทราม เช่น ห้ามพูดบด ห้ามพูดส่อเสียด ห้ามเสพสุรา 5) ป้องกันความประพฤติเสียหาย เช่น ห้ามแอบฟังความของเขา 6) ป้องกันความเล่นชุกชก เช่น ห้ามไม่ให้เล่นจี้กัน ไม่ให้เล่นน้ำไม่ให้ช้อนบริวารของกัน 7) และทรงบัญญัติความนิยมของคนในครั้งนั้นก็มี เช่น ห้ามไม่ให้ขุดดินไม่ให้ฟันต้นไม้ที่เขาถือว่ามิชีวิต 8) ทรงบัญญัติตามธรรมเนียมของภิกษุ ตามความสะดวกบ้าง ตามนิยมของบรรพชิตบ้าง เช่น ห้ามไม่ให้ฉันอาหารในเวลาวิกาล จะฉันของอื่นนอกจากน้ำต้องรับประทานก่อน (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2541 : 19-20)

พระวินัยเป็นข้อบัญญัติเกี่ยวกับความประพฤติ มารยาท ธรรมเนียมการปฏิบัติ จุดสูงสุดแห่งการบำเพ็ญธรรม คือ ความหลุดพ้นจากกิเลสเพื่อความหลุดพ้นจากสังสารวัฏหากภิกษุหรือภิกษุณีละเมิด หรือผิดศีลอันเป็นพระวินัยข้อใหญ่ย่อมขาดจากความเป็นพระได้ ดังนั้น หลักการสำคัญแห่งศีล

ก็เพื่อให้ภิกษุสงฆ์ได้ปฏิบัติตนและดำรงสมณธรรมอันบริบูรณ์ด้วยศีลสังวร ทั้งยังคลุมพฤติกรรมมิให้ล่วงไปทางที่ไม่เป็นประโยชน์พระวินัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน 1) อาทิพรหมจริยกาสิกขา หมายถึง หลักการศึกษาอบรมในฝ่ายบัพญญติ 2) อภิสมาจาริกาสิกขา หมายถึง ขนบธรรมเนียม ความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ให้ดีงาม (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2537: 7) การปฏิบัติตัวไม่เรียบร้อยเป็นเหตุให้มีกฎระเบียบแต่ละข้อทั้งของภิกษุและภิกษุณี (วิ.ภิกขุณี 3/1/1) ล้วนมีพื้นฐานมาจากความคิดทั้งเพื่อตนและเพื่อหมู่คณะของตนเป็นหลักขาดการเอาใจใส่ต่อมารยาทอันดีงามของภิกษุสงฆ์ที่พระพุทธองค์มีพระประสงค์จะจำลองมารยาทจากวรรณกษัตริย์มาเป็นแบบอย่างปฏิบัติเรื่องการนุ่งห่มก็ให้เรียบร้อยเรื่องการอยู่การฉันก็ให้เป็นระเบียบการแสดงธรรมก็ต้องเป็นทางการผู้ฟังต้องมีความเคารพต่อผู้แสดงเรื่องการขับถ่ายอุจจาระปัสสาวะบนน้ำลายก็ไม่ให้มกง่าย ต้องคำนึงถึงหลักอนามัยความสะอาดยกระดับให้เป็นสังคมอุดมคติที่ประชาชนยอมรับไม่ต่างจากวรรณกษัตริย์ด้วยเหตุที่พระพุทธองค์ทรงทราบพื้นฐานความมกง่ายของคนในสังคมเป็นอย่างดีการบัญญัติสิกขาบทจึงเน้นให้ความสำคัญกับเรื่องมารยาทค่อนข้างมากดังพระพุทธดำรัสที่ตรัสกับท้าวสักกเทวราชว่า การที่จะนับถือพระสงฆ์ได้สนิทใจด้วยความศรัทธาอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์นั้นพระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติตรงปฏิบัติเหมาะสมประกอบไปด้วยคู่แห่งบุรุษ 4 และบุคคล 8 จึงควรแก่การต้อนรับนับถือถวายทักษิณากราบทไหว้บูชาและเป็นนาบุญของโลกอันประเสริฐ (ส.สพ.18/535/343)

2) วิธีการดำเนินคดีอาญาเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป หลักการสำคัญของกฎหมายไทยกำหนดให้บุคคลทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเสมอภาค ไม่ว่าจะเป็นประชาชนทั่วไป ข้าราชการ นักการเมือง หรือพระภิกษุสงฆ์ เมื่อมีการกระทำความผิดอาญา ก็ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป โดยยึดหลักนิติรัฐ และความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย หลักการกำหนดโทษบุคคลที่กระทำความผิดตามกฎหมายอาญา 1) ความมุ่งหมายของกฎหมายอาญานั้น คือกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อเป็นกฎเกณฑ์ในการควบคุมให้ประชาชนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยมีจุดประสงค์ที่สำคัญเพื่อให้การดำรงอยู่ของประชาชนเป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน เพื่อคุ้มครองสุจริตชน ในขณะที่กำหนดโทษผู้ที่ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม (พิชัย นิลทองคำ, 2552 : 566)

กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ ควรตั้งอยู่บนหลักความสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหากับการรักษาความบริสุทธิ์ของคณะสงฆ์ โดยในชั้นสอบสวน พระภิกษุควรได้รับสิทธิตามกระบวนการยุติธรรม

เช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป ภายใต้หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ขณะเดียวกัน เจ้าคณะผู้ปกครองควรติดตามและตรวจสอบข้อเท็จจริงในทางพระวินัยควบคู่กันไปโดยไม่แทรกแซงอำนาจของพนักงานสอบสวนหรือศาล หากพฤติการณ์อาจเข้าข่ายอาบัติร้ายแรง คณะสงฆ์ควรดำเนินการตามหลักอธิกรณ์และอธิกรณ์สมณะอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม นอกจากนี้ ควรมีระบบประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐและคณะสงฆ์เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลที่จำเป็นภายใต้กรอบกฎหมาย การสื่อสารต่อสาธารณชนควรอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและหลีกเลี่ยงการตัดสินล่วงหน้า แนวทางดังกล่าวจะช่วยให้การดำเนินคดีเป็นไปตามหลักนิติธรรม ควบคู่กับการรักษาหลักพระธรรมวินัยและศรัทธาของประชาชนต่อพระพุทธศาสนา อันเป็นรูปแบบการบริหารจัดการคดีพระภิกษุที่สอดคล้องกับสังคมไทยร่วมสมัยและหลักการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน พระวินัยเป็นเครื่องมือที่พระสงฆ์ใช้ในการปกครองเพื่อให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยประเด็นสำคัญ คือ พระวินัยทำให้ชีวิตและสังคมมีระเบียบ และมีโอกาสดีขึ้นสามารถดำเนินชีวิตได้โดยสะดวก ดำเนินกิจการได้ดี ชีวิตและสังคมที่ไม่มีระเบียบวินัยก็จะสูญเสียโอกาสในการดำเนินชีวิตและทำกิจกรรมของสังคมให้เป็นไปด้วยดี ตลอดทำให้มีการพัฒนาที่ได้ผลดี (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538 : 15) “พระตถาคตเจ้าได้เล็งเห็นว่าถ้าจักบัญญัติสิกขาบทลงไว้ให้ครบทีเดียว มหาชนก็จรรู้แจ้งว่า ในศาสนานี้มีสิ่งที่ต้องรักษาอยู่มากเป็นการยากที่บรรพชาในศาสนาพระสมณโคตม ถึงพวกอยากบรรพชาก็จักไม่บรรพชา ทั้งจักไม่มีผู้เชื่อฟังถ้อยคำของเรา พวกที่ไม่เชื่อฟังถ้อยคำของเรา ก็จักไปเกิดในอบาย เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้นแล้วมีความเสียหายปรากฏขึ้นแล้ว เราจึงจะบัญญัติสิกขาบทพระตถาคตเจ้าทรงเห็นอย่างนี้ จึงไม่ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ล่วงหน้าทีเดียว” และพระยามิลินท์ ทรงรับโดยคุณผู้ว่าเป็นอันพระตถาคตเจ้าทรงเล็งเห็นเรื่องนี้ได้ดีแล้ว ถ้ามีผู้ใดได้ยินได้ฟังว่า มีสิ่งที่ต้องรักษาในพระพุทธศาสนาอยู่มาก ก็จักสะดุ้งกลัว จักไม่มีผู้บรรพชา” (พระธรรมมหาวิราจสูตร, 2511 : 339)

ผลการสัมภาษณ์ การบูรณาการการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย WA2 การบูรณาการควบคู่กับพระธรรมวินัยทั้งในมิติของกฎหมายบ้านเมืองและหลักทางศาสนา WA3 พระภิกษุควรอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกับประชาชนทั่วไปพระภิกษุเมื่อถูกดำเนินคดีอาญา WB7บูรณาการกฎหมายบ้านเมืองกับพระธรรมวินัยควบคู่กันการดำเนินคดีพระภิกษุ WC12 การบูรณาการปฏิบัติต่อพระภิกษุที่ถูกดำเนินคดีอาญา WD18 ความสมดุลระหว่างนิติธรรมกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา WD20การบูรณาการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาควรมุ่งสร้างสมดุลระหว่าง “หลักนิติธรรม” กับ “หลักพระธรรมวินัย”

จากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) มีข้อเสนอว่า ควรจัดทำ แนวปฏิบัติหรือคู่มือการสอบสวนพระภิกษุในคดีอาญา ที่เป็นมาตรฐานกลางสำหรับทุกหน่วยงาน โดย กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานอย่างชัดเจนตั้งแต่การรับแจ้งความ การรวบรวมพยานหลักฐาน การ พิจารณาการจับกุม การควบคุมตัว การปล่อยตัวชั่วคราว ตลอดจนการประสานงานกับฝ่ายคณะสงฆ์ ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และลดการใช้ดุลพินิจที่แตกต่างกันในแต่ละ พื้นที่ อีกทั้งควรนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการตรวจสอบพยานหลักฐาน โดยเฉพาะหลักฐานดิจิทัล ที่อาจถูกสร้าง ดัดแปลง หรือปลอมแปลงด้วยปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เพื่อ ป้องกันการกล่าวหาโดยปราศจากข้อเท็จจริง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงและศรัทธาของพระภิกษุ รวมทั้งความเชื่อมั่นของประชาชนต่อพระพุทธศาสนา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุ ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ” พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า กระบวนการดำเนินคดีพระภิกษุควรอยู่บนหลักการบูรณาการระหว่าง กฎหมายบ้านเมืองกับพระธรรมวินัย โดยยึดหลักนิติธรรม ความเสมอภาค ความเป็นธรรม และการ รักษาศรัทธาของประชาชนต่อพระพุทธศาสนาควบคู่กัน พระภิกษุควรเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เช่นเดียวกับประชาชนทั่วไปในทางกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติควรคำนึงถึงสถานะสมณเพศและหลัก พระธรรมวินัย เช่น การสอบสวนอธิกรณ์ การพักกิจสงฆ์ การควบคุมตัว และการจัดสถานที่ควบคุมที่ เหมาะสมกับสมณเพศ รวมทั้งควรเปิดโอกาสให้พระภิกษุได้ชี้แจงและพิสูจน์ความบริสุทธิ์ทั้งทาง กฎหมายและทางพระธรรมวินัยก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดการกำหนดแนวปฏิบัติกลางที่ชัดเจน ระหว่างคณะสงฆ์กับหน่วยงานยุติธรรม รวมถึงการจัดตั้งกลไกประสานงานหรือคณะกรรมการร่วม ระหว่างรัฐ คณะสงฆ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานให้เป็นเอกภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ ตลอดจนส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีของพระภิกษุ การบริหารจัดการ ข้อมูลข่าวสารอย่างเหมาะสม และการพัฒนาความรู้ด้านกฎหมายและพระธรรมวินัยแก่ผู้เกี่ยวข้อง โดยสรุป กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสม ควรเป็น “กระบวนการเชิงบูรณาการ” ที่แยกบทบาทระหว่างการพิจารณาทางกฎหมายกับการพิจารณาทาง พระธรรมวินัยอย่างชัดเจน แต่สามารถประสานการทำงานร่วมกันได้อย่างสมดุล เพื่อคุ้มครองสิทธิ ของพระภิกษุ รักษาหลักนิติธรรม และธำรงศรัทธาของสังคมต่อทั้งสถาบันพระพุทธศาสนาและ กระบวนการยุติธรรมของรัฐอย่างยั่งยืน

สรุป กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาควรดำเนินในลักษณะ “เชิงบูรณาการ” ระหว่างกฎหมายบ้านเมืองกับพระธรรมวินัย โดยยึดหลักนิติธรรม ความเสมอภาค ความเป็นธรรม และการรักษาศรัทธาของประชาชนควบคู่กัน พระภิกษุควรเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป แต่ต้องคำนึงถึงสถานะสมณเพศและหลักพระธรรมวินัย เช่น การสอบสวนอิทธิกรณ การพักกิจสงฆ์ และการคุ้มครองสิทธิในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด นอกจากนี้ ต้องกำหนดแนวปฏิบัติกลางและกลไกประสานงานระหว่างคณะสงฆ์กับหน่วยงาน ยุติธรรมให้ชัดเจน โปร่งใส และตรวจสอบได้ เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิของพระภิกษุ การรักษาหลักนิติธรรม และการธำรงศรัทธาของสังคมต่อพระพุทธศาสนาและกระบวนการยุติธรรมของรัฐอย่างยั่งยืน ดังรายละเอียดภาพที่ 4.8

ภาพที่ 4.8 กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย และพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ

(ที่มา: ผู้วิจัย)

ผู้วิจัยได้สรุปการพัฒนากระบวนการเชิงบูรณาการการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัย ซึ่งสอดคล้องกับความสมดุลระหว่างหลักนิติธรรมกับหลักพระธรรมวินัย ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 การพัฒนากระบวนการเชิงบูรณาการการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาตามกฎหมายและพระธรรมวินัย

กระบวนการ	กฎหมายของรัฐ	พระธรรมวินัย/คณะสงฆ์	การบูรณาการ
1.การรับทราบเหตุและการแจ้งคณะสงฆ์	รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ	แจ้งเจ้าคณะผู้ปกครอง	มีระบบประสานงานระหว่างตำรวจกับคณะสงฆ์
2.การจับกุมและควบคุมตัว	จับกุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	คำนึงถึงสมณสาธูปและศักดิ์ศรีของพระภิกษุ	กำหนดแนวปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพระภิกษุ
3.การสอบสวน	แจ้งข้อหา สอบปากคำ คຸ່ມครองสิทธิผู้ต้องหา	อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติศาสนกิจเท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย	ประสานเจ้าคณะหรือผู้แทนคณะสงฆ์เมื่อเหมาะสม
4.การพิจารณาสถานะสมณเพศ	ดำเนินคดีตามกฎหมายโดยไม่ตัดสิทธิความผิดล่วงหน้า	พิจารณาตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และพระธรรมวินัย	แยกการพิจารณาทางอาญาออกจากการพิจารณาทางพระวินัย แต่ประสานข้อมูลกัน
5.การปล่อยชั่วคราว	ศาลพิจารณาตามหลักเกณฑ์การประกันตัว	จัดที่พักหรือวัดที่เหมาะสม หากยังคงสมณเพศ	ประสานคณะสงฆ์เพื่อกำหนดการกำกับดูแลระหว่างปล่อยตัว
6.การพิจารณาคดีของศาล	ดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างเป็นธรรม	คณะสงฆ์ติดตามผลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระวินัย	แลกเปลี่ยนข้อมูลเท่าที่กฎหมายอนุญาตโดยไม่กระทบความเป็นอิสระของศาล
7.การดำเนินการภายหลังคำพิพากษา	บังคับตามคำพิพากษา	พิจารณาผลทางพระวินัย เช่น การพ้นจากสมณเพศ หรือการดำเนินการทางสงฆ์	ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินการสอดคล้องกัน

กระบวนการ	กฎหมายของรัฐ	พระธรรมวินัย/คณะสงฆ์	การบูรณาการ
8.การฟื้นฟูและ การติดตามผล	คุ้มครองสิทธิของผู้พัน โทหรือผู้ได้รับการยก ฟ้อง	พิจารณาการกลับเข้าสู่ ชีวิตทางศาสนาตามพระ ธรรมวินัย	วางแนวทางช่วยเหลือ และติดตามผลร่วมกัน

หลักนิติธรรม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีการกล่าวถึงคำว่า “หลักนิติธรรม” มาตรา 3 วรรคสองและมาตรา 26 วรรคสอง ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

มาตรา 3 “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาลตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอิสระ และหน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม”

มาตรา 26 “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุดูผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560)

“**หลักนิติธรรม (Rule of Law)** มีความหมายใกล้เคียงกันมาก คือ เป็นหลักการที่อารยประเทศยึดถือเป็นหลักที่ถือกำเนิดเป็นครั้งแรกในประเทศอังกฤษซึ่งใช้กฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) สำหรับคำว่า นิติรัฐ (Legal State) เป็นหลักที่เกิดขึ้นในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ซึ่งนำโดยประเทศสหพันธรัฐเยอรมัน ซึ่งใช้คำ ในภาษาเยอรมันว่า เรชท์สตาต (Rechtsstaat) แต่ทั้งนี้นิติธรรม (Rule of Law)

หลักที่ 1 ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ เจ้าหน้าที่รัฐหรือฝ่ายปกครองไม่มีอำนาจกระทำการใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งต่างจากเอกชนถ้าเอกชนจะดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด ถ้าไม่มีกฎหมายห้ามไว้ก็สามารถ

ดำเนินการได้เสมอการที่ไม่ให้เจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการใด ๆ หากไม่มีกฎหมายบัญญัติเพื่อป้องกันการละเมิด สิทธิเสรีภาพของประชาชนและแม้จะมีกฎหมายบัญญัติก็จะมีข้อกำหนดเงื่อนไขขอบเขตในการใช้อำนาจไว้ด้วย

หลักที่ 2 คือ หลักที่ว่าเมื่อมีการกำหนดขอบเขตไว้เช่นใด รัฐหรือฝ่ายปกครองจะต้องใช้กฎหมายไปในขอบเขตแห่งอำนาจนั้นโดยเคร่งครัดไม่สามารถใช้อำนาจเกินกว่าขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติไว้มิได้ (อติเทพ อุยยะพัฒน์, 2564)

หลักนิติธรรม จึงเป็นกรอบแนวคิดและแนวทางในการดำเนินการของหน่วยงานหรือเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่สำคัญในการปฏิบัติต่อบุคคลทุกคนในรัฐ ไม่ว่าในขั้นตอนใด ๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระบวนการในการดำเนินคดีอาญาแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ การดำเนินคดีอาญาชั้นกำหนดคดี และการดำเนินคดีอาญาชั้นบังคับคดี กล่าวคือ

1. การดำเนินคดีอาญาชั้นกำหนดคดี เป็นการดำเนินการทั้งหลายของเจ้าพนักงาน เป็นการกระทำเพื่อยืนยันข้อกล่าวหา ซึ่งถ้ารับฟังได้โดยปกติเจ้าพนักงานก็จะฟ้องเพื่อให้ศาลพิจารณาคำพิพากษาต่อไป และเมื่อได้มีการยื่นฟ้องแล้วการดำเนินการทั้งหลายในศาลในคดีที่เจ้าพนักงานได้ฟ้องแล้วนั้น รวมทั้งในคดีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีเองก็เป็นการกระทำเพื่อยืนยันข้อกล่าวหาเช่นเดียวกับการดำเนินการชั้นเจ้าพนักงาน และถ้าหากฟังได้ว่ามีการกระทำความผิดจริงศาลก็จะกำหนด มาตรการบังคับทางอาญา ในชั้นกำหนดคดีมีความสำคัญมากในการที่ทุกหน่วยในกระบวนการยุติธรรมต้องทำการตรวจสอบค้นหาความจริงว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยผิดหรือบริสุทธิ์ การดำเนินการและการใช้มาตรการต่าง ๆ จึงต้องอยู่ในกรอบของ หลักนิติธรรม

2. การดำเนินคดีอาญาชั้นบังคับคดี เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาที่กำหนดมาตรการบังคับทางอาญาในคดีใดแล้วและคำพิพากษาคดีนั้นก็ได้ถึงที่สุดแล้ว ก็จะต้องมีการจัดการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษานั้นจนถึงที่สุดแล้วนั้นต่อไป เว้นแต่จะได้มีการลดโทษ เปลี่ยนโทษ หรืออภัยโทษหรืออื่น ๆ ในชั้นนี้ก็ต้องอยู่ภายใต้หลักคิดและหลักปฏิบัติเดียวกันคือ ต้องเป็นไปตาม หลักนิติธรรม มาตรการบังคับทางอาญาทั้งหลาย การบริหารจัดการใช้นี้ต้องสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน (คณิต ณ นคร, 2549 : 44) และสอดคล้องกับปฏิบัติของพระสงฆ์ คือ หลักธรรมวินัยมีดังนี้

1) หลักพระธรรมวินัย หลักพระวินัยในพระพุทธศาสนา ความหมายและความสำคัญของพระวินัยนั้น ถือว่าพระวินัยในพระพุทธศาสนา ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เพื่อเป็นกฎเกณฑ์ และข้อบังคับเพื่อให้พระภิกษุประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นไปตามที่พระวินัยบัญญัติไว้ หากพระภิกษุละเมิด

พระธรรมวินัยจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมายนิคกรรม โดยให้สึกหรือสละออกจากสมณเพศซึ่งเป็นเรื่องภายในของคณะสงฆ์ที่จะดำเนินการ

2) พระวินัย คือ ขนบธรรมเนียมหรือแบบแผนข้อบังคับสำหรับภิกษุ กุลบุตรผู้มาบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งล้วนแล้วแต่มาจากสกุลต่าง ๆ กัน อันส่งผลให้ทั้งนิสัยใจคอและความประพฤติย่อมไม่เหมือนกัน ต่อมาเมื่อถือเพศเป็นสมณแล้ว จะต่างคนต่างประพฤติขนบธรรมเนียมตามชอบใจเหมือนคฤหัสถ์ไม่ได้ เพราะหากไม่มีอะไรเป็นหลักยึดมั่นคงยังยืนสมเด็จพระบรมศาสดาผู้เป็นพระธรรมราชา และสังฆบิดร คือ บิดาของพระภิกษุสงฆ์ จึงทรงตั้งวินัยบัญญัติขึ้นไว้ เพื่อเป็นบรรทัดฐานสำหรับปรับความประพฤติของเหล่าภิกษุให้เป็นไปอย่างเดียวกัน และปกครองกันในฝ่ายคณะสงฆ์ตามวินัยบัญญัติ เปรียบกับบ้านเมืองต้องมีกฎหมายเพื่อใช้ปกครองประชาชนพลเมือง ฝ่ายพระศาสนาก็ต้องมีวินัยบัญญัติสำหรับปกครองคณะสงฆ์ (คณะกรรมการกองตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, วินัยวินิจจัย, 2530 : 8-9)

(1) พระวินัยสำหรับพระภิกษุพระวินัย กาลอันควรบัญญัติพระวินัย (เวรัญชกัณฑ์) ตลาคตผู้เดียวจักรู้กาลอันควร พระศาสดายังไม่บัญญัติสิกขาบท ยังไม่แสดงปาติโมกข์แก่สาวก ตลอดเวลาที่ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะบางเหล่า ยังไม่ปรากฏในสงฆ์ในศาสนานี้ ต่อเมื่อใดอาสวัญฐานิยธรรมบางเหล่า ปรากฏในสงฆ์ในศาสนานี้ เมื่อนั้นพระศาสดาจึงจะบัญญัติสิกขาบท แสดงปาติโมกข์แก่สาวก เพื่อกำจัดอาสวัญฐานิยธรรมเหล่านั้น (วิ.มหา. 01/08/15)

(2) เหตุบัญญัติพระวินัย (ปาราชิกกัณฑ์) ดูกรภิกษุทั้งหลาย การกระทำของภิกษุโมฆบุรุษเหล่านั้นนั้น ไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว (วิ.มหา. 02/83/07)

(3) เหตุบัญญัติพระวินัย พระวินัยได้แบ่งสิกขาบทออกตามความสำคัญเป็น 2 ส่วน คือ สิกขาบทที่เป็นเบื้องต้นแห่งการประพฤติพรหมจรรย์ เรียกว่าอาทิพรหมจาริกสิกขาบท ได้แก่ ปาราชิก สังฆาทิเสส นิสสัคคียปาจิตตีย์ ปาจิตตีย์ สิกขาบทที่ว่าด้วยจรรยา มารยาท ขนบธรรมเนียม เรียกว่า อภิสมาจารสิกขาบท ได้แก่ เสขิยวัตร แต่โดยลักษณะของความผิด (โทษ) ทางวินัย มี 2 ประเภท คือ (1) โลกวัชชะ ได้แก่ ความผิดที่มีโทษทางโลกและชาวโลกติเตียน กล่าวคือ เป็นความผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่า เช่น ข่มามุขย์ ลักทรัพย์ แต่การดื่มเหล้า หรือทานข้าวในเวลากลางคืน เป็นสิ่งที่หากพระภิกษุกระทำจะถูกติเตียน แต่สิ่งเหล่านี้ไม่มีความผิดในตัวเอง ชาวโลกย่อมทำได้ (2) ปณณัตติวัชชะ ได้แก่ ความผิดที่ไม่มีโทษในตัวของมันเอง แต่เป็นความผิดเพราะพระ

วินัยบัญญัติไว้ เช่น พระภิกษุอาหารที่เขายังไม่ได้ให้หรือยังไม่ได้ประเคนเป็นอาบัติ หรือภิกษุเข้าไปในบ้านในเวลาวิกาลโดยไม่บอกภิกษุที่มีอยู่และไม่มีภิกษุครบถ้วน เป็นอาบัติ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1 ข้อ 323 : 172)

พระวินัยถือว่าเป็นระเบียบแผนสำหรับนำมาฝึกฝนควบคุมความประพฤติของมนุษย์ ดังที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2563 : 402) กล่าวไว้ว่า วินัย หมายถึง ระเบียบแบบแผนสำหรับฝึกฝนควบคุมความประพฤติของบุคคลให้มีชีวิตที่ดำรงเจริญก้าวหน้าและควบคุมหมู่ชนให้อยู่ร่วมกันด้วยความสงบเรียบร้อยดีงาม และหมายถึงประมวลถึงบัญญัติข้อกำหนดสำหรับควบคุมความประพฤติไม่ให้เสื่อมเสียและฝึกฝนให้ประพฤติดีงามเป็นคุณเกื้อกูลยิ่งขึ้น นอกจากนี้พระวินัยยังหมายถึง การก่อกำจัด การเลิกละ ช้อนนำไปให้วิเศษ ตามที่พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช, 2561 : 20-21) ได้กล่าวไว้ว่าพระวินัยแปลว่า การก่อกำจัด การเลิกละช้อนนำไปให้วิเศษ ช้อนนำไปให้แจ้ง ช้อนนำไปให้ต่าง

การบัญญัติพระวินัย “ในยุคปฐมโพธิกาลนั้นแม้จะมีพระสงฆ์ สาวกจำนวนมาก เฉพาะที่พระพุทธเจ้าทรงบวชด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา คือบวชให้ด้วยพระองค์เองก็มีถึง 1340 รูป ตามที่ปรากฏในตำนาน แต่ก็ยังไม่ทรงบัญญัติพระวินัย เพราะในยุคนั้นภิกษุส่วนมาก ล้วนสิ้นกิเลสเป็นพระอรหันต์ ผู้ยังเป็นเสขบุคคลก็ปฏิบัติธรรมประพฤติดุพฺพการย์ เพื่อทำที่สุดแห่ง ทุกข์อย่างเคร่งครัด ตามที่พระองค์ทรงตรัสสอนไว้เมื่อให้บวชว่า ท่านจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมเรา กล่าวดีแล้ว จงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์ให้โดยเร็วที่สุดที่บวชด้วยติสรณคณูปสัมปทา ก็ปฏิบัติธรรมเพื่อความบริสุทธิ์จากกิเลสอาสวะ ทั้งผู้บวชก็เป็นภิกษุแล้ว เพราะศีลธรรมระดับประชาชนมีมาก่อนพุทธกาล แต่พระองค์ก็ได้ทรงวางเฉยเสียทีเดียว ในวันเพ็ญเดือนสาม หลังตรัสรู้แล้ว 9 เดือน และหลังกำเนิดพระสงฆ์เพียง 7 เดือน จึงทรงประกาศหลักแห่งพระพุทธศาสนาไว้ 3 ประการเป็นแม่บทสำหรับยึดถือปฏิบัติของพระสาวกเรียกว่า “โอวาทปาติโมกข์” คือ 1) การไม่ทำบาปทั้งปวง 2) การยังกุศลให้ถึงพร้อม 3) การทำจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ หรือที่ชาวพุทธในปัจจุบันรู้จักกันว่า “วันมาฆบูชา” นั่นเองซึ่งในวันดังกล่าวเป็นวันที่ภิกษุจำนวน 1250 รูป มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย และล้วนแต่เป็นผู้ที่ทรงบวชให้ด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา เป็นการประชุมที่ประกอบด้วยองค์ 4 เรียกว่า “จาตุรงคสันนิบาต” เป็น ครั้งแรก นอกจากนี้พระองค์ยังได้ทรงวางหลักการศึกษาไว้ 4 อย่างเรียกว่า “ไตรสิกขา” คือ ศีล สมาธิ ปัญญา สำหรับเป็นข้อปฏิบัติส่วนบุคคลโดยอาศัยหลักคำสอนและระเบียบการศึกษา เช่นนี้เพียงพอสำหรับภิกษุในยุคต้น จึงไม่จำเป็นต้องบัญญัติพระวินัย” (ปลื้ม โชติขัญญางกูร, 2553 : 19) ซึ่งสอดคล้องกับวิธีระงับอธิกรณ์ในพระวินัยคือ

3) วิธีระงับอธิกรณ์ การระงับอธิกรณ์การแก้ปัญหามิในหมู่สงฆ์

(1) มูลเหตุการณวิวาท สามคามสูตร ทูกรอาณนท มูลเหตุแห่งความวิวาทนี้มี 6

อย่าง คือ

1. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มักโกรธ มีความผูกโกรธ
2. ภิกษุเป็นผู้มีความลบหลู่ มีความดีเสมอ
3. ภิกษุเป็นผู้มีความริษยา มีความตระหนี่
4. ภิกษุเป็นผู้โอ้อวด เป็นผู้มีมายา
5. ภิกษุเป็นผู้มีความปรารถนาลามก มีความเห็นผิด
6. ภิกษุเป็นผู้มีความเห็นเอาเอง มีความเชื่อถือผิดเพี้ยน มีความถือมั่น สละคืนได้ยาก

ภิกษุเหล่านี้ ย่อมไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรง แม้ในพระศาสดา แม้ในพระธรรม แม้ในพระสงฆ์อยู่ ทั้งไม่เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในสิกขา ย่อมก่อความวิวาทให้เกิดในสงฆ์ ซึ่งเป็นความวิวาทมีเพื่อไม่เกื้อกูลแก่ชนมาก ไม่ใช่สุข ไม่ใช่ประโยชน์ของชนมาก เพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อความทุกข์แก่เทวดาและมนุษย์

การเกิดอธิกรณ์นั้นมีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลที่พระภิกษุวิวาทกันแล้วไม่ยอมความกัน จนเกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวกขึ้น พระพุทธเจ้าอาศัยเหตุการณนี้จึงได้บัญญัติอธิกรณ์ไว้ อธิกรณ์ถือว่าเป็นคดีความทางพระพุทธศาสนา จึงต้องมีวิธีการแก้ไข ในทางพระวินัยมีหลักธรรมหรือหลักปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้สำหรับแก้ปัญห่อธิกรณ์ที่เกิดขึ้นแต่ละข้อไว้ที่เรียกว่า อธิกรณ์สมณะ คือ ธรรมเครื่องระงับอธิกรณ์หรือวิธีดำเนินการเพื่อระงับอธิกรณ์ 7 ประการ ได้ทรงแสดงไว้ในหนังสือวินัยมุข เล่ม 1 ได้แก่ 1) สัมมุขวินัย แปลว่าระเบียบอันทำในที่พร้อมหน้าได้แก่กิริยาระงับอธิกรณ์ในที่พร้อมหน้าสงฆ์ ในที่พร้อมหน้าบุคคล ในที่พร้อมหน้าวัตถุ ในที่พร้อมหน้าธรรมวินัยพร้อมหน้าสงฆ์ คือ ภิกษุเข้าประชุมครบองค์กำหนดเป็นสงฆ์ พร้อมหน้าบุคคล คือบุคคลผู้เกี่ยวข้องในเรื่องนั้นอยู่พร้อมกัน พร้อมหน้าวัตถุ ได้แก่เรื่องที่เกิดขึ้นวินิจฉัย พร้อมหน้าธรรมวินัยนั้น ได้แก่วินัยบัญญัติโดยธรรม ถูกโดยวินัย 2) สติวินัย ระเบียบยกเอาสติเป็นหลักได้แก่กิริยาที่สงฆ์สวดประกาศให้สมมติแก่พระอรหันต์ว่าเป็นผู้มีสติเต็มที่เพื่อระงับอนุวาทอธิกรณ์ที่มีผู้โจทก์ท่านด้วยสติวิบัติ 3) อมูหวินัย แปลว่าระเบียบที่ให้แก่ภิกษุผู้หายเป็นบ้าแล้ว ได้แก่กิริยาสงฆ์สวดประกาศให้สมมติแก่ภิกษุผู้หายเป็นบ้าแล้วเพื่อระงับอนุวาทอธิกรณ์ที่มีผู้โจทก์เธอด้วยความละเมิดที่เธอทำในเวลาเป็นบ้า 4) ปฎิญาการณะ แปลว่า ทำตามรับได้แก่ปรับอาบัติตามปฎิญาของจำเลยผู้รับเป็นสัตย์ 5) เภยยุยสิกา แปลว่า ตัดสินเอาตามคำของคนมากเป็นประมาณ วิธีนี้ สำหรับใช้ในเมื่อความเห็นของคนทั้งหลายเป็นอันมาก

แตกต่างกัน ให้ฟังเอาข้างมาก 6) ตัสมปาปิยสิกา แปลว่า กิริยาที่ลงโทษแก่ผู้ผิด ได้แก่กิริยาที่ตัดสินลงโทษแก่ผู้ผิด แม้ไม่รับเป็นสัตย์ 7) ตินวัตถการวินัย แปลว่าระเบียบดังกลบไว้ด้วยหญ้า ได้แก่กิริยาที่ให้ประนีประนอมกันทั้ง 2 ฝ่าย ไม่ต้องชำระสาหาความเดิมซึ่ง (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2541 : 214-216)

4) หลักนิคกรรม นิคกรรม และการสละสมณเพศตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 นิคกรรม หมายถึง การลงโทษตามพระธรรมวินัยเรียกว่า ปรับอาบัติ โดยโทษมี 3 สถาน คือ โทษอย่างหนัก 1 โทษอย่างกลาง 1 โทษอย่างเบา 1 โทษอย่างหนักนั้น ในพระวินัยเรียกว่า อเตกัจฉา ในพระราชบัญญัตินี้ เรียกว่า นิคกรรมให้สึกโทษอย่างกลางและอย่างเบาในพระวินัยเรียกว่า สเตกัจฉา ในพระราชบัญญัตินี้เรียกว่า นิคกรรมไม่ถึงให้สึกและหมายถึงการลงโทษตามพระวินัยอย่างอื่น เช่น อุกเขปนียกรรม ก็ได้

นิคกรรม คือ วิธีการลงโทษพระภิกษุตามพระธรรมวินัยนิกกรรม ที่ระบุไว้ในพระวินัยมี 6 วิธี คือ

- 1) ตัชฌนียกรรม ช่มไว้ด้วยการดำหนิโทษ
- 2) นิยสกรรม ถอดยศทำให้หมดอำนาจหน้าที่
- 3) ปัพพชฌนียกรรม ขับไล่ออกจากหมู่คณะ
- 4) ปฏิสารณียกรรม บังคับให้ขอขมาเมื่อล่วงเกินคฤหัสถ์
- 5) อุกเขปนียกรรม ตัดสิทธิที่จะพึงได้บางอย่าง
- 6) ตัสมปาปิยสิกากรรม ลงโทษหนักกว่าความผิดฐานให้การกลับไปกลับมา

นิคกรรม ในปัจจุบันมีกฎของคณะสงฆ์เพื่อการนี้เรียกว่า กฎนิกกรรมแต่ใช้ในกรณีความผิดร้ายแรงหรือครุกาบัติ และต้องเป็นตามพระธรรมวินัยเท่านั้น

5) การสละสมณเพศของพระภิกษุ การสละสมณเพศ หมายถึง การที่พระภิกษุละทิ้งสถานะความเป็นพระภิกษุและกลับไปเป็นคฤหัสถ์ (ฆราวาส) โดยการศึกษาหรือการลาสิกขา ซึ่งถือเป็นการสิ้นสุดความเป็นพระภิกษุตามพระธรรมวินัย ไม่ถือเป็นความผิดหรือเป็นเรื่องเสียหายแต่อย่างใด หากดำเนินการด้วยความถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา

6) การสละสมณเพศของพระภิกษุตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เหตุแห่งการกระทำความผิดของพระภิกษุที่ต้องสละสมณเพศนั้นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้กำหนดไว้ดังต่อไปนี้ประการแรก พระภิกษุกระทำความผิดโดยการล่วงละเมิดพระธรรมวินัยและได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้สึก ประการที่สอง พระภิกษุกระทำการขัดต่อบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะ

สงฆ์ พ.ศ. 2505 ประการที่สาม พระภิกษุต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นบุคคลล้มละลาย และประการที่สี่พระภิกษุถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญา และประการสุดท้ายพระภิกษุต้องสละสมณเพศตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล กรณีพระภิกษุต้องสละสมณเพศอันเกิดจากการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐมากล่าวเพื่อให้เห็นถึงปัญหาและหาทางแก้ไขให้เกิดเป็นคุณต่อพระพุทธศาสนา (สมชาย บุญคงมาก และภุณณัช รัตนชัย, 2561: 18)

ในมุมมองทางกฎหมาย พระภิกษุที่อยู่ระหว่างการสอบสวนคดีอาญาควรมีสืทธิได้รับการปล่อยชั่วคราวเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เนื่องจากรัฐธรรมนูญและกระบวนการยุติธรรมยึดหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดการควบคุมตัวก่อนการพิพากษาจึงควรเป็นข้อยกเว้น ไม่ใช่หลักปฏิบัติทั่วไป อย่างไรก็ตามการพิจารณาปล่อยชั่วคราวต้องคำนึงถึงพฤติการณ์ของคดีความเสี่ยงในการหลบหนีการยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และความปลอดภัยของสังคมเป็นสำคัญ สำหรับพระภิกษุ หากมีที่พำนักเป็นหลักแหล่งและให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ ก็อาจเป็นเหตุสนับสนุนให้ได้รับการปล่อยชั่วคราวได้ ขณะเดียวกันคณะสงฆ์ควรมีมาตรการกำกับดูแลทางพระวินัยระหว่างรอผลคดีอย่างเหมาะสม เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความเชื่อมั่นของสาธารณชน แนวทางดังกล่าวจะช่วยคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของพระภิกษุ ควบคู่กับการรักษาประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมและความศรัทธาต่อสถาบันพระพุทธศาสนา โดยเป็นไปตามหลักนิติธรรมความเสมอภาค และความเป็นธรรมในสังคมประชาธิปไตย โดยที่ “พระตถาคตเจ้าได้เล็งเห็นว่า ถ้าจักบัญญัติสิกขาบทลงไว้ให้ครบทีเดียว มหาชนก็จักร้อนใจว่า ในศาสนานี้มีสิ่งที่จะต้องรักษาอยู่มากเป็นการยากที่บรรพชาในศาสนาพระสมณโคดม ถึงพวกอยากบรรพชาที่จักไม่บรรพชาทั้งจักไม่มีผู้เชื่อฟังถ้อยคำของเรา พวกที่ไม่เชื่อฟังถ้อยคำของเรา ก็จักไปเกิดในอบาย เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้นแล้วมีความเสียหายปรากฏขึ้นแล้ว เราจึงจะบัญญัติสิกขาบท พระตถาคตเจ้าทรงเห็นอย่างนี้ จึงไม่ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ล่วงหน้าทีเดียว” และพระยามิลินท์ ทรงรับโดยดุษฎีว่า เป็นอันพระตถาคตเจ้าทรงเล็งเห็นเรื่องนี้ได้ดีแล้ว ถ้ามีผู้ใดได้ยินได้ฟังว่า มีสิ่งที่จะต้องรักษาในพระพุทธศาสนาอยู่มาก ก็จักสะดุ้งกลัว จักไม่มีผู้บรรพชา” (พระธรรมมหาวิราณวัตร, 2511: 339)

ผู้ให้สัมภาษณ์ หัวข้อ ความสมดุลระหว่างหลักนิติธรรมกับหลักพระธรรมวินัย WA2 เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในฝ่ายสงฆ์ WB6 การใช้พระธรรมวินัยช่วยให้เกิดความเข้าใจบริบทของสมณเพศเจ้าหน้าที่รัฐเข้าใจวิถีชีวิต ข้อปฏิบัติ และเจตนาทางศาสนาของพระภิกษุมากขึ้น WD16 การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานพระภิกษุ W7 ควรตรวจสอบตามพระธรรมวินัยก่อน เมื่อเสร็จกระบวนการ

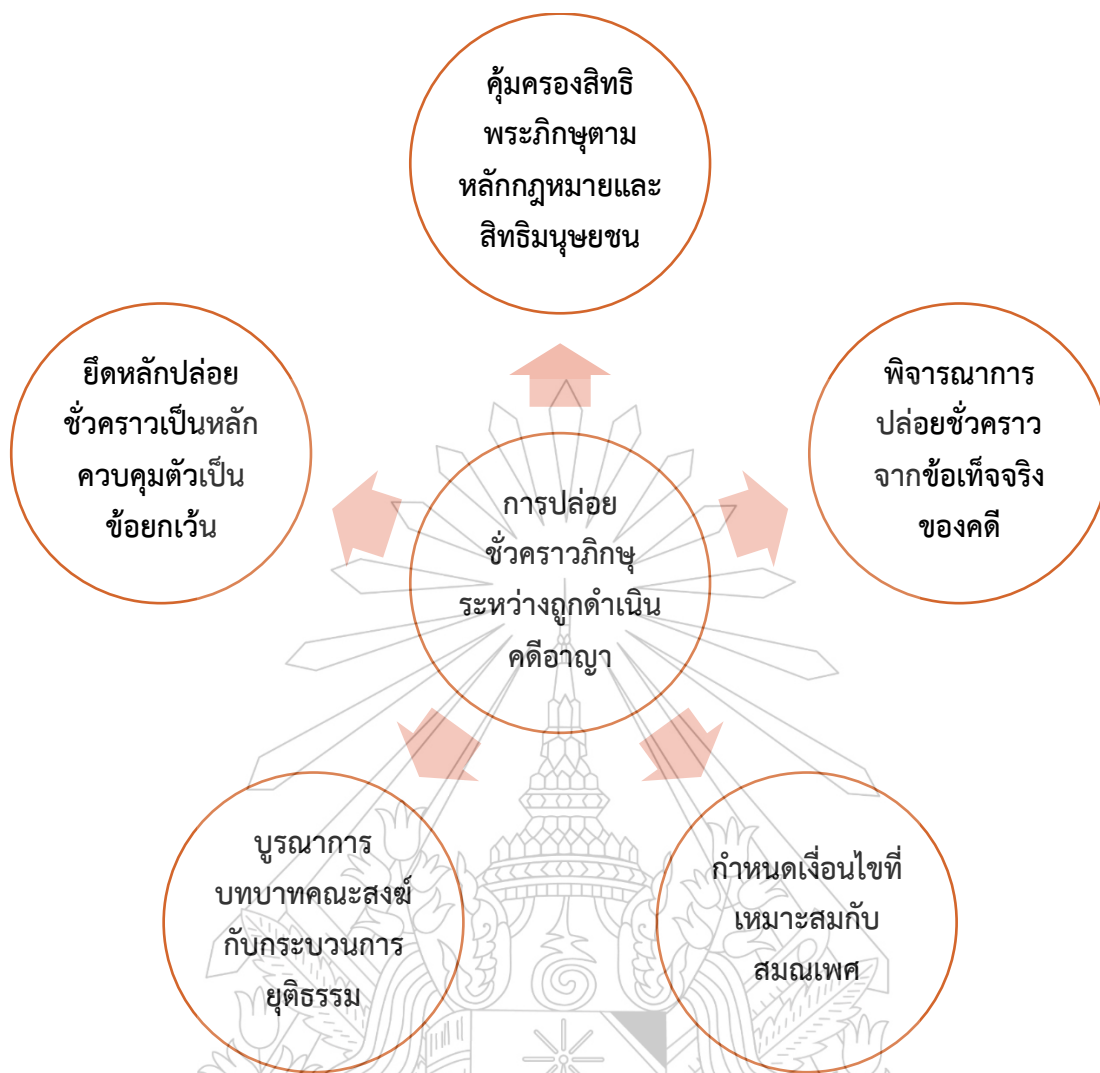
ให้เป็นไปตามกฎหมายอาญา W10 ควรให้พระปกครองสอบสวนทางพระวินัยก่อนจนเสร็จสิ้น กระบวน WD17 ให้เกิดความสมดุลระหว่างนิติธรรมกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา WD19 เกิดทั้งความยุติธรรมตามกฎหมายและการรักษาศรัทธาของประชาชนต่อพระพุทธศาสนาอย่างสมดุล

จากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) หัวข้อ พัฒนาระบบการ เชิงบูรณาการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัย ควรมี การสอบสวนที่กำหนดเนื้อหาให้ชัดเจนโดยต้องคำนึงถึงพระธรรมวินัย เพราะการปฏิบัติกับพระภิกษุมีความเสี่ยงสูงในปัจจุบันเพราะมีการติดต่อแต่งเติมโดยใช้ AI กรณีพระภิกษุกระทำความผิดอาญาควร ให้ประกันตัวหรือมีการปล่อยตัวชั่วคราวโดยให้เจ้าคณะปกครองควบคุมและตำรวจที่เป็นพนักงานสอบสวนร่วมมือกับเจ้าคณะปกครองในการพิจารณาการให้ปล่อยตัวชั่วคราว ควรบูรณาการโดยการ ประสานระหว่างพระธรรมวินัยและการสอบสวนของพนักงานตำรวจ หรือ เจ้าหน้าที่รัฐ เช่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.), สำนักงานคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.), เข้าร่วมการพิจารณาการสอบสวนและการ ปล่อยตัวชั่วคราว ควรต้องผสมผสานระหว่างพระวินัยกับกฎหมายบ้านเมืองพิจารณาตามหลัก กฎหมายที่มีศักดิ์ที่สูงกว่า คือ รัฐธรรมนูญ ควรแก้กฎหมายรองให้เป็นไปตามกฎหมายที่สูงกว่า

ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ “การปล่อยชั่วคราวพระภิกษุระหว่าง ถูกดำเนินคดีอาญา” พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า แม้ว่าพระภิกษุจะได้รับ สิทธิในการปล่อยชั่วคราวเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป โดยยึดหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ หลักสิทธิมนุษยชน และหลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญ แต่สถานภาพของพระภิกษุไม่เหมือนกับ ประชาชนโดยทั่วไป ทั้งนี้ การควบคุมตัวก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดควรใช้เท่าที่จำเป็น และต้อง พิจารณาจากพฤติการณ์แห่งคดี ความร้ายแรงของข้อหาความเสี่ยงในการหลบหนี หรือการยุ่งเหยิงกับ พยานหลักฐาน แม้พระภิกษุจะได้รับสิทธิในการปล่อยชั่วคราว แต่ควรกำหนด “เงื่อนไขเฉพาะ” ที่ เหมาะสมกับสถานะสมณเพศและบริบททางศาสนา เช่น การพักกิจสงฆ์ การห้ามประกอบศาสนกิจใน ที่สาธารณะ การรายงานตัวต่อเจ้าคณะปกครอง หรือการกำหนดมาตรการกำกับดูแลโดยคณะสงฆ์ เพื่อป้องกันผลกระทบต่อศรัทธาของประชาชนและภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์มีข้อเสนอให้คณะสงฆ์ และเจ้าคณะปกครองมีบทบาทร่วมในการกำกับดูแลพระภิกษุที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว โดยไม่ แทรกแซงกระบวนการยุติธรรมของรัฐ แต่ทำหน้าที่ด้านพระธรรมวินัยและการประสานงานกับ หน่วยงานยุติธรรม เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างหลักนิติธรรมกับหลักพระธรรมวินัย ขณะเดียวกัน

ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนเห็นว่า ในกรณีคดีร้ายแรงหรือความผิดที่กระทบต่อศีลธรรมและศรัทธาของสังคม อย่างรุนแรง อาจไม่สมควรให้ปล่อยชั่วคราว หรือควรให้พระภิกษุลาสิกขาเพื่อเข้าสู่กระบวนการ ยุติธรรมเช่นบุคคลทั่วไป “การคุ้มครองสิทธิของพระภิกษุภายใต้หลักนิติรัฐ” ควบคู่กับ “การรักษา ความเหมาะสมแห่งสมณเพศและศรัทธาของสังคม” โดยมีได้เสนอให้พระภิกษุได้รับสิทธิพิเศษเหนือ กฎหมาย แต่เสนอให้มีมาตรการเชิงบูรณาการที่เหมาะสมกับบริบททางศาสนา ทั้งนี้ หลักการ “ปล่อย ชั่วคราวเป็นหลัก ควบคุมตัวเป็นข้อยกเว้น” ถือเป็นแนวคิดสำคัญที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด ซึ่ง สอดคล้องกับหลักกฎหมายอาญาสมัยใหม่ หลักสิทธิมนุษยชน และแนวทางกระบวนการยุติธรรมเชิง สมดุลในปัจจุบันโดยสรุป พระภิกษุที่ถูกดำเนินคดีอาญาควรได้รับสิทธิในการปล่อยชั่วคราว เช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป ภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสมกับสถานะสมณเพศและไม่กระทบต่อ กระบวนการยุติธรรม การกำหนดมาตรการกำกับดูแลร่วมกันระหว่างรัฐกับคณะสงฆ์ จะช่วยสร้าง สมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา การรักษาหลักนิติธรรม และการธำรงศรัทธาของ สังคมต่อพระพุทธศาสนาและกระบวนการยุติธรรมของรัฐอย่างยั่งยืน

สรุป การปล่อยชั่วคราวพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา พระภิกษุควรได้รับสิทธิใน การปล่อยชั่วคราวเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป โดยยึดหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ หลัก สิทธิมนุษยชน และหลักความเสมอภาคตามกฎหมาย ทั้งนี้ การพิจารณาปล่อยชั่วคราวควรคำนึงถึง พฤติการณ์แห่งคดี ความร้ายแรงของข้อหา และความเสี่ยงต่อการหลบหนีหรือยุ่งเหยิงกับ พยานหลักฐาน มากกว่าสถานะความเป็นพระภิกษุควรกำหนดเงื่อนไขที่เหมาะสมกับสมณเพศ เช่น การพักกิจสงฆ์ การห้ามประกอบศาสนกิจในที่สาธารณะ หรือการกำกับดูแลโดยเจ้าคณะปกครอง เพื่อ รักษาศรัทธาของประชาชนและความเหมาะสมทางพระธรรมวินัย โดยคณะสงฆ์ควรมีบทบาทด้านการ กำกับดูแลทางวินัยควบคู่กับกระบวนการยุติธรรมของรัฐโดยไม่แทรกแซงอำนาจศาลในคดีร้ายแรง หรือคดีที่กระทบต่อศีลธรรมและศรัทธาของสังคมอย่างรุนแรง อาจไม่สมควรให้ปล่อยชั่วคราว หรือ ควรให้ลาสิกขาเพื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเช่นบุคคลทั่วไป “ปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก ควบคุมตัว เป็นข้อยกเว้น” ภายใต้การบูรณาการระหว่างหลักนิติธรรมกับพระธรรมวินัย เพื่อสร้างสมดุลระหว่าง การคุ้มครองสิทธิของพระภิกษุ การรักษาศรัทธาของสังคม และความยุติธรรมของกระบวนการ ยุติธรรมของรัฐอย่างเหมาะสมและยั่งยืน **ดังรายละเอียดภาพที่ 4.9**

ภาพที่ 4.9 การปล่อยชั่วคราวพระอภิษัตระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา
(ที่มา : ผู้วิจัย)

4.4 นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติต่อพระอภิษัตระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ

1) ด้านการสอบสวนคดีความอาญา

การปฏิบัติต่อพระอภิษัตในชั้นสอบสวนคดีอาญาเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาอย่างบูรณาการระหว่างกฎหมายของรัฐและพระธรรมวินัย เนื่องจากพระอภิษัตเป็นทั้งพลเมืองที่อยู่ภายใต้กฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป และเป็นสมาชิกของคณะสงฆ์ที่ต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยควบคู่

กันไป ดังนั้น เมื่อพระภิกษุตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาในคดีอาญา กระบวนการสอบสวนจึงต้องดำเนินไปบนพื้นฐานของความเป็นธรรมโดยยึดหลักนิติธรรม การคุ้มครองสิทธิของบุคคล และการคำนึงถึงสถานภาพแห่งสมณเพศอย่างเหมาะสมในทางกฎหมาย ซึ่งเป็นสถานะพิเศษแตกต่างจากคนทั่วไป พระภิกษุที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดยังคงได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด พนักงานสอบสวนมีอำนาจเรียกตัวมาสอบปากคำรวบรวมพยานหลักฐาน และดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป โดยพระภิกษุมีสิทธิได้รับแจ้งข้อกล่าวหา มีสิทธิให้การหรือปฏิเสธการให้การมีสิทธิปรึกษาทนายความ และมีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามหลักสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ การดำเนินการของเจ้าหน้าที่ต้องไม่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือกระทำการเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด โดยคำนึงถึงสถานภาพของพระภิกษุเป็นสำคัญ

2) ด้านวิธีพิจารณาความอาญา

การปฏิบัติต่อพระภิกษุในชั้นวิธีพิจารณาความอาญาของพนักงานสอบสวนเป็นกระบวนการที่ต้องบูรณาการหลักกฎหมายของรัฐเข้ากับหลักพระธรรมวินัย เพื่อให้การอำนวยความยุติธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการรักษาศักดิ์ศรีแห่งสมณเพศและความศรัทธาของประชาชนต่อพระพุทธศาสนา แม้ว่าพระภิกษุจะมีสถานะเป็นนักบวช แต่ในทางกฎหมายยังคงเป็นบุคคลที่อยู่ภายใต้กระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป ดังนั้น เมื่อคดีเข้าสู่ชั้นพิจารณาของพนักงานสอบสวนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดกฎหมายอาญา ต้องได้รับสิทธิและการคุ้มครองตามหลักวิธีพิจารณาความอาญาอย่างเสมอภาค ในทางกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายึดหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม โดยจำเลยหรือผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด พระภิกษุที่ตกเป็นจำเลยจึงมีสิทธิในการต่อสู้คดี มีสิทธิแต่งตั้งทนายความ การดำเนินของพนักงานสอบสวนในเรื่องกระบวนการพิจารณาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและจะต้องคำนึงถึงหลักความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย โดยไม่เลือกปฏิบัติเนื่องจากสถานภาพทางศาสนา แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถดำเนินการในลักษณะที่เหมาะสมแก่สมณเพศได้เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและหลักการพิจารณาคดี

3) ด้านการพิจารณาคดีความพระธรรมวินัย

การพิจารณาคดีทางพระธรรมวินัยต่อพระภิกษุที่ถูกดำเนินคดีอาญาเป็นกระบวนการสำคัญในการรักษาความบริสุทธิ์และความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระภิกษุสงฆ์ที่ถูกดำเนิน

คดีอาญา โดยเป็นกระบวนการที่ดำเนินควบคู่กับกระบวนการยุติธรรมของรัฐ แต่มีวัตถุประสงค์หลักเกณฑ์ และผลทางกฎหมายที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การพิจารณาคดีอาญามุ่งวินิจฉัยความรับผิดชอบตามกฎหมายของบ้านเมือง ส่วนการพิจารณาคดีทางพระธรรมวินัยมุ่งตรวจสอบว่าการกระทำของพระภิกษุเป็นการล่วงละเมิดพระวินัยหรือไม่ และส่งผลต่อสถานภาพความเป็นพระภิกษุอย่างไร ดังนั้น เมื่อพระภิกษุตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในคดีอาญา คณะสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบข้อเท็จจริงและพิจารณาความผิดทางพระวินัยควบคู่ไปด้วย ตามหลักพระธรรมวินัย การพิจารณาความผิดของพระภิกษุยึดหลักความจริง ความเป็นธรรม และความบริสุทธิ์แห่งพระศาสนาเป็นสำคัญ เมื่อมีพฤติการณ์หรือข้อกล่าวหาที่อาจเข้าข่ายการละเมิดพระวินัย ผู้ปกครองคณะสงฆ์หรือคณะกรรมการที่ได้รับมอบหมายสามารถดำเนินการสอบสวนข้อเท็จจริง โดยพิจารณาจากคำรับสารภาพ พยานบุคคล พยานเอกสาร หรือหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อยุติว่าพระภิกษุนั้นได้กระทำความผิดพระวินัยหรือไม่ กระบวนการดังกล่าวมุ่งค้นหาความจริงตามหลักพระธรรมวินัยมากกว่าการลงโทษในเชิงอาญา ในกรณีที่ข้อกล่าวหาเกี่ยวข้องกับความผิดร้ายแรงตามพระวินัย เช่น การเสพเมถุน การลักทรัพย์ การฆ่ามนุษย์ หรือการอวดอุตริมนุสสธรรมอันไม่มีในตน ซึ่งเป็นความผิดระดับอาบัติปาราชิก หากปรากฏข้อเท็จจริงชัดเจนว่าพระภิกษุได้กระทำการดังกล่าว ย่อมมีผลให้ขาดจากความเป็นพระภิกษุทันทีตามหลักพระวินัย แม้ว่าคดีอาญาจะยังอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลหรือยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดก็ตาม ทั้งนี้เพราะการวินิจฉัยทางพระธรรมวินัยอาศัยหลักพระธรรมวินัยทางพระพุทธศาสนา มิได้ขึ้นอยู่กับผลของคดีอาญาโดยตรง

ผู้วิจัยได้สรุปกระบวนการและขั้นตอนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2 กระบวนการและขั้นตอนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ

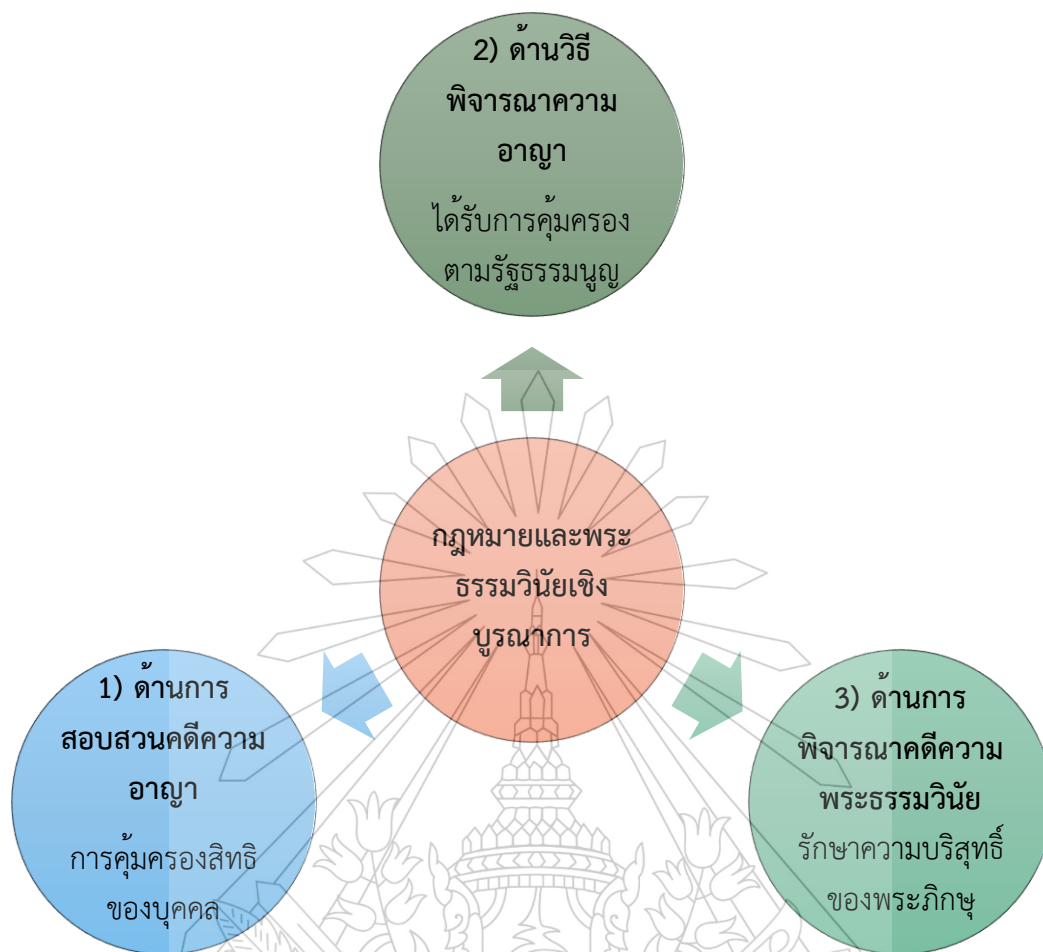
กระบวนการและขั้นตอนการพิจารณาตามกฎหมายของรัฐ	กระบวนการและขั้นตอนการพิจารณาตามพระธรรมวินัย	กระบวนการเชิงบูรณาการ
1. มีการกล่าวหาโดยแจ้งความร้องทุกข์จากผู้เสียหาย	1. การกล่าวหา	1. การรับเรื่องกล่าวหา ทั้งสองระบบเริ่มต้นจากการมีผู้กล่าวหาหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำความผิด ไม่ว่าจะเป็นความผิดอาญาหรือการละเมิดพระธรรมวินัย

กระบวนการและขั้นตอนการพิจารณาตามกฎหมายของรัฐ	กระบวนการและขั้นตอนการพิจารณาตามพระธรรมวินัย	กระบวนการเชิงบูรณาการ
2. พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน	2. การตรวจสอบข้อเท็จจริงเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าพระภิกษุละเมิดพระธรรมวินัย	2. การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งพนักงานสอบสวนและคณะสงฆ์มีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐาน ตรวจสอบข้อเท็จจริง และเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ชี้แจงหรือแสดงพยานหลักฐานของตน
3. หากมีเหตุอันควร อาจจับกุมหรือออกหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	3. มีการสอบถามและตรวจสอบข้อเท็จจริง โดยอาศัยพยานหลักฐาน พยานบุคคลที่เกี่ยวข้อง	3. การกลั่นกรองว่าคดีมีมูลหรือไม่ในกระบวนการของรัฐ พนักงานสอบสวนและอัยการเป็นผู้พิจารณาว่าคดีมีมูลเพียงพอที่จะดำเนินคดีต่อหรือไม่ ส่วนในทางพระธรรมวินัย คณะสงฆ์จะพิจารณาว่าพฤติการณ์ดังกล่าวเข้าลักษณะอาบัติและสมควรเข้าสู่การพิจารณาโดยสงฆ์หรือไม่
4. สอบสวนสรุปสำนวนและมีความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือไม่และส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ	4. หากไม่มีข้อยุติ คณะสงฆ์จะพิจารณาตามหลักพระวินัย	4. การพิจารณาโดยองค์กรผู้มีอำนาจกระบวนการของรัฐดำเนินโดยอัยการและศาล ขณะที่กระบวนการของพระธรรมวินัยดำเนินโดยคณะสงฆ์ผ่านการประชุมสงฆ์ (สงฆ์กรรม) และใช้หลักอธิกรณ์สมณะ 7 เป็นแนวทางในการวินิจฉัยข้อพิพาท
5. พนักงานอัยการพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องต่อศาล	5. การพิจารณาคำเนินการในที่ประชุมสงฆ์ (สงฆ์กรรม) โดยพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติครบตามพระวินัยร่วมกันพิจารณา	5. การวินิจฉัยและกำหนดผลของการกระทำศาลมีอำนาจกำหนดความรับผิดชอบและบทลงโทษตามกฎหมายอาญา ส่วนคณะสงฆ์มีอำนาจวินิจฉัยอาบัติและกำหนดวิธีการแก้ไขตามพระธรรมวินัย เช่น การปลงอาบัติ การอยู่ปริวาส หรือการขาดจากความเป็นพระภิกษุในกรณีอาบัติปาราชิก

กระบวนการและขั้นตอนการพิจารณาตามกฎหมายของรัฐ	กระบวนการและขั้นตอนการพิจารณาตามพระธรรมนูญ	กระบวนการเชิงบูรณาการ
6. ศาลพิจารณาคดีและมีคำพิพากษา	6. ดำเนินการตามหลัก อธิกรณสมถะ 7 ซึ่งเป็นวิธีระงับข้อพิพาทและวินิจฉัยคดีสงฆ์	วินิจฉัยและยุติเรื่องด้วยความถูกต้องเป็นธรรม และรักษาความสามัคคีของคณะสงฆ์ โดยผลการพิจารณาตามพระธรรมนูญเป็นคนละส่วนกับคำพิพากษาของศาล

สรุป ทั้งสองระบบต่างยึดหลักการแสวงหาความจริงและความเป็นธรรมผ่านการตรวจสอบข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน แต่แตกต่างกันในด้านองค์กรผู้ใช้อำนาจ หลักเกณฑ์ที่ใช้วินิจฉัย และผลของคำวินิจฉัย โดยกฎหมายของรัฐมุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและกำหนดความรับผิดชอบทางอาญา ส่วนพระธรรมนูญมุ่งรักษาความบริสุทธิ์และระเบียบวินัยของคณะสงฆ์ ทั้งสองกระบวนการจึงสามารถดำเนินควบคู่กันได้โดยไม่ก้ำกึ่งอำนาจซึ่งกันและกัน และสามารถใช้อ้างอิงร่วมกันได้ในบางประเด็นภายใต้กรอบอำนาจของแต่ละระบบ

สรุปได้ว่า การปฏิบัติต่อพระภิกษุที่อยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาควรเป็นกระบวนการเชิงบูรณาการ ระหว่างกฎหมายของรัฐและพระธรรมนูญ โดยพระภิกษุยังคงเป็นพลเมืองที่ได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์สิทธิในการต่อสู้คดี และสิทธิในการได้รับความเป็นธรรม ขณะเดียวกัน คณะสงฆ์มีอำนาจดำเนินการสอบสวนและพิจารณาความผิดทางพระธรรมนูญแยกต่างหากจากคดีอาญา เพื่อรักษาความบริสุทธิ์แห่งพระศาสนา โดยการวินิจฉัยทางพระวินัยไม่จำเป็นต้องรอผลคำพิพากษาของศาล หากปรากฏข้อเท็จจริงว่าพระภิกษุกระทำความผิดร้ายแรงตามพระวินัย เช่น อาบัติปาราชิก ย่อมขาดจากความเป็นพระภิกษุทันที ดังนั้น การดำเนินการของพนักงานสอบสวนและคณะสงฆ์ควรประสานกันภายใต้หลักนิติธรรม ความเสมอภาค การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการคำนึงถึงสถานภาพแห่งสมณเพศเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งต่อพระภิกษุ คณะสงฆ์ และสังคมโดยรวม ดังรายละเอียดภาพที่ 4.10

ภาพที่ 4.10 องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตาม
กฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ
(ที่มา: ผู้วิจัย)

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ” โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ข้อคือ 1) เพื่อศึกษาปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา 2) เพื่อศึกษากฎหมายและพระวินัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา 3) เพื่อพัฒนาระบบการเชิงบูรณาการการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระวินัย และ 4) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระวินัยเชิงบูรณาการ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ร่วมกับการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) จำนวน 9 รูป/คน รวมมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น 34 รูป/คน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และการเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย เพื่อสรุปเป็นองค์ความรู้นำเสนอในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) และรูปแบบ (model)

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้อาศัยข้อมูลจากการศึกษาในทุกขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้ทราบประเด็นในแต่ละด้าน แล้วนำมาวิเคราะห์ เชื่อมโยง สังเคราะห์ ตลอดจนสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ” สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1.1 ปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา พบว่า

ผลการวิจัยกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาควรยึดหลักความเป็นธรรมหรือหลักนิติธรรม ความเสมอภาค และสิทธิมนุษยชนเป็นสำคัญตามหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ การปล่อยตัวชั่วคราวเป็นแนวทางที่เหมาะสมในกรณีทั่วไปที่ไม่มีเหตุจำเป็นในการควบคุมตัวในฐานะที่เป็นพระภิกษุสงฆ์ ทั้งยังช่วยรักษาสันติระหว่างกระบวนการยุติธรรมของรัฐกับความมั่นคงทางศาสนาและศรัทธาของสังคม หากมีการพัฒนากลไกประสานงานที่ชัดเจน ตลอดจนการแก้กฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จะทำให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างถูกต้อง โปร่งใส และเป็น

ธรรมต่อทุกฝ่าย โดยที่กระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาในบริบทปัจจุบัน หากพระภิกษุไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวทำให้สถานะของพระภิกษุเปลี่ยนไปทันที โดยที่ยังไม่ได้ต่อสู้คดี จึงเป็นประเด็นที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่าง “อำนาจรัฐ” และ “อำนาจทางพระธรรมวินัย” ซึ่งต้องดำเนินไปอย่างสมดุลและเคารพสิทธิของทุกฝ่าย พระภิกษุในฐานะพลเมืองย่อมอยู่ภายใต้กฎหมายอาญาเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเป็นหลัก สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด ดังนั้น ในชั้นสอบสวนหรือชั้นพิจารณาคดี ศาลมีอำนาจพิจารณาให้ปล่อยตัวชั่วคราวได้หากไม่มีเหตุจำเป็นต้องควบคุมตัว เช่น ความเสี่ยงในการหลบหนีหรือการไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน สำหรับพระภิกษุการปล่อยตัวชั่วคราวมีความสำคัญต่อการคงสถานภาพทางศาสนาและลดผลกระทบต่อศรัทธาของสังคม อย่างไรก็ตาม ต้องไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของกระบวนการยุติธรรม ในขณะเดียวกันคณะสงฆ์มีหน้าที่ตรวจสอบทางพระวินัยควบคู่ไปกับการดำเนินคดีอาญา โดยอาศัยหลักอธิกรณ์และอธิกรณ์สมณะในการพิจารณาความประพฤติ การดำเนินการทั้งสองระบบควรแยกบทบาทกันอย่างชัดเจน คือ รัฐทำหน้าที่พิสูจน์ความผิดทางอาญา ส่วนคณะสงฆ์พิจารณาความผิดทางพระวินัย การประสานข้อมูลควรอยู่ภายใต้กรอบกฎหมายและความเหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิหรือการตัดสินล่วงหน้าโดยที่ผู้ถูกกล่าวหาวยังไม่ได้ต่อสู้คดีอันเป็นการขัดต่อหลักความยุติธรรม ปัญหาสำคัญในปัจจุบันคือความล่าช้าในการดำเนินคดีและแรงกดดันจากสังคมออนไลน์ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ เนื่องจากความไม่รู้ของคนในสังคมจึงพิพากษาไปก่อนว่าพระที่ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิด ซึ่งอาจส่งผลต่อความเป็นธรรมต่อผู้ถูกกล่าวหาแนวทางแก้ไขจึงควรส่งเสริมให้มีการแก้กฎหมายหรือให้ศาลใช้ดุลพินิจหรือมาตรการปล่อยชั่วคราวเป็นหลักในคดีที่ไม่ร้ายแรง พร้อมทั้งกำหนดระบบติดตามตัวที่เหมาะสมควบคู่กับการสร้างแนวปฏิบัติร่วมระหว่างรัฐและคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบ หากสามารถดำเนินการได้อย่างบูรณาการ จะช่วยให้กระบวนการยุติธรรมมีความโปร่งใส เป็นธรรม และรักษาทั้งสิทธิของบุคคลและศรัทธาของสังคมต่อพระพุทธศาสนาได้อย่างยั่งยืน

กระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาคือการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวหรือให้ประกันตัว เพื่อกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา คือ กระบวนการตามกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาที่ยังไม่มีคำตัดสินคดีจากศาลโดยพระภิกษุอาจได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวตามดุลพินิจของศาลหรือของพนักงานสอบสวนในชั้น

สอบสวน เพื่อให้สามารถต่อสู้คดีและดำรงสถานภาพความเป็นพระภิกษุได้ โดยไม่กระทบต่อองค์กรสงฆ์

5.1.2 กฎหมายและพระวินัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา

พบว่ากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายรัฐและพระธรรมวินัยควบคู่กัน โดยในด้านกฎหมายรัฐ ใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งรับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล รวมถึงหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด พระภิกษุจึงได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งกำหนดขั้นตอนการสอบสวน การจับกุม การควบคุมตัว และสิทธิในการขอล่อชั่วคราว เป็นไปตามกฎหมายไม่ได้มีการยกเว้นว่าจะเป็นประชาชนทั่วไปหรือพระภิกษุสงฆ์ ในขณะเดียวกัน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ โดยให้เจ้าคณะผู้ปกครองมีหน้าที่กำกับดูแลความประพฤติของพระภิกษุ แต่ในมาตรา 29 กลับให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนในการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาในการปล่อยตัวชั่วคราว หากพนักงานสอบสวนไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว พระภิกษุสงฆ์ต้องสละสมณเพศทันที เพราะจะจับพระภิกษุซึ่งในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นไม่ได้

ส่วนทางด้านพระวินัย พระภิกษุอยู่ภายใต้พระธรรมวินัยซึ่งกำหนดหลักอธิกรณ์และอธิกรณ์สมณะในการพิจารณาข้อพิพาทและความผิดเมื่อเกิดกรณีถูกกล่าวหา อาจต้องพิจารณาว่าเข้าข่ายอาบัติหรือไม่ ซึ่งจะเป็นส่วนแบ่งโดยไม่มีภาระโทษทางอาญาแต่อย่างใด ซึ่งเป็นคนละส่วนกับความผิดอาญาของรัฐกระบวนการทางกฎหมายมุ่งพิสูจน์ความผิดที่มีโทษทางอาญาตามกฎหมายอาญาโดยอาศัยพยานหลักฐานที่ปรากฏในการกระทำความผิด ส่วนพระวินัยมุ่งรักษาความบริสุทธิ์ของคณะสงฆ์และความเรียบร้อยของหมู่สงฆ์ทั้งสองระบบสามารถดำเนินควบคู่กันได้โดยไม่แทรกแซงอำนาจกันในทางปฏิบัติหากพนักงานสอบสวนหรือศาลอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว พระภิกษุยังสามารถดำรงสมณเพศได้จนกว่าจะมีคำพิพากษาหรือการวินิจฉัยทางวินัย แต่หากมีการพิสูจน์ว่าเป็นอาบัติร้ายแรง เช่น ปาราชิก ความเป็นพระย่อมสิ้นสุดทันทีตามพระวินัย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายและพระวินัยจึงเป็นกลไกที่ทำงานร่วมกันเพื่อรักษาทั้งความยุติธรรมของรัฐและความบริสุทธิ์ของพระศาสนาโดยต้องยึดหลักความเป็นธรรม สิทธิมนุษยชน และความไม่ล่วงละเมิดกระบวนการยุติธรรมเป็นสำคัญ การดำเนินการที่เหมาะสมจึงต้องแยกบทบาทแต่ประสานข้อมูลเท่าที่จำเป็นตามกฎหมายเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการบังคับใช้กฎหมายของรัฐและการรักษาพระธรรมวินัยอันนำไปสู่ความเชื่อมั่นของสังคมต่อทั้งกระบวนการยุติธรรมและสถาบันพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

5.1.3 การพัฒนากระบวนการเชิงบูรณาการการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัย

พบว่า การพัฒนากระบวนการเชิงบูรณาการการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัย เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนหลักการว่า พระภิกษุมีสถานะสองด้าน คือเป็นทั้งพลเมืองของรัฐและเป็นสมาชิกคณะสงฆ์ ในด้านกฎหมาย พระภิกษุเป็นบุคคลที่อยู่ภายใต้กฎหมาย กล่าวคือ ภายใต้รัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป โดยได้รับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมเหมือนกัน เช่น การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ การมีทนาย และการขอลปล่อยตัวชั่วคราว ตามอำนาจพนักงานสอบสวนหรืออำนาจของศาล

สำหรับในด้านพระธรรมวินัย พระภิกษุอยู่ภายใต้พระวินัยปิฎกและกฎหมายคณะสงฆ์ ซึ่งกำหนดหลักอธิกรณ์และอธิกรณ์สมณะสำหรับการพิจารณาความประพฤติหากประพฤติผิดพระธรรมวินัยและข้อพิพาทภายในสงฆ์เมื่อมีการกล่าวหาว่ากระทำความผิด ทั้งสองระบบจะดำเนินการควบคู่กัน โดยรัฐทำหน้าที่สอบสวนและดำเนินคดีอาญา ส่วนคณะสงฆ์ทำหน้าที่ตรวจสอบทางวินัยการดำเนินการต้องแยกอำนาจกันอย่างชัดเจนเพื่อไม่ให้กระทบต่อความเป็นอิสระของการสอบสวนและกระบวนการยุติธรรมในทางปฏิบัติ เจ้าคณะผู้ปกครองสามารถติดตามข้อเท็จจริงและพิจารณามาตรการทางวินัย เช่น การงดกิจกรรมบางอย่างหรือการพิจารณาอาบัติ เป็นต้น ส่วนความผิดทางอาญาหากพนักงานสอบสวนหรือศาลอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว พระภิกษุยังสามารถดำรงสมณเพศได้จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด อย่างไรก็ตาม หากการกระทำเข้าข่ายปาราชิก ความเป็นพระจะสิ้นสุดลงทันทีตามพระวินัยโดยไม่ต้องรอคำพิพากษาศาลในคดีอาญา กระบวนการเชิงบูรณาการจึงต้องเน้นการประสานข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐและคณะสงฆ์ภายใต้กรอบกฎหมายพร้อมทั้งคำนึงถึงสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ความโปร่งใส และความเป็นธรรม ในปัจจุบันพระภิกษุมิพบทบทในทางด้านสังคมมากมายหลายด้าน ดังนั้นกระบวนการเชิงบูรณาการการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัย จึงเป็นสิ่งสำคัญการที่พระภิกษุมีแนวทางนี้ช่วยลดความขัดแย้งระหว่างระบบกฎหมายและระบบพระวินัย รวมทั้งลดผลกระทบต่อศรัทธาของประชาชนต่อพระพุทธศาสนาในขณะเดียวกันก็รักษาหลักนิติธรรมของรัฐอย่างครบถ้วนตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กำหนด จึงถือเป็นแนวทางที่เหมาะสมในสังคมไทยร่วมสมัยโดยมุ่งสร้างความสมดุลระหว่างความยุติธรรมทางโลกและความบริสุทธิ์ทางธรรมอย่างยั่งยืน โดยยึดรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของบ้านเมืองเป็นหลักในการพิจารณา

ดังนั้น การพัฒนากระบวนการเชิงบูรณาการควรประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ (1) การบูรณาการกระบวนการทางกฎหมาย (2) การบูรณาการกระบวนการทางพระวินัย (3) การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ (4) การคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีของพระภิกษุระหว่างการดำเนินคดี โดยต้องมีการพิจารณาในการให้พระภิกษุสละสมณเพศนั้นให้มีองค์รจากภาครัฐและจากองค์กรสงฆ์ร่วมในการพิจารณา จากผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดหลักนิติธรรม (Rule of Law) ซึ่งในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้บุคคลทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเสมอภาค ขณะเดียวกันก็ต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานตามกระบวนการยุติธรรม โดยแม้พระภิกษุจะอยู่ในสถานะนักบวช แต่ยังคงมีสถานะเป็นพลเมืองภายใต้กฎหมายของรัฐเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป พระวินัยมีบทบาทสำคัญในการรักษาความบริสุทธิ์ของพระสงฆ์และ ศรัทธาของพุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะในกรณีที่พฤติกรรมแห่งคดีอาญาที่มีความเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม ซึ่งมีความผิดที่มีผลโดยตรงต่อสภาพความเป็นพระภิกษุในทางโลกและทางธรรม จากผลของการศึกษานี้ปรากฏว่ามีความสอดคล้องกับหลักการปกครองคณะสงฆ์ที่ยึดพระธรรมวินัยเป็นกฎหมายสูงสุดของสงฆ์ ดังนั้น ในการพิจารณาความผิดทางอาญาและการพิจารณาความผิดในทางพระวินัยจึงควรดำเนินไปควบคู่กัน แต่ต้องมีขอบเขตอำนาจที่ชัดเจนและไม่ก้าวล่วงซึ่งกันและกัน เนื่องจากการจัดตั้งกลไกประสานงานระหว่างหน่วยงานยุติธรรมกับองค์กรปกครองคณะสงฆ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในทางปฏิบัติมักพบปัญหาการสื่อสารที่คลาดเคลื่อนการตีความบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน และการขาดแนวปฏิบัติร่วมที่เป็นมาตรฐานเดียวกันหากมีกลไกประสานงานอย่างเป็นทางการจะช่วยลดความซ้ำซ้อนของการปฏิบัติงานเพิ่มความรวดเร็วในการดำเนินการ และสร้างความเชื่อมั่นต่อสาธารณชน

สรุปได้ว่าการพัฒนากระบวนการเชิงบูรณาการการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัย ต้องเป็นการเชื่อมโยงกระบวนการยุติธรรมของรัฐกับกระบวนการปกครองคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบภายใต้หลักนิติธรรม หลักพระธรรมวินัย และหลักการบริหารจัดการแบบบูรณาการ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการบังคับใช้กฎหมาย การธำรงไว้ซึ่งพระวินัย และการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา อันจะนำไปสู่ความเป็นธรรม ความโปร่งใส และความเชื่อมั่นของสังคมต่อทั้งสถาบันยุติธรรมและสถาบันพระพุทธศาสนาในระยะยาวต่อไป

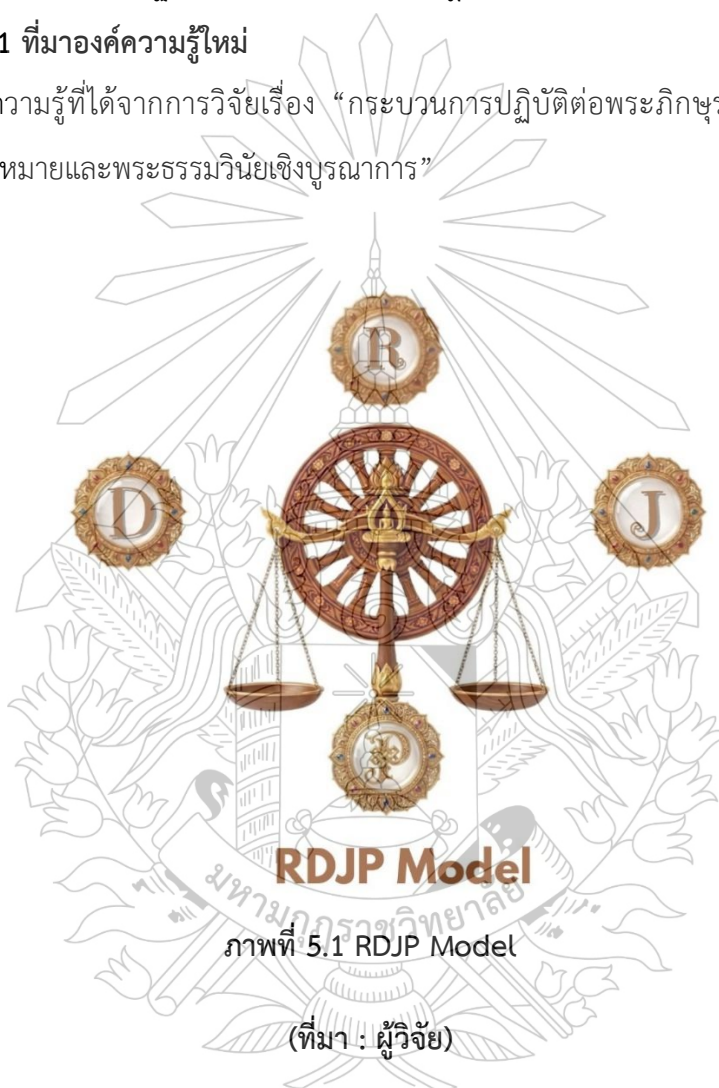
5.2 องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย และพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ” การบูรณาการกระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูก

ดำเนินคดีอาญาต้องตั้งอยู่บนความสมดุลระหว่าง หลักนิติธรรม พระธรรมวินัย และการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยให้กฎหมายของรัฐและการปกครองคณะสงฆ์ดำเนินงานประสานกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นธรรม โปร่งใส และเคารพสถานะของพระภิกษุ ขณะเดียวกันยังคงรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวสามารถพัฒนาเป็น ต้นแบบ (Model) สำหรับหน่วยงานของรัฐและคณะสงฆ์ในการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาได้อย่างมีมาตรฐานและสอดคล้องกับทั้งกฎหมายและพระธรรมวินัย

5.2.1 ที่มาองค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ”

RDJP Model เคารพพระภิกษุสงฆ์ ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ยุติธรรมด้วยกฎหมาย ปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา คือ วงล้อพระธรรมวินัย

R = Respect (เคารพพระภิกษุสงฆ์) หมายถึง การเคารพปฏิบัติต่อพระภิกษุสงฆ์ ด้วยความสุภาพให้เกียรติพระภิกษุสงฆ์ การให้เกียรติและปฏิบัติต่อพระภิกษุสงฆ์ด้วยความสุภาพ สำนวณและเหมาะสมตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

D = Discipline (วินัย) ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และจรรยาบรรณอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ผู้ปฏิบัติหน้าที่ต้องเคารพกฎหมายและระเบียบขององค์กร มีความรับผิดชอบต่องานที่ ปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพ ควบคุมตนเองตามหลักจริยธรรม และร่วมกันสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพ

J = Justice (ความยุติธรรม) หมายถึง การปฏิบัติต่อทุกฝ่ายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม โดยยึดหลักกฎหมาย หลักคุณธรรม และหลักสิทธิมนุษยชนเป็นสำคัญ การดำเนินการใด ๆ ต้องให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ใช้อำนาจตามกฎหมายอย่างถูกต้อง คำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เกี่ยวข้องทุกคน ตลอดจนสร้างความเชื่อมั่นต่อองค์กรคณะสงฆ์และสังคม พร้อมส่งเสริมหลักนิติธรรม (Rule of Law) ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

P = Protection (การคุ้มครอง) หมายถึง การดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อรักษาป้องกันและคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ความปลอดภัย และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล โดยเฉพาะพระภิกษุที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรม การคุ้มครองต้องครอบคลุมทั้งการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การปฏิบัติต่อพระภิกษุอย่างเหมาะสมกับสมณสาธูป การได้รับความเป็นธรรมตามกระบวนการยุติธรรม และการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ทั้งนี้เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างการบังคับใช้กฎหมายกับการคุ้มครองพระพุทธศาสนา

สรุป RDJP Model : รูปแบบการปฏิบัติต่อพระภิกษุที่อยู่ระหว่างการดำเนินคดีอาญา ต้องมีการเคารพพระภิกษุสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย ความยุติธรรม และการคุ้มครองพระพุทธศาสนา RDJP Model เป็นกรอบแนวคิดที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อพระภิกษุที่อยู่ระหว่างการดำเนินคดีอาญา การบูรณาการหลักพระธรรมวินัยกับหลักกฎหมายของรัฐ อันจะมีผลให้เกิดการคุ้มครองพระพุทธศาสนาภายใต้แนวคิด “**เคารพพระภิกษุสงฆ์ หลักพระธรรมวินัย ยุติธรรมด้วยกฎหมาย ปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา**” ซึ่งเปรียบเสมือนการขับเคลื่อนของธรรมจักร คือ กระบวนการแห่งพระธรรมวินัยและกฎหมายที่พระภิกษุจะได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้องและเป็นธรรม

ตารางที่ 5.1 ชุดอธิบายโมเดล RDJP Model หรือ วงล้อพระธรรมวินัย

ภาพ/ตัวอักษร	ความหมาย	สื่อถึง
ภาพ RDJP Model	เคารพพระภิกษุสงฆ์ ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ยุติธรรมด้วยกฎหมาย ปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา	กระบวนการขับเคลื่อนทางพระธรรมวินัย
อักษรตัว R Respect (ความเคารพ)	เคารพพระภิกษุสงฆ์ ความสุภาพให้เกียรติพระภิกษุสงฆ์การให้เกียรติ	การปฏิบัติต่อพระภิกษุสงฆ์ด้วยความสุภาพ สำนวณ และเหมาะสมตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา
ตัวอักษร D Discipline (วินัย)	การปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เกิดความยุติธรรมต่อพระภิกษุสงฆ์ ยึดความเคารพเป็นศูนย์กลาง เพื่อสร้างความมั่นคงและความน่าเชื่อถืออย่างยั่งยืน	ความเป็นธรรมอันสูงสุด เป็นวงล้อหมุนไปแห่งคุณงามความดีด้วยความมั่นคง และเป็นรากฐานสำคัญของความบริสุทธิ์ครอบคลุมถึงพื้นฐานความยุติธรรมต่อพระภิกษุสงฆ์
ตัวอักษร J Justice (ความยุติธรรม)	ผู้ปฏิบัติหน้าที่ต้องเคารพกฎหมายและระเบียบขององค์กร ปฏิบัติต่อทุกฝ่ายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม โดยยึดหลักกฎหมาย หลักคุณธรรม และหลักสิทธิมนุษยชน	การกระทำที่มีความเที่ยงตรงเป็นธรรม และมีความโปร่งใส บนฐานความถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และการใช้ดุลพินิจของฝ่ายพนักงานสอบสวน
ตัวอักษร P Protection (การคุ้มครอง)	การดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อรักษาป้องกัน และคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ความปลอดภัย และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล โดยเฉพาะพระภิกษุที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรม	การคุ้มครองบุคคล สิทธิ ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ส่วนรวมอย่างเท่าเทียมกัน และต้องคุ้มครองสิทธิของพระสงฆ์เพื่อปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา

5.3 อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ” ผู้วิจัยมีประเด็นในการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

5.2.1 ปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา

กระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องทั้งกฎหมายของรัฐและพระธรรมวินัยของคณะสงฆ์ โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 กำหนดหลักการให้การดำเนินคดีอาญาและการพิจารณาทางพระวินัยเป็นกระบวนการที่แยกจากกัน แต่สามารถดำเนินควบคู่กันได้ตามอำนาจหน้าที่ของแต่ละฝ่าย พระภิกษุที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดยังคงได้รับความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น สิทธิในการมีทนายความ สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม และหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด จากการศึกษาพบว่า กระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา กฎหมายคณะสงฆ์ยังขาดความชัดเจนในรายละเอียดของกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา เช่น ขั้นตอนการสอบสวน การพักปฏิบัติหน้าที่ของพระภิกษุ การอุทธรณ์คำสั่ง ควรให้มีการประกันตัวหรือการปล่อยตัวชั่วคราว และแนวทางปฏิบัติระหว่างรอคำพิพากษา เรื่องดังกล่าวส่งผลให้การดำเนินการในทางปฏิบัติอาจแตกต่างกันในแต่ละกรณี นอกจากนี้ การใช้อำนาจตามกฎหมายบางประการที่ส่งผลต่อสถานภาพความเป็นพระก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด ยังเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรมอีกด้วย

ในส่วนของการมีส่วนร่วมของเจ้าคณะปกครอง ควรมีบทบาทในฐานะผู้กำกับดูแลด้านพระธรรมวินัยหรือที่ปรึกษาจากเถรสมาคมซึ่งเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของพระสงฆ์ มิใช่ผู้แทรกแซงกระบวนการสอบสวนทางอาญา ขณะที่ประชาชนควรได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเท่าที่จำเป็นผ่านช่องทางที่เป็นทางการ เพื่อส่งเสริมความโปร่งใสโดยไม่กระทบต่อสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา การกำหนดกลไกความร่วมมือระหว่างหน่วยงานยุติธรรมและคณะสงฆ์ รวมถึงการมีผู้เชี่ยวชาญด้านพระวินัยเข้าร่วมให้คำปรึกษา จะช่วยให้กระบวนการสอบสวนพระภิกษุเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นธรรมและสอดคล้องกับทั้งหลักกฎหมายของรัฐและหลักพระธรรมวินัย อันจะนำไปสู่การสร้างเชื่อมั่นของสังคมต่อกระบวนการยุติธรรมและพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน **ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมเด็จพระญาณสังวร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา” ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุมีสองสถานะ คือ (1) ฐานะเป็นพลเมืองของรัฐที่ต้องอยู่ภายใต้ กฎหมายของบ้านเมืองเหมือนคนอื่น ๆ (2) ฐานะนักบวชในพระพุทธศาสนาซึ่งต้องปฏิบัติ**

ตามพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ เมื่อพระภิกษุเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงและความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ซึ่งเกิดจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29, 30 ที่บังคับพระภิกษุสละสมณเพศก่อนศาลตัดสินคดีโดยไม่จำเป็นเป็นการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุ ตำรวจใช้ยุทธวิธีการจับพระภิกษุที่รุนแรงเกินกว่าเหตุ พระภิกษุไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว เท่ากับถูกลงโทษขาดอิสระและโอกาสแสวงหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความบริสุทธิ์ และคณะสงฆ์ไม่ควบคุมตัวและดำเนินการตามพระธรรมวินัยต่อพระภิกษุนั้น ดังนั้น การรักษาดุลยภาพการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ต้องดำเนินการคุ้มครองโดยทั้งทางกฎหมายและทางพระธรรมวินัย พระภิกษุมีเจ้าคณะผู้ปกครอง มีเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด ตามลำดับชั้นเมื่อพระภิกษุต้องคดีอาญา เจ้าคณะผู้ปกครองจะต้องรับรู้และต้องรับตัวพระภิกษุนั้นไว้ควบคุมดำเนินการในทางพระวินัย เว้นแต่คดีอุกฉกรรจ์ เช่น คดีฆ่าคนตาย คดีโจรกรรม คดีข่มขืน และคดีที่เป็นความผิดซึ่งหน้า คณะสงฆ์ต้องสร้างกฎเกณฑ์ในทางพระวินัยเพื่อช่วยคุ้มครองพระภิกษุโดยไม่กระทบต่อกฎหมายบ้านเมือง มีพระวินัยรื้อทำหน้าที่ฝ่ายตุลาการของคณะสงฆ์ เป็นเจ้าพนักงานผู้ชำนาญด้านพระวินัย ตัดสินอธิกรณ์ได้ยุติธรรม และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายส่วนเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมต้องคิดรอบคอบ ที่สุดเพื่อให้เกียรติแก่พระภิกษุที่ถือเป็นอุดมเพศ ซึ่งได้รับความเคารพศรัทธาจากคนทั่วไปที่เชื่อถือว่า เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ และเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนา การจับ การค้น การขัง การสอบสวน การปล่อยตัวชั่วคราว และการพิจารณาคดีต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามสมณสาธูป เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ปฏิบัติต่อพระภิกษุให้ถูกต้องกับการได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่านั่นเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด โดยยกเลิกหรือแก้ไขกฎหมาย ที่ไม่เป็นธรรม บัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาสำหรับพระภิกษุขึ้นใหม่ มีผู้พิพากษาสมทบ จากคณะสงฆ์เข้าร่วมพิจารณาคัดสินคดี เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติ รักษาสมดุลระหว่าง อาณาจักรและศาสนจักร และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยใน คดีอาญาได้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุรพงษ์ ลิทธิธรรณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการการดำเนินคดีพระสงฆ์ที่พึงประสงค์ในสังคมไทยยุคปัจจุบัน” ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำเนินคดีกับพระสงฆ์ควรใช้หลักตามพระธรรมวินัยก่อน และหากพระสงฆ์ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อสึกแล้วควรใช้วิธีการดำเนินคดีเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป แต่ปัจจุบันการออกพระราชบัญญัติสงฆ์พุทธศักราช 2561 ในหมวด 3-4 ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ซึ่งตีความว่าพระสงฆ์เป็นเจ้าพนักงาน

ทางการปกครอง เมื่อกระทำผิดกฎหมายอาญาต้องนำพระสงฆ์ขึ้นสู่ศาล พุทธประเพณีมิชอบ ที่มีวิธีการพิจารณาความแบบระบบไต่สวนตั้งประเด็นเอาผิดผู้ต้องหาหรือจำเลย อันส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อสู้คดียาก ศาลจะรับฟังพยานเอกสารภาครัฐมากกว่าฝ่ายผู้ต้องหา หรือจำเลยทำให้พระสงฆ์ที่ถูกกล่าวหามีโอกาสสู้คดีให้พ้นจากความผิดยาก จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในประเด็นดังกล่าวเพื่อเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้แสดงความบริสุทธิ์โดยยึดตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า เป็นที่สุดตามพระธรรมวินัยที่ปรากฏในพระไตรปิฎกก่อน 2) การสืบพระโดยผลของกฎหมายตามพระราชบัญญัติสงฆ์ พุทธศักราช 2561 มาตรา 29 และ 30 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ มีอำนาจจัดการให้พระสงฆ์รูปนั้นสละสมณเพศได้แม้ว่าพระสงฆ์รูปนั้นจะไม่อาบัติปาราชิกก็ตาม เป็นการให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือ พนักงานอัยการ มากกว่าที่พระธรรมวินัยกำหนดไว้ 3) กระบวนการการดำเนินคดีพระสงฆ์ ควรมีผู้พิพากษาสมทบที่เป็นพระสงฆ์หรือผู้มีความรู้ด้านพุทธศาสนา ร่วมในการพิจารณาคดีด้วย เพราะบริบทของพระแตกต่างจากประชาชนทั่วไปหากมีการหากรรมการให้พระภิกษุลาสิกขาในระหว่างพิจารณาคดี แม้จะมีคำพิพากษาแต่ยังไม่ถึงที่สุดก็ตาม เมื่อในที่สุดศาลสุดท้ายพิพากษายกฟ้อง พระสงฆ์ก็ยากที่จะได้รับการเยียวยาให้กลับมาสู่สถานะเดิมได้ อันทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมและเสียหายต่อพระพุทธศาสนา (สุรพงษ์ สัทธิกรณ์, 2562, บทคัดย่อ) และ

สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระปลัดศานิตย์ นิจจนฺตโร (พงษ์จตุรา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายกับการวินิจฉัยกรณีพระภิกษุต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาบนฐานพระวินัยบัญญัติ” ผลการวิจัยพบว่า 1) คำว่า “สละสมณเพศ” เป็นคำศัพท์ทางกฎหมายที่ไม่มีการกำหนดคำนิยามเป็นการเฉพาะ ไม่ชัดเจนในตัวบทกฎหมายทั้งในแง่ความหมายและแนวทางวิธีปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ 2) คำว่า “สละสมณเพศ” ไม่มีตามพระวินัยบัญญัติการขาดจากความเป็นพระภิกษุมี 3 อย่างคือ (1) ปาราชิก (2) ลาสิกขา (3) เชาว์ตีเดียรฉัตรณที่พระภิกษุเอื้อเพื่อต่อพระราช (กฎหมาย) คือการเปลี่ยนจากการนุ่งห่มจีวรเป็นชุดอื่นตามระเบียบของเรือนจำหากยังมีสมณสัญญาอยู่ได้ชื่อว่า เป็นพระภิกษุจึงไม่สามารถนำคำว่า “สละสมณเพศ” มาอธิบายถึงการขาดจากความเป็นพระภิกษุตามพระวินัยบัญญัติ 3) พระภิกษุควรเอื้อเพื่อพระราช (กฎหมาย) และอนุวัดตามในกรรมที่เป็นธรรมอย่างอื่นได้แต่ไม่ควรอนุวัดตามแก่ใคร ๆ ในกรรมอันไม่เป็นธรรมเช่นมิดิมาหาเถรสมาคมที่ผิดหลง ดังพระบาลีที่ว่า “ตสฺมา อญฺญสมิ จ ฌมฺมิเก กมฺเม อนฺวุตติตพฺพํ อธมฺมิเก ปน น กสฺสจฺจ อนฺวุตติตพฺพํ” ปัญหาที่พบคือเลขาธิการมหาเถรสมาคมนำเสนอข้อมูลที่คลาดเคลื่อน ขัดต่อกฎหมายพระวินัยบัญญัติ มิดิมาหาเถรสมาคม ข้อเท็จจริงและไม่สอดคล้องกับแนวจารีตที่มหาเถรสมาคมเคยปฏิบัติมาในอดีตว่า

ก่อนพิจารณา หรือในระหว่างพิจารณาถ้าปรากฏว่าเรื่องนั้นได้มีการฟ้องร้องกันในศาลฝ่ายราชอาณาจักร ให้รอการพิจารณาเรื่องนั้นไว้ก่อนจึงเป็นเหตุให้มีมติมหาเถรสมาคมที่ผิดหลง (พระปลัดศานิตย์ นิจจุณฺโณ (พงษ์จตุรา), 2567 : 1601-1602)

5.2.2 กฎหมายและพระวินัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญาต่อพระภิกษุเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องทั้งกฎหมายของรัฐและพระธรรมวินัย ซึ่งมีหลักเกณฑ์และวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันแต่ต้องนำมาบังคับใช้ควบคู่กัน พระภิกษุแม้จะมีสถานะเป็นสมณะแต่ยังคงเป็นบุคคลที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป เมื่อถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา จึงต้องเข้าสู่กระบวนการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาขณะเดียวกันการดำเนินการดังกล่าวยังต้องคำนึงถึงบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และหลักพระธรรมวินัยที่กำหนดแนวทางการปฏิบัติต่อพระภิกษุเพื่อรักษาทั้งความยุติธรรมตามกฎหมายและความเหมาะสมแห่งสมณเพศ ดังนั้น การศึกษากฎหมายและพระวินัยที่เกี่ยวข้องจึงมีความสำคัญในการทำความเข้าใจถึงขอบเขตอำนาจหน้าที่ และแนวทางการดำเนินการของเจ้าหน้าที่รัฐและคณะสงฆ์เพื่อให้การสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาเป็นไปอย่างถูกต้องเป็นธรรม สอดคล้องกับหลักนิติธรรมและพระธรรมวินัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอมรรัตน์ ม่วงกลิ่น ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหากฎหมายในการปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 29 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการใช้ดุลยพินิจเมื่อพระภิกษุต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาร้ายแรงถึงขั้นอาบัติปาราชิก โดยให้ขาดจากความเป็นพระภิกษุ และมาตรา 30 กำหนดให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดส่งผลให้พระภิกษุขาดโอกาสในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์จากพยานหลักฐานที่ชัดเจนเสียก่อน ซึ่งหากภายหลังพระภิกษุผู้นั้นไม่มีความผิดก็จะก่อให้เกิดความเสียหายอีกทั้งกลับไปบวชใหม่ไม่ได้สมณศักดิ์ที่ถูกถอดไปแล้วก็ไม่สามารถกลับคืนได้ด้วยเป็นการบั่นทอนการสืบทอดพระพุทธศาสนาและความศรัทธาเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนอย่างยิ่ง จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมให้มีการปล่อยชั่วคราวเป็นการเน้นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย ภายใต้เจตนารมณ์ในการบัญญัติกฎหมายให้คุ้มครองพระพุทธศาสนาเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน (อมรรัตน์ ม่วงกลิ่น, 2568 : 286) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย พระครูพิศิษฐ์บุณฺญากร ธมฺมเทโช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิธีการควบคุมตัวพระภิกษุสงฆ์ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาซึ่งจะต้องถูกควบคุมตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” ผลการวิจัยพบว่า ในกรณี มาตรา 29 ที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจเต็มเปี่ยมในการใช้อำนาจดุลยพินิจ ถ้าเห็นว่าจะไม่ควรปล่อยตัวก็สามารถบังคับให้พระภิกษุสละสมณ

เทศทันทีเสียก็ได้ และมาตรา 30 กรณีที่กำหนดให้พระภิกษุต้องสละสมณเพศ เนื่องจากศาลมีคำสั่งซึ่งพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้ยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังและศาลมีคำสั่งอนุญาต พระภิกษุนั้นก็ต้องสละสมณเพศ ก่อนนำตัวไปขังตามคำสั่งศาลต่อไปปัญหาดังกล่าว ถือเป็นกรณีที่พระภิกษุไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมความในมาตรา 29 เพื่อมิให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจดุลยพินิจเพียงฝ่ายเดียว และควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 30 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งขังจะทำได้เฉพาะพระภิกษุที่กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือต้องโทษอาญามาก่อน และควรต้องมีการจัดตั้งสำนักงานพระพุทธศาสนานิติกรขึ้นมาเป็นการโดยเฉพาะ เพื่อมาตัดสินความผิดลงโทษตามพระธรรมวินัย (พระครูพิศิษฐ์อรรถการ ฐมฺมเตโช, 2566 : 43) และสอดคล้องผลการวิจัยของ **หัตตดาว โฉมลักษณ์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์แนวทางการจัดตั้งศาลยุติธรรมแผนกคดีสงฆ์สำหรับภิกษุที่ต้องหาคดีอาญา” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีอาญาของพระภิกษุที่ต้องหาคดีอาญา ได้แก่ การดำเนินการจับกุม การควบคุมตัว การฟ้องคดี การพิจารณาพิพากษาคดี การบังคับโทษ กระแสวิพากษ์วิจารณ์ของสังคมมีผลเสียต่อภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนา การควบคุมตัวพระภิกษุที่ต้องหาคดีอาญาและไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว ควรจัดสถานที่ให้อยู่เฉพาะเป็นมาตรการพิเศษ การควบคุมตัวต้องแยกจากฆราวาส ควรมีพระวินัยธร่วมในการสอบสวน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและสำนักงานตำรวจแห่งชาติควรทบทวนการปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างพิจารณามีกระบวนการคืนสมณศักดิ์มหาเถรสมาคมควรทบทวนเรื่องกระบวนการยุติธรรมของคณะสงฆ์ ส่วนกระบวนการจัดตั้งศาลยุติธรรมแผนกคดีสงฆ์ในประเทศไทยนั้นยังไม่ควรจัดตั้งเนื่องจากปริมาณคดีมีไม่มากไม่เกิดความคุ้มค่าเพียงพอการจัดตั้งแผนกต้องประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ คืองบประมาณและกำลังพลควรจัดทำพระธรรมบัญญัติเพียงฉบับเดียวมีแนวทางการทรงสมณเพศระหว่างพิจารณา คือมีพระวินัยธร่วมในการสอบสวน ควรจัดสถานที่ควบคุมตัวเฉพาะพระภิกษุโดยแยกต่างหากจากฆราวาส (หัตตดาว โฉมลักษณ์, 2568 : 75)

5.2.3 พัฒนาระบบการเชิงบูรณาการการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระวินัย

การปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันยังขาดกลไกการบูรณาการระหว่างกระบวนการยุติธรรมของรัฐและกระบวนการพิจารณาทางพระวินัย ส่งผลให้การดำเนินการในหลายกรณีเกิดความไม่ชัดเจนในด้านอำนาจหน้าที่ แนวปฏิบัติ และการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งฝ่ายบ้านเมืองและฝ่ายคณะสงฆ์ สะท้อนให้เห็นว่าระบบการจัดการคดีที่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุยังคงดำเนินการในลักษณะแยกส่วน มากกว่าการบริหารจัดการแบบบูรณาการ การบริหารภาครัฐแบบบูรณาการ ซึ่งมุ่งเน้นการประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่แตกต่างกันเพื่อแก้ไขปัญหาสาธารณะที่มีความซับซ้อน โดยกรณีของพระภิกษุผู้ถูกดำเนินคดีอาญานั้น มีทั้งมิติทางกฎหมาย มิติทางศาสนา และมิติทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องพร้อมกัน การดำเนินการโดย

อาศัยเพียงกระบวนการยุติธรรมของรัฐหรือการพิจารณาทางพระวินัยเพียงด้านเดียวจึงไม่อาจตอบสนองต่อความซับซ้อนของปัญหาได้อย่างครบถ้วน **ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระนิทัศน์ วงศ์วังเพิ่ม และบัณฑิต ขวโยธา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาของพระภิกษุ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505” ผลการวิจัยพบว่า 1) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช พ.ศ. 2505 มาตรา 29 และ 30 ถ้อยคำในตัวบท ไม่สอดคล้องตามหลักนิติรัฐ นิติธรรม 2) ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของพระภิกษุ ซึ่งบทบัญญัติของมาตราดังกล่าว มีความขัดแย้งขัดหลักสิทธิเสรีภาพของบุคคลในทางอาญาตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และ 3) ข้อเสนอแนะแนวทางปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 29 เห็นควรมีการเพิ่มถ้อยคำเพิ่มในตัวบทบัญญัติ “ให้พระสังฆาธิการที่เป็นผู้บังคับบัญชาที่เหนือว่าของพระภิกษุ ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาได้มีส่วนร่วมให้ความเห็นกับเจ้าพนักงานกรณีที่จะพิจารณาการรับหรือควบคุมตัว ควรนำกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 มาพิจารณา” และมาตรา 30 เห็นควรมีการเพิ่มเติมถ้อยคำในตัวบทบัญญัติ “ให้พระสังฆาธิการที่เป็นผู้บังคับบัญชาที่เหนือว่าของพระภิกษุที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาได้มีส่วนร่วมให้ความเห็นกับเจ้าพนักงานกรณีที่จะพิจารณากรณีที่จะมีกักขัง ควรนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 มาใช้บังคับในการกักขังในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำ และควรมีการจัดตั้งองค์กรตุลาการสงฆ์เบื้องต้นพิจารณากรณีพระภิกษุกระทำความผิดกฎหมายอาญา เพื่อพิจารณาก่อนการลงโทษก่อนว่ามีมูลความผิดหรือไม่ ก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญ (พระนิทัศน์ วงศ์วังเพิ่ม และบัณฑิต ขวโยธา, 2568 : 161-162) ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวิธีการพิจารณาอธิกรณ์พระสงฆ์กระทำความผิดพระวินัยเป็นรูปแบบศาลวินัยสงฆ์ และพระสังฆาธิการกระทำความผิดทางปกครองสงฆ์เป็นรูปแบบศาลปกครองสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่า การลงโทษทางวินัยสงฆ์ หรือนิคหกรรมนั้นยังไม่ชัดเจนว่าพระภิกษุสงฆ์ที่กระทำความผิดนั้นเป็นความผิดเฉพาะวินัยสงฆ์อย่างเดียว หรือเป็นความผิดเกี่ยวกับกฎหมายอื่นของรัฐด้วย การจัดตั้งศาลวินัยสงฆ์ขึ้นพิจารณาความผิดที่พระภิกษุสงฆ์ได้ทำความผิดเกี่ยวกับพระธรรมวินัยก็ให้ลงโทษทางวินัยสงฆ์โดยคณะผู้พิจารณาแบบศาล ถ้าเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือกฎหมายอื่น ๆ ก็พิจารณาในศาลที่มีอำนาจต่อไป ส่วนการลงโทษสงฆ์ล่วงจริยาพระสังฆาธิการ และอธิกรณ์ทางปกครองคณะสงฆ์สมควรให้ผู้เสียหายได้มีโอกาสใช้สิทธิได้ทางศาลปกครองสงฆ์เพื่อความยุติธรรมของสงฆ์ที่ทำหน้าที่ทางปกครองคณะสงฆ์ จากวิธีพิจารณาความอธิกรณ์สงฆ์หากพัฒนารูปแบบเป็นระบบศาลวินัยสงฆ์และศาลปกครองสงฆ์ จักเป็นการสร้างความยุติธรรมของคณะสงฆ์ไทยอย่างแท้จริง พระสงฆ์มีโอกาสได้รับความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมกัน จึงขอเสนอแนะให้มีการจัดตั้งศาลวินัยสงฆ์และศาลปกครองสงฆ์ต่อไป (ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล, 2560, บทคัดย่อ) เพราะศาลวินัยสงฆ์นั้นมีอยู่แล้วตาม**

พระธรรมวินัยตามกฎหมายในกรณีที่พระภิกษุสงฆ์ประพฤติผิดพระธรรมวินัย ส่วนการตั้งศาลปกครองสงฆ์นั้นเนื่องจากพระภิกษุที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ต้องมีโทษทางอาญา 5 ประการด้วยกัน คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน ดังนั้นการที่จะให้พระเข้าไปเป็นองค์คณะพิพากษาจึงไม่สามารถที่จะพิพากษาให้จำคุกพระภิกษุสงฆ์ได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ดิณเมธ วงศ์ใหญ่** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ ปัญหาการดำเนินอธิกรณ์ตามพระธรรมวินัยและการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางอาญากับพระสงฆ์: กรณีศึกษาเปรียบเทียบคณะสงฆ์นิกายเถรวาทประเทศไทย กับประเทศศรีลังกา ” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาหลักที่เกิดขึ้นในประเทศไทยวางอยู่บนการที่เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจซึ่งกฎหมายไม่ได้ให้การรับรองไว้ในการบังคับให้พระภิกษุต้องสละสมณเพศโดยปราศจากความยินยอมของพระภิกษุนั้นหรือโดยที่คณะสงฆ์ไม่ได้มีส่วนร่วมด้วย ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงศึกษาเปรียบเทียบหลักพระธรรมวินัยและการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย เปรียบเทียบกับประเทศศรีลังกาโดย กฎหมาย ตำรา บทความและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อเสนอให้มีการปรับแก้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยกำหนดให้ในกรณีที่พระภิกษุเป็นผู้กระทำความผิดทางอาญา เจ้าหน้าที่ของรัฐควรที่จะได้รับอนุญาตให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญากับพระภิกษุนั้นได้เลยโดยไม่ต้องให้สละสมณเพศก่อน อย่างไรก็ตาม หากเจ้าหน้าที่ประสงค์จะให้สละสมณเพศพระภิกษุนั้นก่อนที่จะเริ่มกระบวนการพิจารณาใด ๆ การสละสมณเพศนั้นต้องกระทำลงโดยได้รับความยินยอมและภายใต้การมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะเหล่านี้ทำขึ้นโดยมีเป้าหมายเพื่อให้สิทธิและศักดิ์ศรีของพระภิกษุได้รับความคุ้มครองในลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความยุติธรรมและความเป็นธรรมภายใต้บริบทของศาสนาพุทธนิกายเถรวาท การมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในกระบวนการที่กล่าวมานี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการรักษาไว้ซึ่งความเคารพต่อสิทธิที่เหล่าพระภิกษุพึงมี (ดิณเมธ วงศ์ใหญ่, 2569: 233)

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ โดยผลักดันให้การปล่อยตัวชั่วคราวเป็นหลักในคดีของพระภิกษุ เว้นแต่มีเหตุจำเป็น เช่น กระทำความผิดซึ่งหน้า หลบหนีหรือยุ่งเหยิงพยานหลักฐาน เพื่อคุ้มครองสิทธิและลดผลกระทบต่อศาสนา และสังคมกระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย

2) ควรกำหนดขั้นตอนกลางในการดำเนินคดีพระภิกษุ ตั้งแต่การจับกุม การสอบสวน จนถึงการพิจารณาทางพระวินัย เพื่อให้ทุกหน่วยงานปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน ลดความซ้ำซ้อนและความสับสน กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย

3) ควรมีคณะทำงานร่วมระหว่างตำรวจ อัยการ ศาล สำนักงานพระพุทธศาสนา และ คณะสงฆ์ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเท่าที่กฎหมายอนุญาต และกำหนดแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องทั้ง กฎหมายและพระธรรมวินัย กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย

4) ควรมีหน่วยงานกลางในการให้ข้อมูลคดีพระภิกษุแก่สังคมอย่างถูกต้องรัดกุม และไม่ สร้างความเสียหายต่อผู้ถูกกล่าวหาห้ก่อนศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุ ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย

5.4.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1) ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายอาญาและพระธรรมวินัยอย่างเป็น ระบบเพื่อวิเคราะห์ความเหมือน ความต่าง และจุดบูรณาการที่สามารถพัฒนาเป็นแนวปฏิบัติร่วมได้ อย่างเป็นรูปธรรม

2) ควรวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการปล่อยตัวชั่วคราวพระภิกษุในคดีอาญาเพื่อ ประเมินผลกระทบด้านสิทธิ เสรีภาพ กระบวนการยุติธรรม และผลกระทบต่อศรัทธาของสังคมในยุค ปัจจุบัน

3) ควรวิจัยผลกระทบทางสังคมและสื่อสารมวลชนต่อคดีพระภิกษุโดยเฉพาะบทบาทของ สื่อและสังคมออนไลน์ที่อาจมีผลต่อการตัดสินใจสั่งลงโทษและความเชื่อมั่นของสาธารณะของพระภิกษุใน

4) ควรพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ด้าน “พุทธนิติศาสตร์เชิงบูรณาการ” เพื่อสร้างกรอบทฤษฎีที่ เชื่อมโยงระหว่างหลักนิติธรรมของรัฐกับหลักพระธรรมวินัยอย่างเป็นระบบและสามารถนำไปใช้เชิง นโยบายได้จริง

บรรณานุกรม

1. ข้อมูลปฐมภูมิ

พระไตรปิฎก

พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน ย่อความจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี 45 เล่ม, พิมพ์ครั้งที่ 18. มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. 2545.

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เล่มที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539.

2. ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือทั่วไป

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

_____. (2549). “คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1”. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : จีรรัชการพิมพ์.

คณะกรรมการกองตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2530). *วินัยวินิจัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา มกุฏราชวิทยาลัย.

คณิต ณ นคร. (2551). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.

จรัญ ภักดีธนากุล ศาสตราจารย์พิเศษ. (ม.ป.ป). *เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตร หลักนิติธรรม เพื่อประชาธิปไตย (นธป) รุ่นที่ 1*. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยรัฐธรรมนูญสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

จิตติ ดิงศรัทย์. (2555). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.

นคร พจนวพงษ์. (2550). *คำอธิบายกฎหมายอาญา*. กรุงเทพมหานคร: เจริญกิจ.

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2555). *หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลาคม.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2560). *กฎหมายมหาชน เล่ม 4 ที่มาและนิติวิธี*. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.

ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์. (2535). *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535*.

ประสาร ทองภักดี. (2540). *กฎหมายมหาชนตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ปลื้ม โชติขจรยางกูร. (2553). *คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พรพล เลากุล. (2558). *การปล่อยตัวชั่วคราวและการบังคับคดีผู้ประกัน*. เอกสารการอบรมหลักสูตร ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 14.

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ องค์กรปัญญา). (2545). *คำบรรยายกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่ง* ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงโทษนิเทศกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *นิติศาสตร์แนวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *วินัยใหญ่กว่าที่คิด*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2553). *นิติศาสตร์เชิงพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์: ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2542). *พุทธธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2555). *นิติศาสตร์แนวพุทธ*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช). (2561). *พระวินัยบัญญัติ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทรุ่งศิลป์ การพิมพ์ (1977) จำกัด.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2539). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์ จำกัด.

พระราชรัตนกวี (ไสว สุจิตฺโต). (2523). *คำอธิบายกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรมภาควิชาการและภาคปฏิบัติพร้อมด้วยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11*. กรุงเทพมหานคร: อีรพงษ์การพิมพ์.

พระสิทธินิติธาดา. (2560). *สถานภาพการเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญาของพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งในการปกครองสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมมหาวิธานวัตร, มลีนทปัญหา ฉบับพร้อมด้วยอรรถกถา ฎีกา. พระนคร : โรงพิมพ์ลูก ส.ธรรมภักดี. 2511.

พิชัย นิลทองคำ. (2550). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพมหานคร : อทตยา มิเลินเนียน.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). ฉบับพิมพ์ตามราชกิจจานุเบกษา. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2538). *สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์. (2564). *กฎหมาย วิอาญาพิสดาร เล่ม 1 (ฉบับปรับปรุงใหม่ ปี 2564)*. กรุงเทพมหานคร : หจก.แสงจันทร์การพิมพ์.

วิชญ์ เครืองาม. (2545). *ปรัชญารากฐานในกฎหมายมหาชน ในกฎหมายมหาชน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สนิท ศรีสำแดง. (2543). *นิติกรสงฆ์ เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร : บริษัทคอมแพคท์พริ้นท์ จำกัด.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2563). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2541). *วินัยมุข เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2537). *วินัยมุข เล่ม 3*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ลัก กอแสงเรือง. (2550). *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณาการ.

สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม. (2505). *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม*.

แสวง อุดมศรี. (2533). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2548). *ทฤษฎีอาญา*. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน,

2) ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัย

เกียรติศักดิ์ พันธวงศ์. (2554). *ศึกษาเปรียบเทียบหลักการลงโทษผู้กระทำผิดในพุทธศาสนาเถรวาทกับประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล. (2560). *การพัฒนาวิธีการพิจารณาอิทธิกรณพระสงฆ์กระทำผิดพระวินัยเป็นรูปแบบศาลวินัยสงฆ์ และพระสังฆาธิการกระทำผิดทางปกครองสงฆ์เป็นรูปแบบศาลปกครองสงฆ์*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมนึก กิตติโสภณ. (2556). *รูปแบบการลงโทษในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท*, สารนิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาเสรีชน นริสโร (พันธ์ประโคน) และคณะ. (2558). การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิด
พระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชายพุทธตามหลักนิติปรัชญา,
รายงานการวิจัย, วิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาชนบ สหายปญโญ และคณะ. (2565). วิเคราะห์ปาราชิก 4 ในสมันตปาสาทิการตามแนว
กฎหมายคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระศรีวิสุทธิคุณ (สฤณี ประธาตุ), (2556). การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการแก้ปัญหาในทาง
พระพุทธศาสนา: ศึกษาเฉพาะกรณีอธิกรณ์สมณะ. พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิชัย ศรีรัตน์. (2556). ตัวชี้วัดสิทธิมนุษยชน. รายงานการวิจัย, สำนักงานคณะกรรมการสิทธิ
มนุษยชน. กรุงเทพมหานคร,

สมเด็จ จุลราช. (2565). การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุที่เป็นผู้ต้องหา หรือจำเลยใน
คดีอาญา, รายงานการวิจัย. สำนักงานศาลยุติธรรม.

สุรพงษ์ สิทธิกรณ์. กระบวนการการดำเนินคดีพระสงฆ์ที่พึงประสงค์ในสังคมไทยยุคปัจจุบัน, พุทธ
ศาสตร์ดุสิตบัณฑิตสาขาวิชาสันติศึกษา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
2562.

อติเทพ ผาหา. (2550). การศึกษารูปแบบและกระบวนการแก้ปัญหาในพระพุทธศาสนาเถรวาท :
กรณีศึกษาเฉพาะกรณีอธิกรณ์สมณะ 7 และกฎนิคหกรรมของมหาเถรสมาคมใน
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535. วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อำนวย ยัสโยธา. (2531). กระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญากับในวินัยสงฆ์การศึกษา
เชิง เปรียบเทียบ. รายงานวิจัย, คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: วิทยาลัยครู
สงขลา,

3) บทความในวารสาร

จุฬารัตน์ ยะปะนัน. (2553). ความผิดอาญาแผ่นดินและความผิดอันยอมความได้. เกร็ดกฎหมายน่ารู้
จุลนิติ มี.ค.-เมย. 2553.

- ดิณเมธ วงศ์ใหญ่, (2569). ปัญหาการดำเนินอธิกรณ์ตามพระธรรมวินัยและการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางอาญากับพระสงฆ์: กรณีศึกษาเปรียบเทียบคณะสงฆ์นิกายเถรวาทประเทศไทยกับประเทศศรีลังกา. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง*, ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2569, 233.
- หัตตดาว โฉมลักษณ์, (2568). วิเคราะห์แนวทางการจัดตั้งศาลยุติธรรมแผนกคดีสงฆ์สำหรับภิกษุที่ต้องหาคดีอาญา. *วารสารมจร ปรัชญาปริทรรศน์* ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2568) : 75.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2554). “หลักนิติธรรม (Rule of Law)”, *ยุติธรรมคู่ขนาน*, ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 เดือนกันยายน 2554, กรุงเทพมหานคร : เอกมัยการพิมพ์และสติเกอร์.
- นัตตา ภัทธานนท์. (2552). ความผิดอาญาของพระสงฆ์ตามกฎหมายเก่า, *วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ*, ปีที่ 1 ฉบับที่ 52 (2009): 243.
- น้ำแท้ มีบุญสร้าง. (2552). กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย, *จุลนิติ*, พฤศจิกายน - ธันวาคม, 45-48.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์, (2545). พระการเมืองและการเมืองพระ, *มติชนสุดสัปดาห์*, ปีที่ 22 ฉบับที่ 1131 เมษายน, 22-28.
- พระครูใบฎีกาวิศักรดี ไต้ศรีโคตร และคณะ, สิทธิของพระภิกษุทางกฎหมายอาญา, *วารสารมหาจุฬานาครทรรค์*, ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 กุมภาพันธ์ 2565, 97-98.
- พระครูพิศิษฐ์ญาณกร ธมมเตโช. (2566). วิธีการควบคุมตัวพระภิกษุสงฆ์ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาซึ่งจะต้องถูกควบคุมตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร* ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม 2566, 45.
- พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย (คงคาไหว) และคณะ, (2564). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสละสมณเพศเนื่องจากการกระทำความผิดอาญา. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ* ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 กุมภาพันธ์ 2564.

พระนิทัศน์ วงศ์วังเพิ่ม, และบัณฑิต ขวายุธธา. (2568). ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของพระภิกษุ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505, *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, ปีที่ 8 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม 2568) 2568, 161-162.

พระปลัดศานิตย์ นิจจงค์ไณ (พงษ์จตุรา). (2567). การบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายกับการวินิจฉัยกรณีพระภิกษุต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาบนฐานพระวินัยบัญญัติ, *Journal of Roi Kaensarn Academi* ปีที่ 9 ฉบับที่ 12 ประจำเดือนธันวาคม 2567, 1601-1602.

วัน สุวรรณพงษ์ และคณะ, (2560). แนวทางการบัญญัติข้อกฎหมาย เพื่อคุ้มครองพระพุทธศาสนา, *วารสารวิชาการธรรมทรรณ*, ปีที่ 17 ฉบับที่ 3, กันยายน - ธันวาคม 2560, 20-22.

สมชาย บุญคงมาก, และภูณัฐ รัตนชัย. (2561). ปัญหาการสละสมณเพศของพระภิกษุตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505: ศึกษากรณี การใช้อำนาจดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม, *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์นายเรื่ออากาศ* ปีที่ 6 ธันวาคม 2561, 17 -22.

อมรรัตน์ ม่วงกลืน, (2568). ปัญหากฎหมายในการปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา, *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย*, ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม 2568, 285 - 286.

4) เอกสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

กรมการศาสนา, [ออนไลน์], [แหล่งข้อมูล] : <https://www.dra.go.th/> ;=28 ธันวาคม 2568

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, *แผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 – 2570) ของกรมการปกครอง*. [ออนไลน์], [แหล่งข้อมูล] : <https://www.dopa.go.th/policy/plan1/topic44> [20 ธันวาคม 2566].

4 ฟิชเชอร์ vs. โอลแฮม คอร์ปอเรชั่น (1930); “ตำรวจไม่ใช่คนรับใช้ของเขตเลือกตั้ง เขาเป็นข้าราชการของรัฐ” “ตำรวจไม่ใช่คนรับใช้ของเขตเลือกตั้ง เขาเป็นข้าราชการของรัฐ”

กำชัย จงจักรพันธ์. ศาสตราจารย์. ดร. (2556). *ประธานคณะกรรมการวิชาการว่าด้วยหลักนิติธรรมแห่งชาติ กล่าวบรรยายร่างข้อเสนอเรื่อง “หลักนิติธรรม ความหมายสาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืน”*. ออนไลน์. แหล่งที่มา : <http://www.lrct.go.th/th/?p=5716> : [20 พฤษภาคม 2567].

คำอธิบายประกอบพระราชบัญญัติสภาขุนนาง ค.ศ. 1999 บทที่ 34 เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ.

2542 สภาขุนนางประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิตามสายเลือด 758 คน ผู้ทรงคุณวุฒิในชีวิต
542 คน และอัศวินราชและพระสังฆราช 26 คน พระราชบัญญัตินี้ไม่ส่งผลกระทบต่อ
ตำแหน่งของสมาชิกสภาขุนนางที่ไม่นั่งโดยอาศัยตำแหน่งขุนนางทางพันธุกรรม: อาร์คบิช
อปและบิชอปแห่งเซิร์ชออฟอิงแลนด์; ขุนนางนักกฎหมายที่เกษียณอายุแล้วและมีอยู่ (ซึ่ง
ถูกสร้างขึ้นให้เป็นผู้รอบรู้ชีวิตภายใต้พระราชบัญญัติเขตอำนาจศาลอุทธรณ์ พ.ศ. 2419)
และขุนนางผู้เกษียณอายุที่สร้างขึ้นภายใต้พระราชบัญญัติ Life Peerages Act พ.ศ. 2501

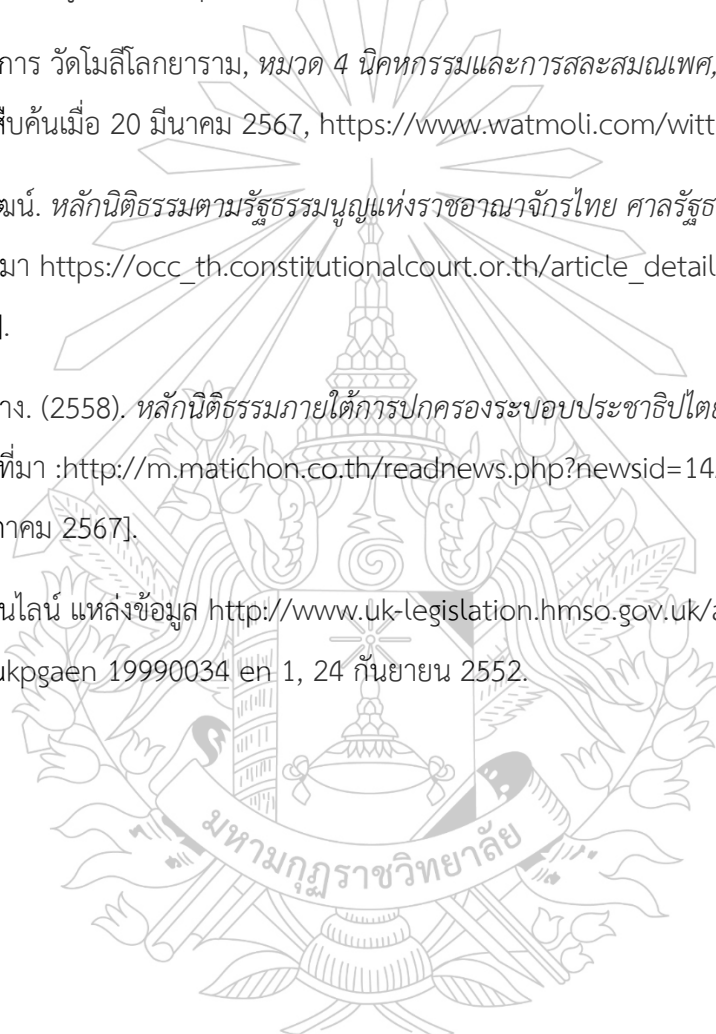
วิทยาพระสังฆาธิการ วัดโมลีโลกยาราม, หมวด 4 นิคหกรรมและการสละสมณเพศ, [ออนไลน์], แหล่ง
ที่มา,สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2567, <https://www.watmoli.com/wittaya-four/2284/>

อดิเทพ อูยยะพัฒน์. หลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ศาลรัฐธรรมนูญ, ออนไลน์,
แหล่งที่มา https://occ_th.constitutionalcourt.or.th/article_detail [31 พฤษภาคม
2567].

อรรถพล ใหญ่สว่าง. (2558). หลักนิติธรรมภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย. ออนไลน์.

แหล่งที่มา :<http://m.matichon.co.th/readnews.php?newsid=1424682345> [20
พฤษภาคม 2567].

_____. ออนไลน์ แหล่งข้อมูล http://www.uk-legislation.hmso.gov.uk/acts/acts1999/en/ukpgaen_19990034_en_1, 24 กันยายน 2552.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. พระศรีวินยาภรณ์, ดร.

ตำแหน่ง รองอธิการบดีฝ่ายกิจการคณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คุณวุฒิ (Ph.D.) Doctor of Philosophy

ตรวจเครื่องมือ 25 มิถุนายน 2567

2. พระเจริญพงษ์ ธมมทีโป, ดร

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ สาขาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

คุณวุฒิ (Ph.D.) in Buddhism

ตรวจเครื่องมือ 10 กรกฎาคม 2567

3. พระครูชินวีร์บัณฑิต, ผศ.ดร.

ตำแหน่ง หัวหน้าภาควิชานิติศาสตร์คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย

คุณวุฒิ (Ph.D.) in Buddhist Management

ตรวจเครื่องมือ 17 กรกฎาคม 2567

4. รศ.ดร.มานพ นักการเรียน

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คุณวุฒิ (Ph.D.) Social Sciences

ตรวจเครื่องมือ 11 กรกฎาคม 2567

5. รศ.ดร.อำพล บุคดาสาร

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ
พระนคร

คุณวุฒิ (Ph.D.) in Buddhism and Philosophy

ตรวจเครื่องมือ 11 กรกฎาคม 2567

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๑๐๕๔ - ๑๐๖๓

ที่ อว ๗๔๐๕/ว ๐๓๔๒

วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยคุณวุฒิบัณฑิต (CVI)

เรียน พระศรีวินยาภรณ์, ดร.

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อคุณวุฒิเรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานคุณวุฒิบัณฑิต

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย จึงเรียนมายังท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ท่านตรวจสอบเครื่องมือวิจัยให้นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลในการเขียนงานคุณวุฒิบัณฑิตต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

อ.ว.ศุภกิจวิมล
(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๑๐๕๘-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๓๙๒

วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยคุณิพนธ์ (CVI)

เจริญพร รศ.ดร.มานพ นักรเรียน

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อคุณิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนคุณิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย จึงเจริญพรมายังท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ท่านตรวจสอบเครื่องมือวิจัยให้นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานคุณิพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

(พระสุทธิสารเมธี, ศศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๕๐

ฉฉ มิถุนายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยคุณฐิณพนธ์ (CVI)
เรียน พระเจริญพงษ์ ธมมทีโป, ดร.

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษา
หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อคุณฐิณพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุ
ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF
LEGAL PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)”
มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา
เพื่อเก็บข้อมูลเขียนคุณฐิณพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย จึงเรียนมายังท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ท่านตรวจสอบ
เครื่องมือวิจัยให้นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานคุณฐิณพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาคือเป็นผู้ไป
ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

พระสุธีวิมลคุณ
(พระสุธีสารเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

อ.ว.ค.

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B.7.1)

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๕๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๕ โทรสาร : ๐-๒๕๕๔-๖๐๔๑

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๕๐

๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้ตรวจสอบเครื่องมื่อวิจัยคุชณินพนธ์ (CVI)
 เจริญพร รศ.ดร.อำพล บุคตาสาร

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษา
 หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อคุชณินพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุ
 ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF
 LEGAL PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)”
 มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา
 เพื่อเก็บข้อมูลเขียนคุชณินพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย จึงเจริญพรมายังท่าน เพื่อขออนุญาตเคราะห้ให้ท่านตรวจสอบ
 เครื่องมื่อวิจัยให้นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานคุชณินพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษากจะเป็นผู้ไป
 ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตเคราะห้

ขออำนาจพร

โดยรองอธิการบดีมหาวิทยาลัย

รศ.ดร.อำพล บุคตาสาร

(รศ.ดร.อำพล บุคตาสาร)

14 ต.ค. ๒๕๖๗

พระสุทธินันท์
(พระสุทธินันท์, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B.7.1)

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๕๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๕ โทรสาร : ๐-๒๕๔๔-๖๐๔๑

ที่ อว ๗๔๐๕/ ๗ ๐๖๔๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลา-นครชัยศรี
ต.ศาลา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๖๐

๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตตรวจสอบเครื่องมือวิจัยคุณูปนิพนธ์ (CVI)
เรียน พระครูชินวโรบัณฑิต, ผศ.ดร.

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษา
หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อคุณูปนิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุ
ระหว่างถูกดำเนินคดีตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF
LEGAL PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)”
มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา
เพื่อเก็บข้อมูลเขียนคุณูปนิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย จึงเรียนมายังท่าน เพื่อขออนุญาตให้ท่านตรวจสอบ
เครื่องมือวิจัยให้นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนคุณูปนิพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไป
ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาต

มติที่ประชุม
มหาวิทยาลัย

เรียนมาด้วยความนับถือ

๑๗/๖๓/๖๗

พระสุธีสาธิต
(พระสุธีสาธิต, ผศ.ดร.)

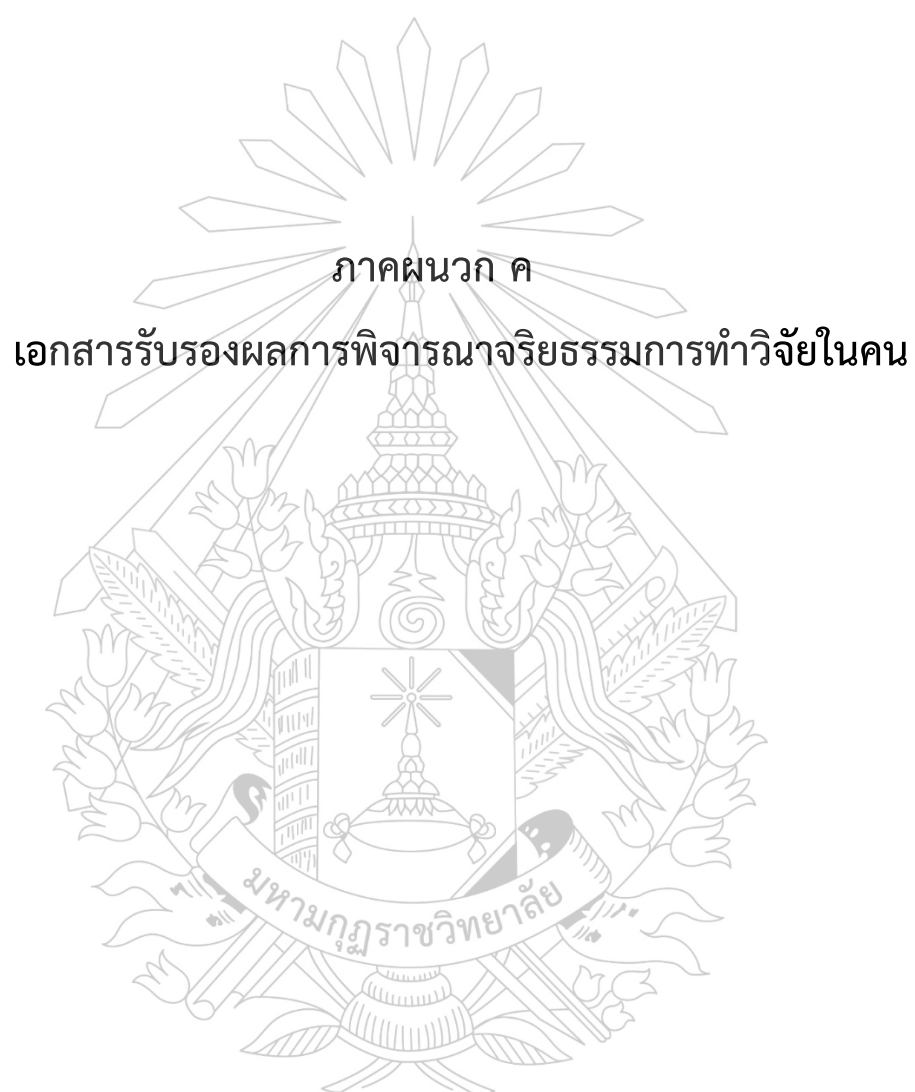
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลา-นครชัยศรี ต.ศาลา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๕๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๙ โทรสาร : ๐-๒๕๔๔-๖๐๔๑

ที่ จว. ๐๐๕๔/๒๕๖๗

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง: กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัย
เชิงบูรณาการ

TITLE: INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE
TO MONK DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

ดร.วันชัย แสงสุวรรณ

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่
๕/๒๕๖๗ วันอังคารที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ มติที่ ๑๐๖/๒๕๖๗ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัย
ดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์
ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย
จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรอง
ผลการพิจารณาการวิจัยในมนุษย์ฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๑๕ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

ออกให้ ณ วันที่ ๑๖ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ลงนาม

(พระมหาณวินทร์ ปุริสุตตโม, ผศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

เลขที่: คจ.ม.มร. 27/2569
 โครงการวิจัย เรื่อง: กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย
 (ภาษาไทย) และพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ
 โครงการวิจัย เรื่อง: INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND DHAMMAVINAYA
 (ภาษาอังกฤษ) PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS
 หมายเลขอ้างอิงโครงการวิจัย: MBU-HREC-0027-69
 หัวหน้าโครงการวิจัย: ดร.วันชัย แสงสุวรรณ

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 ได้พิจารณารับรองโครงการวิจัยตามแนวทางมาตรฐานจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
 และกฎหมายระดับประเทศและสากล

วันที่รับรอง: 23 เมษายน 2569
 วันที่หมดอายุ: 22 เมษายน 2570

(ดร.จักรพรดิ วิชา)

ประธานกรรมการ

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา จังหวัดนครปฐม

248 ถนนศาลายา-นครชัยศรี ตำบลศาลายา อำเภอนครปฐม จังหวัดนครปฐม 73170 โทร. 02-444-6000 ต่อ 1126

e-mail: mbuhrec@mbu.ac.th

website: <https://hrec.mbu.ac.th/>

Mahamakut Buddhist University Human Research Ethics Committee

This is to certified that

No: MBU HREC 27/2026
 Title: INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND DHAMMAVINAYA
 PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS
 Code: MBU HREC-0027-69
 Principal investigator: Dr.Wanchai Saengsuwan

Mahamakut Buddhist University Human Research Ethics Committee
 has reviewed and approved
 this research project in accordance with human research ethics standards,
 as well as applicable national and international laws

Date of approval: April 23, 2026

Date of expiration: April 22, 2027

(Dr. Jakraphat Watha)

Chairman

Mahamakut Buddhist University Human Research Ethics Committee

Mahamakut Buddhist University Human Research Ethics Committee

Mahamakut Buddhist University, Salaya, Nakhon Pathom Province

248 Salaya-Nakhonchaisri Road, Salaya, Phutthamonthon, Nakhon Pathom 73170, Tel. 02-444-6000 ext. 1126

e-mail: mbuhrec@mbu.ac.th

website: <https://hrec.mbu.ac.th/>

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ 25 รูป/คน

ที่	ชื่อ-ฉายานามสกุล	ตำแหน่ง	วันที่สัมภาษณ์
1	พระครูปัญญากิสิณฑ์ (มานะ กตปุญโญ),ดร.	เจ้าคณะอำเภอบางเลน เจ้าอาวาสวัด บางไผ่นารถ จังหวัดนครปฐม	20 พฤศจิกายน 2567
2	พระวชิรธรรมวิธาน	เจ้าคณะอำเภอบางบ่อ เจ้าอาวาส วัดสุคนธาवास จังหวัด สมุทรปราการ	24 พฤศจิกายน 2567
3	พระเดชพระคุณพระธรรม กิตติเมธี	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร กรุงเทพมหานคร	26 พฤศจิกายน 2567
4	พระเมธาวิเชียรสร, รศ.ดร.	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชประดิษฐ์ สถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร	27 พฤศจิกายน 2567
5	พระครูสันตยาภิรัต สุนติกโร (สุนติกโร) ดร.	เจ้าอาวาสวัดคงคาราม ราชบุรี	22 พฤษภาคม 2569
6	ผศ.(พิเศษ)ดร.สรวิชัย วงษ์ สอาด	อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขา พระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธ ปัญญาศรีทวารวดี	15 พฤศจิกายน 2567
7	ดร.วันชัย กิ่งแก้ว	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขา พระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธ ปัญญาศรีทวารวดี	15 พฤศจิกายน 2567
8	รศ.ดร.จำนง คันทิก	นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา	16 พฤศจิกายน 2567
9	ดร.ฉลอง ช่วยธานี	นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา	17 พฤศจิกายน 2567
10	รศ.ดร.ธวัช หอมทวนลม	นักวิชาการอิสระด้าน พระพุทธศาสนา	13 พฤษภาคม 2569
11	ดร.สุพิชัย ศิริรักษ์	ทนายความ	26 พฤศจิกายน 2567
12	นายชัยชนะ ไกรสร	ทนายความ	26 พฤศจิกายน 2567
13	นายไชยน โสภณมาศ	ทนายความ	28 พฤศจิกายน 2567
14	ว่าที่ ร.ต.ธีรภัทร ศุภดิภัทร	ทนายความ	29 พฤศจิกายน 2567

ที่	ชื่อ-ฉายานามสกุล	ตำแหน่ง	วันที่สัมภาษณ์
15	พ.ต.อ.ดร.สมคิด ศรีนาเมือง	ทนายความ	14 พฤษภาคม 2569
16	ดร.ประยุทธ์ ประเทศเสนา	ทนายความ	22 พฤษภาคม 2567
17	พ.ต.ต.ดร. ไพฑูรย์ สิทธิบุญ	สว.(สอบสวน) สน.สุทิสาร	17 พฤษภาคม 2569
18	ร.ต.ท.ภูกิจ ธนจิตเจษฎา	รองสารวัตรสอบสวน	18 พฤษภาคม 2569
19	พ.ต.ท.นัฐพันธ์ ดำเนนวรกุล	พนักงานสอบสวนสน.โพธิ์แก้ว	19 พฤษภาคม 2569
20	ร.ต.ท.ปรุฒิ สัมแป้นหวาน	รอง สว.(สอบสวน) สน.บางเสาธง	19 พฤษภาคม 2569
21	พ.ต.อ.หญิง จิตติมา ธงไชย	รองผู้กำกับการ (สอบสวน) ในสังกัด บก.น.6	22 พฤษภาคม 2569
22	ดร.กฤษฎา ดิษบรรจง	อัยการพิเศษฝ่ายพัฒนากฎหมาย 1	15 พฤษภาคม 2569
23	นายสิทธิศักดิ์ ประเสริฐ	อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด	16 พฤษภาคม 2569
24	นายพันธกิตต์ ลิ้มพัชยาเนตร	สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดนครปฐม	20 พฤษภาคม 2569
25	นายธนกรณ จันทร์ปาน	สำนักงานอัยการสูงสุด	20 พฤษภาคม 2569

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๒๕๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๕๕ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลา-นครชัยศรี
ต.ศาลา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๖๐

๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

กราบเรียน พระเดชพระคุณพระธรรมกิตติเมธี, ดร.

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ขอคุณวุฒิในชื่อเรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)” มีความประสงค์ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้พระเดชพระคุณเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานคุณวุฒิ

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ จึงขอความอนุเคราะห์พระเดชพระคุณในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับพระเดชพระคุณด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

วันชัย แสงสุวรรณ
(พระธรรมกิตติเมธี)

พระสุทธีสารเมธี
(พระสุทธีสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๕๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๕๔๔-๖๐๔๑

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร.๐๘-๑๗๗๕-๑๓๗๖

ที่ อว ๗๔๐๕/ว ๐๒๕๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลา-นครชัยศรี

ต.ศาลา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระธรรมวชิรญาณ

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๒๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนิน
คดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND
DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)” มีความประสงค์ขอให้
ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ
จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่าน
ด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุธีสรเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย

พระสุธีสรเมธี

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร.๐๘ - ๑๗๗๗๔ - ๑๓๗๖

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๒๑๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลา-นครชัยศรี
ต.ศาลา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๖๐

พศจิกาย ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระเมธาวิจารย์ส, รศ.ดร.

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนิน
คดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND
DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)” มีความประสงค์ขอให้
ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ
จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่าน
ด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

พระครูวิสารเมธี
(พระสุวิสารเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ยื่นให้สัมภาษณ์

พระเมธาวิจารย์ส, รศ.ดร.
(พระเมธาวิจารย์ส, รศ.ดร.)

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๒๕๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๕๔๔-๖๐๔๑

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร.๐๘ - ๑๗๗๙ - ๑๓๗๖

ที่ ๗๙๐๕/ว ๐๕๖๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระครูสันตยาภิรัต เจ้าอาวาสวัดคงคาราม จังหวัดราชบุรี

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๔ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย
ชีวันภาวนาโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง "กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุ
ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL
PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)"
มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงาน
วิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยชีวันภาวนาโรส จึงเรียนมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้
สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เรียนด้วยความนับถือ

พระครูสันตยาภิรัต

(พระราชาคณะชั้นสามัญ, พศ.๑๓๖๔)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยชีวันภาวนาโรส

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พว: ๗๙๐๕/ว ๐๕๖๓

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยชีวันภาวนาโรส

โทร: ๐-๒๕๔๕-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐-๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร: ๐๘-๑๗๗๙-๑๔๗๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ อ.ศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๗๔๐๕/ว ๐๒๕๐

๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระครูบุญญาภิสิทธิ์ (มานะ กตปุญโญ), ดร.

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนิน
คดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND
DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)” มีความประสงค์ขอให้
ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ
จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่าน
ด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๕๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๕๔๔-๖๐๔๑

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร.๐๘ - ๑๗๗๙ - ๑๓๗๖

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๒๕๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถนนสาย-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร รศ.ดร.จันทน์ คันธิก

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนิน
คดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE-PROCESS-OF-LEGAL-PRACTICE-AND-
DHAMMAVINAYA-PRACTICE-TO-MONKS-DURING-THE-CRIMINAL-PROCEEDINGS)” มีความประสงค์ขอให้
ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ
จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่าน
ด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

รศ.ดร.วันชัย
(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร.๐๘ - ๑๗๗๙ - ๑๓๗๖

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๒๑๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ต.ศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ผศ.(พิเศษ) ดร.สรวิชัย วงษ์สอาด

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๒๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชามหาคำสอนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถจึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

วิมลใจ สอนทศ
กรมการศาสนา

พระสัทธรรมเมธี, ผศ.ดร.)
(พระสัทธรรมเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๕๑

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร.๐๘ - ๑๓๗๙ - ๑๓๗๖

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๒๔๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ต.ศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ดร.ฉลอง ชัยธानी

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๒๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์คหกรรมบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST-STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนิน
คดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND
DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)” มีความประสงค์ขอให้
ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ
จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่าน
ด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออภัยพร

โปรดส่งมาให้
ครุฑมณีได้

พระสุธีสารเมธี, ผศ.ดร.)
(พระสุธีสารเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร.๐๘ - ๑๗๗๙ - ๑๓๗๖

ที่ อว ๗๔๐๕/ว ๐๒๔๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลา-แครยศรี

ต.ศาลา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ดร.วันชัย กิ่งแก้ว

ด้วย ดร.วันชัย-แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๒๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถจึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออภัยพร

พระสุทธธัมมธโร
(พระสุทธธัมมธโร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร.วันชัย กิ่งแก้ว

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๕๑

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร.๐๘ - ๑๗๗๔ - ๑๓๗๖

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๕๖๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร รศ.ดร.ธวัช หอมทวนลม

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย
วชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุ
ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL
PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)”
มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงาน
วิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออภัยพร

อ.ร.อ. ธีรภัทร

(รศ.ดร. ธวัช หอมทวนลม)

พระพรหมวิจิตร

(พระราชสุทธวิจิตรเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

โทร. ๐ - ๒๔๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน: ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร. ๐๘ - ๑๗๗๙ - ๑๓๓๖

ที่ อว ๗๔๐๕/ว ๐๒๕๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลา-นครชัยศรี

ต.ศาลา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ดร.สุพิชัย ศิริรักษ์

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๒๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถจึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๕๓

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร.๐๘ - ๑๗๗๔ - ๑๓๗๖

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๒๕๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๕๘ หมู่ที่ ๑ ต.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๖๐

๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ว่าที่ร้อยตรี อธิภัทร ศรีดิษฐ์

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชางานพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ช่วยสอนเรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนิน
คดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND
DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)” มีความประสงค์ขอให้
ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ
จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่าน
ด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

พระสัทธิดาเมธี, ผศ.ดร.)
(พระสัทธิดาเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๕๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร. ๐-๒๕๔๔-๖๐๔๑

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร.๐๘ - ๑๗๗๙ - ๑๓๗๖

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๒๕๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลา-นครชัยศรี
ต.ศาลา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๖๐

๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายไชยน โสภณมาศ

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST-STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาดมกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถจึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออภัยพร

พระสุธีธรรมาภรณ์
(พระสุธีธรรมาภรณ์, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

อเนก ให้งามกานนท์
(นายไชยน โสภณมาศ)

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๕๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๕๔๔-๖๐๕๑

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร.๐๘ - ๑๗๗๙ - ๑๓๗๖

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๒๕๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๕๔ หมู่ที่ ๓ ถนนสาย-นครราชสีมา
ค.พ.สาขา อ.เทพารักษ์ จ.นครราชสีมา ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๖๐

๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ดร.ประยุทธ์ ประเทศเสนา

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนิน
คดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND
DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)” มีความประสงค์ขอให้
ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ
จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่าน
ด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

พระสุทธสารเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ฉันทะวิมล

๗๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๕๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๕๔๔-๖๐๕๑

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร.๐๘ - ๑๗๗๙ - ๑๓๗๖

ที่ อว ๗๔๐๕/ว ๐๒๑๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลา-นครชัยศรี
ต.ศาลา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายชัยชนะ ไกรสร

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๒๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุขุภักดิ์บัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST-STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนิน
คดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND
DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)” มีความประสงค์ขอให้
ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ
จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่าน
ด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

รณศิริสารเมธี

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๕๓

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร.๐๘ - ๑๗๗๙ - ๑๓๗๖

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๕๖๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร ร.ต.ท.ภูกิจ ธนชิตเจษฎา

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๒๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST-STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย
วชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุ
ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL
PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)”
มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงาน
วิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

พระราชาคณะ

(พระราชสุทิวาจารย์, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย

ให้สัมภาษณ์
ร.ต.ท. ภูกิจ ธนชิตเจษฎา

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

โทร. ๐ - ๒๔๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร. ๐๘ - ๑๗๗๙ - ๑๓๗๖

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๕๖๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ร.ต.ท.ปรวดี สัมแป้นหวาน

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๗/๒๕๖๔ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย
วชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง "กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุ
ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL
PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)"
มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงาน
วิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลาดังกล่าวจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

พระพรหมวิจิตร
(พระราชาคณะชั้นธรรม, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ร.ต.ท.ปรวดี สัมแป้นหวาน

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส

โทร. ๐ - ๒๔๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร. ๐๘ - ๑๗๗๙ - ๑๓๗๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๓๐

ที่ ยว ๗๙๐๔/ว ๐๕๖๓

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร พ.ต.ท.โพธิ์ชัย สิริธิบุญ

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุขบัณฑิต รุ่นที่ ๔/๒๕๖๔ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย
จิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง "กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุ
ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL
PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)"
มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงาน
วิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยจิรญาณวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

พระพรหมโพธิ์

(พระราชสุทิวาจารย์, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยจิรญาณวโรส
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยจิรญาณวโรส

โทร. ๐ - ๒๔๔๔ - ๒๐๐๐ ต่อ ๓๐๖๐ - ๓๐๖๓

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร. ๐๘ - ๕๔๓๗๔ - ๑๓๓๖๐

ร.ร. ๒๐.

โพธิ์ชัย สิริธิบุญ

. ๑๖๑

ที่ อว ๗๔๐๕/ว ๐๕๖๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๓๑๐

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร พ.ต.ต.บุญพันธ์ ดำเนินวรกุล

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย
วชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุ
ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL
PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)”
มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงาน
วิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรามาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

(พระราชสวทธีวชิรเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

โทร. ๐ - ๒๔๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร. ๐๘ - ๑๗๗๙ - ๑๓๓๖

อ.วิภาณี สัมภาษณ์

พ.ศ.๓.

ที่ อว ๗๔๐๔/ว ๐๕๖๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๕๘ หมู่ ๓ ถนนศาลายา นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๓๐

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ดร.กฤษฎา ศิขบรรจง

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๓๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๔ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย
ชิโรฐานวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ช่วยคุณวุฒิในเรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุ
ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL
PRACTICE AND DHAMMAVINAYA-PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)”
มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงาน
ดุษฎีนิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยชิโรฐานวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

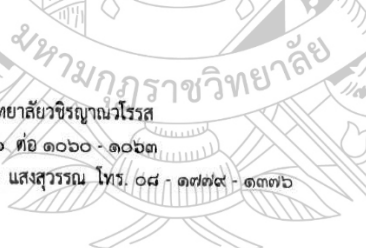
ยื่นขอ/ให้สัมภาษณ์

ดร.วันชัย แสงสุวรรณ

พระราชาสุทธีวชิรเมธี

(พระราชสุทธีวชิรเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยชิโรฐานวโรส
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยชิโรฐานวโรส

โทร. ๐ - ๒๕๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๓๐๖๐ - ๓๐๖๓

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร. ๐๘ - ๑๗๗๙ - ๓๓๗๖

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๕๖๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๓ ถนนศาลายา นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอกุสุมาลย์
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายพันธกิตติ ลัมพัชยานทร

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย
วชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุ
ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL
PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)”
มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงาน
ดุษฎีนิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

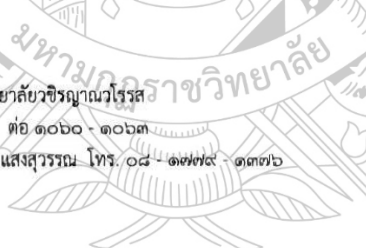
ชี้ตัวให้สัมภาษณ์

พระพรหมวิจิตร

(พระราชสุทธีวชิรเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

โทร. ๐ - ๒๕๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๓๐๖๐ - ๓๐๖๓

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร. ๐๘ - ๑๗๗๙ - ๑๓๓๖

ที่ อว ๗๔๐๕/ว ๐๕๖๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายสิทธิศักดิ์ ประเสริฐ

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย
วชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุ
ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL
PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)”
มีความประสงค์จะขออนุญาตเคราะห้ให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงาน
วิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขออนุญาตเคราะห้ในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขออนุญาตเคราะห้

ขออำนาจพร

(พระราชสทธีวชิรเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

(นายสิทธิศักดิ์ ประเสริฐ)

อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

โทร. ๐ - ๒๕๕๕ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร. ๐๘ - ๑๗๗๙๔ - ๑๓๗๖

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๕๖๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๓ ถนนศาลายา นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอนครชัยศรี
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายธนกรณ์ จันทรปาน

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย
วชิรญาณโรธ มหาวชิรญาณมกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุ
ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL
PRACTICE AND DHAMMAVINAYA-PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)”
มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงาน
วิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณโรธ จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

พระราชาคณะ

(พระราชสุทธวิกรมเถ, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณโรธ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

- ผศ.ดร.วันชัย แสงสุวรรณ
ผู้ประสานงาน

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณโรธ

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐-๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร. ๐๘-๑๓๗๔-๑๓๗๖

ภาคผนวก ฉ
รายชื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ร่วมทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม
(Focus Group Discussion)

รายชื่อผู้ร่วมทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

รายชื่อผู้ร่วมทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม 9 รูป/คน

ที่	ชื่อ-ฉายา สกุล	ตำแหน่ง	ความเชี่ยวชาญ
1	พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.	ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม	ด้านพระพุทธศาสนา
2	พระครูปลัดสวพัฒนวิสุทธิสารคุณ, ผศ.ดร.	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอาวุธวิกสิตาราม	ด้านพระพุทธศาสนา
3	พระมหาชนบ สหายปญโญ, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพุทธศาสตรศึกษา	ด้านพระพุทธศาสนา
4	รศ.ดร.สุวิญ รักสัตย์	รองอธิการบดี ด้านบริหารวิชาการ และอาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	ด้านพระพุทธศาสนา
5	ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิธิ์โรจน์	รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ด้านพระพุทธศาสนา
6	ผศ.ดร.เสถียร วิพรมหา	นายกสมาคมศิษย์เก่า มมร.	ด้านพระพุทธศาสนา
7	นายประสิทธิ์ แสงทับ	นักวิชาการศาสนา	ด้านพระพุทธศาสนา
8	รศ.พ.ต.อ.ดร.สมดุลย์ ดำทองสุข	อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยประทุมธานี	ด้านกฎหมาย
9	นายขวัญชัย โชติพันธ์	ทนายความ	ด้านกฎหมาย

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ร่วมทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม
(Focus Group Discussion)

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๕๖๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตขอให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน พระสุธีวชิรบัณฑิต, รศ.ดร.

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อคุณวุฒิเรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)” มีความประสงค์ขออนุญาตขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานคุณวุฒิ

ในกรณี บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงเรียนมาขอร้องเพื่อขออนุญาตเข้าร่วมสนทนากลุ่มของนักศึกษาดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาต

เรียนด้วยความนับถือ

(พระราชสุทธินันท์, รศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

โทร. ๐ - ๒๔๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร. ๐๘ - ๑๗๗๙ - ๑๓๓๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส โทร. ๑๐๕๘-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๐๕/ว ๐๕๖๑

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเป็นวิทยุเชิญคณาจารย์เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, ผศ.ดร.

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตร์บัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๑ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยุเชิญเรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)” มีความประสงค์จะขออนุญาตเป็นวิทยุเชิญคณาจารย์เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยุเชิญ

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงเรียนมาขออนุญาตเป็นวิทยุเชิญคณาจารย์เข้าร่วมสนทนากลุ่มของนักศึกษาดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเป็นวิทยุเชิญ

(พระราชนิพนธ์)
(พระราชนิพนธ์, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส โทร. ๑๐๕๘-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๔๐๔/ว ๐๕๖๑

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน พระมหาชนบ สหายปัญโญ, ดร.

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๔ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)” มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงเรียนมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมสนทนากลุ่มของนักศึกษาดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

(พระราชนิพนธ์)

(พระราชสุทธีวชิรเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

ที่ ๗๙๐๕/ว ๐๕๖๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๓๐

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เจริญพร รศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย
วชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุ
ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL
PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)”
มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเป็น
ข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในกรณี บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์เข้าร่วม
สนทนากลุ่มของนักศึกษาดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

พระพรหมคุณาภรณ์
(พระพรหมคุณาภรณ์, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

โทร. ๐ - ๒๔๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร. ๐๘ - ๑๗๗๙ - ๑๓๗๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส โทร. ๑๐๕๘-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๐๕/ว ๐๕๖๑ วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

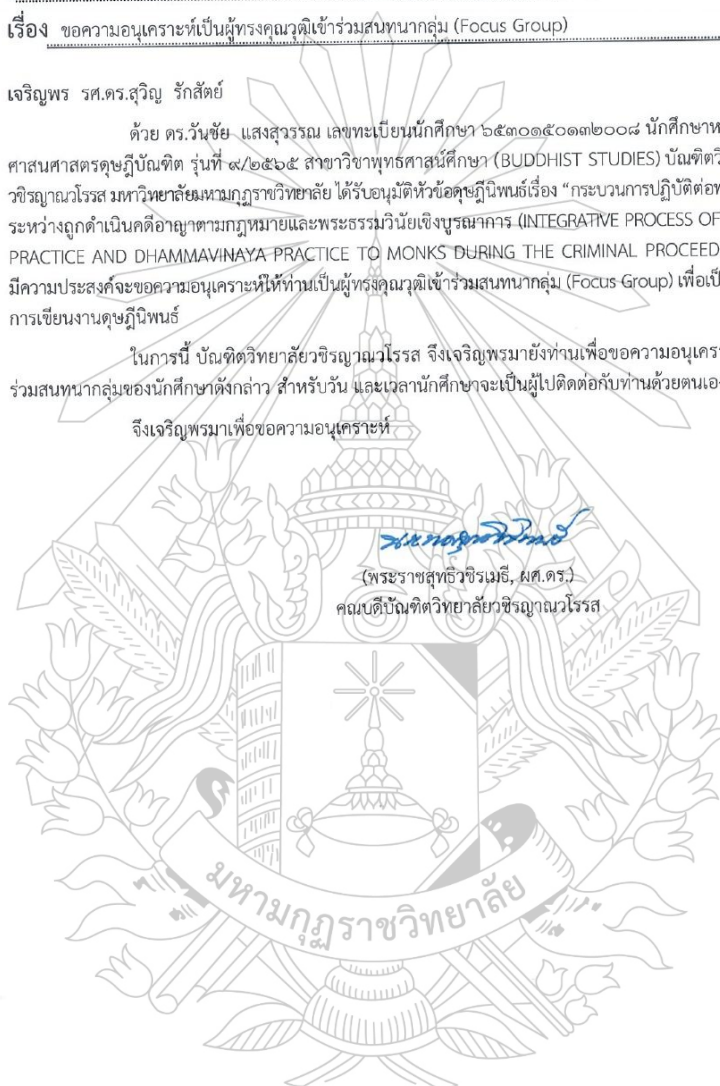
เจริญพร รศ.ดร.สุวิญ รักษ์สัตย์

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)” มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมสนทนากลุ่มของนักศึกษาดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อขอความอนุเคราะห์

(พระราชสุทิวาภิรมย์, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๕๖๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เจริญพร นายประสิทธิ์ แสงทับ

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตร์บัณฑิต รุ่นที่ ๘/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรธ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)” มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรธ จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมสนทนากลุ่มของนักศึกษาดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

(พระราชสุทิวาภิรมย์, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรธ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรธ

โทร. ๐ - ๒๔๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร. ๐๘ - ๑๗๗๙ - ๑๓๗๖๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๕๖๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๓๐

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เจริญพร ผศ.ดร.เสถียร วิกรมหา

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย
จิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุ
ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL
PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)”
มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเป็น
ข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยจิรญาณวโรส จึงเจริญพรมาขอร้องเพื่อขอความอนุเคราะห์เข้าร่วม
สนทนากลุ่มของนักศึกษาดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้เปิดติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

(พระพรหมวิจิตรเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยจิรญาณวโรส
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยจิรญาณวโรส

โทร. ๐ - ๒๕๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร. ๐๘ - ๑๗๗๙ - ๑๓๗๖

ที่ อว ๗๔๐๕/ว ๐๕๖๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เจริญพร รศ.พ.ต.อ.ดร.สมศุภย์ คำทองสุก

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๗/๒๕๖๔ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย
วชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุ
ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL
PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)”
มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเป็น
ข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์เข้าร่วม
สนทนากลุ่มของนักศึกษาดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

(พระราชสุทิวาธิ์, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

โทร. ๐ - ๒๔๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร. ๐๘ - ๑๗๗๙ - ๑๓๗๖

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๕๖๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เจริญพร นายขวัญชัย โชติพันธ์

ด้วย ดร.วันชัย แสงสุวรรณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๘/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE PROCESS OF LEGAL PRACTICE AND DHAMMAVINAYA PRACTICE TO MONKS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS)” มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมสนทนากลุ่มของนักศึกษาดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

(พระราชอุทิศวิจิตรเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

โทร. ๐ - ๒๔๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : ดร.วันชัย แสงสุวรรณ โทร. ๐๘ - ๑๗๗๙ - ๑๓๗๖

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย และพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้ใช้สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่อง กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา 2) เพื่อศึกษากฎหมายและพระวินัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา 3) เพื่อพัฒนากระบวนการเชิงบูรณาการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัย 4) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะต่าง ๆ

ผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ในการตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยดีและขอความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ตามความเป็นจริง โดยมีการบันทึกเสียงสัมภาษณ์พร้อมเก็บภาพถ่ายซึ่งข้อมูลที่ได้จะแปลงผลเฉพาะในภาพรวมเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อนานแต่ประการใด แต่จักเป็นประโยชน์เชิงวิชาการด้านการศึกษา และดำเนินการให้สอดคล้องภายใต้เงื่อนไขจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ทุกประการ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล..... พรรษา..... อายุ..... ปี
 ที่อยู่บ้าน/วัด เลขที่..... ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต.....
 จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์..... โทร.....
 ตำแหน่ง..... Line ID..... สถานที่ให้สัมภาษณ์.....
 วัน..... ที่..... เดือน..... พ.ศ..... เวลา.....

ตอนที่ 2 คำถามปลายเปิด กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตาม กฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ

1. ปัญหากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา

1) ท่านคิดว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มีความชัดเจนต่อกระบวนการสอบสวนพระภิกษุที่
 อยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา หรือไม่

.....

.....

.....

2) ท่านคิดว่ากระบวนการสอบสวนพระภิกษุที่อยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา เป็นไปตาม
 หลักรัฐธรรมนูญหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3) ท่านคิดว่าในกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา ควรมีเจ้าคณะ
 ปกครองและประชาชนรับฟังในการดำเนินคดีด้วย หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

4) ท่านคิดว่าหลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนพระภิกษุที่ถูกดำเนินคดีอาญาควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

2. กฎหมายและพระธรรมวินัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา

1) ในกระบวนการตรวจสอบอธิกรณ์ในพระธรรมวินัยมีความสอดคล้องกับกระบวนการสอบสวนของกฎหมายหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2) ท่านคิดว่าปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีของพระภิกษุ ควรมีแนวทางการแก้ไขอย่างไร

.....

.....

.....

3. กระบวนการเชิงบูรณาการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัย

1) การบูรณาการปฏิบัติต่อพระภิกษุที่ถูกดำเนินคดีอาญา ควรใช้วิธีการดำเนินคดีเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไปหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2) การบูรณาการปฏิบัติต่อพระภิกษุที่ถูกดำเนินคดีอาญา ควรเปิดโอกาสให้พระภิกษุได้แสดงความบริสุทธิ์ โดยการใช้หลักธรรมวินัยและให้ถือเป็นที่สุด ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร

.....

.....

.....

4. กระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ

1) ท่านคิดว่ากระบวนการปฏิบัติต่อพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและพระธรรมวินัยเชิงบูรณาการ ควรเป็นอย่างไร

.....

2) ท่านคิดว่ากระบวนการสอบสวนพระภิกษุระหว่างถูกดำเนินคดีอาญาพระภิกษุควรได้รับการปล่อยชั่วคราว หรือไม่อย่างไร

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ขอขอบพระคุณท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ครั้งนี้มา ณ โอกาสนี้

นายวันชัย แสงสุวรรณ

นักศึกษาปริญญาเอก

หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนคุณิพนธ์

ชื่อ	นายวันชัย แสงสุวรรณ
วัน เดือน ปี เกิด	วันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2501
สถานที่เกิด	นครศรีธรรมราช
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2561 : น.ด. นิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น พ.ศ. 2552 : ศน.ม. ศาสตราศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2550 : น.ม. นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต พ.ศ. 2548 : น.บ.ท. เนติบัณฑิตไทย พ.ศ. 2544 : หลักสูตรวิชาว่าความของสำนักฝึกอบรมวิชาว่าความแห่งสภานายความ พ.ศ. 2542 : น.บ. นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ที่อยู่ปัจจุบัน	เลขที่ 121/13 ซอย 21/1 แยก 8 ถนนพุทธมณฑลสาย 2 แขวงศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10170 ประสบการณ์การทำงาน ปัจจุบัน : อาชีพทนายความ : เจ้าของสำนักงานกฎหมาย สัตตนิติ : หัวหน้าคณะทำงานฝ่ายกฎหมาย บริษัท เอช ทูซี อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล จำกัด : ที่ปรึกษากฎหมาย บริษัท แอลที เซอร์วิสเชส จำกัด : ที่ปรึกษากฎหมาย มูลนิธิธรรมอุทยานหลวงปู่ศุลา สิริจันโท ปัจจุบัน : อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย : อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี : คณะกรรมการสอบสวนคดีมรยาททนายความ

: คณะอนุกรรมการศึกษาและจัดทำข้อมูลทางวิชาการ
เกี่ยวกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เพื่อสนับสนุนภารกิจ
ตามหน้าที่และอำนาจของวุฒิสภา

: ที่ปรึกษาคณะกรรมการการบริหารราชการแผ่นดิน
ของวุฒิสภา

ผลงานตีพิมพ์

-

รางวัลที่ได้รับ

-

